

DÜNYA ƏDƏBİYYATI
ANTOLOGİYALARI

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

İLHAM ƏLİYEVİN

**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin**

Azərbaycan dilində nəşr edilməsi haqqında”

2007-ci il 24 avqust tarixli

sərəncamı ilə nəşr olunur.

DÜNYA
YAZIÇILARIN
NAĞILI
ANTOLOJİYASI

Dünya yazıçılarının nağılları
Bakı, "Şərq-Qərb" Nəşriyyat Evi, 2013, 336 səh.

ISBN 978-9952-32-131-9

Tərtib edən və ön sözün müəllifi:

NƏRGİZ CABBARLI

Redaktor:

İKRAM QASIMOV

Korrektor:

ELSEVƏR MURADOV

Mətn: Bakı Slavyan Universitetinin
nəşriyyatı

© "Şərq-Qərb" Nəşriyyat Evi, 2013
www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az

NAĞIL YAZMAQ...

Nağılın nə mifik təfəkkürlə bağlılığı, nə genetik yaddaşa əlaqəsi, nə hər hansı bir xalqın mədəniyyəti, tarixi, altşüuru, dünyaduyumu haqqında informasiya daşıyıcısı olması əsas şərt deyil. Çünki dünyanın bütün nağılları bir qaynaqdan, bir məxəzdən can alır. Hansı xalqın, hansı ölkənin nağılına baxırsansa bax, mütləq reallaşmamış arzuların, xəyalların ifadəsini, yaşanılmamış sevgilərin, həyatların, güzəranların gerçəkləşmə modelini görəcəksən. İnsan fantaziyaları, təxəyyülləri üçün ən uğurlu meydan, ən optimal məkan məhz nağıl mətnləridir.

Bütün dünya nağıllarının süjet xəttindəki, məzmunundakı, ideyasındakı bənzərlik, bəzən hətta eynilik məgər təsadüfdür? Hər birinin öz Zoluşkası, öz Göyçək Fatması, öz yatmış gözəli, öz xilas-kar cəngavəri, ədalətsizliyi darmadağın edən öz ədalətli hökmdarı, öz səfeh Paltarsız Padşahı var... Hər biri mütləq və mütləq Xeyrin Şər üzərində qələbəsi, arzuların reallaşması, xəyalların gerçəkləşməsi ilə... başa çatır. Hər birində haqq və ədalət kimin tərəfindədirsə, sevgi və səmimiyyət kimin qəlbindədirsə, Tale də öz mükafatları və bəxşişləri ilə onun yanında olur. Və nəhayət, hər birində xəbislik də, nifrət də, qəzəb də, ədalətsizlik də mütləq öz cavabını alır, başqaları üçün qazılan quyulara görə nadanın öz cəzası olur... Səbəb? Yaradıcı qismində İnsan faktorunun olması özü hər şeyi müəyyən edir. İstər xalq nağıllarında olsun, istərsə də müəllif nağıllarında. Fərqli olan yalnız mətnlərə əlavə edilən milli-etnik kolorit, özünəməxsus detallar, çalarlar ola bilər.

Bununla belə, çox maraqlıdır ki, inkişafının hansı mərhələsində olur-olsun, dünya hər zaman nağıl aktuallığına şahidlik edir. Hətta o dərəcədə ki, nağıl müəllif yaradıcılığının, şəxsi yaradıcılıq aktının bir parçasına çevrilməli olur. Hətta o dərəcədə ki (tarixdə nə qədər belə faktlar məlumdur... elmlə məşğul olan, amma

kəşflərindən daha çox nağıl yaradıcılığı ilə sevilib məşhurlaşan, söz yaddaşına köçən alim-nağılçılar, folklorçu-nağılçılar, hüquqşünas-nağılçılar, vəkil-nağılçılar və s... olub), nağıl öz yaradıcısına bütün başqa mətnlərdən, bütün başqa yaradıcılıq sferalarından, bütün başqa zəhmətlərdən daha artıq şeylər bağışlayır. Başqa sözlə desək, onun özünü də nağıllaşdırır, nağıl qəhrəmanına çevirir.

Əslində, müəllif nağıllarının ortaya çıxmasında mövcud səbəblər sırasında bu da var: nağılın həmişəyaşar və ölməyən mif qatına enmək, onunla birlikdə yaşarılıq xüsusiyyəti əldə etmək, reallaşmamış istəkləri nağıl dünyasında reallaşdıraraq özünü də, başqalarını da xoşbəxt etmək, deyilməsi çətin və ya mümkün olmayan həqiqətləri nağıl qəhrəmanları və “uydurma” olduğu üçün qeyri-ciddi qəbul edilən nağıl süjetləri vasitəsilə ifadə etmək...

Amma bütün bu sadalanan əhəmiyyətli cəhətlərə baxmayaraq, nədənsə bizdə nağıla bir o qədər ciddi yanaşılmır. Hətta yaradıcı insanlar arasında da. Halbuki nağıl uşaq dünyasından başlayan və böyüməkdə olan birinin şəxsiyyətinə, xarakterinə, psixologiyasına, komplekslərinə doğru aparıcı yol deməkdir (həm də tək-cə böyüməkdə olanın yox!). O yolda nə qədər məşhur nağıl qəhrəmanları, nağıl personajları, nağıl süjetləri, ənənəvi xeyir-şər mübarizələri, ənənəvi xeyir qələbələri varsa, deməli, onunla addımlayan insan daha zəngin şəxsiyyət kimi yetişəcək və ya artıq yetişib.

Müəllif nağılları bu gün də dünyada çox aktualdır. Azərbaycanda da bu təcrübə əvvəllər olub. Amma son illər bu sahədə uğurlu nümunələrin sayı çox deyil. Əlbəttə, həm uşaq ədəbiyyatının, həm də nağılların yaradılmasına marağın artdığı faktdır – faktı isə danmaq olmaz. Sadəcə, doğru olmayan bir meyil hər şeyi nağıl yaradıcılığında proqresin əleyhinə çevirir – bu işlə professional yazıçılar deyil (bura istedadlı sözünü də əlavə etməliyik), qeyri-peşəkarlar (bura isə istedadsız sözü əlavə olunmalıdır) daha çox məşğul olurlar. Bu da nəticə etibarilə elə qeyri-peşəkar mətnlərin yaradılmasına, deməli, həm də ümumilikdə nağıla qarşı marağın (ilk növbədə oxucu marağının) itməsinə gətirib çıxarır.

Bununla belə, bütün dünyada müəllif nağıllarının yaradılması ənənəsi, inkişafı, müəllif nağılları problemi və bu axına qoşulan yeni müəlliflərin nağıl yaradıcılığı hər zaman araşdırılır və araşdırılacaq da.

Bu kitab tərtib olunan zaman indiyə qədər tərcümə edilmiş bir sıra mətnlərə nəzər salındı – əksəriyyəti sovetlər dövründə təkrar-təkrar dərc edilən nağıllar idi. Əlbəttə, yeni tərcümələr də var. Amma “məhz hansı müəllifin, hansı nağılçının əsərləri salınmalıdır” sualı üzərində bir qədər düşünməli olduq. Əvvəla ortada tərcümələrin azlığı problemi var idi. İkincisi isə bəzi məşhur nağıl müəlliflərinin yaratdığı mətnlərin daha kiçik yaşlılar üçün nəzərdə tutulması, bəzilərininkinin isə əksinə, yaş məhdudiyəti tanınaması bir qədər seçim çəşqınlığı yaradırdı.

Biz hər halda, hər iki istiqaməti ifadə etməyə çalışdıq – əlbəttə, imkan daxilində. Burada müxtəlif dövrlərin, müxtəlif nəsillərin müəlliflərinin nağılları təqdim olunub. Hətta elə mətnlər olacaq ki, onların nağıl kimi qəbul edilib–edilməməsi belə müzakirəyə səbəb ola bilər. Hər bir bitmiş iş kimi...

Dünya müəlliflərinin nağılları sırasında Xristian Hans Andersenin də, Hofmanın, Haufun, Qrimm qardaşlarının da, Donald Bissetin də, Cani Rodarinin də, Edqar Ponun da, Herman Hessenin də mətnləri təqdim olundu, Astrid Lindqrenin də, Oskar Uayldın da, Çarlz Dikkensin də... Onların hər biri nağıl yaradıcılığında özünəməxsus iz salmış müəlliflər və bu sahəyə həyatlarını bağlamış yazıçılardır. Ən əsası isə məhz nağıl mətnləri ilə öz adlarını adlar siyahısına, unudulmazlar sırasına salmış qələm sahibləridir. Çünki uğurlu nağıl mətnləri yaddaşlara köçmək məqsədinə doğru uzanan ən optimal yoldur. Və bu həqiqəti miflə, şifahi yaradıcılıqla dərindən məşğul olan bu insanlar, deyəsən, hər kəsdən daha əvvəl və dirəndən dərk ediblərmiş.

Nərgiz Cabbarlı

ŞARL PERRO (Fransa)
(1628–1703)

KƏKİLLİ RİKE

Qədim zamanlarda bir kralla kraliça var idi. Onların elə bir eybəcər uşaqları oldu ki, təzə doğulan körpəni görəndə hər kəs şübhə edirdi: bu uşaq adamdır, ya yox? Ana kraliça oğlunun bu eybəcərliyindən çox kədərlənir və tez-tez balasına baxıb ağlayırdı.

Bir dəfə o, oğlunun beşiyi başında oturduqda otağa xeyirxah sehrbaz qadın daxil oldu. O, balaca kifircəyə baxıb dedi:

– Bu qədər də özünüzü üzməyin, kraliça. Doğrudur, uşaq çox eybəcərdir, lakin bu, onun xoşxasiyyət, ürəyiaçıq və rəğbətli olmasına heç bir maneçilik törətmir. Bundan əlavə o, kralıqda hamıdan ağıllı olacaq və ən çox sevdiyi adamı da ağıllı edə biləcəkdir.

Hamı xeyirxah sehrbazın peyğəmbərliyinə sevindi, lakin hamıdan çox kraliça şadlanırdı. O, sehrbaza təşəkkür etmək istədi, lakin qadın göldiyi kimi də gözə görünmədən yox oldu.

Sehrbazın qabaqcadan dedikləri düz çıxdı. Uşaq ilk sözləri deməyə başladığı gündən elə ağıllı və səlis danışdı ki, hamı təəccüb və heyərlə deyirdi:

– Ah, balaca şahzadə nə qədər ağıllıdır!

Mən unuttum deyim ki, şahzadə anadan olanda başında kəkili də var idi. Buna görə də onu elə bu cür – Kəkili Rike adlandırmışdılar.

Bu zaman qonşu kraliçanın da qızı oldu. O, yay günəşi kimi gözəl idi. Qızının gözəlliyini görəndə kraliça az qaldı ki, ağıllı itirsin. Lakin balaca Rikenin doğulduğu gündə iştirak edən sehrbaz qadın ona dedi:

– Bir o qədər də sevinməyin, kraliça, balaca xanım gözəl olduğu qədər də axmaq olacaqdır.

Sehrbazın bu sözü kraliçanı həddindən artıq bədbin etdi. O, ağlamağa və sehrbazdan xahiş etməyə başladı ki, balaca qızına, heç olmasa, bir az ağıl versin.

– Mən bunu edə bilmərəm, – sehrbaz dedi, – lakin elə edə bilərəm ki, şahzadə qızın sevdiyi bir kəs dönüb onun kimi gözəl ola bilər – Bunu deyib, sehrbaz qadın gözündən itdi.

Şahzadə qız böyüyür və ildən-ilə daha da gözəlləşirdi. Lakin gözəlliyi ilə bərabər səfehliyi də artırdı. Ondən bir şey soruşanda heç cavab vermir, yaxud elə yersiz söz deyirdi ki, hamı qulaqlarını tuturdu. Bundən əlavə, o elə key idi ki, fincanı sındırmasaydı, stolun üstünə qoya bilməzdi, su içəndə yarısını paltarının üstünə dağırdı. Məhz buna görə də bütün gözəlliyinə baxmayaraq, o, heç kəsin xoşuna gəlmirdi.

Saraya qonaqlar yığılıqda, onlar ilk əvvəl şahzadə qıza yaxınlaşırdılar ki, ona tamaşa etsinlər; lakin ağılsız söhbətlərini eşidib tezliklə onun yanından uzaqlaşırırdılar.

Bu, yazıq şahzadə qızı çox bədbinləşdirirdi. O, heyifsilənmədən özünün bütün gözəlliyini bir kiçik damcı ağıla əvəz etməyə hazır idi.

Kraliça qızını həddən artıq sevdiyinə baxmayaraq, özünü heç cür saxlaya bilməyib onun ağılsızlığına tənə vururdu. Bu, şahzadə qızı daha çox iztirab çəkməyə vadar edirdi.

Bir dəfə o, öz bədbəxtliyinə acımaq üçün meşəyə getdi. Meşədə gəzə-gəzə şahzadə qız balaca, qozbel, həddən ziyadə kifir, lakin dəbdəbəli geyinmiş bir adamcığaz gördü. Adamcığaz düz ona tərəf gəlirdi.

Bu gənc şahzadə Kəkilli Rike idi. O, gözəl şahzadə qızın surətini görüb ona qiyabi şəkildə vurulmuşdu. Öz krallığını tərək edib buraya gəlmişdi ki, şahzadə qızı alsın.

Gözəllə rastlaşanda Rike çox sevindi. Şahzadə qızla salamlaşdı, lakin yamanca qəmgin olduğunu görəndə dedi:

– Şahzadə xanım, niyə belə qəmginsiniz? Axı siz gənc və gözəlsiniz! Mən çox gözəl şahzadə qızlar görmüşəm, lakin sizintək gözələ rast gəlməmişəm.

– Siz çox mərhəmətlisiniz, şahzadə, – gözəl ona cavab verdi və elə buradaca kiridi, çünki ağılsızlığından bundan artıq bir söz deyə bilmirdi.

– Heç belə gözəl də kədərə qapılırmı? – Kəkilli Rike sözü-nə davam etdi.

– Belə gözəl və axmaq olmaqdan, sizin kimi eybəcər olmağı daha üstün tutardım.

– Əgər özünü axmaq hesab edirsinizsə, bir o qədər də ağılsız deyilsiniz, şahzadə xanım. Kim, doğrudan da, səfehdirsə, o heç bir vaxt bunu boynuna almaz.

– Mən bunu bilmirəm, – şahzadə qız dedi, – Yalnız onu bilirəm ki, ağılsızam və buna görə də belə iztirab çəkirəm.

– Əgər ancaq buna görə iztirab çəkirsinizsə, sizi bu bələdan qurtarmağa kömək edə bilərəm.

– Bunu necə edəcəksiniz ki? – şahzadə qız soruşdu.

– Mən, – Kəkilli Rike dedi, – hamıdan çox sevəcəyim bir qızı ağıllı edə bilərəm. Dünyada hamıdan çox sevdiyim üçün sizə nə qədər istəsəniz, o qədər çox ağıl verə bilərəm. Əlbəttə, mənə ərə getməyə razılıq versəniz.

Şahzadə qız pərt oldu və heç bir cavab vermədi.

– Görürəm ki, təklifim qanınızı qaraltdı, – Kəkilli Rike dedi, – fikirləşmək üçün sizə bir il vaxt verirəm. Bir ildən sonra cavabınızın dalınca gələcəyəm.

Şahzadə qız güman etdi ki, bir il uzun-uzadı, ardı kəsilmədən çəkəcək və Rikenin bu təklifinə razı oldu. Kəkilli Rikeyə ərə getməyə söz verən kimi də özünü tamam başqa cür hiss etdi. O, həmin dəqiqədən Kəkilli Rike ilə yaxşı və səlis danışmağa başladı və elə ağıllı kəlamlar dedi ki, Kəkilli Rikenə fikir apardı: görün o, ağılının çox hissəsini qıza verib, özünə azını saxlamayıb ki?

Şahzadə qız saraya qayıtdıqda, onda baş verən belə tez və möcüzəli dəyişikliyə heyran qalan saray adamları heç bilmədikləri ki, nə fikirləşsənlər. Meşəyə tamamilə axmaq gedən şahzadə qız qayıdanda həddindən artıq ağıllı idi. O, ağıllı kəlamlar söyləyir, mülahizələr yürüdüdü.

Kral şahzadə qızla məsləhətlər etməyə başladı və hərdən onun otağında vacib dövlət işlərini də həll edirdi. Bu qeyri-adi

dəyişiklik haqqında səs-küy hər yana yayıldı. Bütün qonşu kral-
lıqlardan gənc şahzadələr axışib gəlməyə başladılar. Hamısı da
şahzadə qızın xoşuna gəlməyə çalışır və qızdan ona ələ getmə-
yi xahiş edirdi. Lakin şahzadə qız onları bir o qədər də ağıllı
görmür və heç birinə ələ getməyə razılıq vermir.

Nəhayət, bir dəfə olduqca dövlətli, çox ağıllı və qədd-
qamətli bir şahzadə gəlib çıxdı. O, həmin an şahzadə qızın ürə-
yinə yatdı. Kral bunu hiss etdi və qızına dedi ki, istəyirsə, bu
şahzadəyə ələ gedə bilər.

Yaxşı-yaxşı fikirləşib, götür-qoy etmək üçün şahzadə qız
gəzməyə çıxdı və təsadüfən bir il bundan əvvəl Kəkilli Rike ilə
görüşdüyü meşəyə gəlib çıxdı. Meşədə fikirli-fikirli gəzərkən
şahzadə qız yerin altından nə isə bir səs eşitdi. Adama elə gəlir-
di ki, orada insanlar ora-bura qaçır, yaman narahatdırlar.

Şahzadə qız ayaq saxladı və diqqətlə qulaq asıb səslər eşitdi:

– Qazanı mənə ver!

– Ocağa odun at!

Elə o dəqiqə yer aralandı və şahzadə qız öz ayaqları altın-
da böyük bir yeraltı mətbəx gördü. Mətbəx aşpaz, aşpaz şağ-
irdləri və müxtəlif xidmətçilərlə dolu idi. Bir dəstə aşpaz, baş-
larında ağ papaq, qabaqlarında ağ önlük, əllərində iri bıçaqlar
yeraltı mətbəxdən çıxdılar. Onlar meşədəki yamacların birinə
sarı getdilər, orada uzun stol arxasında oturub şən mahnılar
oxuya-oxuya ət döyməyə başladılar. Buna təəccüb edən şah-
zadə qız onlardan soruşdu ki, bu zəngin ziyafəti onlar kimin
üçün hazırlayırlar.

– Şahzadə Kəkilli Rike üçün, – ən gənbul aşpaz cavab ver-
di. – Sabah özünə toy edəcəkdir.

Şahzadə qız yadına saldı ki, düz bir il bundan əvvəl elə
həmin bu gün o, balaca eybəcərə ələ getməyə razılıq vermişdi
və az qaldı ki, ürəyi getsin. Həyəcandan özünə gələn şahzadə
qız yoluna davam etdi, lakin heç otuz addım atmamışdı ki, qar-
şısında şən, gümrəh, şahənə paltar geyinmiş Kəkilli Rike durdu.

– Görürsünüzmü, şahzadə xanım, mən öz sözümlərimə ağı-
yam, – dedi. – Elə bilirəm ki, siz də bura öz sözlünüzün üstündə
durub məni dünyanın ən xoşbəxt adamı etmək üçün gəlmisiniz.

– Xeyr, – şahzadə qız cavab verdi, – mən hələ bir qərara gəlməmişəm və yəqin ki, heç bir zaman sizə ərə getməyə ürək eləmərəm.

– Axı niyə? – Kəkilli Rike soruşdu. – Yəni siz mənə eybəcərliyimə görə ərə getmək istəmirsiniz? Bəlkə, mənim aqlım, yaxud xasiyyətim sizin xoşunuza gəlmir?

– Xeyr, – şahzadə qız cavab verdi. – Sizin aqlınız da, xasiyyətiniz də xoşuma gəlir.

– Deməli, sizi qorxudan yalnız mənim eybəcərliyimdirmi? – Kəkilli Rike dedi. – Lakin bu düzələn işdir, çünki siz məni çox gözəl bir adam edə bilərsiniz.

– Bunu necə etmək olar? – şahzadə qız soruşdu.

– Çox asan, – Kəkilli Rike cavab verdi. – Əgər siz məni sevsəniz və gözəl olmağımı istəsəniz, mən də gözəl olaram. Sehrbaz qadın mənə ağıl və istedad vermişdir ki, sevəcəyim qızı ağıllı edə bilim. Həmin sehrbaz sizə də elə bir istedad vermişdir ki, sevdiyiniz adamı gözəl edə bilərsiniz.

– Əgər belədirsə, – şahzadə qız dedi, – mən ürəkdən arzu edirəm ki, siz dünyada hamıdan gözəl olasınız!

Bu sözlər şahzadə qızın ağızından çıxmamışdı ki, Kəkilli Rike ona ömründə görməyib, rast gəlmədiyi qədər gözəl, qədd-qamətli, boy-buxunlu bir oğlan kimi göründü.

Deyirlər ki, sehrbazlar və onların sehləri burada yersiz və əhəmiyyətsizdir. Kəkilli Rikenə sevən şahzadə qız, sadəcə olaraq onun eybəcərliyini görməməyə başlayıbmiş. Əvvəllər ona Kəkilli Rikedə eybəcər görünən hər şey indi gözəl və cəzbedici görünürdü.

Bu belədir, ya yox, bilmirik. Lakin şahzadə qız ona ərə getməyə razılıq verdi və səhəri gün onlar toylarını çaldırdılar.

QRİMM QARDAŞLARI (Almaniya)

Yakob Qrimm (1785–1863)

Vilhelm Qrimm (1786–1859)

ÜÇ QIZIL TELİ OLAN ŞEYTAN

Günlərin birində yoxsul bir arvadın oğlu oldu. Uşaq köynəkdə doğulmuşdu. Falçılar dedilər ki, oğlan on dörd yaşına çatanda kralın qızını alacaq. İş elə gətirdi ki, uşaq doğulandan bir müddət sonra kral həmin kəndə gəldi, amma heç kim bilmədi ki, bu kraldır. O, kənddə təzə xəbər olub-olmadığını soruşanda dedilər:

– Bu günlərdə kəndimizdə bir uşaq köynəkdə doğulub, falçılar da deyiblər ki, onun ürəyindən nə keçsə, yerinə yetəcək. On dörd yaşına çatanda da kral qızını alacaq.

Kralın ürəyi kinli olduğundan, bu xəbərdən qəzəbləndi, uşağın ata-anasının yanına gedib, yalandan özünü mehriban, səmimi göstərdi. Dedi:

– Yoxsul adamlarsınız, uşağınızı verin mənə, mən onu böyüdəm.

Uşağın valideynləri əvvəlcə razı olmadılar, ancaq bu yad adam onlara çoxlu qızıl təklif eləyəndə fikirləşdilər: “Əgər uşaq anadan xoşbəxt doğulubsa, bu qisməti də onun xeyrinə olar”. Razı olub, uşağı krala verdilər.

Kral oğlanı iri mücrünün içinə qoyub, yola düzəldi. Dərin bir gölün yanına çatanda mücrünü suya atdı və ürəyində dedi: “Qızımı istəmədiyim adaxlıdan xilas elədim”.

Lakin mücrü batmadı, qayıq kimi suda üzdü, içinə bircə gilə də su keçmədi. Üzə-üzə kralın paytaxtından iki mil aralandı, dəyirmanın yanına çatanda bəndə dirənib dayandı. Xoşbəxtlikdən, dəyirməndə işləyən bir nəfər yaxınlıqda dayanmışdı və

mücrünü görüb, onu sudan çıxartdı, elə bildi ki, içi qızıl-gümüşlə doludur. Açılanda isə içində qəşəng, sağlam, gülümsəyən bir oğlan uşağı gördü. Onu dəyirmançının yanına gətirdi, dəyirmançının da övladı olmadığından, arvadı sevindi:

– Bunu Allah-taala bizə pay göndərüb, – dedi.

Onlar uşağı qayğı ilə, məhəbbətlə böyütdülər, o da ağıllı-kamallı bir oğlan oldu.

Günlərin birində yağışda, tufanda sığınacaq axtaran həmin kral dəyirmanca gəldi. Yeniyetmə oğlanı görəndə dəyirmançıdan onun kim olduğunu soruşdu: Dəyirmançı da dedi:

– Biz bu uşağı tapmışıq. On dörd il əvvəl mücrünün içində üzə-üzə gəlib bizim bəndin yanına çatanda bir işçimiz onu sudan çıxarıb gətirmişdi.

Kral başa düşdü ki, bu oğlan vaxtilə suya atdığı həmin xoşbəxt uşaqdır.

Dedi:

– Olarmı bu oğlan indi yazacağım məktubu kraliçaya çatdırırsın? Əvəzində ona iki qızıl verərəm.

Dəyirmançı da, arvadı da dedilər:

– Necə buyurursunuz, elə olsun, kral. Oğlan yola hazırlaşdı.

Kral kraliçaya bu məzmununda məktub yazdı: “Bu oğlan məktubu sənə yetirən kimi onu öldürüb basdırın; mən qayıdana qədər əmr icra olunsun ”.

Oğlan məktubu götürüb yola düzəldi, ancaq yolu azıb, qaş qaralanda qalın bir meşəyə girdi. Qaranlıqda bir çıraqlı işıq gördü, onu tuş tutub getdi. Qəfildən qarşısına bir daxma çıxdı.

Çəri girib gördü ki, ocağın yanında bir qarı oturub. Daha heç kim yoxdur. Qarı oğlanı görüb qorxdı. Soruşdu:

– Haradan gəlib, haraya gedirsən?

Oğlan dedi:

– Dəyirmandan gəlirəm, kraliçaya məktub aparıram. Ancaq meşədə azmışam, istəyirəm gecəni sənənin daxmada qalım.

Qarı:

– Yazıq uşaq, – dedi, – sən gəlib quldur yuvasına düşmüşsən. Quldurlar qayıdıb gələnləri kimi səni öldürəcəklər.

Oğlan dedi:

– Neyləyək, qoy kim istəyir gəlsin, heç kəsdən qorxmuram. Elə yorulmuşam ki, daha bircə addım belə ata bilmərəm.

O, taxtın üstündə uzanıb yuxuya getdi. Aradan çox keçməmiş quldurlar gəldilər, oğlanı görəndə qəzəblənib soruşdular ki, bu kimdir taxtda uzanıb. Qarı dedi:

– Axı bu lap südəmər uşaqdır. Meşədə azıb, ona yazığımı gəldi, yer verdim. Kraliçaya məktub çatdırmalıdır.

Quldurlar məktubu açıb oxudular, gördülər yazılıb ki, çatan kimi oğlanı öldürsünlər. Quldurların ürəyində mərhəmət oyanırdı, onların başçısı məktubu cırdı, əvəzində belə bir məktub yazdı ki, oğlan saraya çatan kimi onu kralın qızı ilə evləndirsinlər. Quldurlar oğlana dəymədilər, o da səhərəcən yatdı, oyananda məktubu ona verib yola saldılar.

Kraliça məktubu alanda, orada tapşırılan kimi hərəkət elədi. Dəbdəbəli toy məclisi qurdu. Oğlan da qəşəng və mehriban olduğundan, kralın qızı onunla fərəh içində xoşbəxt yaşamağa başladı.

Bir müddətdən sonra kral səfərdən qayıdıb gördü ki, falçıların dediyi düz çıxıb, xoşbəxt oğlan da onun qızını alıb. Soruşdu:

– Bu necə oldu axı? Mən ki məktubumda tamam ayrı əmr yazmışdım.

Kraliça həmin məktubu krala göstərdi, dedi ki, özün bax, gör nə yazmışan. Kağızı oxuyan kimi kral bildi ki, məktubu dəyişiblər. Oğlandan soruşdu ki, ona verdiyi məktubu neyləyib və neyçün onun əvəzində ayrısını gətirib.

Oğlan dedi:

– Mənim heç nədən xəbərim yoxdur. Yəqin, meşədəki daxmada yatdığım gecə onu dəyişdiriblər.

Kral qəzəbləndi:

– Bu, sənə baha başa gələcək! Mənim qızıma sahib olmaq istəyən adam gərək cəhənnəmdən şeytanın başından üç dəne qızıl tük qoparıb gətirsin! Hərgah dediyimi gətirsən, qızım sənəin arvadın olacaq.

Bu yolla kral oğlandan birdəfəlik yaxa qurtarmaq fikrindəydi. Xoşbəxt oğlansa dedi:

– Nə olar, qızıl tükləri sizin üçün gətirərəm, mən şeytandan qorxmuram.

O, kralla vidalaşıb, yola düşdü. Az getdi, çox getdi, gəlib bir ölkənin paytaxtına yetişdi. Şəhər darvazasının gözətçisi onu sorğu-suala tutdu, soruşdu ki, hansı peşə sahibidir, nə düzəldə bilir. Xoşbəxt oğlan dedi:

– Əlimdən hər iş gəlir.

Qapıçı:

– Onda bizə bir yaxşılıq elə, – dedi, – başa sal görək bazar meydanında əvvəllər şərab axan fəvvarəmizdən neyçün indi heç su da axmır?

Cavan oğlan dedi:

– Gözləyin, qayıdanda onu sizə başa salaram.

Oradan uzaqlaşdı, ayrı bir şəhərə yol aldı; orada da şəhər darvazasının gözətçisi ondan soruşdu ki, hansı peşə sahibidir, nə düzəldə bilir?

Oğlan da dedi:

– Əlimdən hər iş gəlir.

Qapıçı:

– Onda bizə bir yaxşılıq elə, – dedi, – başa sal görək, şəhərimizdəki alma ağacı əvvəllər qızıl alma yetirirdi, indi neyçün heç yarpağı da yoxdur.

Cavan oğlan:

– Gözləyin, – dedi, – qayıdanda onu sizə başa salaram.

Oradan da uzaqlaşdı, az getdi, üz getdi, yolunun üstünə gur axan bir çay çıxdı. Çayın o tayına keçmək istəyəndə bərəçi ondan soruşdu ki, hansı peşəni bilir.

Oğlan:

– Əlimdən hər iş gəlir, – dedi.

Bərəçi dedi:

– Onda mənə bir yaxşılıq elə, başa sal görüm, neyçün mən həmişə adamları o tay-butaya keçirirəm, heç kim də heç vaxt məni əvəz eləmir?

Oğlan cavab verdi:

– Gözlə, qayıdanda səni başa salaram.

Xoşbəxt cavan çayı keçdi, cəhənnəmin yolunu tapdı. İcəri

zil qaranlıqdı, hər yan his çəkmişdi. Şeytan evdə yoxdu; iri, enli kürsüdə onun nənəsi oturmuşdu.

Soruşdu:

– Nə lazımdır sənə?

Nənə oğlana çox da qəzəbli görünmədi. Cavan oğlan dedi:

– Mənə şeytanın başından üç dənə qızıl tük lazımdır, yoxsa arvadımdan ayrı düşməli olacağam.

Nənə dedi:

– İştahın pis deyil. Şeytan qayıdıb səni burada görsə, canından ayrı düşməli olacaqsan. Amma mənim sənə yazığım gəlir... görüm, bəlkə, kələk eləyə bildim. – Qarı oğlanı qarış-qaya döndərdi, dedi: – Tumanımın bükükləri arasında gizlən, şeytan orada səni görməz.

Cavan oğlan:

– Bu, yaxşı oldu, – dedi, – amma mən üç sualıma da cavab almaq istəyirəm: neyçün vaxtilə şərab axıdan fəvvarə quruyub; neyçin vaxtilə qızıl alma verən ağacın üstündə heç yarpaq da yoxdur; bir də neyçün bərəçi həmişə otay-butaya adam keçirir, heç kim də onu əvəz eləmir?

Nənə dedi:

– Çətin suallardır, amma sən sakit otur və mən şeytanın başından üç qızıl tükü dartanda onun dediyinə diqqətlə qulaq as.

Bəli, axşam düşdü, şeytan da evə qayıtdı. İçəri girən kimi hiss elədi ki, hava nəsə təmiz deyil. Dedi:

– Burnuma adam iyisi gəlir! Burada işlər nəsə yaxşı deyil. – Hər yeri axtardı, künc-bucaqlara baxdı, ancaq heç nə tapmadı. Nənəsi onu danlamağa başladı:

– Axı mən hər yeri silib-süpürmüşəm, səliqəyə salmışam, sən də qatıb-qarışdırırsan. Burnuna həmişə adam iyisi dəyir. Yaxşısı budur, otur, şam elə.

Deyəsən, şeytan çox yorulmuşdu. Yeyib-içəndən sonra başını nənəsinin dizləri üstünə qoydu ki, nənə başında bit axtarsın. Çox keçmədən onu yuxu tutdu: əvvəlcə fısıldadı, sonra xoruldadı. Nənə onun qızıl tüklərindən birini dartıb çıxartdı və yerə qoydu. Şeytan çığırdı:

– Vay! Neyləyirsən?

Şeytanın nənəsi dedi:

– Pis yuxu gördüm, ona görə saçından yapışdım.

Şeytan soruşdu:

– Yuxuna nə girmişdi ki?

– Bazar meydanındakı fəvvarə girdi yuxuma. Əvvəllər ondan şərab axırdı, indi quruyub, heç su da axmır. De görüm, bunun səbəbi nədir?

Şeytan dedi:

– Eeh, bilsəydilər ki, neyçün belə olub!.. Orada daşın altında quru qurbağası var. Onu öldürsələr, şərab yenə axıb töküləcək.

Nənə yenə şeytanın başını bitləməyə başladı, şeytanı yenə yuxu apardı; o elə xoruldadı ki, pəncərənin şüşələri cingildədi. Nənə bir qızıl tük də dartıb çıxartdı.

Şeytan hirsələndi:

– Vay! Sən neyləyirsən axı?

Nənə:

– Açığın tutmasın, – dedi, – yuxulu olmuşam.

– Yuxuda nə görmüsən ki?

– Gördüm ki, bir ölkədə əvvəllər qızıl alma gətirən ağacın üstündə indi heç yarpaq da yoxdur. Neyçün belədir?

Şeytan dedi:

– Eeh, bilsəydilər ki neyçün belə olub!.. Onun kökünü siçan gəmirir; onu öldürsələr, ağac yenə qızıl alma vermiş, amma siçan bundan sonra da ağacı gəmirsə, tamam quruyacaq. Sən yuxularını saxla, qoy rahat yatım! Bir də məni yuxudan oyatsan, şillə çəkəcəyəm sənə.

Nənə onu xoş sözlərlə sakitləşdirdi, yenə başını bitləməyə başladı, şeytan yenə xoruldadı. Nənə üçüncü qızıl tükü də qopartdı. Şeytan yerindən sıçradı, çığırtdı, onu vurmaq istədi, nənə yenə onu sakitləşdirdi:

– Neyləyim, pis yuxuların əlindən hara qaçım?!

Şeytan maraqla soruşdu:

– Yuxuda bu dəfə nə gördün ki?

– Gördüm bir bərəçi gileylənir ki, çayın bu tayından o tayına həmişə adam keçirir, heç kəs onu əvəz eləmir. Bunun səbəbi nədir?

Şeytan dedi:

– Axmaqdır da! Bir adam gəlib deyəndə ki məni o taya keçir, qoy əlindəki uzun ağacı versin ona. Həmin adam olsun bərəçi, o da canını qurtarsın.

Üç qızıl tükü qoparıb, üç suala cavab almış nənə qoca şeytandan əl çəkdi, o da səhərəcən yatdı. Səhər şeytan yenə çıxıb getdi. Qarı tumanının büküyümdən qarışqanı çıxartdı, onu təzədən adam eləyib dedi:

Bu da üç qızıl tük, götür. Suallarının cavabını da özün eşitdin.

Xoşbəxt cavan sevincək:

– Hə, eşitdim, hamısını da yadımda saxladım, – deyə bildirdi.

Qarı dedi:

– Sənə köməyim dəydi, indi yolunla get.

Oğlan dar gündə köməyinə görə qarına minnətdarlıq eləyib, çəhənnəmdən çıxdı. İşi uğurlu olduğu üçün oğlanın kefi kökdü. Bərəçinin yanına çatanda vəd elədiyi cavabı ona yetirməmişdən əvvəl dedi:

– Əvvəlcə məni o taya keçir, sonra xilas olmağının yolunu sənə öyrədim.

O biri sahilə çıxan kimi oğlan şeytanın məsləhətini ona yetirdi:

– Bir adam gəlib o taya keçirməyi xahiş eləsə, uzun ağacı ver ona, çıx qaç.

Cavan oğlan bərəçidən ayrılıb, meyvəsiz alma ağacı bitmiş ölkəyə gəldi. Qarıçı artıq onu gözləyirdi. Oğlan şeytandan eşitdiyi cavabı ona da yetirdi: “Ağacın kökünü gəmirən siçanı öldürün, onda ağac yenə qızıl alma bitirəcək”. Darvaza gözətçisi xoşbəxt cavana çox sağ ol deyib, ona iki ulaq yükü qızıl verdi. Oğlan oradan yola düşüb, quru fəvvarəsi olan məmləkətə gəldi. Şəhər darvazasının bu gözətçisinə də şeytanın məsləhətini çatdırdı: “Fəvvarənin daşı altındakı quru qurbağasını öldürün, oradan yenə şərab axsın”. Qarıçı ona çox sağ ol dedi və qızıl yüklü iki ulaq verdi.

Qızıl yüklü dörd ulaqla bərabər, xoşbəxt cavan saraya, arvadının yanına qayıtdı. Arvadı onun uğurla qayıtmağına

ürəkdən sevindi. Oğlan şeytanın başından qoparılmış üç qızıl tükü krala verdi. Qızıl yüklü ulaqları görəndə kral lap razı qaldı.

– İndi şərtlərin hamısına əməl eləmişən, – dedi, – qoy mənim qızım sənin arvadın olsun. Amma, əziz kürəkənim, bir de görüm, bu qədər qızıl sənin üçün haradandır? Axı bu, böyük sərvətdir!

Oğlan dedi:

– Elə çayı keçirdim, gördüm o biri sahilə bu qızıl, qum kimi tökülüb qalıb, yığışdırıb gətirdim.

Kral acgözlüklə soruşdu:

– Mən də onları yığıb gətirə bilərəm?

Xoşbəxt cavan:

– Nə qədər istəyirsiniz! – dedi. – O çayda bir bərəçi var, ondan xahiş eləyin, sizi o taya keçirsin. Orada kisələrinizi qızılla doldura bilərsiniz.

Acgöz kral tez hazırlayıb yola düşdü. Çaya çatanda bərəçiyə işarə elədi ki, onu o taya keçirsin. Bərəçi onu bərəyə mindirdi, o taya çatan kimi uzun ağacı cəld krala verdi, özü də çıxıb qaçdı.

Kral da o vaxtdan bütün günahlarının əvəzində bərəçi olub qaldı.

– Məgər indi də çaydan adam keçirir?

– Bəs necə! Axı onun əlindən uzun ağacı heç kim almayacaq.

VILHELM HAUF (Almaniya)

(1802–1827)

KABUS DOLU GƏMİ

Balsorda atamın balaca bir dükanı var idi; adətən, əlindəki var-dövləti itirməkdən qorxan və risk etməyi sevməyən adamlar bu cür ortabab dükanlara sahib olurlar.

Atam məni çox sadə və dürüst insan kimi tərbiyə etmişdi; istədiyinə də nail olmuşdu – hələ kiçik yaşlarımdan ona yardım etməyə başlamışdım. On səkkiz yaşım təzə tamam olmuşdu ki, atam həyatında ilk dəfə böyük ticarətə atılmaq qərarına gəldi və bir sövdələşməyə razılıq verdi. Amma çox keçməmiş dünyasını dəyişdi; mənə elə gəlir ki, onun ürəyini partladan şey min qızıl sikkəni ucsuz-bucaqsız dənizə etibar etməsi idi – bu cür həyəcana onun qəlbi çətin ki tab gətirəydi.

Ölümündən bir neçə həftə sonra atamın yük daşıtdığı gəminin batması xəbəri də özünü çox gözlətmədi; xəbəri alaralmaz, nə qədər qəribə olsa da, atamın həyatda olmadığına görə sevindim.

Mən hələ gənc idim, ona görə də yaşadığım bədbəxtliklər cəsarətimi qıra bilməzdi. Atamdan qalan əmlakı pula çevirib xoşbəxtliyimi axtarmaq üçün sədaqətli nökrəmlə birlikdə yad ölkələrə üz tutdum.

Səmt küləyi əsməyə başlayan kimi Balsor limanından yola düşdük. Mindiyimiz gəmi Hindistana gədirdi. Sakit dənizin sularında düz iki həftəyə yaxın heç bir narahatlıq keçirmədən səyahət etdik, amma bir gün kapitan bizə fırtınanın yaxınlaşdığını xəbər verdi. O, çox qayğılı görünürdü; açıq-aşkar hiss olunurdu ki, bu yerlərin farvaterini¹ yaxşı bilmədiyini üçün cəsarət-

¹ Dənizdə gəminin keçə biləcəyi yer

sizdir və fırtınaya qarşı üzə bilməyəcəyimizdən qorxur.

Kapitan əmr etdi ki, yelkənlər endirilsin; gəmi ağır-ağır ləngər vuraraq axın istiqamətində üzməyə başladı. Aydın və soyuq bir gecə idi; hətta kapitan belə fırtına ilə bağlı yanıldığını fikirləşməyə başlamışdı. Amma birdən lap yaxınlıqdan yol boyu heç rast gəlmədiyimiz bir gəminin keçib getdiyini gördük. Onun göyərtəsini səs-küy bürümüşdü; sanki, bir dəstə adam var qüvvəsi ilə bağırır, vəhşicəsinə şənələnirdi; fırtınaqabağı qorxulu bir zamanda bu cür şənliklə qarşılaşmağımız çox təəccüblü idi. Üzümü çevirdiyim an yanımda dayanmış kapitanın rənginin ağappaq ağardığını gördüm: “Gəhim məhv oldu! – o qışqırdı, – bu gəmi ölümün özüdür ki var!”

Ondan həyəcanının səbəbini soruşmağa imkan tapmamışdım ki, matroslar bağıra-bağıra yanımıza – göyərtəyə qaçıb gəldilər. “Siz onu gördünüz, kapitan? – onlar qışqırırdılar, – deyəsən, bizim işimiz bitdi”.

Kapitan isə matroslara “Quran”dan insana təsəlli verə biləcək surələr oxumağı tapşırıb sükanın arxasına keçdi. Amma əbəs yerə! Çünki gözlənilən fırtına elə o an özünü yetirdi və heç iki saat da keçmədi ki, gəmimiz cırlıltı salaraq yerindəcə mıxlanıb qaldı.

Qayıqlar tələm-tələsik suya endirildi, sonuncu matrosa qədər hamı gəmini tərk etdi; o, elə bizim gözümüzün önündəcə suyun dibinə qərq oldu.

Özümə gəldiyim an açıq dənizdə üzürdüm – həm də dilənçidən heç bir fərqi yox idi. Olan-qalan var-dövlətim gəmi ilə birlikdə dənizin dibinə getmişdi. Amma bədbəxtliklər bununla bitsəydi, nə vardı ki... Fırtına getdikcə şiddətlənirdi, artıq qayığın idarə etmək çətinləşmişdi.

Mən öz sadıq nökrimi bərk-bərk bağırma basdım və hər ikimiz son ana qədər bir-birimizi buraxmayacağımıza and içdik. Nəhayət, dan yeri ağarmağa başladı; şəfəqin ilk işartısının görünməsi ilə küləyin qayığımızı aşırması bir oldu.

Bundan sonra gəminin ekipajından heç kimi görə bilmədim. Qayığın aşmasının təsirindən hissiyyatımı itirmişdim; özümə gələndə anladım ki, batan qayıqdan xilas ola bilməmişəm; məni öz

ardınca sürüyüb sahilə çıxarmış qoca, sadıq nökrərimin qolları arasında idim. Fırtına sakitləşmişdi. Gəminizin isə heç izi-tozu da qalmamışdı; elə bu vaxt lap yaxınlıqda tamam başqa bir gəminin üzdüyünü gördük; dalğalar bizi ona doğru aparırdı.

Yavaş-yavaş yaxınlaşırdıq ki, birdən gördüyüm mənzərədən içimi qorxu hissi bürüdü – bu, gecə yanımızdan ötüb-keçən və kapitanı dəhşətə gətirmiş həmin o gəmi idi.

Ürəyim izaholunmaz bir həyəcan içərisində çırpınırdı; kapitanın bu cür dəhşətli şəkildə təsdiqlənən fikirləri, gəminin kimsəsizliyi və bizim yaxınlaşarkən saldıığımız haray-qışqırığa baxmayaraq oradan səsizə heç kimin səs verməməsi ruhumu bürümüş vahiməni daha da artırdı. Amma yaşadığımız qorxuya baxmayaraq, bu gəmi yeganə xilas yolumuz idi və bizə belə bir gözəl qurtuluş vasitəsi göndərən peyğəmbərə dualar edirdik.

Gəminin burnundan uzun bir lövbər zənciri sallanmışdı. Ondan yapışmaq üçün var gücümüzlə əllərimizi, ayaqlarımızı işlədib gəmiyə doğru üzdüük. Nəhayət ki, istədiyimizə nail olduq.

Zəncirdən yapışb səsım gələn qədər bağırdım, amma gəmidə əvvəlki kimi sakitlik hökm sürürdü. O zaman yuxarı dırmaşmağa başladıq – yaşca kiçik olduğumdan irəlidə gedirdim.

Dəhşətə bir bax! Göyərtəyə çıxanda gözlərim qarşısında açılan o mənzərə nə idi elə?! Bütün döşəmə qana bələnmişdi, türk geyimli iyirmi, ya da otuz meyit yerə sərilib qalmışdı; qrot-maçtın¹ yanında zəngin geyimli bir adam dayanmışdı, əlində də yatağan² var idi; amma onun sifəti ağappaq ağarmış, əyilmişdi. Alnının ortasına böyük bir mismar vurulmuş bu adam elə ayaq üstəcə maçta mıxlanmışdı. O da yerdə qalanlar kimi ölü idi.

Qorxu əl-ayağımı bağladı, heç nəfəs almağa belə cəsarət edə bilmirdim. Nəhayət, yol yoldaşım da dırmaşaraq gəmiyə qalxdı. Bircə canlı varlığın belə olmadığı göyərtənin görünüşü onu da dəhşətə gətirmişdi – hər yer insanı vahiməyə salan meyitlərlə dolu idi.

¹ *Qrot-maçt* – gəminin orta dorundakı alt yelkən və dor ağacı

² *Yatağan* – əyri qılınc

Peyğəmbərin ruhuna dualar oxuya-oxuya yolumuza davam etmək qərarına gəldik. Atığımız hər addımdan sonra geri çevrilir, yeni, daha dəhşətli bir şeylə üzləşib-üzləşməyəcəyimizi yoxlayırdıq; amma göyərtədə hər şey əvvəl necə idisə, eləcə də qalmışdı: ətrafda bir dənə də canlı varlıq yox idi: biz idik, bir də okean.

Qorxudan hündürdən danışmağa da cəsərət edə bilmirdik; elə bil, maçta mıxlanmış kapitanın donmuş gözlərini bizə tuşlayacağından, ya da ölülərdən hansınınsa başını bizə tərəf çevirəcəyindən ehtiyat edirdik.

Nəhayət ki, asta-asta olsa da, tryuma¹ aparən pilləkənlərə çatdıq və istər-istəməz ayaq saxlayıb bir-birimizə baxdıq: heç birimiz ürəyimizdən keçəni hündürdən deməyə cəsərət edə bilmirdik.

– Oh, cənab! – nəhayət ki, mənim sədaqətli nökrəm diləndi, – burada nəse dəhşətli şeylər baş verir. Bu, aydın məsələdir. Amma orada – aşağıda çoxlu qatil olsa belə, yenə də mən onların mərhəmətinə sığınmağı buradakı ölülərlə birlikdə qalmaqdan daha üstün tutardım...

Açığını desəm, mən də eyni şeyi fikirləşirdim. Biz özümüzü ələ almağa çalışdıq, görə biləcəyimizin həyəcanı içində əsə-əsə pilləkənlərlə aşağı enməyə başladıq.

Nə qədər qəribə də olsa, aşağıda ölü bir sükut hökm sürürdü; yalnız bizim ayaq səslərimizin əks-sədası eşidilirdi.

Kayutun qapısı ağzında ayaq saxladıq. Mən qulağımı qapıya söykəyib dinşədim, içəridə çsakitlik idi. Bir az cəsərlənib qapını açdım. Kayutda əməlli-başlı səliqəsizlik var idi. Hər yan darmadağın edilmiş, pal-paltar, silah və digər əşyalar ətrafa səpələnmişdi. Görünür, ekipaj, ya da ən azından kapitanın özü burada yeyib-içmiş, əylənmişdi, çünki süfrə belə yığışdırılmamışdı.

Biz yolumuza davam edib kayutdan-kayuta, otaqdan-otağa adlayır və hər girdiyimiz otaqda qalaq-qalaq ipək, qənd, mirvari və başqa əşyalarla rastlaşırdıq. Bu qədər var-dövləti görüb

¹ Gəmidə anbar

özümü itirmişdim; çünki gəmidə heç kim yox idisə, hər şeyi özümünkü hesab edə biləcəyimi düşünürdüm. Amma İbrahimin bir xatırlatması mənim aqlımı başıma gətirdi – o dedi ki, çox ehtimalla gəmi qurudan çox uzaqda üzür və əgər kənardan kömək olmasa, təklidə bir yana çıxa bilməyəcəyik.

Biz yemək yeyib kəmərin altını bərkitdikdən sonra göyərtəyə qalxdıq. Cəsədlərin iyrənc görünüşü yenə də ətimizi ürpertdi. Ona görə də qərara gəldik ki, onları suya tullayıb, canımızı bu iyrənclikdən qurtaraq. Amma nə qədər əlləşsək də, heç birini yerindən tərpədə bilmədik və bu çarəsizlik bizi daha da vahimələndirdi. Meyitlər, sanki, döşəməyə mıxlanmışdı və onları göyərtədən yox etmək üçün bütün döşəmə taxtalarını qırıb çıxartmaq lazım gələcəkdi, bunun üçünsə əlimizdə heç bir alət yox idi.

Nə qədər əlləşsək də, kapitanı da mıxlandığı dor ağacından qoparmaq mümkün olmadı; hətta bütün cidd-cəhdimizə baxmayaraq, onun donmuş barmaqlarını aralayıb yatağanı belə qoparmaq bizə müyəssər olmadı.

Beləcə, bütün günü qismətimizi lənətləyərək, kədərli fikirlərə dalaraq keçirdik; şər qarışmağa başlayanda mən qoca İbrahimə icazə verdim ki, yatağa uzansın, özüm isə göyərtədə qalıb yaxınlıqdan keçib gedə biləcək hansısa bir gəmini köməyə çağırmaq ümidilə ətrafa göz qoymağa başladım. Amma ay doğar-doğmaz ulduzlara baxa-baxa saatın on birə yaxınlaşdığını müəyyən edirdim ki, yuxunun mənə güc gəlməyə başladığını hiss etdim; mən gəminin bortuna çırpılan dalğalarının səsinə açıq-aydın eşidirdim, yelkənlər isə küləyin təsiri ilə asta-asta cınıldayırdılar. Birdən qulağıma göyərtədən kişi səsləri və addım tappılıtları gəlməyə başladı. Dikəlib baxmaq istədim, amma sanki, gözəgörünməz bir qüvvə bədənimin bütün üzvlərini oturduğum yerə sıxaraq tutub saxlayır, məni tərpənməyə qoymurdu. Gözlərimi belə açə bilmirdim. Səslər isə getdikcə daha aydın eşidilməyə başlamışdı; matrosların şən çığırıışları, bu hay-harayın arasından kiminsə hündürdən çıxan amiranə səsi əməlli-başlı aydın duyulurdu; bundan başqa, kanatların necə çəkilib bərkidildiyini, yelkənlərin çıxardığı cırıltını da açıq-aşkar

hiss edirdim. Amma bir qədər sonra yavaş-yavaş şüurum dumanlanmağa başladı və mən dərin yuxuya daldım – arada-bir yuxunun içindən silahların cingiltisinə diksindiym isə çətinliklə olsa da, yadıma gəlir.

Mən yalnız səmada günəş yüksəkliyə qalxdığı vaxt – gün şüaları üzümü yandırmağa başlayanda yuxudan ayıldım. Təəccüb içində ətrafıma göz gəzdirdim; fırtınanı da, cəsədləri də, bu gecə eşitdiklərimi də, sanki, yuxuda görmüşdüm; amma ətrafı diqqətlə gözdən keçirdikdə hər şeyin real olduğu, göyərtədə meyllərin axşam necə idisə, eləcə də qaldığı aydın oldu. Cəsədlər əvvəlki kimi tərpənməz halda uzanmışdılar, dor ağacına mıxlanmış kapitan da yerindən heç yana tərpənməmişdi. Mən özlüyümdə gördüyüm yuxunun qəribəliyinə güldüm və qoca nökrimi axtarıb tapmaq üçün ayağa qalxdım.

O kayutda idi, oturduğu yerdəcə dərin fikirlərə dalmışdı.

– Oh, cənab, – mən içəri girən kimi o dilləndi, – bu kabus dolu gəmidə daha bir gecə keçirməkdənsə, dənizin dibində olmağa razıyam.

Ondan ümitsizliyinin səbəbini soruşdum, nökrim dedi:

– Bir neçə saat yatdıqdan sonra yuxudan ayıldım və hiss etdim ki, yuxarıda – başımın üstündə adamlar ora-bura qaçışırlar. Əvvəlcə elə bildim sizsiniz, amma diqqət edib gördüm ki, yox, oradan ən azı, iyirmi nəfərin addım səsləri gəlir; bundan başqa, onların bir-birini necə haraylaması, qışqırığı da qulağıma gəlib çatırdı. Nəhayət, pilləkənlərdən ağır addım səsləri eşidilməyə başladı. Elə bil, beynimdə hər şey bir-birinə qarışdı; yalnız aradabir, bir neçə dəqiqəlik ağım başıma qayıdırdı və mən maçta mıxlanmış həmin o adamın burada, bax, bu stolun arxasında necə oturduğunu, oxuduğunu, şərab içdiyini görürdüm; kapitandan bir qədər aralıda, al-qırmızı kaftanda uzanmış o adam isə indi onunla şərab içirdi.

Bu, mənim qoca nökrimin danışdıqları idi. Siz, yəqin ki, bu sözləri eşitdiyim vaxt mənim ürəyimdən nələr keçdiyini yaxşı başa düşərsiniz; dostlar, hissələrinin nökrimi aldatmasından heç söhbət belə gedə bilməzdi, çünki mən də ölümlərin çaxnaşmasını açıq-aydın eşitmişdim.

Belə bir dəstə ilə gəmi səyahətinə çıxdığımı düşünəndə içimi dəhşət bürüdü. Mənim sədaqətli nökrəm İbrahim isə yenicən dərin xəyallara dalmışdı. “Xatırladım!” – o nəhayət ki, qısqıraraq dedi və ağılına gələn fikri tələm-tələsik danışmağa başladı. Onun ağılına gələn şey isə bir zamanlar babasının, çox səfərlərdə olmuş təcrübəli dənizçinin öyrətdiyi dua idi, elə indi-cə yadına düşmüşdü; bu ovsun caduya və qarabasmalara qarşı yaxşı təsir göstərirdi; bundan başqa, qoca nökrəm məni əmin etməyə çalışırdı ki, “Quran”da olan ayələri cidd-cəhdlə təkrar-təkrar oxusaq, ötən gecə bizi öz təsiri altına salmış o qeyri-adi yuxuya qalib gələ bilərik.

Qocanın təklifi ürəyimdən oldu. Hər ikimiz həyəcanla gecənin düşməsinə gözləməyə başladıq. Kapitanın kayutunun arxa tərəfində kiçik bir anbar var idi; qərara gəldik ki, orada gizlənək. Sonra bütün kayutda baş verənləri izləyə bilmək üçün qapıda bir neçə deşik açdıq; işimizi bitirər-bitirməz içəri girib qapını bərk-bərk bağladıq və İbrahim otağın dörd küncünə də peyğəmbərin adını yazdı.

Beləcə, gecənin dəhşətli hadisələrini gözləməyə başladıq. Yenə də saat on birə yaxın məni yuxu basmağa başladı – bu güclü yuxuya qalib gəlmək asan məsələ deyildi. Nökrəm məsləhət gördü ki, “Quran”dan bir neçə ayə oxuyum; bu, həqiqətən də, kömək elədi.

Elə bu vaxt birdən-birdə yuxarıda həyat oyandı; kanatlar cırıldamağa başladı; göyərtədən yenə də dünənki kimi addım səsləri gəlirdi. Bir neçə dəqiqə səsimizi içimizə çəkib gərgin intizar içində gözlədik; sonra kiminsə pilləkənlərlə aşağı kayutaya endiyini duyduq. Qoca nökrəm ayaq səsləri eşidilər-eşidilməz kabuslara və cadugərliyə qarşı babasının ona öyrətdiyi duanı oxumağa başladı:

Azadlıqda uçursunuzsa,
 Torpağın altında gözdən itirsinizsə,
 Dənizin dərinliklərində gizlənirsinizsə.
 Sizin içinizdə atəş burulğanı fırlanırsa,
 – Allah sizin yaradıcınız və hakiminizdir...
 Bütün ruhların bir hökmdarı var.

Etiraf etməliyəm ki, bu duanın işə yarayacağına o qədər də inanmırdım, ona görə də qapı açılanda, demək olar, başımdakı bütün tüklər biz-biz durmuşdu. Yuxarıda dor ağacına mıxlanmış həmin o hündür, boylu-buxunlu adam indi gözümün önündəcə kayuta gəlmişdi. O, içəri daxil oldu. Mismar hələ də alınının ortasında dimdik dururdu, amma yatağanı nədənsə qınına qoymuşdu; onun ardınca nisbətən kasıb geyimli biri də gəlirdi – mən onu da yuxarıda görmüşdüm, tərpənməz halda yerdə uzanmışdı.

İçəri birinci girən alnı mismarlı adam heç şübhəsiz ki, kapitan idi, solğun üzünü qara saqqal basmışdı; o, içəri girər-girməz vəhşi bir hərəkətlə bəbəklərini oynada-oynada, ora-bura fırlada-fırlada kayuta göz gəzdirdi. Yanımızdan ötüb-keçəndə onu əməlli-başlı gözdən keçirə bildim; o isə, deyəsən, heç arxasında gizləndiyimiz qapıya fikir də vermədi.

Kapitan yoldaşı ilə birlikdə kayutun ortasına qoyulmuş stolun arxasında oturdu və bizim bilmədiyimiz dildə hündürdən, demək olar, qışqıra-qışqıra danışmağa başladı. Getdikcə onların səsi daha bərk çıxır, daha qəzəbli olurdu; sonra kapitan yumruğu ilə stola elə bir zərbə vurdu ki, az qaldı divarlar silkələnsin. Onun həmsöhbəti vəhşi bir qəhqəhə çəkərək yerindən sıçradı və başı ilə kapitana arxasınca gəlməsini işarə etdi. Kapitan ayağa qalxdı, yatağanı qınından çıxartdı, sonra hər ikisi kayutu tərک etdilər.

Onlar getdikdən sonra nökrəm də, mən də rahat nəfəs aldım; amma yaşadığımız qorxu hələ uzun müddət bitməyəcəkdi.

Göyərtədə səslər getdikcə artır və çılgınlaşırdı. Oradan gah ora-bura qaçan adamların ayaq tappılıtları gəlir, gah çıxırtılar eşidilir, gah da çıxırtını gülüş və söyüş səsləri əvəz edirdi. Sonra elə bir çaxnaşma düşdü ki, eşidən bu səsin cəhənnəmdən gəldiyini düşünərdi; bizə elə gəldi ki, bütün göyərtə yelkənlərlə birlikdə başımıza uçur; silahlar şaqıldadı, dalbadal atəş açıldı, sonra kimsə qışqırdı və... bir az sonra yenidən araya ölü sükut çökdü.

Bir neçə saat keçəndən sonra yuxarı çıxmaq qərarına gəldik; göyərtədə hər şey yenə də əvvəlki kimi idi: döşəmə tərpənməz halda uzanmış və ağaca dönmüş meylitlərlə dolu idi.

Biz bir neçə gün eyni şəkildə təkrarlanan hadisələr içəri-sində vahiməli saatlar yaşadıq; gəmi şərqə doğru istiqamət götürmüşdü, mənim hesablamalarıma görə orada torpaq olmalı idi; amma hər şey gözlədiyim kimi alınmırdı. Çünki gəmi gün ərzində xeyli yol qət edirdisə belə, gecələr görünür, geri qayıdırdı, çünki günəşin doğduğu vaxt həmişə eyni yerdə olurduq.

Səbəbi yalnız bir şeylə özümüzdə izah edə bilirdik: deyəsən, gecələr ölümlər bütün yelkənləri açır və geri üzürdülər.

Bunun qarşısını almaq üçün biz gecə düşənə kimi dafələri yelkənləri sarıyıb bağladığımızı, amma heç bir nəticə vermədi. Sonra artıq bir dafə istifadə olunmuş vasitədən yenidən yararlanmaq qərarına gəldik – perqament kağızın üstünə peyğəmbərin adını yazıb, babanın öyrətdiyi duanı da bura əlavə etdik və kağızları yelkənlərə doladıq. Sonra da öz dərəcəyə hücrəmizə çəkilib nə olacağına həyəcanla gözləməyə başladığımızı.

Ölümlər həmin gecə daha bərk qəzəbləndilər. Bunu eşitdiyimiz səsərdən də başa düşürdük. Amma bütün qəzəblərinə baxmayaraq, dua işə yaradı. Çünki səhəri gün yelkənlər onları gündüz necə bağlamışdıqsa, eləcə də qalmışdı. İndi gün ərzində neçə yelkən endirmək lazım idisə, o qədərini endirir və gəminin tələsmədən irəliləməsi üçün şərait yaradırdıq; beləliklə, beş gün ərzində xeyli yol qət edə bilmişdik.

Nəhayət, altıncı gün səhər tezdən uzaqdan torpaq göründü; hər ikimiz Allaha da, onun peyğəmbərinə də xilasımız üçün şükürlər etdik. Həmin gün də, növbəti gecə də gəmi sahil boyunca üzürdü; yeddinci günün səhəri yaxınlıqda bir şəhərin olduğunu gördük. Böyük çətinliklə lövbəri suya saldıq – o, həmin andaca quma çökdü; qayığı suya endirdik və var gücümüzlə avar çəkib sahilə doğru üzürdük. Yarım saat sonra artıq dənizə tökülən çayla irəliləyib sahilə qalxmışdıq.

Şəhər darvazaları yaxınlığında onun adı ilə maraqlandıq, öyrəndik ki, hind şəhəridir, özü də mənim yola düşərkən getmək istədiyim şəhərin lap yaxınlığında yerləşir.

Yubanmadan karvansaraya yollandığımızı, bu qeyri-adi səyahətdən sonra doyuncu yemək, dincəlmək lazım idi.

Karvansarada olarkən müdrük və elmlı bir adamı necə tapa biləcəyimlə maraqlandım; karvansara sahibinə işarə edib başa saldım ki, həmin adam mütləq cadugərlikdən də baş çıxarmalıdır. O, məni şəhərin kənar küçələrindən birinə yolladı; yöndəmsiz bir ev idi; qapını döydüm, içəri keçəndə isə karvansara sahibinin tapşırdığı kimi Muleyi soruşdum.

Məni ağsaqqal, uzunburun bir qoca qarşıladı və nə istədiyimi soruşdu. Müdrük Muleyi axtardığımı söylədim, o da Muley olduğunu deyib diqqətlə danışdıqlarıma qulaq asdı.

Mən vaxt itirmədən meytirlə necə rəftar etməli olduğumu və onları göyərtədən hansı yolla uzaqlaşdırıa biləcəyimi soruşdum, məsləhət verməsini xahiş etdim.

O: “Çox güman ki, matroslar törətdikləri hansısa bir cinayət səbəbindən dənizdə üzməyə məhkum ediləblər, – dedi, – əgər ölüləri quruya gətirib dəfn edə bilsəniz, sehr aradan qalxacaq. Amma bir şey diqqət edin: onları mütləq və mütləq üstündə uzandıqları lövhələrlə birlikdə bura gətirmək lazımdır”.

Bu müdrük qoca bir də onu söylədi ki, gəmi – bütün var-dövləti ilə birlikdə həm qanun, həm də Allah qarşısında mənə aiddir, çünki onu, demək olar ki, tapmışam; amma bütün bunları sirr kimi saxlamalıyam; əgər qazancımdan bir az ona versəm, öz qulları ilə birlikdə gəmidən ölülərin çıxarılmasına yardım edə bilər.

Mən Muleyi səxavətlə mükafatlandıracağıma söz verdim və biz özümüzlə mişar, balta götürüb, beş kölə ilə birlikdə yola düşdük.

Yol boyu söhbət edərkən Muley “Quran” ayələri ilə yelkənləri bağlamağımızı eşidib, bu kəşfimizə heyran qaldığını söylədi. Dedi ki, bu, həqiqətən də, bizim üçün yeganə xilas yolu imiş.

Gəmiyə çatanda günəş hələ çox yüksəkdə idi. Hamımız işə girişdik, aradan heç bir saat keçməmişdi ki, dörd meyt artıq qayığa uzadılmışdı. Kölələrə tapşırılmışdı ki, onları sahilə çıxarıb dəfn eləsinlər. Geri qayıtdıqları vaxt onlar danışdılar ki, meytləri basdırmaq lazım gəlməyib, çünki onları torpağa qoyan kimi hamısı bir anın içindəcə külə çevrilib.

Biz lövhələri sökməyə ara vermədən axşama kimi işlədik və bütün ölümləri sahilə çıxarmağa nail olduq.

Göyərtədə yalnız alnından dor ağacına mismarlanmış kapitan qalmışdı. Amma nə qədər çalışsaq da, onun başındakı mismarı dartıb çıxara bilmədik, bu qədər güc sərf etməyimizə baxmayaraq, onu yerindən tərpətmək mümkün deyildi. Neyləyəcəyimizi anlamırdıq, kapitanı sahilə çıxarmaq üçün dor ağacını baltalamalı deyildik ki... Bizi düşdüyümüz bu çətinlikdən Muley xilas etdi. O, kölələrdən birini tələmtələsik sahilə göndərdi, tapşırırdı ki, bir dibçək torpaq gətirsin. Kölə geri qayıdan kimi müdrik kişi dibçəyə tərəf əyilib nəsə pıçıldamağa başladı. Deyəsən, ovsun oxuyurdu. Sonra bu torpağı ölünün başına səpdi.

O an baş verən hadisə hamımızı sarsıtdı. Kapitan gözlərini açdı, dərindən nəfəs aldı; elə bu vaxt başındakı mismar yarısından qan axmağa başladı. Artıq biz çətinlik çəkmədən mismarı çıxara bilərdik. Elə belə də etdik – yaralı kapitan kölələrdən birinin qolları arasına yığıldı.

– Məni bura kim gətirib? – o, özünə gələr-gəlməz ilk sualı bu oldu. Muley məni göstərərək bir az da ona tərəf əyildi. Yaralı zəif səslə sözünə davam etdi:

– Çox sağ ol, yadelli, məni bitib-tükənməyən bir əzabdan xilas etdin. Artıq əlli ildir cəsədim bu dalğaların üstü ilə orabura üzür, ruhum isə hər gecə yenidən o bədənə qayıtmağa məhkum edilmişdi. Amma indi başıma torpaq toxundu, bağışlandım; artıq ulu əcdadlarımla yanına yollana bilərəm.

Ondan çəkdiyi məşəqqətlərin səbəbini soruşanda belə dedi:

– Mən əlli il bundan əvvəl nüfuzlu, tanınmış adam idim, Əlcəzairdə yaşayırdım; zəhmətsiz pul qazanmağa olan ehtirasım məni vadar etdi ki, gəmi alıb pıratlıqla məşğul olmağa başlayım. Zantada gəməmə havayı üzmək istəyən bir dərviş mindi – o vaxtlar artıq uzun müddət idi ki, bu işlə məşğul idim. Yoldaşlarımla da, mən də – kobud insanlar idik, dərvişin müqəddəs biri ola biləcəyini heç ağılımıza da gətirmirdik; hətta mən onu ələ salıb gülürdüm də. Bir dəfə dərviş günah dolu həyat yaşadığını deyib, pis işlə məşğul olduğuma görə məni tənbeh etdi. Gecə şturmanımla yeyib-İçirdik, birdən-birə dərvişin sözləri

yadıma düşdü, əsəbimdən coşub-kükrədim. Hətta sultandan belə eşitsəydim, yenə də bu sözlərə dözə bilməzdim, amma onları mənə allahın bir dərvişi söyləmişdi. Qəzəb içimi necə boğdusa, göyertəyə tərəf cumdum, bir dəqiqənin içində əlimdəki xəncəri onun sinəsinə sapladım. O, can verə-verə mənə də, ekipajımı da lənətlədi, dedi ki, başımız torpağa dəyincəyə qədər bizə nə yaşamaq, nə də ölmək qismət olacaq.

Beləcə, dərviş canını tapşırırdı, biz onu dənizə tulladıq, hədə dolu sözlərini isə ələ salıb güldük. Amma onun qarğışı elə həmin gecə bizi tutdu. Ekipajımın bir hissəsi mənə qarşı qiyam qaldırdı. Qanlı toqquşma oldu – tərəfdarlarım məğlub oldular, qiyamçılar isə mənə dor ağacına mismarladılar. Amma heç onlar da xilas ola bilmədilər, çünki aldıqları yara ağır idi. Tezliklə gəhim böyük bir məzarlığa çevrildi.

Mismarlandığımı yerdə gözlərim qaraldı, nəfəsim dayandı, fikirləşdim ki, ölürəm. Amma ölmürdüm. Sadəcə əl-qolum bağlanmış, yerimdəcə quruyub qalmışdım. Növbəti gecə – dərvişi dənizə atdığımız saatda hamımız özümüzə gəldik. Həyat geri dönmüşdü, amma hamımız yalnız o dəhşətli gecə etdiklərimizi və danışdıqlarımızı təkrarlamaq bilirdik. Düz əlli ildir ki, bu sular da üzürük – nə yaşaya bilirik, nə də ölə; çünki torpağa yetişə bilmirdik... Dənizdə fırtına başlayanda dəhşətli bir sevinc hissi keçirir, yelkənləri endirirdik ki, sıldırım qayalara çırpılıb məhv olaq, yorulmuş bədənimiz dənizin dibində rahatlıq tapsın. Amma alınmırdı ki, alınmırdı. Amma indi nəhayət ki, öləcəyəm. Sənə təşəkkür edirəm, yadelli xilaskarım! Əgər bu xəzinəni mükafat kimi qəbul edə bilərsənsə, qoy bu, mənim sənə minnətdarlığım olsun!

Kapitan bu sözləri dedikdən sonra başı yana düşdü və canını tapşırırdı. O da öz yoldaşları kimi bir anın içində külə çevrildi.

Külü balaca bir qutuya toplayıb torpağa basdırdıq; sahilə qayıtdıqdan sonra şəhərdə gəmi təmir edən fəhlələr tapdım. Bütün malları böyük məbləğə dəyiş-düyüş edərək pula çevirdim, bir neçə motrosu işə götürdüm, dostum Muleyi səxavətlə mükafatlandırdım və öz vətənimə yola düşdüm.

Geri qayıdarkən göyərtədəki malları satmaq üçün müxtəlif adalara və ölkələrə yan almalı olurdum. Başladığım bu işə peyğəmbərin özü xeyir-dua vermişdi. Ona görə də düz doqquz aydan sonra Bolsaruya çatdığımda vəfat etmiş kapitandan aldığım mirası ikiye qatlamışdım. Həmvətənlərim qazandığım vər-dövlətə və uğurlarıma çox təəccüblənirdilər. Onlar elə hesab edirdilər ki, mən məşhur dəniz səyyahı Sindbadın gizlətdiyi almaz dolu mağaranı tapmışam. Düzünü desəm, onları düşdük-ləri bu fikirdən daşındığmağa heç çalışmadım da... Amma o vaxtdan bəri bütün balsorlu gənclər on səkkiz yaşına çatar-çatmaz mənim kimi öz xoşbəxtliklərini tapmaq üçün səyahətə çıxırlar. Mən isə sakit və rahat yaşayır, hər beş ildə bir dəfə Məkkəyə səfər edirdim ki, müqəddəs yerlərdə mərhəmətinə görə Tanrıya dualar oxuyum və yalvarım ki, kapitanla yoldaşla-rını öz cənnətinə qəbul etsin.

XRİSTIAN HANS ANDERSEN (Danimarka)
(1805–1875)

PADŞAHIN TƏZƏ LİBASI

Çox-çox illər bundan qabaq dünyada bir padşah var idi. Bu padşah hər şeydən artıq qiymətli və gözəl libaslarla bəzənməyi xoşlayırdı. Xəzinəyə dolan mədaxillərin hamısını bəzənməsinə xərcləyirdi. Teatra getməkdən, ya səyahətə çıxmaqdan qəsdı ancaq libasını göstərməkdi. Gündə neçə dəfə libas dəyişməyi özünə adət etmişdi. Belə ki, bir məclisə vaxtından gec gələndə deyirdilər: “Padşah libasını dəyişir”.

Bu padşahın yaşadığı həmin böyük şəhərin camaatı çox şən yaşayırdı və hər gün bu şəhərə əcnəbilər gəlirdi. Günlərin birində bu paytaxta yenə iki nəfər əcnəbi gəldi. Onlar özlərini şərbaf adlandırıb deyirdilər:

– Biz bir cür parça toxuyuruq ki, onun gözəlliyindən, nazikliyindən əlavə bir qəribə xasiyyəti də var: o parçanı nə axmaq, nə də öz qulluğuna yaramayan adam görə bilər.

Padşah bunu eşidib öz-özünə dedi:

– Bundan gözəl libas olmaz, gərək mənim üçün hazır etsinlər. O vaxt bargah əmələsinin qulluğa layiq olmayanı və axmaqları məlum olardı.

Padşah şərbafları çağırırdı, onlara çoxlu pul verib buyurdu ki, parçanı toxusunlar.

Şərbaflar o saat iki dəzgah qurub, başladılar onun ətrafında dolanmağa və səhərdən-axşamədək özlərini işləyən kimi göstərməyə, həqiqətdə heç bir iş görməyib boş yerə əllərini havada oynadırdılar. Hər gün şərbaflar özləri üçün ipək və qızıl tələb edir, hamısını ciblərinə qoyub padşahın axmaqlığına gülürdülər.

Padşahın parçanı görmək fikri tez-tez ürəyindən keçirdisə də, onun xasiyyətlərini bildiyinə görə istəyirdi ki, qabaqca parçanı başqa bir adam görsün.

Padşah öz-özünə deyirdi: “Söz yox ki, mən özümdən xatircəməm. Bununla belə, yaxşı olar ki, parçanın ilk tamaşasına başqa adam getsin. Mən oraya baş vəzirə göndərəm. O, ağıllı, dünyagörmüş, qoca və möhtərəm bir adamdır”.

Vəzir getdi şərbafların yanına. Yalançılar əyləşib çox səylə boş əllərini havada oynadırdılar. Vəzir yaxına gəlib çox zənnlə baxıb bir şey görə bilmədi. Vəzirin bədəni titrədi, dedi: “Pərvərdigara, mümkündürmü ki, mən – məmləkətin vəziri...” Sözlərinin dalısını deməyə dili gəlməyib, gözlərini dəsmalı ilə sildi, dəzgaha tərəf əyildi, guya ki, parçanın nəqşlərinə baxır.

Yalançılar vəzirə parçanın naxışlarına yaxından baxmağı məsləhət gördülər, özləri isə barmaqlarını boşluqda gəzdirdirdilər. Fağır qoca vəzir gözlərini bərəldir, heç bir şey görmürdü, çünki dəzgahda heç nə yox idi.

Şərbaflar soruşdular:

– Parça xoşunuza gəlirmi, cənab vəzir?

Yazıq vəzir qabaqca qısılib sonra dedi:

– Çox gözəl və çox lətifdir; xüsusən rənglərin bir-birilə tutuşması.

Öz-özünə isə dedi: “İlahi! Mən heç güman etməzdim ki, bu dərəcədə axmağam! Amma mənim axmaqlığımı gərək heç kəs bilməsin. Həmçinin parçanı görmədiyimi gərək bir şəxsə deməyəm, yoxsa məni axmaq, qulluğa yaramayan hesab edərlər”.

Vəzir daha da həvəslə yox parçaya baxıb, həddən artıq onu tərif etdi. Şərbaflara da ancaq bu lazım idi. Vəzir gedəndən sonra təzədən ipək və qızıl istəyərək, alıb qoydular ciblərinə.

Vəzir padşahın yanına gəlib söylədi:

– Bəli, parça, həqiqətən də, çox gözəldir.

Bir neçə gündən sonra padşah şərbafların yanına başqa bir vəzir göndərdi ki, parçanın hazır olub-olmamasının xəbərini ona gətirsin.

Şərbaflar bu vəzirin də başına həmin oyunu gətirdilər. Bu vəzir həmçinin boş dəzgaha tamaşa edib bacardıqca yox par-

çanı tərif etdi və padşahın yanına qayıdıb əvvəlinci vəzirin sözlərini təkrar etdi.

Bir neçə vaxtdan sonra parçanın tərifi bütün şəhərə yayıldı və bütün əhali padşahın təzə libasını görməyə tələsdi. Axırda padşah özü parçanı görmək istədi. Bargah əyanını başına cəm edib, gəldi şərbafların yanına.

Yalançılar həminki qayda ilə əyləşib, boş yerə əllərini oyan-buyana atırdılar. Vəzirlər dedilər: “Baxın, padşahım, nə gözəl parçadır, nə rənglər, nə nəqşlər, nə güllər!”

Padşah yaxınlaşıb diqqətlə parçaya baxıb ürəyində dedi: “Bu nə bədbəxtlikdir, heç bir şey görmürəm, mən ki axmaq deyiləm. Bəs bu nə halətdir, yoxsa mən padşahlığa layiq deyiləm?”. Ürəyində, belə fikir keçsə də, uca səslə dedi:

– Çox gözəl və çox lətifdir.

Şərbaflara bir iltifat nəzəri salıb əyanlara buyurdu ki, parçaya tamaşa etsinlər. Hərçənd əyanlardan heç kəs bir şey görmürdü, bununla belə heç kəs istəməirdi ki, özünü axmaq qələminə versin. Hamı bir səslə dedi:

– Çox gözəl, çox lətif parçadır.

Padşah hər tərəfdən tərif səsini eşidib əvvəlinci bayramda təzə libası geyinib camaat arasına çıxmağı qət elədi. Şərbaflara ənam verib buyurdu ki, libası bayramadək hazır etsinlər.

Bayram gecəsi sübhədək şərbafların mənzilində çıraq yanır. Yalançılar əyləşib əllərində boş iynə, özlərini libastikənə oxşadırdılar və böyük qayçıları havada açıb-yumurdular. Axırda guya libası qurtarıb, gətirdilər padşahın qulluğuna verdilər.

– Qəbul ediniz, padşahım, bu don və bu da qəba, siz qəbanın çiyinizdə olduğunu əsla hiss etməyəcəksiniz. Çünki o, hörümçək torundan nazik və yüngüldür.

Bargah əmələsi bir şey görmürdüsə də, yenə şərbafların sözlərini təsdiq etdilər.

– İndi zəhmət qəbul edib libası geyiniz, ta baxıb qüsurlunu görüb düzəldək.

Padşah libasını çıxartdı. Yalançılar onun ətrafında dolanmağa başladılar. Guya, libas geyindirirlər; qəbanı yalandan padşahın çiyində möhkəmləyib, qatlarını düzəldirlər. Heç bir şey

görməyən əyanlar isə kənardan baxıb libası tərif edirdilər: “Necə lətifdir, necə gözəldir və necə padşaha yaraşır”.

Vəzir qapını açıb uca səslə müntəzir camaata dedi: “Libas hazırdır!”

Padşah bir dəfə də aynaya baxdı. Əyan-əşrəf qəbanın ətəyini əllərinə aldı və padşah bargahından çıxıb dərgahın küçələri ilə cəlallı, zinətli bir kölgəlik altında aramla getməyə başladı. Dörd ətrafdan libasın tərifini padşahın qulağına gəlirdi; çünki heç kəs ağılsız olduğunu bildirmək istəmirdi. Birdən bir qışqırtı eşidildi:

– Baxın, baxın, padşah çılpəqdir.

Bunu deyən küçədə oynayan bir uşaq idi. Uşağın atası yanında duran adama xəlvətcə dedi:

– Eşidirsənmi uşaq nə deyir?

Bu səs adamdan-adama, qabaqca xəlvət və sonra gəldikcə ucadan keçməyə başladı. Axırda hamı bir səslə qışqırdı:

– Çılpaqdır, çılpaqdır.

Padşah fikir etdi: “Axı camaat, doğrudan da, qışqırır”. Bununla belə, öz yolu ilə cəlal ilə getməkdən çəkinmədi və əyanlar daha da həvəs ilə qəbanın ətəyi əllərində, libası təriflədilər.

KÖHNƏ KÜÇƏ FƏNƏRİ

Siz köhnə küçə fəraninin nağılını bilirsinizmi? Bir Allah bilir ki, o necə maraqlı nağıldır. Hər halda, eşitməyə dəyər.

Bəli, biri vardı, biri yoxdu, bir köhnə küçə fənəri vardı. O, uzun illər boyu sədaqətlə qulluq etmişdi. Amma axırda bu qərara gəlmişdilər ki, onu azad etsinlər. Fənərə məlum oldu ki, o axırıncı gecədir dirəkdən asılmışdır və küçəni işıqlandırır. Fənərin bu duyğusunu səhnədə axırıncı dəfə oynayan qocalmış bir rəqqasənin duyğusu ilə tutuşdurmaq olar: sabah bu rəqqasədən səhnədən çəkilib getməsini xahiş edəcəkdilər. Fənər sabahkı günü qorxu içində gözləyirdi. Sabah onu birinci dəfə

şəhər idarəsinə gözdən keçirməyə aparacaq və “şəhərin otuz altı atasının” hüzuruna çıxaracaqdılar: onlar fənərin qulluq etməyə yararlı olub-olmadığı məsələsini həll edəcəkdilər.

Bəli, sabah bu məsələ həll ediləcəkdilər: onu başqa bir körpünü işıqandıрмаğamı göndərəcəklər, bir kəndəmi, bir fabriyəmi, yoxsa eləcə əritməyəmi verəcəklər?

Fənəri əridib ondan hər şey düzəltmək olar. Amma hər şeydən artıq onu sıxan bu idi ki, bir məsələ ona məlum deyil: o bilmirdi ki, bir zaman küçə fənəri olduğunu yada sala biləcək, yoxsa yox?

Ya elə olsun, ya belə, nə fərqi... O yalnız bir şeyi bilirdi ki, qohum-əqrəbası kimi yaxın və əziz bildiyi gecə keşikçisindən və onun arvadından ayrılmalı olacaqdı. Onlar, yəni fənər də, keşikçi də, hər ikisi qulluğa eyni saatda girmişdilər. Keşikçinin arvadı öz ərinin vəzifəsilə çox lovğalanırdı və fənərin yanından keçəndə, ona yalnız axşamlar gözücu baxırdı, gündüzlər isə onu heç saymırdı da. Amma son illər hər üçü, yəni keşikçi də, onun arvadı da, fənər də daha qocaldıqlarından, arvad fənərə baxmağa başlamışdı: onun lampasını təmizləyir, içinə suiti yağıtökürdü.

Bu qocalar sədaqətli adamlardı, heç bircə dəfə də olsun fənəri incitməmişdilər!

Bəli, axırıncı gecə idi ki, fənər küçəni işıqlandırır. Sabah gərək şəhər idarəsinə gedəydi. Ağır düşüncələr ona rahatlıq vermirdi. Buna görə də fənər yaxşı yanmırdı. Hərdən başına başqa fikirlər də gəlirdi. O çox şeylər görmüş, çox şeylərin üstünə işıq salmışdı. Bu cəhətdən, bəlkə də, “şəhərin otuz altı atasından” yüksəkdə dururdu! Amma bu barədə heç vaxt heç bir söz demirdi: hörmətli köhnə fənər heç kəsi, xüsusən şəhərin böyüklərini küsdürmək istəmirdi. Fənər çox şeylər görmüş, yadında saxlamışdı. Arabir onun işığı titrəyir, sanki, başından bu fikirlər keçirdi: “Bəli, məni də yada salanlar olacaq! Məsələn, həmin o gözəl gənc oğlan... O vaxtdan çox illər gəlib keçib: o, əlində çox zərif xətlə yazılmış, kənarlarına zər çəkilmiş bir məktubla yanıma yaxınlaşmışdı. Məktub qadın əliylə yazılmışdı, özü də çox gözəl idi. Oğlan əlindəki məktubu iki dəfə oxumuş,

öpmüş və parlaq gözlərini qaldırıb mənə baxmışdı. Bu gözlər deyirdi ki, mən dünyada xoşbəxt adamam! Bəli, onun sevgilisinin ilk məktubda nələr yazdığını yalnız o, bir də mən bilirdik. Mən başqa gözləri də xatırlayıram.... Qəribədir, fikirlər necə bir-birinin üstündən adlayıb keçir! Bizim küçədən təntənəli bir dəfn alayı keçirdi! Üstünə məxmər döşənmiş tabutda gənc və gözəl bir qadının meyitini aparırdılar. Nə qədər güllər, çələnglər var idi. O qədər çox məşəl yanırdı ki, mənim işığımlı tamam batır-mışdılar. Səkilər adamlarla dolu idi. Bu adamlar tabutun arxasınca gedirdilər. Ancaq məşəllər gözdən itdikdən sonra boylanıb baxdım və gördüm ki, bir adam dirəyimin dibində oturub ağlayır. Onun mənə baxan qəmgin gözlərini heç vaxt yaddan çıxarmaram”.

Bu axırını axşam köhnə küçə fənəri hələ çox-çox şeyləri yadına saldı. Öz növbəsini dəyişən qarovulçu, heç olmasa, yerinə kim gələcəyini bilir və onunla iki-üç kəlmə də olsa, söhbət edir. Amma fənər öz təcrübəsini heç kimlə bölüşə bilməyəcəkdi. O, heç kimə qardan, yağışdan, səkiləri ayın işıqlandırmasından və küləyin sox vaxtlar hansı yandan əsməsindən danışa bilməyəcəkdi.

Bu vaxt su arxının üstündən salınmış körpünün üzərində boşalacaq küçə fənəri vəzifəsinə üç namizəd var idi. Onların hər biri elə güman edirdi ki, boşalacaq yerə kimin təyin ediləcəyini fənər özü seçəcək. Bu namizədlərdən biri siyənək balığının başı idi ki, qaranlıqda işıqlanırdı. O güman edirdi ki, əgər onu fənər dirəyinə assalar, suiti yağının işlədilməsi xeyli azalar. İkinci namizəd çürük ağac parçası idi ki, bu da işıq saçır və sözlərinə görə o hətta quru treska balığından da parlaq işıqlanırdı. Bundan başqa, o, özünü vaxtilə bütün meşənin gözəli sayılan bir ağacın son qalığı hesab edirdi. Üçüncü namizəd atəşböcəyi idi. Onun haradan gəlib çıxdığını fənər heç cür başa düşə bilmirdi, amma atəşböcəyi buradaydı, özü də işıldaırdı. Çürük ağac parçası ilə siyənək balığının başı səs-səsə verib and içirdilər ki, böcək yalnız hərdən bir işıldaır, buna görə də ona fikir vermək lazım deyil. Köhnə fənər onlara cavab verdi ki, namizədlərdən heç biri onun yerini tuta biləcək qədər parlaq işıq

vermir. Amma onlar, əlbəttə, ona inanmadılar. Bu vəzifəyə təyin olunmağın fənərin ixtiyarında olmadığını bildikdə, hər üçü çox razı qaldı. Axı fənər çox qocaldığına görə düzgün seçim edə bilməzdi.

Bu vaxt tindən külək əsdi və fənərin bacasından pıçıldadı:

– Bu nə sözdür, mən eşidirəm! Məgər sən sabah çıxıb gedirsən? Məgər bu axırını axşamdır ki, biz səninlə burada görüşürük? Hə, indi ki belə oldu, al, bu, məndən sənə hədiyyə olsun! Sənin kəlləni elə üfürüb təmizləyəm ki, vaxtilə görüb-eşitdiyən hər şeyi nəinki yaxşı yadında saxlarsan, hələ sənin yanında başqalarının danışdıqlarını da, oxuduqlarını da öz göz-lərinlə görmüş olarsan – bax sənin başın belə təmiz olar!

– Heç bilmirəm sənə necə razılıq edim, – deyə köhnə fənər cavab verdi. – Bircə məni əritməyəydilər!

– Ona hələ çox var, – deyə külək cavab verdi. – Hə, bu saat sənin yaddaşını təmizləyim. Əgər mənim hədiyyəm kimi çox hədiyyələr almış olsan, qocalığını çox-çox xoş keçirərsən!

– Bircə məni əritməyəydilər! – deyə fənər təkrar etdi. – Bəlkə, sən bu barədə də mənim yaddaşıma bir kömək edəsən.

– Eh, qoca fənər, ağılı başına yığ! – deyə külək əsdi.

Bu vaxt ay buludlardan çıxdı.

– Bəs siz nə bağlısınız? – deyə külək ondan soruşdu.

– Heç bir şey, – ay cavab verdi. – Axı mən zərər çəkirəm, həm də heç vaxt fənərlər mənim əvəzimə işıq saçmırlar, həmişə mən onların əvəzinə işıq saçıram, – ay yenə də buludların arxasında gizləndi. O istəmirdi ki, zəhləsini aparsınlar.

Birdən fənərin dəmir qalpağının üstünə bir damcı yağış düşdü, elə bil ki, su damdan tökülürdü. Amma damcı özü dedi ki, boz buluddan damıbdır. Özü də ona hədiyyədir, həm də ən yaxşı hədiyyədir.

– Mən səni isladaram və əgər sən özün istəsən, bir gecənin içində pas atıb ovulub-tökülə bilərsən.

Fənərə elə gəldi ki, bu hədiyyə pisdir. Külək də elə güman etdi.

– Görəsən, heç kəs bir yaxşı hədiyyə verməyəcəkdir? – o, var gücü ilə səs-küy salmağa başladı.

Elə bu vaxt göydə bir ulduz axıb ardınca uzun, işıldayan bir iz buraxdı.

– Bu nədir? – siyənək balığının başı çığırdı, – deyəsən, göydən ulduz düşdü? Özü də elə bil, düz fənərin üstünə düşdü! Bəli, əgər bu vəzifəni elə yüksək mövqə sahibləri də tutmaq istəyirsə, onda bizim bircə çarəmiz qalır ki, xudahafizləşək, hərəməz öz yerimizə çıxıb gedək.

Onlar üçü də belə etdi. Köhnə fənər isə birdən-birə çox işıqlandı.

– Bax bu, çox gözəl hədiyyədir! – o dilləndi. – Mən həmişə parlaq ulduzların gözəl işıqlarına baxıb ləzzət almışam. O cür parıldamağı çox istəmiş və arzu etmişəm, ancaq heç vaxt onlar kimi parıldaya bilməmişəm. İndi budur, o gözəl ulduzlar mən yazıq qoca fənəri sayıb öz bacılarından birini mənə hədiyyə göndərmişlər. Onlar mənə elə bir bacarıq bağışlayıblar ki, bütün yadımda qalanları da, öz gördüklərimi də sevdiklərimə göstərə bilərəm. Bu, mənə böyük ləzzət verir. Sevinci başqaları ilə bölüşmək mümkün olmadıqda o sevinc yarımçıqdır!

– Çox gözəl fikirdir, – külək dilləndi. – Amma sən bilmirsən ki, bu qabiliyyətin mum-şamdan asılıdır. Əgər sənin içində mum-şam yanmasa, heç kimə heç nə göstərə bilməzsən. Bax ulduzlar bunu düşünməyiblər. Onlar səni, ümumiyyətlə, işıldayan hər şeyi mum-şam bilirlər. Ancaq daha mən yorulmuşam, yatıb dincəlmək vaxtıdır! – külək yatdı.

O biri gün... Yox, yaxşısı budur, biz bu günün üstündən keçək, o biri axşam fənər kreslonun üzərində uzanmışdı. Tap görək harada? Qoca gecə keşikçisinin otağında. Qoca “şəhərin otuz altı atasından” öz uzunmüddətli sədaqətli qulluğunun əvəzində mükafat olaraq... köhnə fənəri istəmişdi. Onlar qocanın xahişinə gülmüş, bununla belə, fənəri vermişdilər. İndi budur, fənər lovğa-lovğa ilıq sobanın yanında kreslodə uzanmışdı. Özü də sözün düzü, deyəsən, bir az böyümüşdü. Demək olar ki, bütün kreslonun üstünü tutmuşdu. Qoca ər-arvad axşam süfrəsinə oturub köhnə fənərə mehriban-mehriban tamaşa edirdilər. Onlar böyük bir həvəslə onu da özləri ilə birlikdə süfrəyə oturdardılar.

Düzdür, qocalar zirzəmidə yaşayırdılar, bura yerin altında bir neçə fut dərinlikdə idi və onların daxmacıqlarına girə bilmək üçün gərək kərpic döşənmiş dəhlizdən keçəydin, amma bununla bərabər, onların daxmacıqlarının içi çox təmiz və rahat idi. Çarpayının qabağına pərdə çəkilmiş, pəncərələrdən pərdələr asılmışdı. Pəncərələrin altına isə iki qəribə çiçək dibçəyi qoyulmuşdu. Bunları matros Xristian Şərqi Hindistandan və ya Qərbi Hindistandan gətirmişdi. Dibçəklər saxsıdan idi, özləri də kürəksiz fil şəklində düzəldilmişdilər. Kürək əvəzinə çuxurları var idi – bura da torpaq doldurulmuşdu. Fillərdən birinin içində çox qəribə soğan, o birində isə ətirşah çiçəyi əkilmişdi. Birinci fil qocalar üçün dirrik, o biri isə çiçəklik idi. Divardan rəngli bir şəkil asılmışdı, burada bütün padşah və kralların iştirak etdiyi Vena konqresi təsvir olunurdu. Ağır qurğuşun daşları olan qədim saat durmadan tıqqıldayır və həmişə irəli qaçırdı, qocalar deyirdilər ki, geri qalmaqdansa irəli qaçmaq yaxşıdır.

Bəli, bu saat onlar axşam yeməyi yeyirdilər, köhnə küçə fənəri isə, bizim bildiyimiz kimi, ılıq sobanın yanında kresloda uzanmışdı. Ona elə gəlirdi ki, bütün dünya alt-üst olmuşdur. Amma budur, qoca keşikçi ona baxıb yağışlı və pis havada, aydın yay gecələrində, adamın evə, zirzəmiyə sığınmaq istədiyini qar çovğunlarında onunla birlikdə idilər, başlarına gələnləri xatırlayırdılar. Fənər də özünə gəldi və bütün bunları aşkarda olduğu kimi gördü. Bəli, külək onun yadçasını çox yaxşı təmizləmişdi!

Qocalar işlək, zəhmətsevən adamlardı. Onların bircə saati da boş keçmirdi. Bazar günləri nahardan sonra stolun üstünə bir kitab qoyardılar: çox zaman bu, səyahət təsvir edən kitab olardı. Qoca ucadan Afrika barəsində, onun böyük meşələri və açıqda gəzən vəhşi filləri barədə hekayələr oxuyardı. Qarı onu dinlər və gül dibçəyi olan saxsı fillərə tez-tez baxardı.

– Bunları gözümün qabağına gətirə bilərəm! – deyə o dillənərdi.

Fənər isə ürəkdən arzu edirdi ki, onun içərisində mum-şam yanaydı. Onda qarı da onun özü kimi hər şeyi öz gözləri ilə görə bilərdi: həm qol-budağı bir-birinə sarmaşmış uca ağacları, həm

atlara minmiş qara, çılpaq adamları, həm də yağun ayaqları ilə qamışları və kolları tapdayan fil sürülərini aşkar görərdi.

– Heç yerdə mum-şam görmədikdən sonra mənim qabiliyyətlərimdən nə fayda! – fənər köksünü ötürdü. – Mənim sahiblərimin varı-yoxu yalnız suiti yağından, bir də piy şamlardan ibarətdir, bu isə kifayət deyil.

Amma budur, qocaların da xeyli mum-şamları oldu. Uzun şam qalıqlarını onlar yandırırtdılar, qısaları iləsə qarı iş tikəndə saplarını mumlayırdı. İndi qocaların mum-şamları var idi, amma heç ağıllarına da gəlmirdi ki, bu şam qalıqlarından birini fənərin içinə qoysunlar.

– Bəli, budur, bu qədər yaxşı qabiliyyətlərim ola-ola, burada boş-boşuna yatıb qalmışam, – fənər dilləndi, – İçimdə bu qədər xəzinə ola-ola, üzə çıxara bilmirəm! Ah, siz bilmirsiniz ki, mən bu ağ divarları ən bəzəkli divarlara, qalın meşələrə və istədiyiniz hər şeyə çevirə bilərəm. Axı siz bunu haradan bilərsiniz?!

Həmişə tərtəmiz silinmiş fənər evin bir küncündə, ən görkəmli yerdə yatıb qalmışdı. Düzdü, adamlar ona köhnə zirzibil deyirdilər, amma qocalar buna fikir vermirdilər, onlar fənəri sevirdilər.

Qarı bir dəfə qocanın anadan olduğu gün fənərə yaxınlaşdı, hiyləgərcəsinə gülümsünə-gülümsünə dedi:

– Bir dayan, indi mən öz qocamın xatirinə çıraqban düzəldəcəyəm!

Fənər sevindiyindən titrədi, “axır ki, başına yaxşı bir fikir gəldi!” deyə düşündü. Amma fənərin içinə yenə suiti yağ tōkdülər, mum-şamı isə heç ağıllarına da gətirmədilər. Fənər bütün gecəni yandı, yalnız indi bildi ki, ən yaxşı hədiyyə olan ulduzların hədiyyəsi ona bu həyatda heç lazım olmayacaqdı. İndi budur, onun xəyalına gəlirdi ki – bu qədər qabiliyyəti ola-ola, xəyalına gəlməyə də bilməzdi – guya qocalar ölüblər, onu da əridilməyə veriblər. Vaxtilə “şəhərin otuz altı atasının” hüzuruna, şəhər idarəsinə gözdən keçirilməyə getməli olduğu zaman fənəri necə qorxu basmışdısa, indi də elə qorxu basdı. Hərçənd o öz arzusu ilə paslanıb, sobanın içinə düşmüş və

mələk şəklində dəmir bir şamdana çevrilmişdi. Bu mələk bir əlində bir dəstə gül tutmuşdu. Bu gülün içinə mum-şam qoymuşdular, şamdan da yazı stolunun yaşıl mahudunun üzərində durmuşdu. Otaq çox qəşəng idi. Burada bütün rəflərə kitablar düzülmüşdü, divarlardan isə çox gözəl şəkillər asılmışdı. Burada bir şair olurdu, özü də həmişə nə düşünüb-yazırdısa, hamısı şəkildə olduğu kimi şamdanın gözü qabağında aşkar görünərdi. Bu otaq gah üzərinə gün düşmüş qalın bir meşəyə, gah üzərində leyləklərin gəzişdiyi çəmənliyə, gah da coşqun dənizdə üzən bir gəmi göyərtəsinə çevrilərdi...

– Ah, mənim qəlbim necə qabiliyyətlərlə doludur! – köhnə fənər xəyallardan ayılıb səsləndi. – Sözün düzü, istəyirəm ki, dəmirəridilən yerə düşüm! Amma yox! Nə qədər ki qocalar sağdırlar, bu lazım deyil. Onlar məni olduğum kimi sevirlər, mən onlar üçün uşağı əvəz edirəm. Onlar məni silib təmizləyiblər, suiti yağlı töküblər və burada əyanların konqresdə yaşadıklarından heç də pis yaşamıram. Daha nə arzum ola bilər ki?!

O vaxtdan bəri fənərin ürəyi sakit oldu. Bəli, köhnə, hörmətli fənər elə buna layiq idi.

EDQAR PO (ABŞ)

(1809–1849)

QARA PIŞİK

Danışmağa hazırlaşdığım bu əcaib, həm də sadədən də sadə əhvalata kiminsə inana biləcəyinə nə ümid edir, nə də inanıram. Ancaq aqlını itirmiş bir adam belə bir şeyə ümid edə bilər; özü də nəzərə alın ki, bu dəqiqə hətta özüm də öz sözlərimə şübhə ilə yanaşıram.

Amma vallah, aqlımı imitrməmişəm və bütün bunlar da yuxu deyil.

Sabah dünyada olmayacağam, ona görə də bu gün içimi boşaltmaqla ruhumu yüngülləşdirmək istəyirəm. Mənim yeganə məqsədim əllaməlik etmədən bu aydın, bu qısa, tərtəmiz ailə əhvalatını nağil etməkdir.

Haqqında danışacağım hadisələr mənə sadəcə dəhşət yaşatmayıblar; onlar həm də məni cana doydurdular, məhv etdilər. Bununla belə, səbəb axtaran deyiləm. Onların üzündən çox qorxu keçirmişəm. Amma yəqin ki, eşidənlər bütün bunların zərərsiz və məntiqsiz bir uydurma olacağını düşünəcəklər.

Hətta ola bilsin ki, sonralar – nə vaxtsa hansısa ağıllı bir adam məni məhv edən bu xəyalata çox sadə bir izah tapdı; ağıllı, məndən daha soyuqanlı, daha məntiqli bir insan, ən başlıcası isə mənim qədər həssas olmayan biri indi bu cür həyəcanla söz açdığım hadisələrdə qanunauyğun səbəblər zənciri, qanunauyğun nəticələr sırası aşkar etdi.

Mən hələ uşaq yaşlarından sözbəxanlılığım və xasiyyətimin mülayimliyi ilə seçilirdim. Ruhumun incəliyi özünü o qədər açıq-aydın göstərirdi ki, hətta həmyaşdılarım da bu xasiyyətimə görə məni ələ salıb gülürdülər.

Xüsusilə müxtəlif balaca heyvanları çox sevərdim, valideynlərim də evdə heyvan saxlamağıma mane olmazdı. Boş vaxtımı onlarla keçirər, bu balaca varlıqları əzizləyəndə, yedizdirəndə dünyada ala biləcəyim ən böyük həzzi alardım.

İllər keçdikcə xasiyyətimdəki bu xüsusiyyət daha da artırdı və böyüdükdən sonra da mənə bundan daha artıq ləzzət verən şeylər çox az idi. Əgər kimsə ağıllı, sədaqətli bir itə qarşı bağlılıq hiss edibsə, itin bu cür münasibətə, adətən, hansı cılığın minnətdarlıqla cavab verdiyini ona izah etməyə ehtiyac yoxdur.

Heyvanın təmənnasız və fədakar məhəbbətində insana məxsus olan yalançı sədaqət və xəyanətkar dostluğun dadını görmüş istənilən birinin ürəyini fəth edə biləcək nəşə var.

Mən çox tez evləndim və xoşbəxtlikdən həyat yoldaşımda da heyvanlara qarşı marağın olduğunu hiss etdim. Ev heyvanlarına meylimi görüb o da məni sevindirmək üçün əlinə düşən heç bir fürsəti fəvtə verməzdi. Bizim quşlarımız, qızıl balıqlarımız, cins itimiz, dovşanlarımız, meymunumuz, bir də pişiyimiz var idi.

Pişik qeyri-adi dəcərədə böyük, gözəl və başdan-başa qarpqara idi, bədənində bircə dənə də olsa, ləkəsi yox idi, özü də qeyri-adi ağıllı ilə seçilirdi. Onun zəkası haqqında söz düşəndə arvadım – qəlbən mövhumatdan heç də uzaq olmayan bir qadın – xalq arasında yayılmış qədim bir əlamətə işarə vuraraq deyərki, adətən, belə pişikləri qulyabanı hesab edirlər. Əlbəttə ki, o, heç vaxt bu barədə ciddi danışmazdı; indi də mən bu təfərrüatı ona görə söyləyirəm ki, bu əlaməti xatırlamağın əsl məqamıdır.

Pluton – pişiyimizin adı belə idi – mənim sevimlim idi, tez-tez onunla oynayırdım. Həmişə onu özüm yedirərdim, o da mən evdə olanda yaxamdan əl çəkməz, addım-addım dalımca gəzərdi. Hətta arxamca düşüb küçəyə çıxmağa da can atardı; düzünü deyim ki, bu xasiyyətini tərgitmək üçün az əziyyət çəkmişdim.

Bizim dostluğumuz bir neçə il davam etdi, bu müddət ərzində xasiyyətim də, vərdişlərim də bu şeytani cazibənin təsi-

ri ilə kəskin şəkildə pis tərəfə dəyişdi (bunu etiraf etdiyim an xəcalətimdən yerə girirəm).

Mən getdikcə daha qaraqabaq, əsəbi, ətrafdakı insanların hissələrinə qarşı daha laqeyd olurdum. Arvadımın üstünə qışqırmağa başlamışdım. Hətta ona əl də qaldırırdım. Təbii ki, mənim balaca heyvancığazlarım da xasiyyətimdə gedən bu dəyişikliyi hiss edirdilər. Artıq onlara nəinki əvvəlkitək fikir vermirdim, hətta onlarla pis rəftar edirdim.

Amma Plutona qarşı münasibətimi qoruyub saxlamışdım və dovşanlarımı, meymunumu, hətta mənə nəvaziş göstərəkən, ya da təsadüfən əlimin altına düşdüyü zaman itlərimi incitdiyim kimi onu incitmirdim.

İçimdə bir xəstəlik inkişaf etməkdə idi. Alkoqola olan meyildən daha qorxulu bir xəstəlik yoxdur; Nəhayət, gün yetişdi ki, qocalmış, qocaldığı üçün də daha şiltaq olmuş Pluton da mənim əcaib xasiyyətimə görə əzab çəkməyə başladı.

Günlərin bir günü – gecə çox sevdiyim meyxanaların birində bərk içdikdən sonra evə qayıtdım; bu vaxt haradansa ağlıma gəldi ki, pişik məndən kənar gəzir. Onu tutdum; kobudluğumdan bərk qorxan balaca bərk olmasa da, hər halda, qan çıxaracaq qədər dərinədən əlimi dişlədi. Qəzəb iblisi özünü gözlətmədi, o dəqiqə içimdə peyda oldu. Daha özümü idarə edə bilmirdim. Elə bil, ruhum birdən-birə bədənimə tərək etmişdi. Cinin alışırdığı iblisə qəzəbdən də qəddar olan bu hiss bütün varlığımı öz hakimiyyəti altına aldı. Jiletimin cibindən cib bıçağımı götürdüm, ağzını açdım, zavallı pişiyin boynunu sıxdım və qəddar bir hərəkətlə onun gözünü çıxardım.

İndi bu yırtıcı cinayətkarlıq haqqında danışarkən utandığımndan qıpqırmızı qızarıram, bədənim ürpərir.

Səhəri gün ağlım başıma qayıdanda – artıq gecəki içkinin təsirindən ayılmışdım, şərabın dumanı başımdan çıxmışdı – vicdanımı incidən o iyrənc iş içimdə qorxu ilə qarışıq peşmanlıq duyğusu da yaratdı; amma bu, nə isə qarmaqarışlıq, təzadlı bir hiss idi və ruhumda elə də dərin iz buraxmadı. Mən yenə də içki məclislərinə gəldirdim və baş verən hadisə ilə bağlı xatirəni tezliklə şərabın içində batırıb yox etdim.

Pişiyn yarası yavaş-yavaş sağalırdı. Düzdür, bomboş qalmış göz oyuğu insanı dəhşətə gətirirdi, amma ağrı, deyəsən, keçmişdi. O, yenə də əvvəlkitək evdə gəzişir, amma gözlədiyim kimi, məni görəndə qorxu içində qaçıb uzaqlaşır.

Ürəyim hələ tam qəddarlaşmamışdı, ilk vaxtlar təəssüf edirdim ki, bir zamanlar mənə bu dərəcədə bağlı olan bir varlıq indi öz nifrətini gizlətmir. Amma içimdəki peşmanlıq tezliklə öz yerini qəzəbə verdi. Məni tamamilə məhvə aparan son addım kimi içimdə ziddiyyətli bir ruh oyandı. Nədənsə filosoflar bu hissi diqqətdən kənar qoyurlar. Amma mən qəlbimin dərinliklərinə qədər əminəm ki, təzadlar ruhu insan ürəyində olan qədim oyadıcı başlanğıca malikdir; özü də insan təbiətinin özünü müəyyən edən ən qədim, zorla alınmayan qabiliyyətlər və ya hisslər cərgəsinə...

Kimin başına belə bir iş gəlməyib ki? Məsələn, hansısa pis bir hərəkəti heç bir səbəb olmadan, sadəcə bu hərəkəti olmaz deyər edib... Məgər biz sağlam düşüncənin əksinə olaraq daima Qanunu pozmaq kimi insanı yoldan çıxaran bir hiss yaşamırıq-mı? Məhz elə qadağan olduğuna görə.

Demək belə, mənim tamamilə məhv olmağıma son addım kimi içimdə təzadlar ruhu oyandı. Bu ruh öz-özünə əzab vermək üçün dərkedilməz bir meyildir – öz varlığın üzərində zorakılıq etmək, şəh iş görmək naminə şəh iş görməkdi; və bu hiss məni dilsiz-ağılsız canlı üzərində işgəncəni sona çatdırmağa vadar etdi.

Bir gün səhər soyuqqanlı halda pişiyn başına kəmənd keçirib onu ağacdan asdım; asdım, amma göz yaşları yanaqlarıma süzülür və peşmanlıq hissindən ürəyim parça-parça olurdu; asdım, çünki bilirdim ki, bir zamanlar o məni sevirdi, ona qarşı necə haqsız rəftar etdiyimi hiss edirdim; asdım, çünki necə dəhşətli bir günah etdiyimi anlayırdım; anlayırdım ki, ölümsüz ruhumu dəhşətli lənətə düçar edən ağır günah işlədirəm; hiss edirdim ki, ruhum elə bir dibsiz quyuya atıla bilər ki, ora hamıya cəza verən və hamını xoşbəxt edən Allahın belə mərhəməti gedib çatmaz.

Bu cinayətin baş verdiyi gecə məni “Yanğın” çıxirtısı yuxu-

dan qaldırdı. Çarpayımın yanındakı pərdələri od tutmuşdu. Bütün ev alovun ağuşunda idi. Əgər yuxudan qalxmasaydıq, arvadım, mən və qulluqçum da, az qala, diri-diri yanacaqdıq.

Sağ qalsaq da, tamam müflis oldum. Alov bütün mal-dövlətimi udmuşdu və o vaxtdan da mənim ən böyük qismətim ümitsizlik oldu.

İçimdəki mətanət böyükdür – baş verənlərin səbəbi və nəticəsini araşdırmamaq, bu bədbəxtliyi öz amansız rəftarım ilə ələqələndirməmək üçün heç bu haqda düşünmədim də. İndi isə sadəcə baş verənlərin ardıcılığını izləmək istəyirəm. Heç bir kiçik, hətta şübhə doğuracaq faktı belə diqqətdən kənar qoymamaq üçün...

Hadisənin səhəri gün yanğın yerinə yollandım. Evin bir dirəyindən başqa yerdə qalanlarının hamısı uçub dağılmışdı. Yalnız evin ortasında, həddindən artıq nazik olan bir arakəsmə salamat qalmışdı – yanğından əvvəl çarpayımın başı məhz bu arakəsməyə söykənirdi. Buranın suvağı, demək olar ki, alova sinə görə bilmişdi; bunu həmin divarın təzəlikcə təkrar suvanması ilə izah etdim.

Elə o divarın yanınaca xeyli adam yığılmışdı, saysız-hesabsız gözlər diqqətlə və acgözlüklə bir nöqtəyə dikilmişdi. “Qəribədir!” “Çox qəribədir!” sözləri və bu kimi başqa nidalar marağımı oyatdı. Yaxına gələndə divarın ağ səthində pişiyi əks etdirən barelyef kimi bir şey gördüm. Şəklin dəqiqliyi həqiqətən də insanın ağılını çaşdırı bilərdi. Pişiyin boynunda ip var idi. Əvvəlcə bu xəyalat – mən onu başqa heç cür adlandıra bilmirəm – məni dəhşətə və heyrətə saldı. Amma götür-qoy etdikdən sonra bir az sakitləşdim. Xatırladım ki, pişiyi evin yaxınlığında asmışdım. Yanğın zamanı düşən çaxnaşmada bağ adamla dolmuşdu; kimsə pişiyin ipini kəsib onu açıq pəncərədən mənim otağıma ata bilərdi. Ola bilsin ki, həmin adam bu yolla məni yuxudan oyatmaq istəyib.

Divarlar dağılandan, dağıntılar qəddarlığımın qurbanını yenidən suvanmış arakəsmənin üstündə ortaya çıxarılan sonra alovun istisi, bir də yandırıcı buxarlanma gördüyüm bu şəkli meydana çıxarmışdı.

İndicə təsvir etdiyim bu qeyri-adi hadisəyə tələm-tələsik izahat tapmaqla öz vicdanımı olmasa da, ağılımı sakitləşdirməyə müyəssər oldum. Amma yenə də bu, yaddaşımda dərin iz buraxdı. Uzun aylar pişiyin xəyalatı məni hər yerdə izlədi; ruhumda zahirən, ancaq və ancaq zahirən peşmanlığa bənzər bir hissini geri qayıtdığını hiss edirdim. Hətta bu itkiyə görə heyifsilənməyə də başlamışdım. Artıq demək olar ki, heç çıxmadığım iyrənc qumarxanalarda eyni cinsdən olan və ona oxşayan pişik axtarışında idim. Fikirləşirdim ki, bəlkə, sevimli pişiyimə əvəz tapa bildim.

Bir gün gecə Allahın belə unudduğu iyrənc yerlərin birində yorğun halda oturmuşdum; elə bu vaxt diqqətimi, demək olar ki, bütün qumarxananın əsas avadanlığı sayıla biləcək cin, ya da romla dolu olan çəllək çəkdi. Daha doğrusu, onun üstündə uzanmış qara bir şey...

Bir neçə dəqiqə gözümlü çəlləkdən ayırmadan diqqətlə baxdım, ağılıma sığışdıra bilmirdim: necə olub ki, indiyə qədər bu qədər qərribə bir şeyin fərqi nə varmamışam?!

Orada uzanan böyük, qara bir pişik idi – Pluton kimi – və iki damla su kimi ona bənzəyirdi; yalnız bir fərq ilə. Plutonun dərisində bircə dənə də olsa, ağ tük yox idi, bu pişikdə isə bozbulanıq olsa da, ağ ləkə vardı, özü də az qala, bütün sinəsini bürümüşdü.

Ona toxunduğum zaman mırıltı ilə yerindən sıçradı və özünü əlimə sürtdü, deyəsən, ona diqqət etməyim xoşuna gəlmişdi. Mən o dəqiqə pişiyi almaq istədiyimi bildirdim, amma oranın sahibi pul götürməkdən imtina etdi. O, pişiyin haradan gəlib çıxdığını belə bilmirdi, çünki əvvəllər onu heç vaxt görməmişdi.

Mən dayanmadan pişiyi sığallayırdım; evə getməyə hazırlaşanda isə onun hərəkətlərindən hiss etdim ki, mənimlə getmək istəyir. Ona mane olmadım, yolda yenə də aradabir əyilir, tükləinə sığal çəkirdim.

Pişik evə tez alışıdı və çox keçmədi ki, arvadımın sevimlisinə çevrildi. Mən isə getdikcə içimdə ona qarşı qərribə bir kin yarandığını, hətta zaman-zaman bu kinin artdığını hiss edirdim.

Bunu heç gözləməirdim; nə üçün və hansı səbəbdən baş verdiyini bilmirəm, amma yenə də onun açıq-aşkar məhəbbəti mənə də yalnız dilxorçuluq və ikrah hissi oyadırdı.

Sonra yavaş-yavaş bu hisslər qatı nifrətə çevrildi. Pişikdən hər yolla qaçmağa çalışırdım; yalnız içimdəki qarmaqarışlıq utanc hissi, bir də keçmiş cinayətimlə bağlı xatirələr mənə ona divan tutmaqdan saxlayırdı.

Həftələr keçirdi, amma bir dəfə belə onu vurmamışdım, heç barmağımı da toxundurmamışdım: amma yavaş-yavaş, özü də həddindən artıq yavaş-yavaş içimi nifrət hissi bürüyürdü; bu lənətə gəlmiş rəzil heyvandan taundan qaçan kimi qaçmağa çalışırdım.

Bizə gəldiyi ilk səhərdəcə eynilə Pluton kimi bu pişiyin də bir gözündən məhrum olması ona daha çox nifrət etməyimin səbəblərindən idi. Amma eyni səbəb üzündən o, mənim arvadıma daha əziz olmuşdu; axı əvvəldə də dedim: bir zamanlar mənə də olan ürəyiyumşaqlıq arvadımda da var idi.

Amma sən demə, pişiyə qarşı bədxahlığımı nə qədər çox artırmışdım, onun mənə bağlılığı da eyni şəkildə çoxalmışdı. O, təsvir etməyə çətinlik çəkdiyim bir inadla addım-addım dalımcə gəzirdi. Oturmağım yetərdi ki, stulumun altına soxulsun, ya da dizlərimin üstünə hoppanıb, öz zəhlətökən mehribanlığı ilə mənə cana doydursun. Qalxıb getmək istəyəndə isə ayaqlarımın altında dolaşib qalırdı – hər dəfə az qalırdı yıxılıım – ya da öz iti dirnaqlarını paltarıma keçirərək sinəmə dırmaşmağa çalışırdı.

Belə dəqiqələrdə onu yerindəcə öldürmək istəyirdim, amma keçmiş günahımı dərk etməyim mənə bu hərəkəti etməyə qoymur, tutub saxlayırdı; ən başlıcası isə, gizlətməyəcəyəm, bu idbar qarşısında hiss etdiyim qorxu mənə mane olurdu.

Əslinə baxanda, bu, hansısa konkret bir bədbəxt hadisə ilə bağlı keçirdiyim qorxu hissi deyildi, amma bu hissi başqa cür adlandırmağa da ehtiyat edirəm. Etiraf etməyə utanıram, hətta indi, dəmir barmaqlıqlar arxasında olduğum vaxt belə utanıram deyim ki, pişiyin içimə saldığı bu dəhşətli qorxu hissi ürəyimdəki vəsvəsəni ağlagəlməz şəkildə artırırdı.

Artıq bir dəfə xatırlatdığım kimi, bu murdarı mənim qurbanımdan fərqləndirən yeganə əlamət sinəsindəki ağ ləkə idi və arvadım bununla bağlı mənə dəfələrlə işarə vurmuşdu. Oxucu, yəqin ki, xatırlayır: bu ləkə yetərinə böyük idi, özü də ilk vaxtlar çox yaygın görünürdü; amma yavaş-yavaş, özü də güclə seziləcək bir tərzdə o, amansız, aşkar cizgilər almağa başladı; ağılim uzun müddət bu cəfəngiyata qarşı çıxmağa çalışdı.

O ləkənin nəyə bənzədiyini həyəcənsiz söyləyə bilmirəm, amma məhz buna görə qorxu və ikrah hiss edirdim; əgər cəsə-rətim çatsaydı, bu idbardan canımı qurtarardım; sizin də məlu-munuz olsun ki, bu ləkə insanın gözünə nə isə iyrenc, məşum bir şey – dar ağacı kimi görünürdü. Dəhşət və Cinayətin, Əzab və Ölümün qanlı və qorxunc aləti kimi!

İndi mən, həqiqətən də, ölümlü insanların arasında ən bəd-bəxti idim. Öldürdüyüm o murdara bənzəyən bu idbar pişik gözünü belə qırpmadan mənə – haqq-taalanın surətində yaradılmış insana bu dərəcədə dözülməz işgəncələr verirdi! Təəssüf! Artıq gecə-gündüzüm yox idi, bəxtiyar rahatlığın nə olduğunu bilmirdim!

Gündüzlər pişik bir an da yanımdan uzaqlaşmırdı, gecələr isə əzabverici yuxudan bir saatlıq oyandıqda belə onun çirkin nəfəsini üzümdə hiss edir, yaxamdan qopara bilmədiyim bu canlı kabusun dözülməz ağırlığını duyurdum – ömrümün axırına kimi ürəyimdə daşımali olduğum bir ağırlığı...

Əzablarım getdikcə artır, artıqca da ürəyimdə hələ də mövcud olan xoş hisslərin son qalıqlarını belə sıxışdırıb çıxarırdı. İndi yalnız qəddar düşüncələr içində çırpınırdım; bunlar insanın beyninə gələ biləcək ən qara-qura və qəddar fikirlər idilər...

Artıq əvvəlki qaraqabaqlığımı böyüyüb bütün dünyaya, xüsusilə də insana qarşı nifrətə çevrilmişdi; əsarətinə düşdüyüm bu gözlənilməz, tez-tez baş verən və ram olunmayan qəzəb partlayışlarından isə hamıdan çox dilsiz-ağızsız, hər şeyə dözən arvadım əzab çəkirdi.

Bir dəfə nə üçünsə kasıblığın bizi yaşamağa məhkum etdiyi köhnə evimizin zirzəmisinə enmişdik. Pişik də arxamca dik pilləkənlərlə aşağı düşməyə başladı, ayağım ilişdi, az qaldım

ki, boynumu qırım; qəzəbimdən ağılımı itirdim. İndiyə qədər məni saxlayan mənfur qorxu hissini yaddan çıxararaq baltaya cumdum; pişiyə elə bir zərbə vurmaq istəyirdim ki, bir anın içində onu ikiyə bölsün. Amma arvadım qolumdan yapışdı. Qarşısında hətta iblisin belə rəngi ağaracaq bir qəzəblə qolumu dartıb onun əlindən çıxardım, sonra da başını balta ilə kəsdim. O cıqqırını belə çıxarmağa imkan tapmadan yerəcə yıxılıb qaldı.

Bu qorxunc qətli həyata keçirdikdən sonra soyuqqanlıqla cəsədi gizlətmək üçün yol aramağa başladım. Başa düşürdüm ki, nə gündüz, nə də gecənin qaranlığında heç bir riskə getmədən onu evdən çıxara bilməyəcəyəm, mütləq qonşular görəəcəklər.

Ağılıma müxtəlif fikirlər gəlirdi. Əvvəl istədim cəsədi xırda parçalara bölüb peçdə yandırım. Sonra onu evin zirzəmisində basdırmaq qərarına gəldim. Amma bu ara ağılıma gəldi ki, ən yaxşısı onu həyətdəki quyuya tullamaqdır, ya da bir qutunun içinə salmaq, sonra da yükdaşıyan çağırtırıp evdən çıxartdırmaqdır.

Nəhayət, ən doğru yolu – hər halda, o zaman mənə belə gəlirdi – seçdim. Qərara gəldim ki, cəsədi divara hörüm – orta əsrlərdə rahiblər öz qurbanlarını divarlara hördürdüləri kimi...

Zirzəmi bu məqsəd üçün əla yer idi. Divarların hörgüsü möhkəm deyildi, həm də bu yaxınlarda onları əlüstü yenidən suvamışdılar; hətta bura rütubətli olduğu üçün suvanmış yerlər hələ də qurumamışdı.

Bundan başqa, divarlardan birinin çıxıntısı var idi; deyəsən, bir vaxtlar ondan kamin, ya da ocaq yeri kimi istifadə etmişdilər, ya da yaraşlıq xatirinə düzəldilmişdi; sonra da kərpiclə hörülmüş, suvanmışdı. Şübhə etmirdim ki, buradakı kərpicləri asanlıqla çıxara, cəsədi orada gizlədə, sonra da dəliyi yenidən bağlaya bilərəm və bunu elə edəyəm ki, ən diqqətli göz belə qeyri-adi heç nə sezə bilməsin.

Hesablamalarımda yanılmamışdım. Lingi götürərək asanlıqla kərpicləri söküb çıxardım, cəsədi dik vəziyyətdə arxa divara söykəyərək içəri yerləşdirdim və kərpicləri çətinlik çəkmədən yenidən yerinə düzdüm. Hər ehtimala qarşı əhəng, qum gətirib əvvəlkindən qətiyyənlə heç nə ilə fərqlənməyən suvaq

hazırladım, yeni hörgünü diqqətlə suvadım. İşimi başa vurub hər şeyin qaydasında olduğunu bir daha yoxladım. Divara, sanki, heç əl belə vurulmamışdı.

Döşəməyə dağılmış zirzibili son qırıntısına qədər yığışdırdım. Sonra qalib əsgər görkəmi ilə ətrafıma göz gəzdirdim və öz-özümə dedim:

– Heç olmasa, bu dəfə çəkdiyim əziyyət hədəf getmədi.

Bundan sonra bu qədər bədbəxtliyə səbəb olmuş o mürdərini axtarışına başladım; indi artıq qəti qərara gəlmişdim ki, onu öldürəcəyəm. Həmin vaxt pişik əlimə keçsəydi, şübhəsiz ki, aqibətinin necə olacağı bəlli idi. Amma hiyləgər heyvan, deyəsən, mənim bir az əvvəlki qəzəbimdən qorxaraq yoxa çıxmışdı. Lap elə bil, buxarlanmışdı.

Mənfur pişiyin yoxa çıxdığını anlayanda sinəmi necə dərin və xoş bir yüngüllük hissi bürüdüyünü nə təsvir etmək mümkündür, nə də təsəvvür etmək. O, bütün gecə gözə görünmədi; pişik bu evə gəldiyindən bəri ilk gecə idi ki, dərin və sakit yuxuya getdim.

Yatmağına yatdım, amma ürəyimdə cinayətin ağır yükünü daşıyırdım.

Sonra ikinci gün keçdi, sonra üçüncü gün... Zülmkarım isə hələ də gözə dəymirdi. Mən yenə də əvvəlki kimi rahat nəfəs alırdım. Düşünürdüm ki, bu yırtıcı qorxusundan həmişəlik evdən qaçıb gedib və bir daha onu görməyəcəm!

Aman Allah, nə böyük xoşbəxtlik idi! Etdiyim hərəkətə görə peşmanlıq hiss etmək heç ağılımın ucundan belə keçmirdi.

Düzdü, evə polis gəldi, sorğu-sual təşkil edildi, amma özümə haqq qazandırmaq üçün bir o qədər də əziyyət çəkmədim.

Hətta axtarış da apardılar, amma əlbəttə ki, heç nə tapa bilmədilər.

Bundan sonra, nəhayət ki, xoşbəxt olacağıma şübhə belə etmirdim.

Qətdən dörd gün keçmişdi ki, gözlənilmədən yenə də evə polislər gəldilər və hər yerdə yenidən diqqətli axtarış apardılar. Amma mən yenə də əmin idim ki, gizli yeri aşkar etmək mümkün deyil, ona görə də özümü çox rahat hiss edirdim.

Polislər axtarışda iştirak etməyimi tapşırdılar. Onlar bütün künc-bucağa, bütün dəlmə-deşiklərə baxdılar. Nəhayət, üçüncü, ya da dördüncü dəfə yenidən zirzəmiyə endilər.

Əlbəttə ki, heç tükümü belə tərpətmədim. Ürəyim elə rahat-rahət döyünürdü ki, sanki, mömin adamın yuxusunu yatırdım. Zirzəmi boyu gəzişir, qollarımı qoynumda çarpazlayaraq tələsmədən irəli-geri addımlayırdım. Polislər bütün işlərini bitirdikdən sonra artıq çıxıb getməyə hazırlaşdılar.

Elə bu vaxt ürəyim sevincdən çırpınmağa başladı və mən özümü saxlaya bilmədim. Duyduğum qalibiyyət hissənin tam olması üçün, heç olmasa, bircə kəlmə olsa belə, söyləməli və onları öz günahsızlığımıza inandırmalı idim:

– Cənablar, – onlar pilləkənlə qalxmağa başladıkları vaxt nəhayət ki, dilləndim, – şübhələrinizi dağda bildiyim üçün çox xoşbəxtəm. Sizə sağlamlıq və daha nəzakətli olmağı arzulayıram. Yeri gəlmişkən, cənablar... bu... bu çox yaxşı bir tikilidir (təbii danışmaq kimi qəzəbli bir istəyin təsiri altında dediyim sözləri zorla dərk edirdim), hətta deyərdim ki, çox gözəl tikilidir. Bu divarların quruluşunda – cənablar, siz tələsirsiniz? – bircə dənə belə çat yoxdur;

Bu sözləri deyir, öz ağılsız igidliyimdən ləzzət alırdım, eyni zamanda da əl ağacı ilə arvadımın cəsədinin gizlədildiyi yeri döyəcləyirdim.

Aman Tanrım, özün məni İblisin caynağından qoru və xilas et! Vurduğum zərbələrin səsi yenicə batmışdı ki, elə bil, səsimə qəbirdən səs verdilər. Eşidilən qışqırtı əvvəlcə boğuc və qırıq-qırıq gəlirdi, sanki, uşaq ağlayırdı, amma bir az sonra susmaq bilməyən, bərk, şiddətli bir fəryada çevrildi... Vəhşi və insana aid olmayan bir naləyə...

Bu səs dəhşətlə bərabər qalibiyyəti də ifadə edirdi; əbədi cəhənnəmə məhkum olunmuşların fəryadına, şeytanların qəzəblə şadyanılıq etdiyi cəhənnəmdən eşidilə biləcək ah-naləyə bənzəyən bu səs, əslində, vəhşi heyvan ulaması idi.

Beynimə hansı dəhşətli fikirlər gəldiyi haqda danışmağa dəyməz. Az qala, ağılımı itirdim, səndələyərək qarşı tərəfdəki divara söykəndim. Polislər pilləkənlərdə bir an dəhşət və hey-

rət içərisində hərəkətsiz dayandılar. Sonra hərəkət başladı və onlarla güclü əl divarı uçurmağa girişdi.

Divar tez dağıldı. Arvadımın çürüməyə başlamış və qandan qıpqırmızı qızarmış cəsədi görüldü. Onun başında isə heyrətdən ağzı açıla qalmış, tək gözü isə par-par yanan o murdar heyvan oturmuşdu; o, məni qatil olmağa məcbur etmişdi, indi isə öz miyoltusu ilə polislərə satdı və cəllad əlində ölməyə məhkum etdi.

Sən demə, mən bu yırtıcıyı da divara hörmüşdüm.

ÇARLZ DİKKENS (Böyük Britaniya)
(1812–1870)

SEHRLİ NAĞİL

Keçmiş zamanlarda bir kralla bir kraliça var idi; kral bütün kişilər arasında ən qəhrəmanı idi, kraliça isə qadınlar arasında ən gözəli. Kral idarəetmədə işləməklə pul qazanırdı. Kraliça isə əslən bir kənddən idi, atası da kənd həkimi işləyirdi.

Onların uşaqları getdikcə elə hey artır, artırdı; daha doğrusu, onların cəmi on doqquz uşağı var idi. Onların on yeddi si evdəki balaca körpəyə baxırdılar, ən böyüyü, Alisiya isə hamısına göz-qulaq olurdu. Körpə yeddi aylıq idi, ən böyünün, Alisiyanın isə cəmi yeddi yaşı vardı.

İndi də qulaq asın görün, bu əhvalat necə baş vermişdi.

Bir dəfə necə oldusa, idarəyə gedən yolda kral balıqsatanın dükanına girəsi oldu, bir yarım syomqa¹ ödəyərək quyruqdan bir az yuxarı kəsilmiş balıq parçası aldı – kraliçanın sifariş verdiyi kimi – axı kraliça çox yaxşı və təcrübəli təsərrüfatçı idi; özünü də tapşırırdı ki, satın alınmış balığı evə aparsınlar.

“Əlbəttə ki, ser, başqa bir şey lazım deyil ki? Sabahlarınız xeyirli olsun”, – deyib balıq satıcısı cənab Pikkiz razılıqla başını yellədi.

Kral isə “heç nə lazım deyil” deyib öz idarəsinə çox məyus əhvali-ruhiyyədə yollandı, çünki məvacib alacağı günə hələ çox var idi, amma onun əziz uşaqlarından bir neçəsinə artıq təzə paltar lazım idi.

O, iki addım atmamışdı ki, mister Pikkizin dükanında işləyən və bağlama dayışan oğlan qaçaraq özünü yetirdi və soruşdu:

¹ Pul vahidi

– Ser, siz fikir verdiniz ki, mağazada bir yaşlı qadın vardı?

– Hansı yaşlı qadın? – kral təəccübləndi, – Mən orada heç bir yaşlı qadın görmədim.

Kral onu görməmişdi, çünki onun üçün bu qadın gözəgörünməz idi, amma oğlan görmüşdü. Yəqin ki, o iki kambalanı yaxaladığı zaman ətrafına su sıçratmasın, ətrafı və onun paltarını bulamasın deyə bu qararı onun üçün gözəgörünməz olmuşdu.

Bağlama daşıyan oğlan sözünü hələ bitirməmişdi ki, yaşlı qararı özünü yetirdi. O, cürbəcür rənglərə çalan ipəkdən bahalı bir paltar geyinmişdi, özü də ondan qurumuş lavanda ətri gəlirdi.

– Deyəsən, siz kral Birinci Uotkinssiniz? – yaşlı xanım soruşdu.

– Hə, mənim adım Uotkinsdir, – kral cavab verdi.

– Və əgər yanılmıramsa, siz gözəl Alisiyanın atasısınız? – yaşlı xanım soruşdu.

– On səkkiz başqa sevimli uşağın da həmçinin, – kral cavab verdi.

– Və indi siz, belə başa düşürəm ki, idarəyə gedirsiniz, – yaşlı qadın dedi.

Elə bu vaxt kral fikirləşdi ki, yəqin, onun qarşısındakı pəridir, yoxsa o, bu qədər şeyi başqa haradan bilərdi ki? Bu fikir onun ağına gələr-gəlməz yaşlı qadın dilləndi:

– Siz haqlısınız. Mən xeyirxah Böyük Sinemora pərisiyəm. Mənə diqqətlə qulaq asın. Siz evə qayıtdığınız zaman böyük hörmətlə şahzadə Alisiyanı bu dəqiqə aldığınız bu somğa balığının dadına baxmaq üçün süfrəyə dəvət edin.

– Birdən bu balığın ona ziyanı olar, – kral dedi.

Bu gülməli fikir yaşlı xanımı o qədər əsəbiləşdirdi ki, kral hətta bərk qorxuya düşdü, acizanə surətdə ondan üzr dilədi.

– O ziyandır, bu ziyandır, – elə həmişə ancaq bu barədə danışıldığını eşidirsən, – yaşlı xanım elə bir həqarətlə dedi ki, bundan o yanısı çətin ki olaydı, – amma mənə elə gəlir ki, siz sadəcə, bu balığın hamısını özünüz yemək istəyirsiniz. Xəsislik etmək yaxşı şey deyil.

Kral belə bir məzəmmətdən sonra başını aşağı salaraq bir daha bu barədə danışmayacağına söz verdi.

– Bundan sonra özünüzlə lazım olan kimi aparın, – Böyük Pəri Sinemora dedi, – bir də belə rəftar etməyin. Gözəl şahzadə Alisiya somğa balığının dadına baxan kimi – hər halda, mənə elə gəlir ki, o, bu balığın dadına baxmaq istəyəcək – siz onun qabında xırda qılçıq qaldığını görəcəksiniz. Ona deyin ki, qoy bu qılçığı qurutsun, təmizləsin və yaxşı-yaxşı sürtsün – sədəf kimi parlayana qədər. Sonra da qoy bu qılçığı qoruyub saxlasın, çünki bu, mənim ona hədiyyəmdir.

– Vəssalam?

– Bu nə hövsələsizlikdir belə, ser? – Böyük pəri Sinemora sərt səslə krala söylədi, – işləməyin, imkan verin başqaları sözlərini tamamlasın. Siz yaşlılar həmişə başqalarının sözünü ağzında qoymağa çalışırsınız.

Kral yenə də pərt oldu və bir daha heç vaxt heç kimin sözünü ağzında qoymayacağına söz verdi.

– Bundan sonra özünüzlə lazım olan kimi aparın, – Böyük Pəri Sinemora dedi, – və bir daha belə rəftar etməyin. Şahzadə Alisaya mənim səmimi salamlarımı çatdırın, ona söyləyin ki, bu, sehrlə hədiyyədir və ondan yalnız bir dəfə istifadə etmək olar. Bu qılçıq arzuladığı istənilən bir şeyi ona qismət edə bilər. Əlbəttə, əgər həmin şeyi zamanında ondan istəyərə. Mənim sizə bax belə bir tapşırığım var idi. Onu dəqiq şəkildə yerinə yetirin.

Kral elə sözə başlayıb “İcazə verin hansı səbəbdən...” – deyər soruşmuşdu ki, pəri elə bir hisrlənmək hisrləndi ki, kral yenə də başını aşağı saldı.

– Siz özünüzlə lazım olduğu şəkildə aparacaqsınız, yoxsa yox, ser? – qadın qışqırdı və ayaqlarını yerə çırpmağa başladı. – Bu səbəbdəndir, ya o səbəbdəndir... sizə elə hər şeydə bir səbəb lazımdır! Heç bir səbəb yoxdur! Səbəbə bax da! Siz böyüklərin səbəbləri məni lap boğaza yığıb!

Yaşlı xanımın belə bir çılğınliqla əsəbiləşməsi kralı həddindən artıq qorxutdu və o, qadının xətrinə dəyən sözlər söylədiyinə görə təəssüf etdiyini bildirdi və söz verdi ki, bir daha səbəb haqqında heç bir şey soruşmayacaq.

– Bundan sonra özünüzlə lazım olan qaydada aparın, – yaşlı xanım dedi, – və bir daha belə rəftar etməyin.

Bu sözləri söylədikdən sonra Böyük pəri Sinemora yoxa çıxdı, kral isə idarəyə gəlib çıxana kimi elə hey getdi ki, getdi... Orada o, elə hey yazdı ki, yazdı – axşam evə getməyin zamanı gəlib çıxana kimi...

Evdə o, böyük hörmətlə şahzadə Alisiyanı somğa balığının dadına baxmaq üçün süfrəyə dəvət etdi və sonra pərinin söylədiyi kimi, onun qabında qalan qılçığı gördü. Pərinin söylədiyi sözlərin hamısını Alisiyaya çatdırdı və şahzadə qız qılçıq sədəf kimi parlayana qədər onu sürtdü, təmizlədi və qurutdu.

Bir gün səhər tezdən kraliça çarpayıdan qalxmağa hazırlaşır ki, birdən-birə qışqırmağa başladı: “Aman Allah! Aman Allah! Mənim başım hərlənir!” Sonra da hissiyatsız halda bayılıb qaldı.

Təsadüfən yataq otağının qapısı yaxınlığından keçən və səhər yeməyi ilə bağlı nə isə soruşmağa hazırlaşan şahzadə Alisiya ana kraliçanı belə vəziyyətdə görəndə çox narahat oldu və zəngi çalaraq Peqqini çağırdı (onların yataq otağı xidmətçisinin adı belə idi). Amma buruna çəkilən duzun saxlandığı şüşənin harada olduğunu xatırlayaraq cəld stulun üstünə çıxdı və şüşəni götürdü. Sonra isə çarpayının yanındakı başqa bir stulun üstünə çıxıb şüşəni kraliçanın burnuna tutdu, sonra da yerə tullanıb bir stəkan su gətirdi; sonra yenə də stulun üstünə dırmaşaraq su ilə kraliçanın alnını islatdı və uzun sözün qızası, yataqda qığırtı otağa girən zaman bu sevimli yaşlı qadına şahzadə qıza bu sözləri deməkdən başqa bir şey qalmadı: “Sən necə də zirəksən! Heç mənim özüm belə bundan daha tez öhdəsindən gələ bilməzdim”.

Amma təhlükə hələ sovuşmamışdı, yox. Xeyirxah kraliça, həqiqətən də, çox və uzun müddətə xəstə yatdı.

Şahzadə Alisiya diqqət yetirirdi ki, on səkkiz digər şahzadə oğlanlar və qızcıqazlar öz aralarında dalaşmasınlar: o, bu uşaqları geyindirir, soyundurur, ən balacası ilə oynayır, qazanı qızdırır, şorbanı isidir, piletəni təmizləyir, vaxtlı-vaxtında uşaqların dərmanlarını içirirdi.

Eyni vaxtda kraliçanın da qulluğunda dururdu. Çalışıb-çabalayırdı, çalışır, çalışırdı... və o qədər çalışırdı ki, istənilən bir adam bu cür lap əldən düşə bilərdi.

Onun bu qədər zəhmət çəkməsinin səbəbi isə o idi ki, onların sarayında qulluqçu az idi; əvvəla, kral bir elə də varlı deyildi; ikincisi, kralın idarəsində maaş artımı, hələ ki, gözlənilmirdi. Üçüncüsü isə, maaş gününə o qədər qalmışdı ki, bu gündən o günə boylananda o günü balaca bir ulduz kimi görmək olardı, ya olmazdı.

Bəs o sehrlı qılçıq kraliçanın yıxıldığı o gün harada idi? Əlbəttə ki, şahzadə Alisiyanın cibində. O, demək olar, cibindən qılçığı çıxarmışdı ki kraliçanı özünə gətirsin, amma yenidən yerinə qoydu və buruna sürtülən dərman şüşəsini axtarmağa başladı.

Həmin səhər kraliça özünə gələrək sonradan mürgülədiyi vaxt şahzadə Alisiya yuxarı, otağa qaçdı ki, ən yaxın rəfiqəsi ilə bu böyük sirr haqqında söhbət etsin. Onun rəfiqəsi hersoginya idi, amma şahzadənin özündən başqa bu barədə heç kim heç nə bilmirdi.

Sonra şahzadə qaça-qaça yenidən aşağı endi ki, bir az kraliçanın yanında otursun. O, əvvəllər də kraliçanın yanında tez-tez təkcənə otururdu, amma kraliça xəstələnəndən sonra o, orada kralla birlikdə əyləşməyə başladı.

Hər axşam kral çəp-çəp qızına baxır və heyrət edirdi ki, niyə o sehrlı qılçığa toxunaraq ondan anası üçün kömək istəmir. Hər dəfə şahzadə qız kralın bu baxışlarını görəndə yuxarı – hersoginyanın yanına qaçır, yenə də onunla gizli-gizli söhbət edirdi. Çox gözəl davranış qaydaları olan hersoginya şahzadə qıza göz vuraraq deyirdi: “Hamı elə bilir ki, uşaqlar axmaq və ağılsızdırlar”.

– Alisiya, – bir gün axşam şahzadə qız atasına xeyirli gecələr arzuladığı vaxt kral dilləndi.

– Bəli, ata.

– Sehrlı qılçığa nə olub?

– O, mənim cibimdədir, ata.

– Mən isə elə fikirləşirdim ki, sən onu itirmisən.

– Yox, yox, atacan.

– Sən onu yaddan çıxarmamısan ki?

– Əlbəttə ki, yox, atacan.

Bir dəfə isə, necə oldusa, qonşu həyətdən olan qəddar qapağan mops¹ balaca şahzadələrdən birinə hücum etdi – o, məktəbdən qayıdarkən qapının ağzında dayanmışdı.

Balaca şahzadə qorxusundan lap özünü itirdi, qolu qapı şüşəsinə dəydi və çox pis, çox pis, lap çox pis yaralandı. Yerdə qalan on yeddi şahzadə qızlar və şahzadə oğlanlar onun necə pis, pis, lap pis yaralandığını gördükdə onlar da qorxularından özlərini itirdilər və elə bir şəkildə hönkürüb ağlamağa başladılar ki, on yeddisinin də sifəti eyni vaxtda gömgöy göyərdi.

Amma şahzadə Alisiya əlini onların dodaqlarına toxundurdu, bütün on yeddisinin də – növbə ilə – və onları dilə tutdu ki, xəstə kraliçanın otağının yaxınlığında səs salmasınlar.

Sonra isə yaralanmış əli içində soyuq su olan ləyənin içinə saldı və hamı gözünü ayırmadan onun nə etdiyinə tamaşa etməyə başladı... on yeddini ikiyə vuranda (dörd yazır, üç çıxır, bərabərdir otuz dördə), otuz dörd gözə bərabər olur! – hamı diqqətlə baxıb gördü ki, qolunda şüşə qırıntısı qalıb, ya yox, amma xoşbəxtlikdən şüşə qırıntıları qalmamışdı.

Sonra isə o, iki canibərk şahzadəyə dedi: “İçə parça ilə dolu kral çuvalını mənə gətirin. Mən kəsməli, tikməliyəm. Bu iki şahzadə çuvalı axtarıb tapdılar və darta-darta şahzadə qızın yanına gətirdilər. Şahzadə Alisiya əlində böyük qayçı, iynə və sap döşəməyə çökdü, tikməyə, biçməyə, sökməyə, sarğı düzəltməyə başladı; sarğı lap gözəl alındı və bütün işlər başa çatdıqdan sonra o fikir verdi ki, atası – kral qapının ağzında dayanaraq ona tamaşa edir.

– Alisiya.

– Bəli, ata.

– Sən neyləyirsən?

– Mən kəsir, tikir və düzəldirəm, bir sözlə, özüm öçüb-biçirəm.

– Bəs sənəin sehrli qılçığın haradadır?

– O, mənim cibimdədir, atacan.

¹ İt cinsi

– Mən isə elə hey fikirləşirdim: görəsən, sən onu itirməmişən ki?

– Oy, yox, ata.

– Sən onu unutmamısan ki?

– Əlbəttə ki yox, atacan.

Sonra o, yuxarı – hersoginyanın yanına qaçdı, baş verən bütün hadisələr haqqında ona danışdı, onlar yenə də öz aralarında xısın-xısın pıçıladaşdılar və hersoginya öz kətan rəngli zülflərini silkələyərək koppuş dodaqlarını açıb güldü.

Bir dəfə isə evin lap balacası daş taxçanın üstündən yerə yıxıldı. On yeddi şahzadə qızcığaz və şahzadə oğlanlar buxarının və pilləkənlərin üstündən yıxılmağa artıq adət etmişdilər, çünki onlar çoxdan belə edirdilər; balaca isə buna heç adət etməmişdi, ona görə də uşağın yanağı şişdi, gözünün altı isə göyərdi. O yazıq da ona görə yıxıldı ki, həmin an şahzadə Alisiyanın qucağında deyildi (həmin vaxt Alisiya mətbəxdə piltənin yanında əyləşərək eybəcər, çirkli bir önlük taxıb şorba üçün şalğam təmizləyirdi).

O, bunu ona görə edirdi ki, krallığın aşpazı həmin gün səhər öz yeganə eşqi olan birinə qoşulub qaçmışdı – qaçdığı adam içə çox hündürboylu bir əsgər idi, özü də kefli. Hər şeyi bəhanə edən on yeddi şahzadə qız və oğlan, əlbəttə ki, bu dəfə də bir ağızdan hönkürüb ağlamağa başladılar. Amma şahzadə Alisiya (elə o da özünü saxlaya bilməyərək bir az ağlamışdı) özünü ələ alaraq onlara səslərini kəsmələrini və kraliçanın sağalmasına mane olmamalarını tapşırırdı – kraliça artıq sürətlə sağalmaqda idi – və dedi: “Hamınız səsinizi kəsin görüm, nə qədər ki, mən körpəni yoxlayıram, susun, meymun dəcəllər”.

Alisiya uşağın bütün bədənini yoxladı; məlum oldu ki, körpə heç yerini qırmaıyb: şahzadə qız balacanın gözlərinin altına soyuq ütü qoydu; uşaq bir az ağlayıb bacısının qucağındaca yuxuya getdi.

Alisiya isə o biri şahzadə qızlara və şahzadə oğlanlara üzünü tutub dedi: “Mən onu qucağımdan yerə qoymağa qorxuram, əgər yuxudan ayılsa, gözünün altı daha çox ağrıyacaq. Amma özünüzü yaxşı aparsanız, icazə verəcəyəm ki, aşpazlıq edəsiniz”.

Uşaqlar bu sözü eşidən kimi sevinclərindən atılıb-düşməyə başladılar, tələm-tələsik köhnə qəzetlərdən özlərinə hündür aşpaz papaqları düzəltdilər. Uşaqların hərəkətlərinə göz qoyan Alisiya onlardan birinə duzqabını həvalə etdi, o birinə arpa yarmasını, başqa birinə göy-göyertini, digərinə şalğamı, birinə kökü, birinə soğanı, daha birinə isə sousu.

Beləliklə, uşaqların hamısı aşpaz kimi çalışmağa başladı, o isə düz mərkəzdə – yaxasına çirkli, kobud bir önlük bağlanmış halda – əyləşdi və qucağındakı uşağı əzizləyə-əzizləyə sakitləşdirməyə başladı.

Şorba tez bir zamanda hazır oldu, sonra körpə də yuxudan qalxdı, lap balaca mələk kimi gülümsədi; Alisiya onu şahzadə qızlar arasında ən hövsələli olan birinə verdi ki, saxlasın; qalan şahzadə qızlarla şahzadə oğlanlar bir kənara çəkilib bacıları Alisiyanın şorbanı qablara necə çəkdiyinə tamaşa etməyə başladılar, çünki qorxurdular ki, (onlar, ümumiyyətlə, bir şey olan kimi o dəqiqə qorxurdular) birdən isti şorbadan üstlərinə nə isə sıçrayıb onları yandırar.

Alisiya şorbanı qablara çəkdikdən sonra – onlardan elə gözəl buğ qalxırdı ki... – ətrafı ləziz yemək qoxusu bürüdü; uşaqlar, nəhayət ki, yemək yeyə biləcəklərinə görə bərk sevinərək əl çaldılar. Onların sevincini görən körpə də gülməyə, əl çalmağa başladı; amma uşağın yanaqları yenə də şişkin idi, elə bil, dişi ağrıyırdı; onun belə gülməli görünüşünü, həm də qardaş-bacıları ilə bərabər sevinməsini görüb uşaqları da gülmək tutdu; onlar əllərini bir-birinə vurub uğundular.

Aralarında təmkinini pozmayan bircə Alisiya idi; o, sakit-sakit dilləndi: “Gülün, amma özünüzü yaxşı aparın. Əgər ağıllı olsanız, yeməkdən sonra oyun oynayarıq, balaca üçün də döşəmənin üstündə, bir küncdə qıraqları çəpərli yer düzəldərik, o oturduğu yerdən bizə tamaşa edər, biz də on səkkiz aşpaz rəqsini onun üçün oynayarıq”.

Bu fikir şahzadə qızların da, şahzadə oğlanların da çox xoşuna gəldi; onlar şorbanın hamısını yedilər, qabları, nəlbəkiləri yudular, stolun üstünü yığışdırdılar, sonra da onu bir küncə itələdilər; uşaqların hamısı hələ də aşpaz papaqlarında idilər, Ali-

siyanın isə yaxasından aşpazın çirkli önlüyü asılmışdı; işlərini bitirdikdən sonra isə onların hamısı körpənin qarşısında on səkkiz aşpazın rəqsini oynamağa başladılar, balaca da şişmiş yanığının, altı göyərmiş gözünün ağrısını yaddan çıxarıb körpə mələk kimi gülməyə, sevincindən qaqqıldamağa başladı.

Elə bu vaxt Alisiyanın gözləri yenə də kral Birinci Uotkinsə – öz atasına sataşdı; o yenə də qapının ağzında dayanaraq bütün bu baş verənlərə tamaşa edirdi.

Kral Alisiyadan soruşdu:

– Sən nə edirsən, Alisiya?

– Mən yemək bişirir, uşaqlarla oynayır, bir sözlə, hər şeyi özüm götür-qoy edirəm, ata.

– Sən başqa nə eləyirsən, Alisiya?

– Çalışıram ki, uşaqlar darıxmasınlar, şənlənsinlər.

– Bəs sənin sehrlı qılçığın haradadır, Alisiya?

– O, mənim cibimdədir, ata.

– Mən isə elə hey fikirləşirdim ki, görəsən, onu itirməmişən ki?

– Əlbəttə yox, ata.

– Yoxsa sən onun cibində olduğunu yaddan çıxartmısan?

– Əlbəttə ki yox, ata.

Kral ağır-ağır köksünü ötürdü; qanının qaraldığı üzündən də görünürdü. O, kədərli-kədərli elə oturdu ki, əlini mətbəx stolunun üstünə elə qoydu ki, başını əlləri üstünə elə endirdi ki, on yeddi şahzadə qız və şahzadə oğlan atalarının dilxor olduğunu anlayıb hiss olunmadan mətbəxdən bayıra çıxdılar; o, şahzadə Alisiya və balaca körpə ilə təklikdə qaldı.

– Nə olub, ata?

– Mən çox kasıbam, qızım.

– Sənin heç pulun yoxdur, ata?

– Heç yoxdur, qızım.

– Özün də heç cür... heç cür qazana bilməzsən, ata?

– Heç cür, heç cür, – kral dedi, – mən hər yolu sınaqdan çıxardım, var qüvvəmlə çalışdım. Amma heç nə alınmır.

Bu sözləri eşidən şahzadə Alisiya sehrlı qılçıq olan cibinə toxundu.

– Ata, – o soruşdu, – biz var gücümüzlə çalışdığımız və hər yolu sınaqdan çıxardığımız vaxt əlimizdən gələn hər şeyi, hər şeyi eləyirik, düzdür?

– Əlbəttə, Alisiya.

– Əgər əlimizdən gələn hər şeyi ediriksə və bütün bunlar azlıq edirsə, deməli, bizə kömək lazımdır. Deməli, xahiş etməyin əsl zamanıdır.

Sehrlı qılçığın ən böyük sirri də elə bunda idi; o vaxt atasından Böyük Pəri Sinemoranın söylədiklərini eşidən Alisiya bu sirri özü dərk etmişdi.

O, bu barədə dəfələrlə gözəl və zərif rəfiqəsi hersoginya ilə xısın-xısın söhbət etmişdi.

Alisiya cibindən sədəf kimi parlatdığı, ağartdığı, qurutduğu və silib təmizlədiyi sehrlı qılçığı çıxartdı, sonra atasının üzündən yüngülcə öpdü və ona maaş alacağı günün tez yetişməsini arzuladı.

Bu gün elə həmin an, həmin dəqiqə gəlib yetişdi – kralın maaşı ocağın hisli borusunda cing-cing cingildədi, sonra da axa-axa mətbəxin ortasında qalaqlandı.

Amma bu, məsələnin hamısı deyildi; heç hamısının yarısı da deyildi, heç dördüdə biri də deyildi; çünki pullar yetişər-yetişməz Böyük pəri Sinemora da dörd tovuzquşu qoşulmuş karet-də özünü yetirdi; karetin arxasındakı yerdə isə Pikkizin dükanındakı köməkçi oğlan dayanmışdı, özü də qızıl-gümüş içində idi; Başına xoruz lələyi taxılmış şlyapa qoymuş, qırmızı ipək corab geyinmiş, əlində də almazlarla bəzədilmiş əl ağacı tutmuşdu – özü başdan-başa ətir qoxusuna bələnmişdi.

Oğlan karetin arxasından aşağı tullandı və heyrət doğuracaq bir nəzakətlə (onu tamam tilsimləmişdilər) Böyük Pəri Sinemora əlini uzatdı. Pəri də öz bahalı, rəngbərəng ipək paltarında, tərədən-dırnağa quru lavanda ətri verə-verə, özünü təmtəraqlı yelpiklə yelləyə-yelləyə aşağı düşdü.

– Alisiya, mənim əzizim, – gözəl yaşlı pəri dedi, – necəsən? Ümid edirəm ki, hər şey qaydasındadır. Öp məni görüm...

Şahzadə Alisiya pərinə qucaqladı, Böyük Pəri Sinemora isə krala tərəf çevrildi və soyuq-soyuq soruşdu:

– Siz necəsiniz, özünüzü lazım olan qaydada aparırsınız mı?

Kral cavab verdi:

– Deyəsən, aparıram.

– İndii, yəqin ki, xaç qızımın hansı səbəbdən, – pəri şahzadə qızı öpərək soruşdu, – indiyə qədər sehrlı qılıçığı işə salmadığı sizə də məlum oldu?

Kral xəcalətdən qıpqırmızı qızararaq başını aşağı endirdi.

– Amma əvvəllər bunu başa düşə bilmirdiniz, eləmi? – pəri soruşdu.

Kral daha bərk qızararaq başını yuxarı qaldıra bilmədi.

– Siz daha heç bir şey haqda soruşmaq istəmirsiniz ki? – pəri soruşdu.

Kral üzrxahlıq edərək: “Yox”, – dedi.

– Ona görə də bundan sonra özünüzü lazım olan qaydada aparın, – pəri dilləndi, – o zaman həmişə xoşbəxt olacaqsınız.

Sonra Böyük Pəri Sinemora əlindəki yelpiyi yellədi və kraliça öz dəbdəbəli geyimində içəri daxil oldu; Onun ardınca da təptəzə paltarlar geyinmiş on yeddi şahzadə qız və şahzadə oğlan gəldi; paltarlar uşaqların lap əyninə biçilmişdi, özü də elə sehlənmişdilər ki, balacalar böyüdükcə yenə də əyinlərinə dar gəlməyəcəkdi.

Böyük Pəri Sinemora öz yelpiyi ilə şahzadə Alisiyanın çiyinə toxundu, o dəqiqə də kobud, çirkli önlük qeybə çıxdı, şahzadə qız da başına fata taxılmış balaca gəlin kimi öz gözəl geyimində peyda oldu.

Pərinin növbəti hərəkəti ilə mətbəx asılqanı böyük bir geyim dolabına çevrildi – özü də ən gözəl ağacdan düzəldilmişdi. Üstündə qızılı çərçivəyə salınmış güzgüsü də vardı. İçi isə gözəl paltarlarla dolu idi, hamısı da Alisiya üçün gətirilmiş, düppədəz onun əyninə tikilmişdi.

Pərinin əlinin bircə işarəsindən sonra balaca körpəcik də ayaq tutub yeriməyə başladı, onun yanağı və gözünün altı isə nəinki pisləşməmişdi, əksinə, qat-qat yaxşı görünürdü.

Öz işini bitmiş hesab edən Sinemora kraldan xahiş etdi ki, onu hersoginya ilə tanış etsinlər. Hersoginya gələndə isə onlar səmimi-qəlbədən və dəfələrlə bir-birini salamladılar.

Pəri ilə hersoginya öz aralarında bir qədər pıçıldaşdılar. Sonra pəri hündürdən dedi: “Hə! Mən elə bildirdim ki, o, bu məsələ ilə bağlı sizinlə söhbətləşəcək”.

Sonra Sinemora üzünü krala və kraliçaya tutaraq danışmağa başladı: “Biz indi gedib Sondərəcəuzaq adlı şahzadəni axtarmağa başlayacağıq. İstəyirik ki, yarım saatdan sonra sizi kilsədə görmək şərəfindən bizi məhrum etməyəsiz”.

O, şahzadə Alisiyanı karetdə yanında əyləşdirdi, mister Pikklzin dükanında köməkçi işləyən oğlan isə hersoginyanı onlarla üzbəüz oturtdu, sonra ayaqaltını yığışdırdı və karetin arxasındakı yerinə keçdi; tovuzquşular quyruqlarını endirdilər və karet dövrə vuraraq yuxarı qalxmağa başladı.

– Şahzadə Sondərəcəuzaq öz malikanəsində oturub arpa şəkəri çeynəyir və gözləyirdi ki, görəsən nə zaman doxsan yaş tamam olacaq, nə vaxt qocalacaq. O tovuzquşularının qoşulduğu karetin uçub gəldiyini pəncərədən görəndə həmin dəqiqə başa düşdü ki, nə isə qeyri-adi hadisə baş verəcək.

– Şahzadə, – Böyük Pəri Sinemora dedi, – sizin üçün gəlin gətirmişəm.

O, elə bu sözü təzəcə ağzından çıxarmışdı ki, şahzadənin yanaqları qıpqırmızı qızardı, gödəkçəsi və vilvet şalvarı mayməxməridən gözəl bir geyimə çevrildi, saçları qəşəng-qəşəng buruldu, lələkli şlyapa isə özü uça-uça gəlib onun başına qondu.

Pəri onu karetə dəvət etdi, şahzadə çoxdan tanıdığı hersoginya ilə yanaşı əyləşdi – onlar, sadəcə, tanışlıqlarını yenidən bərpa edirdilər.

Kilsədə artıq onları şahzadə Alisiyanın doğmaları və dostları, şahzadə oğlanın doğmaları və dostları, on yeddi şahzadə qız və şahzadə oğlan, körpə, bir də qonşulardan ibarət bütöv bir dəstə gözləyirdi. Toy lap nağıllarda olduğu kimi təmtəraqlı keçdi. Hersoginya gəlinin rəfiqəsi oldu.

Böyük Pəri Sinemora toy qonaqlığı təşkil etməyi də yaddan çıxarmamışdı. Yemək-içməkdən stolun üstündə nələr yox idi ki? Hər şey var idi, özü də artıqlaması ilə.

Atlas lentlər və kremdən düzəldilmiş güümü, ağ zanbaqlarla bəzənən toy tortunun böyüklüyü adamı heyrətə gətirirdi

– ətrafına dolanmaq üçün, ən azı, qırx addım atmaq lazım idi. Sinemora cavanların sağlığına badə qaldırdı, Şahzadə Sondərəcəuzaq cavab nitqi söylədi, hamı da bir ağızdan “hip-hip-hip-ura!” qışqırdı. Sonra Sinemora kral və kraliçaya dedi ki, bundan sonra kralın maaş günləri daha tez-tez olacaq və iki dəfə artacaq.

Sonra pəri üzünü şahzadə Sondərəcəuzağa və şahzadə Alisiyaya çevirdi: “Mənim əzizlərim! Sizin otuz beş uşağınız olacaq və onların hamısı özünü lazım olan qaydada, hətta həddindən artıq nümunəvi aparacaqlar. On yeddisi oğlan, on səkkizi isə qız olacaq. Balalarınız heç vaxt qızılca xəstəliyinə tutulmayacaq, göyöskürəyə qarşı peyvəndi isə onlara hələ anadan olmamışdan əvvəl edəcəklər!”

Bütün qonaqlar belə xoş xəbərləri eşidər-eşitməz yenidən “hip-hip-hip-ura!” qışqırdı.

– Yalnız bir şey qalır, – Sinemora sözünü tamamladı, – indi də qılçıq məsələsini həll etmək.

Onun şahzadə Alisiyanın əlindən aldığı qılçıq o dəqiqə qonşu həyətdən olan qəddar, adamtutan mopsun mədəsinə düşdü; o, yerə çöküb canını tapşırırdı.

TOPELIUS ZAXARIAS (Finlandiya)
(1818–1898)

ADALMINANIN MİRVARISI

Uzaq-uzaq əfsanəvi bir ölkədə kral və kraliça yaşayırdı. Onların Adalmina adlı bir qızı böyüyürdü: doğrudan da, əsl şahzadə qız idi. Və bütün nağıllardakı şahzadə qızlar kimi onun da xaç suyuna salınma mərasiminə pərilər dəvət edilmişdi – çəhrayı və yasəmənli geyimli pərilər.

Pərilər isə xaç suyuna salınma mərasiminə mütləq hədiyyə ilə gəlirlər.

Çəhrayı geyimli pəri balaca şahzadəyə həddindən artıq gözəlliyi olan möhtəşəm bir mirvari bağışladı. Belə bir mirvari öz-özlüyündə dəyərli hədiyyə hesab olunurdu, amma o həm də sehrli idi.

Çəhrayı geyimli pəri dedi:

– Bu mirvari Adalminaya istedad və gözəllik bağışlayacaq, ağıl və var-dövlət gətirəcək, heç kim onunla bəhsə girə bilməyəcək. Amma bu vergi yalnız mirvaridədir. Əgər şahzadə qız onu itirsə, tilsim sınaq və o, sadaladığım xüsusiyyətləri itirəcək.

Hədiyyə kral və kraliçanın çox xoşuna gəldi. Şahzadənin özü isə bu mükafatı dəyərləndirmək üçün həddindən artıq balaca idi.

Elə bu vaxt şahzadənin beşiyinin yanına yaxınlaşan yasəmən geyimli pəri dedi:

– Əlbəttə, şahzadəyə çox gözəl bir şey bağışladılar. Amma mənim bağışlayacağım hədiyyə də pis deyil. Düzdür, nə qədər ki mirvari ondadır, şahzadə bu hədiyyəni ala bilməyəcək. Amma bir gün əgər Adalmina mirvarini itirsə, onunla birlikdə

çəhrayı geyimli pərinin bağışladığı xüsusiyyətləri də əldən versə, o zaman itirdiklərinin əvəzində mənim hədiyyəmi qazanmış olacaq. Bu isə mərhəmət dolu ürəkdir...

Sonra pərilər sağollaşaraq yoxa çıxdılar.

– Bu nə qəribə hədiyyədir belə? – kral təəccüb içərisində kraliçadan soruşdu. – Harada görünüb ki, kral qızına mərhəmət dolu ürək bağışlanılsın? Mirvari isə tamam başqa məsələdir.

Kraliça onun bu sözləri ilə razılaşdı.

Kral mahir usta olan saray zərgərini yanına çağırırdı və əmr etdi ki, Adalmina üçün elə bir balaca tac düzəltsin ki, bu qiymətli mirvari onun üstündə olsun. Özü də kral adi tac sifariş verməmişdi. Onun istədiyi tac şahzadə qızla birlikdə böyüməli, həmişə onun başının ölçüsünə uyğun gəlməli idi.

Kral zərgəri elə ona görə kral zərgəri idi ki, istənilən çətin işin öhdəsindən gələ bilirdi. İki gündən sonra tac artıq hazır idi. Və o, kral necə sifariş vermişdisə, eynilə o cür idi.

Tacı balaca şahzadənin başına qoydular və başından çıxarılmasını qadağan etdilər. Bax elə beləcə də balaca şahzadə qız bir dəqiqəlik də olsa, tacı başından çıxartmadan böyüməyə başladı.

Amma kral yenə də qorxurdu ki, sevimli qızı öz qiymətli mirvarisindən məhrum edilə bilər. O, öz şahzadəsinin ixtiyarına dörd kamerdiner¹ və dörd nəfər də saray xidmətçisi vermişdi. Onlara şahzadə Adalminanı bir dəqiqəlik belə gözdən qoymamaq və hər yerdə onu müşayiət etmək tapşırılmışdı.

Qıza yalnız kral sarayının bağçasında gəzməyə icazə verildi, özü də yalnız qulluqçular və saray əyanları ilə birlikdə!

Mirvari, həqiqətən də, sehirli çıxdı; tezliklə çəhrayı geyimli pərinin dediyi sözlər həyata keçməyə başladı.

Qız elə yaxşı və gözəl idi ki, ona baxıb qürurlanmamaq mümkün deyildi. Bütün saray əyanlarının fikrinə görə o, dünyada olan şahzadə qızların ən gözəli idi. Həqiqətən də, belə idi. Adalminanın gözəlliyi bütün qızların gözəlliyini kölgədə qoyurdu. Hətta hər yerdə hamıya misal çəkilirdi.

¹ Otaq xidmətçisi (keçmişdə ağaların xüsusi xidmətçisi)

Kralın var-dövləti, deməli, həm də Adalminanın var-dövləti günbəgün artır, daha da çoxalırdı – eynilə pərinin söylədiyi kimi. Şahzadənin aramgahı sarayda ən gözəl otaqlar idi. Orada daha nə cür möcüzələr baş vermir, qəribəliklər olmurdu ki!..

Bu otaqlardakı qızıl, gümüş və qiymətli daş-qaşların parıltısı elə gözqamaşdırıcı idi ki, yalnız şahzadə qızın gözəlliyi onunla müqayisəyə girə bilərdi.

Amma şahzadə təkcə gözəl deyildi, həm də ağıllı idi. Hələ uşaq yaşlarından o, elə ağıllı danışdı ki, yaşlılar buna yalnız mat qalırdılar. Müəllimlərin ona tapşırıqları ən çətin dərsləri belə o çox asanlıqla öyrənirdi. Bütün alimlər və mütəfəkkirlər elə hey onun ağılı və savadı haqqında danışdılar.

Ağsaqqal professorların uzun müddət üstündə baş sındırıldığı məsələlər onun əlində suiçimi kimi bir şey olurdu. Krallıq nazirləri bütün çətin məsələlərlə bağlı ancaq onunla məsləhətləşirdilər. Və hamısı birağızdan deyirdilər ki, dünya hələ belə ağıllı şahzadə qızı heç vaxt görməyib.

Axı Adalmina ilə necə də qürrelənməyəsən?! Onu necə tərifləməyəsən?! Kral ata və kraliça ana öz qızları ilə elə qürur duyurdular ki!.. Səhərdən axşama kimi ona necə gözəl olduğunu, necə ağıllı, necə ecazkar olduğunu söyləyirdilər. Saray qulluqçuları da tərifə və öz heyranlıqlarını söyləməyə xəsislik etmirdilər.

Və bilirsinizmi, Adalmina böyük məmnuniyyətlə onlara inanırdı! O ağıllı idi, varlı idi, bundan başqa, həm də gözəl idi. Bu cür gözəl xüsusiyyətləri ona xaç anası bağışlamışdı. Amma heç kim Adalminaya paxıllıq, insafsızlıq, qəddarlıq kimi keyfiyyətlər bağışlamamışdı.

Şahzadə qız onunla rəqabətə girə biləcək kiminləsə qarşılaşsaydı, o dəqiqə aqlını itirir, sifətişə qəzəbdən alışıb-yanmağa başlayırdı, ona görə də çox eybəcər görünürdü. Axı Adalmina başqalarının uğuruna, başqalarının gözəlliyinə paxıllıq edirdi. O yalnız bir adamı həddindən artıq çox sevirdi – özünü. Bu isə onu, az qala, məhv edəcəkdi.

Adalminanın artıq on altı yaşı tamam olacaqdı. Bir dəfə o, saray bağçasında gəzişdiyi vaxt hasarın o üzünə – yaşıl meşə-

nin göründüyü istiqamətə nəzər saldı və fikirləşdi: “Niyə də mən meşədə gəzişməyim ki?”

Amma dörd kamerdiner və dörd qulluqçu qadın öz şahzadələrinə etiraz etməyə başladılar, onların buna cürəti çatdı, çünki bununla bağlı kralın əmri var idi.

Aman Allah, bir görəydiniz şahzadə Adalmina necə özündən çıxdı! Axı o, kiminsə onun sözünə qarşı çıxmasına adət etməmişdi. Şahzadə qəzəb içində qulluqçularını şallaqladı, sonra da hasarı aşmaq üçün yuxarı dırmaşdı. Özünü itirmiş qulluqçular ağızlarını ayırıb çaşmış halda onun nə etdiyini başa düşənə kimi Adalmina artıq meşəyə qaçaraq gözdən itmişdi.

Şahzadə qız zəhlətökən və axmaq qulluqçulara kələk gəldiyi üçün özündən çox razı idi! O, azadlığından zövq ala-ala elə hey meşənin dərinliklərinə doğru irəliləyirdi.

Amma tezliklə şahzadənin ayaqları yoruldu, özü də susuzlandığını hiss etdi. Elə bu vaxt Adalmina təzim edə-edə ona bir stəkan suyu verəcək birinin yanında olmadığına görə heyifsiləndi.

Bir az getdikdən sonra onun qarşısına təmiz və dupdur suyu olan bir çay çıxdı. Əlbəttə, şahzadə qız suyu ovcuna doldurub içməyə adət etməmişdi, amma yenə də əyilib ovcuna su doldurmağa məcbur oldu. O, çayın kənarında dizi üstə çökmüşdü; suya gözəl bir qızın surəti düşmüşdü.

Adalmina zövq ala-ala öz əksinə tamaşa etməyə başladı. Və birdən başındakı tac – həmin o sehrlı mirvarisi olan qiymətli tac sürüşərək suyun içinə düşdü. Şahzadə qız isə heç bunun fərqinə də varmadı.

Tezliklə suda əmələ gəlmiş köpüklər yoxa çıxdı... və çaya əksi düşmüş gözəl qızın əvəzinə cırıq-cındır, əzik-üzük paltar geyinmiş çirkin dilənçi qız peyda oldu.

Adalmina bu cür dəhşətli dəyişiklikdən elə qorxdı ki, lap başını itirdi. O, çayın sahilindən bacardıqca uzaqlaşmağa, qaçmağa başladı; özü də hiss etmədən getdikcə meşənin lap dərinliyinə tərəf qaçırdı. Və tezliklə başa düşdü ki, azıb.

Artıq axşam düşürdü. Meşədə hava tez qaralır. Ətrafa göz qoşa-qoşa yeriyən Adalmina həddindən artıq qorxur və özünü tənha hiss edirdi.

Birdən – lap möcüzə kimi – şahzadənin qarşısında balaca bir daxma peyda oldu. Onu qapıda kasıb geyimli bir qarı qarşıladı. Daxmanın sahibəsi Adalminanı görəndə qətiyyənlə təəcüb lənmədi; sanki, onun gələcəyi haqqında əvvəlcədən bilirdi.

– Yazıq qız! Yəqin ki, sən azmışan! – o soruşdu, – Adın nədir?

Şahzadə cavab vermədi, sadəcə ağladı; axı o, elə yorulmuş, elə qorxmuşdu ki... Bunu görənlə qarı da daha onu çox sorğusuala tutmadı. Yalnız bu sözləri dedi:

– Qəşəng qız, əgər istəyirsənsə, mənimlə yaşaya bilərsən. Burada keçli saxlayıram, amma özüm bu işin öhdəsindən gəlməyə çətinlik çəkirim. Mənim köməkçim olarsan. Nə yeyirsənsə, ondan yeyərsən, burada yaşayarsan.

İnanmazsınız, amma Adalmina – bu qürurlu və təkəbbürlü şahzadə qarının əlindən öpdü. O, halına ürəyi yandığı üçün qarıya elə minnətdar idi ki...

Beləliklə, şahzadə qız meşədəki daxmada yaşamağa başladı. O, sürünün öhdəsindən gəlmək üçün qarıya kömək edir, evəşiyi yığırdı. Düzdür, hər işin öhdəsindən asanlıqla gələ bilirdi, amma Adalmina öz bacarıqsızlığını mehribanlığı və gülərüzlüklüyü ilə ört-basdır etməyi bacarırdı. Hələ onun eşitdiyini hər cür tərifi görə necə çiçək kimi açıldığını görəydiniz! Həyatında ilk dəfə idi ki, Adalmina tərifləndiyinə görə qəlbində minnətdarlıq hiss edirdi; daha əvvəllər olduqutək onları adı bir şey kimi qəbul etmirdi.

Əgər görəydiniz, bu cür gözəl dəyişikliyə mütləq heyrlənərdiniz! Əslində isə bu o demək idi ki, yasəmənli geyimli pərinin hədiyyəsi öz təsirini göstərməyə başlamışdı.

Kral qəsridə isə bu zamanlarda kədər və çaşqınlıq hökm sürməkdə idi. Aman Allah, kraliçə ana necə ağlayırdı?! Kral ata necə qəzəblənirdi! Əlahəzrətlər Adalminanı müşayiət edən kamerdiner və qulluqçu qadınların zindana salınmasını əmr etmişdi. Amma bu, şahzadə qızı geri qaytara bilərdimi?

Kral sarayı kədəre bürünmüşdü. Nağıllarda deyildiyi kimi, tezliklə kral şahzadə qızı tapıb gətirənə krallığın yarısını verəcəyini elan etdi. Və bütün şahzadələr, cəsurlar, qonşu kral-

lıqlardan olan sadə alicənab cavanlar Adalminanın axtarışına başladılar. Amma nə qədər çalışsalar da, onlar şahzadənin heç izinə belə rast gəlmədilər; Axı onlar gözəl Adalminanı onun başına gələn hadisələrdən xəbərsiz halda axtarırdılar.

Şahzadənin axtarışına yollananlar arasında cəsur və yaraşıqlı bir gənc olan Franklandiyalı şahzadə Siqizmund da var idi. O, axtarış məqsədilə çıxdığı sərgərdan gəzintilərin birində krallığın paytaxtının yaxınlığında olan meşə cəngəlliynin dərinliklərinə doğru irəlilədi.

Orada qarşısına kasıb bir daxma çıxdı, onun qapısının ağzında isə bir qarı ilə rastlaşdı.

– Əziz qadın, söylə görüm, şahzadə Adalminanı buralarda görməmişən ki? – şahzadə soruşdu.

Qarı təəccüblü dərəcədə gənc görünən gözlərini ona dikərək dedi:

– Yox, bu yerlərdə şahzadəyə oxşayan heç bir qız görməmişəm. Bir də ki, alicənab cavan, məgər Adalmina bu qədər gənc adamın onun axtarışı üçün bütün yer üzünə səpələnmişinə dəyərdimi? Axı eşitdiyimə görə, şahzadə gözəl və ağıllı olsa da, qəddar idi, təkəbbürlüydü. O, özündən başqa heç kimi sevmirmiş, ona görə də, yəqin ki, heç öz xilaskarını da sevə bilməyəcək.

Qarı ilə cavan söhbət etdikləri vaxt Adalmina otardığı sürü ilə bərabər daxmaya tərəf gəlirdi. O yaxınlaşıb qonaqla salamlaşdı. Qız kasıb geyimdə olsa da, gözəlliyi bir o qədər də nəzərə çarpmasa da, onun mehribanlıığı şahzadə Siqizmundu o dəqiqə valeh etdi.

O, gözəl, amma təkəbbürlü və deyingən Adalminanı xatırlayıb öz-özünə fikirləşdi: “Doğrudan da, axı şahzadə qızı axtarmaq mənim nəyimə lazımdır? Qoy onu başqaları axtarsınlar. Mən isə özümə qəsr tikdirib elə buralardaca yaşayacağam”.

Siqizmund elə belə də etdi. Tezliklə Adalminanın tacını itirdiyi həmin o çayın yaxınlığında qəsr tikdirib yaşamağa başladı.

Bir dəfə yayda şahzadə öz malikanəsini dolaşırdı. O, gəzə-gəzə gəlib çayın kənarına çıxdı, dincəlmək üçün suyun yaxınlığında əyləşdi. Birdən suyun içində nə isə parıltılı bir şey diq-

qətini çəkdi; aşağı əyildi və suyun içindən qeyri-adi gözəlliyi olan mirvari ilə bəzənmiş qızıl tacı çıxartdı. “Yəqin bu, şahzadə Adalminanın tacıdır, – şahzadə Siqizmund öz-özünə fikirləşdi və o, artıq şahzadə qızla evlənmək və krallığın yarısını əldə etmək fikrində olmasa da, hər halda, əldə etdiyi tapıntı ilə kralın yanına yollandı. Əlbəttə, Adalminanın valideynləri qızlarının tacını tanımaya bilməzdilər. Tanıdılar və o dəqiqə də başa düşdülər ki, Adalmina öz tacı ilə bərabər gözəlliyini və var-dövlətini də itirib. İndi hətta o, şahzadə olduğunu söyləşəydi də, heç kim ona inanmayacaqdı.

Adalminanın yoxa çıxdığı vaxtdan artıq iki il keçmişdi, ona görə də kral qərara gəldi ki, bu tacı krallığın on səkkiz yaşını tamamlamış bütün qızlarının başında sınaqdan keçirsin. Axı Adalminanın da artıq on səkkiz yaşını tamam olmalı idi.

Kral çaparları o dəqiqə bu əmri ölkənin hər yerinə yaydılar. Kral vəd vermişdi ki, tac başına uyğun gələn qızı öz qızı şahzadə Adalmina kimi qəbul edəcək və o, şahzadə Ziqizmund Frankslandskiyə əvə veriləcək.

Tez bir zamanda minlərlə, hətta ondan da artıq qız kral sarayının qarşısına toplaşdı. Onların hamısının on səkkiz yaşını yox idi, amma nədənsə, heç kim bu barədə fikirləşmirdi də. Qızların hamısı tacı sınamaq və şahzadə olmaq arzusunda idilər.

Gün ərzində, demək olar ki, bütün arzusunda olanlar tacı başlarına qoyub yoxladılar. Amma Adalminanın tacı onların heç birinə uyğun gəlmədi: o, kiminsə başına balaca gəldi, kimininki isə böyük.

Kral isə öz qərarını hələ də elan etməirdi. O elə hey kral sarayının pəncərəsindən boylanır, saraya doğru uzanan yola baxırdı.

Sonra əmr etdi ki, saray darvazalarının qarşısında qarovul qoyulsun və onlara əmr edilsin ki, Adalminanın tacını yoxlamaq üçün hansısa bir gənc qızın gəlib-gəlmədiyini görmək üçün yollara baxsınlar.

Əlahəzrət hələ də ümidini itirməmişdi: düşüncüdü ki, onun qızı, yəqin ki, yolda yubanıb, axır-əvvəl gəlib çıxacaq.

Və budur, darvazanın qarşısında duran qarovulçu qışqırdı: – Yolda kasıb bir çoban qız görünür; o, keçini sürüsü aparır.

Kral əmr verdi ki, qızı tutub gətirsinlər və tacı onun da başında sınaqdan keçirsinlər.

Bu əmri eşidən saray əyanları da, saray həyətinə yığışmış qızlar da çaş-baş qaldılar. Təəccüblənmiş qızların hamısı narazı-narazı deyinməyə başladılar. Əlahəzrət belə bir şeyi necə əmr edə bilər axı? Tacı çoban qızın başına taxmaq?! Kirli pasaxlı dilənçiyə?!

Amma kral əgər əmr verirsə, ona əməl etməmək mümkün deyil. Və çoban qız sarayın həyətinə gətirildi. Qulluqçular tacı qızın yanına apardılar, o da başına qoydu. Sən demə, tac bu qızın başının ölçüsü ilə düzəldilibmiş.

Saray əyanları özlərini elə itirdilər, elə təəccübləndilər ki... Onlar elə hey bir-birinin qulağına bu sözləri pıçıldaırdılar:

– Yəni doğrudanmı bu dilənçi bizim şahzadəmiz olacaq?

Artıq hava tamam qaralmışdı, qızı əməlli-başlı görmək belə mümkün deyildi və kral onun saraya gətirilməsini əmr etdi.

Yalnız bu vaxt hamı zala daxil olan qızın şahzadə Adalmina olduğunu gördü. Əvvəlki kimi şahzadə Adalmina başında tacı, dəbdəbəli bir paltarda, gözqamaşdırıcı gözəllikdə, valehedici, füsunkar görünüşdə içəri girdi... Ən, ən yaxşı şahzadə qız!

Sehrli mirvari ilə bərabər çəhrayı geyimli pərinin Adalminaya bağışladığı şeyərin hamısı yenidən geri qayıtmışdı. Şahzadə qız gözəllik, ağıl və var-dövləti bir daha əldə etmişdi. Amma digər xaç anasının ona bağışladığı xüsusiyyət də onda qalırdı – mərhəmət dolu ürəyi deyirəm...

Hamı Adalminaya baxır və heyrət edirdi. Onlar öz şahzadələrini həm tanıyır, həm də tanıya bilmirdilər. Onun gözəl siması hələ heç vaxt bu qədər məhrəm, musiqi kimi axmamışdı. Adalminanın gözəlliyi indi tamamilə başqa gözəllik idi.

Şahzadə Siqizmund isə artıq öz nişanlısına fərəh dolu gözlərlə baxırdı – axı o, şahzadə qızı xoş xasiyyətinə görə sevmişdi, özü də hələ onun kasıb qarının daxmasında yaşadığı zamanlarda...

Hamının başının məclisə və şahzadənin gözəlliyinə qarışdığı vaxt birdən-birə Adalmina evində ona yer verən qoca qarını öz yanında gördü. Şahzadə qız sevincində ona tərəf atıldı,

boynunu qucaqladı və öz xilaskarını atasına təqdim etdi.

Kral şahzadəyə göstərdiyi xoş münasibətə görə qarını mükafatlandırmaq istədi və maliyyə məsələləri üzrə baş naziri ax-tarmaq üçün ətrafına boylandı, amma başını yenidən geri çevirəndə gördü ki, cır-cındır paltarlı əldən düşmüş qarının yerində yasəmənli geyimli gözəl və gənc pəri – qızının xaç anası dayanıb.

– Mənə mükafat lazım deyil, əlahəzrət, – o dedi, – mənim ən böyük hədiyyəm şahzadə Adalminanın mərhəmət dolu ürəyidir.

Elə həmin gündən kral sarayında toy hazırlıqlarına başlanıldı. Bu, ölkədə indiyə qədər keçirilmiş ən şən toy mərasimi idi. Kral bu sevincli günlərdə dörd kamerdiner və dörd qulluqçu qadının da günahını bağışladı və onları azadlığa buraxdı.

Beləliklə, bütün krallıq şənənir, bu şad gündə bayram edirdi. Hamı da deyirdi ki, Adalminanın mirvarisi gözəldir, amma mərhəmət dolu ürəyi ondan da gözəldir!

DƏRZİ FİNLANDIYANI İSVEÇƏ NECƏ TIKDI

Onun adı Tikka idi. Hə də, həmin o dərzini deyirəm, sən onu tanıyırsan. O, cavan, şən oğlandır, özü də düyməni elə tikir ki, namuslu kəndli qarını partlayana qədər yeyib-içəndən sonra belə qırılıb tökülmür.

Hamı çalışqan, səliqəli olduğuna və içki içmədiyinə görə bu dərzini çox sevirdi. Bütün ətraf yerlərdə ondan yaxşı dərzitəpa bilməzsən!

Düzdü, bu yazığın bir qüsuru var idi, amma onun da günahkarı özü deyildi. Belə ki, bütün kənddə Tikkadan balacaboylu adam yox idi. Bu safürəkli oğlan hamı onun boyunu ələ salıb güləndə belə, onlarla birlikdə uğunurdu. Amma yenə də onun haqqında hər şeyə dözümlü yanaşan biri olduğunu söyləmək mümkün deyildi.

Bir dəfə Xaryus Morten adlı əzəmətli, kobud, yekəpər bir kişi Tikkanı onun evindən iki parça bikara toxunmuş mahud oğurlamaqda ittiham etdi – bu parçalar Mortenin gödəkçəsi üçün nəzərdə tutulmuşdu. Tikka o dəqiqə odun parçası ilə Mortenin üstünə şığıyıb onu öz komasından qovdu; özü də odunu ona tərəf sürətlə elə tolazladı ki, Morten qorxudan özünə gəlməyə macal tapmamış artıq qapıdakı qar yığınının içində çabalayırdı.

Daha bir adamın da Tikkadən bərk acığı gəlirdi. Bu da kənd musiqçisi Nikka idi. Onun dərzidən acığı gəlməsinin bir səbəbi vardı – Nikka öz skripkasında necə məharətlə çalırdısa, Tikka da eləcə öz qarmonunda gözəl ifa edə bilirdi.

Kənd oğlanları kəndin qırağındakı yolda fırlanğac oynadıqları, qızların isə Tikkanın komasının yaxınlığındakı çəmənləkdə şənəndikləri vaxt Tikka göl qırağındakı küknar kötüyünün üstündə oturur və elə çalardı ki, hətta ardic kolları da onunla birlikdə oxumağa başlayardı. Qızlar onun musiqisinin sədalari altında rəqs edər, fır-fır fırlanardılar, hətta Vittalanın həyətindən olan kürən xoruz belə qanadlarını elə çırpardı ki, elə bil, bu dəqiqə qanad açıb uçacaqdı.

Nikka paxıllığından qıpqırmızı qızarar, oturduğu yerdən durmaz və gözləyərdi ki, kimsə ondan hansısa rəqs havasını çalmağı xahiş edəcək. Amma heç kim ondan heç nə xahiş etmirdi, çünki Tikkanın qarmon çalmağı hamının daha çox xoşuna gəlirdi.

Yay axşamlarının birində Tikka yenə də kəndin qızları üçün rəqs havası çalırdı və birdən-birə ağına gəlirdi ki, axı artıq otuz yaşı tamam olur. Özü də iynəsinin sayəsində yaxşıca pul yığa bilib. Belə olduğu halda nə üçün də evlənməsin?

Düzdür, qızlar balacaboy dərzini çox vaxt ələ salıb gülürdülər, amma yenə də onu çox istəyirdilər.

Yəqin ki, indi əsas məsələ yaxşı bir gəlin seçmək idi. Tikka çox fikirləşmədi. Dərzinin nəzərində iki qız var idi: kənddə olan ən balacaboy və ən hündür qızlar. Onlardan biri Tikkanın arvadı olmalı idi.

Vittalanın qızı – balacaboy, sevimli, qonurgözlü Mayya Tikkadən heç də hündür deyildi, özü də kənddə ən balaca qızıdı.

Yeddi yaşı tamam olandan bəri Tikka ilə onları bir-birinə bərk dostluq telləri bağlayırdı. Kəndin ən hündürboylusu, Antillanın malikanəsindən olan sarısaçlı Nilla isə ayaq üstə duranda Tikkanın əli onun önlüyünün lentinə güclə çatırdı. Amma onların arasında da bərk dostluq var idi.

Adətən, balacaboylu oğlanlar hündür qızları çox sevirlər. Ona görə də Tikka belə qərara gəldi ki, Nillaya elçi getsin: həm qədd-qamətli, həm də varlıdır.

O, bayram libasını geyindi, günəbxan çiçəyini yaxasına taxdı və Antillanın malikanəsinə yola düşdü. Nilla öz boyunun hündürlüyündən ona elə baxdı ki, elə bil, zəng qülləsi saman tayasına baxırdı. Sonra da Tikkanın çiyini şappıldadıb soruşdu ki, onun sevgisini qazanmaq üçün neyləyə bilər?

– Hər şey, – Tikka cavab verdi.

– Yaxşı, – Nilla dedi, – kilsəyə gedəndə mənə yumşaq bir çiyin örtüyü lazım olur. On dörd tülkü tut, onların dərisindən mənə örtük hazırla... öhdəsindən gəlsən, sonra bu barədə fikirləşərəm.

Tikka mahir ovçu idi. Tezliklə on dörd tülkü tutub onların dərisindən Nilla üçün örtük tikdi və malikanəyə apardı. Tikkanın verdiyi sözə əməl etdiyini görən Nilla dedi:

– Yaxşı, amma bu azdır, mənə toy üçün duvaq da lazım gələcək, özü də gözəllikdə misli-bərabəri olmayan duvaq olsun. Üç yüz ağacdələn tutarsan... Axı sənin adın Tikkadır, özün bilirən də, “Tika” – ağacdələn deməkdir... Hə... Demək belə, tutduğun ağacdələnlərin quyruqlarının lələyindən mənə duvaq tikməlisən, o zaman söz verirəm ki, təklifin haqqında fikirləşəcəyəm.

Deyildi, deməli, əməl olunmalıdır. Tikka üç yüz ağacdələn tutdu, onların quyruqlarının lələyindən ipək kimi yumşaq duvaq tikib Nillanın malikanəsinə yollandı.

– Duvaq, həqiqətən də, pis alınmayıb, – əlindəki zərif işi gözdən keçirən Nilla dedi, – amma başa düş, ərə getmək üçün mənə gözəl zinət əşyaları da lazımdır. Ona görə də sən belə elə... Çaylarda mirvari axtarmağa başla, mənə elə bir boyunbağ yığ ki, düz iki dəfə boynuma dolana bilsin, ondan sonra təklifin haqqında düşünəcəyəm.

Tikka aşağıdan-yuxarı Nillaya elə baxdı ki, sanki, saman tayası zəng qülləsinə baxırdı. Və fikrə getdi. Bu tapşırıq əvvəlki iki tapşırıqdan çətin idi. Amma bununla belə, Tikka axtarış üçün yola düşdü.

Balacaboy dərzi oğlan düz iki gözəl yay aylarını kənddən yoxa çıxdı. O, çayların lehmələrinin içərisində lap həşərat kimi eşələnir, qızılaxtaranlartək göllərin dibinin qumsalını yuyub ayırırdı. Nəhayət, Nillanın boynuna iki dəfə dolana biləcək boyunbağı düzəltmək üçün lazım olan qədər mirvari toplaya bildi.

O, mirvarini götürüb Nillanın malikanəsinə yollandı.

– Hə, indi, yəqin ki, mənim təklifim haqqında fikirləşəcəksən, – o, şərtə əməl edə bildiyinə görə özündən razı qalaraq soruşdu.

Nilla mirvari boyunbağını əlinə alıb silkələyərək ağırlığını yoxladı, boynuna dolayıb güzgüdə özünə tamaşa etdi və nəhayət ki, cavab verdi:

– İndi atamla məsləhətləşərəm.

Beləliklə, ağa ilə qız bu rəndələnməmiş dərziyə necə can qurtaracaqları haqda məsləhətləşməyə başladılar.

– Tikka, – nəhayət ki, Antilla malikanəsinin sahibi dilləndi, – sən çox yaxşı oğlansan: həm inadkarsan, həm də istənilən şücaəti göstərməyə qadırsən. Bilirsənmi, mənim bir bacım var, o İsveçə ərə gedibdir. İstərdim öyrənirəm ki, orada necə yaşayır. Amma bilirsənmi, ora çox uzaqdır, özü də hələ dənizi üzüb keçməlisən... yəni... anlayırsan da, çətin məsələdir. Əgər sən belə bacarıqlı və məharətli dərziyənsən, Botnik körfəzindən çəpəki Finlandiya ilə İsveçi elə bir şəkildə bir-birinə tik ki, mən dənizi üzüb keçmədən bacım ilə danışa bilim. Bu iş görülüb bitəndən sonra, qızım Nillanı sənə ərə verəcəyəm.

Tikka fikrə getdi. Saman tayası bir dəfə də zəng qülləsinə altdan-yuxarı baxdı... Amma siz elə düşünməyin ki, saman tayası həmişə səfeh olur. Tikka heç də axmaq adam deyildi. O, malikanə sahibinin hiyləsini çox gözəl başa düşmüşdü. Ona görə də hirsindən dişlərini qıcayıb, dərzi fikrə getdi. Sonra da cəhd edəcəyini söyləyib malikanədən çıxdı.

Necə hərəkət etməli olduğunu anlamaq üçün Tikkaya uzun zaman lazım gəlmədi. O, kənddəki bütün qarılarnı evini dolaşdı və onlara tapşırırdı ki, uzun kəndirlər toxusunlar.

Beləliklə, qarılar bütün qışı kəndirləri toxumaqla keçirdilər və o qədər uzun kəndir toxudular ki, gəl görəsən. Özü də onları elə bərk və uzun etdilər ki, heç bir qayıq ağırlığına tab gətirə bilməzdi.

Kəndirlər hazır olan kimi Tikka qaleas¹ kirayəyə götürməli oldu. Gözəl bir yay səhərində o, bir-birinə bağladığı kəndirləri Finlandiya sahilindəki küknar ağacının birinə bağladı. Hazırlaşırırdı ki, kəndirin o biri ucunu da İsveç sahilindəki ağaca bağlasın.

Bundan başqa, o, çəkdiyi ağır əziyyətə görə, heç olmasa, xeyir götürə bilsin deyə, qızıl balıq tutmaq üçün istifadə olunan beş min qarmaq tapdı və tələ yemi kimi onlara salaka² bərkitdi.

Onun fikrinə görə, kəndirlər çoxlu ov vəd edirdi.

Deməli, belə... Tikka kəndirləri suya buraxaraq qaleasla dənizə çıxdı. Hava sarıdan bəxti gətirmişdi. Bütün həftə boyu dəniz elə sakit oldu ki, elə bil, bir kasa qatıq idi.

Tikkanın bu cəhdi də uğurlu alındı. O, artıq bir neçə gündən sonra kəndiri o biri sahilindəki küknar ağacına bərk-bərk bağlaya bildi. Geri qayıtdığı vaxt Tikka öz qarmaqlarından o qədər qızılbalıq, treska və qalxanbalığı topladı ki, sahilə çıxan kimi yaxın kəndlərin birində böyük balıq bazarı təşkil etdi. Beləliklə də uzun kəndir üçün çəkdiyi xərçdən qat-qat artıq gəlir götürdü.

Fərasətli dərzi topladığı qazancı hesabladıqdan sonra Antillanın malikanəsinə yollandı və sahibkara dedi:

– Salam, qayınata. Mən Finlandiya ilə İsveçi bir-birinə tikdim. İndi daha Nilla ilə evlənə bilərəm.

Sahibkar xeyli təəccübləndi. Amma o, hiyləgər və çoxbilmiş idi, ona görə də verəcəyi cavabı çox da fikirləşməli olmadı:

¹ Yelkənli-avarlı hərbi gəmi

² *Salaka* – balıq növü

– Çox gözəl, yaxşı ki sən bizi İsveçə tikdin, amma hələ ki çatışmayan bir məsələ var. Axı mən sənin bu uzun kəndirindən soruşa bilmərəm ki, bacım orada necə yaşayır.

– Onun adı nədir və o, İsveçin harasında yaşayır? – Tikka soruşdu.

– Mənim bacım madam Andersson Ereqrund şəhərində, bizim şəhərlə düz üz-üzə sahilə yaşayır. Məncə, sən ona qarmaq atmaq fikrindəsən... Ya da... bəlkə, elə fikirləşirsən ki o, dişləri ilə sənin bu uzun kəndirindən yapışmalıdır?

– Əziz ata, əgər mən bizi İsveçlə bağlasam və sən bacının orada necə yaşadığını soruşa bilsən, Nilla ilə evlənməyimizə razılıq verəcəksən?

– Hə, bu dəfə artıq evlənməyiniz dəqiq baş tutacaq; toyunuz da Müqəddəs Mixail gününə təyin edirəm, – dərziyə kələk gəldiyini fikirləşən qoca qaşqabağını sallayaraq cavab verdi.

Tikka sözarası ona işarə ilə başa saldı ki, bu söhbətdə verdiyi sözə şahidlik edəcək kimlərsə olmalıdır.

– Əgər istəyirsənsə, lap iyirmi nəfər şahidlik edə bilər. Malikanənin camaatı kilsədən təzəcə qayıdıb; istəyirsən, çağırım.

Beləcə, Antilla malikanəsinin sahibi gülə-gülə bütün camaata verdiyi vəd haqqında danışdı.

Nillaya gözü düşmüş və təsadüfən kilsə camaatı arasında olan Xaryus Mortin də fürsət düşən kimi bu xəbəri musiqiçi Nikkaya çatdırdı:

– Gəl Müqəddəs Mixail günündə Nillanın malikanəsinə gedən yolda Tikkanı güdək. Mən bu qızı elə həmin gün gözü gözümə baxa-baxa onun əlindən alacağam, sən də bizim toy marşımızı çalarsan. Bu iş sənin də xeyrinədir; əgər mənə kömək eləsən, Tikkanı kənddən qova bilərik.

Nikka, əlbəttə ki, bu işi görməyə razılıq verdi. Beləcə, Tikkanın iki düşməni təyin edilmiş gündə görüşəcəkləri ilə bağlı öz aralarında razılığa gəldilər.

Neçə müddət idi ki, Tikka bulud kimi tutulmuşdu; elə hey qanıqara gəzir, fikirli-fikirli nə edəcəyini götür-qoy edirdi. Axı o öz uzun kanatı ilə sahilin o üzündəki Ereqrunda hansısa madamı tilova sala bilməzdi ki...

Dənizi üzüb keçmək, onu bərk-bərk kanatla bağlayıb sürüyə-sürüyə bura gətirmək də mümkün deyildi.

Amma Tikka “teleqraf” adlanan qeyri-adi yeni mexanizm haqqında nəsə eşitmişdi. Deyilənə görə, onun köməyi və məftillərin vasitəsilə insanlar uzaq məsafələrdən belə bir-biri ilə danışa bilirdilər. Əgər o, belə bir məftil dənizdən keçirərək İsveçə apara bilsəydi, Antilla malikanəsinin sahibkarına qalib gələ bilərdi.

Vəssalam. Qət edildi. Hər halda, iki ölkəni kəndirdən düzəldilmiş kanatla bir-birinə tikmiş cəsur dərzini heç nə yolundan döndərə bilməyəcəkdi.

Daha bir tikiş, vəssalam, məsələ həll olunmuş hesab edilə bilər.

O, nə edəcəyini müəyyənləşdirmək üçün bütün dünyanı dolaşmaq qərarına gəldi.

“Aydın məsələdir ki, mən uzun kanat vasitəsilə sual verə və cavab ala bilmərəm, – o fikirləşdi, – yəqin ki, insanların “teleqraf” adlandırdığı o şey hansısa dəstək vasitəsilə işləməlidir”.

Tikka teleqrafın nə olduğunu öyrənmək üçün qət etdiyi uzun yol boyu qarşısına çıxan dərzilərin hamısını sorğu-suala tuturdu. Heç kim bu məsələ ilə bağlı ona əməlli-başlı bir məlumat verə bilmirdi, ancaq bir nəfər, Nyustadda qarşılaşdığı bir dərzi ona söylədi:

– Yaxşı olar ki, limana gedəsən. Orada göyərtəsində teleqraf olan kiçik bir gəmi lövbər salıb, eşitdiyimə görə o, sabah dənizə çıxacaq.

Tikka limana yollandı, orada kiçik bir gəmi gördü, onu da gördü ki, gəminin göyərtəsində matrosların suya endirməyə hazırlaşdıqları böyük bir mis məftil qalağı var.

– Mən də sizinlə dənizə çıxa bilərəmmi? – Tikka kapitandan soruşdu, – özüm dərziyəm və artıq bir dəfə Finlandiyanı İsveçə tikmişəm.

– Əgər sən, doğrudan da, belə qəhrəman oğlansansa, onda bizimlə gələ bilərsən. Amma xəbərdarlıq edirəm ki, bir qəhrəmanlıq da göstərməli olacaqsan, – həmin gün təsadüfən yaxşı əhvali-ruhiyyədə olan kapitan cavab verdi.

Tikka gəmi ilə səfərə çıxdı. O, göyertədə matroslarla birlikdə işləyir, məftil yumağı açmağa kömək edirdi. Gəmi irəliyə doğru hərəkət etdikcə teleqraf kabeli yavaş-yavaş dənizə endirilirdi.

Paroxod qərbə doğru istiqamət götürmüşdü, dəniz arada-bir dəyişir, gah tam sakit olur, gah da güclü təlatüm başlayırdı. Paroxod asta sürətlə hərəkət edəndə kabel asanlıqla suyun dibinə yatırdı, amma fırtına başladığı vaxt paroxod elə bir sürət yığırdı ki, adama elə gəlirdi kanat bu dəqiqə qınılacaq.

Tikka yorulmadan kanata nəzarət edir və daha bir mahir dərzi tikişi üzərində çalışırdı.

Üçüncü gün dənizin dibi ilə kabel çəkilməmiş, İsveç Finlandiyaya elə bərk tikilmişdi ki, tikiş yerləri bu günə qədər də qalır.

– Bizimlə birlikdə gəmidə dərzinin də olması çox böyük xoşbəxtlik idi, – kapitan dedi, – cəsur Tikka, sən mükafata layiqsən. Məndən istədiyən bir şey varmı?

– İstəyirəm Nyustaddan Ereqrunda ilk teleqraf göndərən mən olum, – Tikka cavab verdi.

– Qoy arzuladığın kimi olsun, – kapitan razılaşdı, – belə təvazökar arzuya yox demək olmaz.

Paroxod Nyustada qayıtdı və Tikka oradan teleqraf yolladı: “Antilla malikanəsindən olan kəndli soruşur ki, bacısı, Erenqurdlu madam Anderson necədir?”

Bir saatdan sonra cavab gəldi: “Madam Anderson salam göndərir və minnətdarlıq edir. Onun boğazında qızılbalığın tığı qalbmış, hal-hazırda madam elə həkimin yanından qayıdır, artıq hər şey qaydasındadır. O, evinə gedir, çünki madam Ryorstrandı bir fincan qəhvəyə dəvət edib”.

– Bir də, kapitan, mənə şəhadətnamə ver ki, həqiqətən bu teleqramı almışam və teleqraf kabeli ilə İsveçlə Finlandiyanı birbirinə tikmişəm, – Tikka son xahişini etdi.

O, şəhadətnaməni alıb geriye – kəndinə qayıtdı. Vittalın evinin yaxınlığından keçərkən gördü ki, Mayya südü boşaldılmış bidonları bulaqda yuyur.

İşgüzar və şən olan, öz kasıb donunda belə çox zərif görünən bu qız bulağın başında dayanıb tər-və toz içində yolla

gedən Tikkaya elə istiqanlıqla, elə mehriban baxırdı ki, gəl görəsən.

– Aman Allah, nə yaman yorğun görünürsən? – o soruşdu, – sərinlənmək üçün bir az süd istəmirsən ki?

Tikka etiraz etmədi, Mayya da bir fincan süd gətirmək üçün evə sarı götürüldü. Onların inəyi var idi.

– Haradan gəlirsən? – Mayya soruşdu.

– Nyustaddan, mən Finlandiyanı İsveçə tikirdim, indi isə gedirəm tələb edirəm ki, Antilla malikanəsindən olan Nilla ilə bazar günü kilsədə nişanlandığımı elan etsinlər.

– Eşitmişəm, – Mayya köksünü ötürdü, – sənə xoşbəxtlik arzulayıram, əziz Tikka, varlı nişanlın var.

– Mayya, – Tikka soruşdu, – əgər kimsə sənə elçi gəlsəydi, oğlandan tülkü dərisindən örtük, quş quyruğundan duvaq, əsl mirvaridən boyunbağı tələb edərdinmi?

– Belə cıncı-mıncı mənim nəyimə lazımdır ki? – Mayya hey-rət içində soruşdu.

– Bəs əgər kimsə sənə elçi göndərsəydi, onu ən sonuncu axmaq kimi bütün dünyanı gəzib dolaşaraq iki dövləti bir-birinə tikməyə vadar edərdinmi?

Mayya güldü:

– Mənim anam onu ancaq öz çəkmələrini təmizləməyə, bir də kəkilinə daraq çəkməyə göndərə bilərdi.

– Sağ ol, Mayya.

– Sağ ol, Tikka, xoşbəxt ol.

Öz tənha daxmasına qayıdan Tikkanın bütün gecə gözlərinə yuxu getmədi, elə hey elçilik haqqında düşünürdü. Səhəri gün Müqəddəs Mixail gününə təsadüf etmişdi. Tikka gözəl geyinib-kecindi, kapitanın verdiyi şəhadətnaməni cibinə qoydu və Antilla malikanəsinə yollandı.

Nikka və Xaryus Morten artıq onu gözləyirdilər, skripka toy marşı çalmaq üçün hazır vəziyyətdə idi, camaatın isə gözü həsrətlə yola dikilmişdi: Tikkaya “Yox!” deyilməsi və musiqi sədaları altında qarıdan bayıra atılması mərasimi çox şən olmalı idi.

Atası Nillanı Xaryus Mortenə ərə vermək istəyirdi, qızın isə ondan zəndeyi-zəhləsi gedirdi. Artıq fikirləşməyə başlamışdı

ki, bəlkə, elə bu təvazökar dərziyə ərə getsin, onunla daha xoşbəxt ola bilər?!

Qız bunu ağılından təzəcə keçirmişdi ki, Tikka gəlib çıxdı və cəsur addımlarla evə girdi.

– Sabahınız xeyir, ata! Verdiyiniz vədi yerinə yetirəsiniz deyə buradayam və tələb edirəm ki, sözlünüzün üstündə durasınız. Kilsə adamları da buradadır, axı onları şahid tutmuşdunuz, yadınızdadır? Artıq Nilla mənim arvadım olmalıdır.

– Belə, belə... – qoca həmişə olduğu kimi öz hiyləgər sifətini bir az da büzüşdü. Bu arada Nikka artıq skripkasını kökləməyə başlamışdı. – Nədir, yoxsa deyəcəksən ki, Eregrunddakı bacım tilova düşüb? Bu təvazökar qadının necə olduğunu öyrənmək, həqiqətən də, çox əla olardı...

Tikka teleqramı cibindən çıxarıb oxumağa başladı: “Madam Anderson salam göndərir və minnətdarlıq edir. Onun boğazında qızılbalığın tığı qalıbmış və madam elə bu dəqiqə həkimin yanından qayıdır, amma hər şey qaydasındadır və o, evə gedir. Çünki madam Ryorstrandı bir fincan qəhvəyə dəvət edib”.

– Bu nədir belə? – hirsindən qıpqırmızı qızarmış qoca soruşdu.

Bu vaxt qərribə bir ciyilti eşidildi. Məlum oldu ki, Nikka kamanı skripkanın tellərinə o qədər bərk sıxıb ki, tellərdən biri qırılıb. – Nədir, məni ələ salmaqdan utanmırsan?

– Bu da mənim şəhadətnaməm, – Tikka əlindəki kağızı qocaya uzatdı.

Hamı bu qərribə sənədi öz gözləri ilə görmək üçün Antilla malikanəsinin sahibinin ətrafına toplandı. Oxumağı bacarmayan Xaryus Marten başqalarını sorğu-suala tutmağa başladı. Sənəddə isə yazılmışdı ki, dərzi Tikka dənizdən çəkilmiş kabellərin köməkliyi ilə iki ölkəni bir-birinə tikib. Bir də yazılmışdı ki, məxsusi olaraq Tikkanın özü madam Andersonun necə yaşadığı barədə teleqraf vasitəsilə sual verib və aşağıda yazılmış cavabı alıb. Bir sözlə, Tikka qətiyyənlə yalan danışmış.

Fəndgir qoca qazdığı quyuya özü düşdü və məcbur oldu etiraf etsin ki, Tikkanın Nillanı almaq üçün tam hüququ var.

Nikka simi qırılmış skripkanı qoltuğunun altında gizlətdi və

diqqət çəkmədən aradan çıxdı. Amma Xaryus Morten təkəb-bürlə camaatın qarşısına çıxıb elan etdi ki, bu cür cılız adamın qabağına daş qoymaq fikrindədir. Həm də bir şey yaddan çıxıb – axı Nilla da öz qəti sözünü söyləməlidir.

Nilla, həqiqətən də, qərarını demək istəyirdi və onun sözü dərzinin xeyrinə olacaqdı.

Zəng qülləsi bu dəfə saman tayasına artıq nəvaziş dolu baxışlarla baxırdı. O, əllərini iki bayraq dirəyi kimi irəli uzadırdı ki, Tikkanı qucaqlasın, amma dərzisi bir addım arxaya çəkilərək dedi:

– Ata, çox sağ olun ki, siz Nillanı mənə verməyə razılaşırdınız. Amma iş elə gətirib ki, artıq mən bunu istəmirəm. Mən sizin və Nillanın xatirinə axmaq kimi ora-bura çox qaçdım. Amma indi etiraf edirəm ki, o, mənim kimi balaca boylu oğlan üçün həddindən artıq hündürdür. Nillanı ona daha çox yaraşan birinə ərə verin. Əlvida, ata, əlvida, Nilla. Ümid edirəm ki, axıra qədər yaxşı dostlar kimi qalacağıq.

Sonra saman tayası gəldiyi kimi də gözlənilmədən yoxa çıxdı, ondan heç əsər-əlamət belə qalmadı, zəng qülləsi isə öz əzəmətli görünüşünə baxmayaraq, təmtək idi.

Kilsə adamları öz aralarında pıçıldaşır, qocaya baxır və alt-dan-alt-dan dişlərini ağardırıdılar. Qoca qəzəbindən və pərtliyindən əsim-əsim əsməyə başladı, sonra da hirsli əlindəki tən-bəki çubuğunu yerə çırpdı. Onun ən yaxşı çubuğu daşa dəyib sındı. Axı dərd gələndə nadir hallarda tək gəlir...

Kənddə hamı bilirdi ki, Tikka Nillaya elçi düşüb, amma heç də hamı bilmirdi ki, o öz nişanlısından imtina edib. Ona görə də bazar günü Müqəddəs Mixail bayramından sonra kilsədə dürüst və təmiz adam kimi ad çıxarmış İouşa Tikka ilə torpaq sahibinin qızı, dürüst və ləyaqətli Mariya Vittalın nişanlanması elan ediləndə hamı təəccübləndi.

– Bax bu, gözəl cütlükdür. Bir çətənə toxumu o biri ilə evlənir, – camaat razılıqla başını tərpədir, – məgər çətənə toxumu küknar qozasına uyğun gələrdimi? Məgər onlar bir yuvada yaşaya bilərdimi?

Tikk ilə Mayya xoşbəxt yaşamağa başladılar. Eyni boyda idilər, biri o birinə yuxarıdan-aşağı baxmaq məcburiyyətində qal-

mırdı, ikisi də eyni dərəcədə zəhmətkeş idi. Onlar tez bir vaxtda öz köhnə, sınıq-salxaq daxmalarını təmir etdilər, rənglədilər. Onun pəncərələrinin qabağında xınaçiçəyi əkdilər. Güllər çiçək açdı, üç südlü inək isə Tikka ilə arvadı Mayyanı südlə, yağla təmin edirdi.

Nilla – zəng qülləsi pərt olmamaq və evdə qalmamaq üçün Xaryus Mortenə ərə getdi. Nikka toy marşlarını çalsa da, bu marş onlara xoşbəxtlik gətirə bilmədi.

Morten arvadının atasının – Antilla malikanəsinin sahibinin ölümündən sonra Nillaya qalmış mirasın altından vurub üstündən çıxdı, mirvarini də, əldə toxunmuş örtüyü də Tikkanın yanında girov qoyub, ondan pul aldı.

Lakin bu əşyalar istifadəyə yaramadı. Çünki quş lələklərdən olan duvaq müqəvva kimi istifadə edildi, tülkü dərisindən tikilmiş örtüyü isə güvə yemişdi.

Amma hər dəfə kənd içində qarşılaşdıqları vaxt xeyirxah Mayya yenə də Nillaya təsəlli verərdi:

– Ağlama, Nilla, mən sənə böyük qızın üçün yeni bir ətək tikmişəm, gələn bazar günü axşam uşaqları da götür, bizə gəl, Tikka onlar üçün qarmon çalar, balacalar da polka oynayırlar.

Beləliklə, indi zəng qülləsi öz kasıblığı içində saman tayasından da alçaq görünürdü. Halbuki, saman tayası yenə də qüllə hündürlüyünə qədər qalxa bilməmişdi.

Kuklalar kimi balaca və sevimli olan Tikka və Mayya isə hər dəfə kilsəyə gedəndə və xırda addımlarla adamların arasıyla irəliləyəndə kənd camaatı arasına pıçıl-daşma düşürdü:

– İkisi də bir çəkməyə taydırlar.

O ki qaldı İsveç və Finlandiya, onlar hələ də şimaldan dağlarla, Tikkanın kabellərilə və bir çox başqa şeylərlə bir-birinə tikilirlər.

MARK TVEN (ABŞ)
(1835–1910)

ƏFSANƏ

– Kiçik, amma çox gözəl bir tablo çəkmiş rəssam qərara gəlir ki, onu elə bir formada assın – əksi güzgüyə düşsün. Bilirsiniz də, şəkli güzgüdə görəndə, adətən bu, mənzərənin görünüşünü daha da dərinləşdirir, boyaların uyğunluğunu yumşaldır. Məncə, bu halda şəkil daha xoş görünür.

Bütün bunlar haqqında meşə sakinlərinə – heyvanlara ev pişiyi danışır; bu pişik hər zaman onları öz savadı, zərifiyi, son dərəcə nəzakətli olması və yüksək mədəniyyəti ilə heyrətə salırdı.

O elə şeylərdən danışa bilərdi ki, qalan heyvanların bu barədə heç təsəvvürü belə olmasın. Pişiyin danışdığı əhvalatlardan sonra bir müddət keçsə belə, heyvanlar eşitdiklərinə yenə də sona qədər inana bilməzdilər.

İndi də pişiyin dilindən belə bir yenilik eşidən meşə sakinləri dəhşətli dərəcədə həyəcanlandılar. Onlar pişiyin üstünə sual dalınca sual yağdıraraq hər şeyi daha müfəssəl danışmasını tələb etdilər.

Heyvanları maraqlandıran əsas məsələ isə tablunun nə olduğu idi.

– Bilirsinizmi, – pişik dedi, – tablo səthi bir şeydir. Amma o dərəcədə səthidir ki, ona baxaraq vəcdə gələ bilərsiniz. Bundan başqa, o həm də həddindən artıq gözəl olur.

Söhbət bu yerə çatanda heyvanların marağı son həddə çatdı və onlar söylədilər ki, pişiyin “tablo” adlandırdığı şeyi görmək üçün nəyi istəsən, qurban verə bilərlər.

- O rəsmi belə gözəl edən şey nədir axı? – ayı soruşdu.
- Onun qeyri-adi gözəlliyi, – pişik cavab verdi.

Pişiyn bu sözü hamını daha çox vəcdə gətirdi, eyni zamanda da onların içinə məlum şübhə toxumları səpdi. Heyvanların hər şeyi bilmək həvəsi sərhəd-filan tanımır ki...

– Bəs güzgü nə deməkdir ax? – inək maraqlandı.

– Əşşi, bu, sadəcə, divarda bir deşikdir, – pişik izah etməyə başladı, – siz ona baxırsınız və orada tablону görürsünüz. Bu tabloda isə o qədər zəriflik, o qədər gözəllik, səma qədər şəffaflyq var ki... O, sizi öz təsvirəgəlməz gözəlliyi ilə o qədər ruhlandırır ki... hətta təsirindən başınız hərlənməyə başlayır. Siz bayılmaq həddinə çatırsınız.

Bu ana qədər bir kəlmə belə söyləməyən eşşək gözlənilmədən öz həmqardaşlarını fikrə getməyə vadar etdi.

– Pişiyn haqqında danışdığı kimi bir gözəllik heç zaman mövcud olmayıbdır, – o söylədi, – və çox güman ki, heç indi də mövcud deyil. Pişiyn belə bir gözəlliyn təsviri üçün bu qədər uzun epitetlərə əl atmasının özü belə çox şübhəlidir.

Eşşəyin çıxışının heyvanlara təsir göstərdiyini görmək çətin deyildi; pişik özünü qəlbinin lap dərinliklərinə qədər təhqir olunmuş hiss edərək oradan uzaqlaşdı.

Bir neçə gün meşədə bu mövzu ilə bağlı heç bir söz-söhbət olmadı, amma heyvanların içinə düşən və hələ də közərməkdə olan maraq ocağı sönməmişdi, ona görə də fürsət düşən kimi yeni bir atəşlə yanmağa başladı; heyvanlar eşşəyi öz əsassız şübhələri ilə onların ovqatını təlx etdiyi üçün günahlandırmağa başladılar. Amma eşşəyə təsir etmək çətin idi. O, halını belə pozmadan dedi ki, onun, yoxsa pişiyn haqlı olduğunu yoxlamaq üçün yalnız bircə yol var: o – yəni eşşək rəssamın evinə gedəcək, həmin o deşikdən baxacaq, sonra da geri qayıdıb orada nə gördüyünü hamıya danışacaq.

Bu təklifdən sonra bütün heyvanlar rahat nəfəs almağa başladılar və eşşəkdən dərhal rəssamın evinə yollanmağı xahiş etdilər. O da elə bunu eləməyə hazırlaşdı.

Amma lazım olan yerə çatanda eşşək yanlıs olaraq şəkillə güzgü arasında dayandı və əlbəttə ki, heç bir tablo-filan görə bilmədi. Meşəyə qayıdarkən o, meşə əhlini başına toplayıb onlara tam əminliklə söylədi:

– Bu pişik fırldaqçdır! O deşikdə hansısa bir eşşəkdən başqa heç kim yox idi. Orada hansısa yastı əşyanın heç izinə-tozuna belə rast gəlmədim. Mənim deşikdən gördüyüm eşşək, düzdür, kifayət qədər sevimli idi, amma hər halda, sadəcə bir eşşək idi, başqa bir şey yox.

– Sən hər şeyə yaxşı-yaxşımı baxdın? – fil soruşdu, – yetərinəcə yaxına gedə bildinmi?

– Of, Xatxi, heyvanların şahı, mən hər şeyi əməlli-başlı gözdən keçirdim, hətta o deşiyə o qədər yaxın getdim ki, eşşəklə burun-buruna dəydim.

– Bütün bunlar çox qəribədir, – fil dedi, – bizim hamımıza məlumdur ki, pişik indiyə qədər həmişə həqiqəti danışır. Qoy ora yenə də kim isə yollansın. Sən get, Balu, get, o deşiyə sən də bax. Geri qayıdanda gördüklərin haqqında məlumat verəsən.

Beləliklə, Balu adlı ayı da həmin yerə yollandı. Geri qayıdanda heyvanlar onun dilindən bu sözləri eşitdilər:

– Onların hər ikisi – eşşək də, pişik də yalan danışblar: bu deşikdə qəribə bir ayı oturubdur, məsələ elə bundan ibarətdir.

Heyvanların arasında əməlli-başlı çaxnaşma düşdü. İndi onların hər biri kimin haqlı olduğunu şəxsən özü dəqiqləşdirmək istəyirdi.

Amma fil onları həmin yerə tək-tək göndərirdi.

Əvvəlcə inəyi göndərdi. O, həmin deşikdə inəkdən başqa heç nə görmədi.

Sonra pələng getdi. O da pələngdən başqa orada heç kimin olmadığını iddia etdi. Sonra bəbir yola düşdü, bəbirdən başqa heç kimi görmədən də geri döndü.

Dəvə isə orada ancaq dəvəni tapdı – başqa heç kimi.

Bu vaxt bərk əsəbiləşmiş Xatxi söylədi ki, artıq ora özünü yollanacaq və əsl həqiqətin necə olduğunu özü müəyyənləşdirəcək.

O, geri qayıdaraq söylədi ki, bundan sonra öz təbələlərinin hamısını yalançı hesab edir; sonra da dedi ki, pişiyin necə belə alçaldığını fikirləşməkdən artıq uzun müddətdir ki, özünə gələ bilmir.

– Ancaq öz burnundan uzağı görməyən axmaqlar, – Xatxi söylədi, – deşikdə fildən başqa heç kimin olmadığını görməyə bilərdilər.

Pişik tərəfindən çıxarılan ibrət dərsi isə belə idi:

İstənilən bir sənət əsərində siz özünüzün ona əlavə etdiyiniz şeyləri görə bilərsiniz – əgər onunla öz təxəyyülünüzün güzgüsü arasında dayanarsınızsa.

Orada öz qulaqlarınızı görəcəksiniz, ya yox, fərq etməz, əsas məsələ budur ki, o qulaqlar orada mütləq olacaq – buna şübhə etməyə bilərsiniz.

OSKAR UAYLD (Böyük Britaniya)
(1854–1900)

HƏQIQI DOST

Günlərin bir günü səhər tezdən Qoca Susıçanı başını yuvasından çıxartdı. Onun xırda, kinli gözləri, qısa, tikanlı bığları vardı və quyruğu bir az qara rezinə bənzəyirdi. Gölməçənin içində sarı bülbülə bənzəyən balaca ördək balaları üzməyə çalışırdılar; Ana Ördək isə təmiz ağ rəngdə idi, qırmızı ayaqları vardı və balalarına suya necə baş vurmağı öyrətməyə çalışırdı.

Ana Ördək balalarına deyirdi:

– Başınızı suya vura və orada saxlaya bilməsəniz, heç vaxt mötəbər cəmiyyətdə yaşaya bilməzsiniz.

Ana Ördək dəqiqəbaşı balaca balalarına suya baş vurmağı və orada necə qalması göstərirdi. Lakin ördək balaları ona heç fikir də vermirdilər. Onlar çox balacaydılar və görünür, mötəbər cəmiyyətdə yaşamağın üstünlüklərini anlamırdılar.

– Ay sizi, dəcəllər! Sözə niyə baxmırsınız!?– bunu görəndən Susıçanı qışqırdı. – onda elə boğulsanız yaxşıdır!

– Niyə belə danışırsan? – Ana Ördək dilləndi. – Uşaq olma-mısan? Hamımız öyrənə-öyrənə gəlmişik də... İşin əvvəli həmişə çətin olur, gərək valideynlər səbirli olsunlar.

– Ah! Nə dedin? – Susçanı ufuldadı. – Axı mən valideynlik hissindən uzağam. Mən evli deyiləm, ailə həyatının da nə demək olduğunu bilmirəm. Düzü, heç evlənmək fikrim də yoxdur... Əlbəttə, sevgi yaxşı şeydir, amma mənə dostluq ondan daha qiymətlidir. Bu dünyada həqiqi dostluqdan savayı nəcib hiss yoxdur. Buna da çox nadir hallarda rast gəlmək olar...

Elə bu vaxt yaxındakı söyüd ağacının budağında oturub söhbətə qulaq asan Yaşıl Kətanquşu soruşdu:

– Sizcə, əsl dost necə olur, hə?

– Hə, hə, elə mən də bunu bilmək istəyirəm! – Ana Ördək dedi; o, üzə-üzə gölməçənin o biri başına qədər getdi, sonra başını suya salıb ayaqlarını yellətdi, bununla da balalarına daha bir yaxşı nümunə göstərməyə çalışdı.

– Bu nə sarsaq sualdır?! – Susiçanı çımxırdı. – Sədaqətli dost o deməkdir ki, mənə sədaqətli olsun, vəssalam...

– Bəs siz özünüz? Siz sədaqətlinizmi? – gülmüşü budaqlarda cikkildəyə-cikkildəyə hoppanıb xırda qanadlarını ağaca çırpın balaca bir sərçə soruşdu.

– Başa düşmürəm, bunun mənə nə dəxli var axı? – Susiçanı təəccübləndi.

Bunu görənlər Yaşıl Kətanquşu söhbətə qarışdı:

– Onda gəlin mən sizə bu mövzuda bir hekayət danışım.

Susiçanı soruşdu:

– Mənim haqqımdadır? Belə olsa, qulaq asaram... Mən nağılı çox xoşlayıram.

– Sizə də aiddir, – Yaşıl Kətanquşu cavab verdi və aşağıdan uçub sahilə qonaraq və “Həqiqi Dost” nağılını danışmağa başladı:

“Biri vardı, biri yoxdu, Hans adlı vicdanlı balaca oğlan vardı”.

Bu vaxt Susiçanı onun sözünü kəsərək soruşdu:

– O, tanınmış adam idi?

– Yox, yox, onda qeyri-adi heç nə yox idi, yalnız xeyirxah ürək sahibi idi, vəssalam. Bir də gülməli sifəti vardı, üzündən isə heç vaxt təbəssüm əskik olmazdı... O, bapbalaca bir daxmada yaşayır və hər gün öz bağında işləyirdi. Əyalətdə onun bağı kimi gözəl bağ yox idi. Burada türk qərənfillərindən tutmuş qaymaqçıçəylinə qədər, həmçinin quşəppəyi, fransız şəbbusu, ağ və qırmızı qızılqüllər, bənövşəyi krokuslar, qızılı və qırmızı bənövşələr də vardı. Hələ ətirli mərzə, reyhan, sırğagülü, çöltərəsi, süsən çiçəyi, nərgizgülü və qərənfilləri demirəm; bunlar növbə ilə açır, hər tərəfi bəzəyirdilər.

Burada hər fəslin öz rəngi olurdu; daha doğrusu, güllərin rəngləri də fəsillər kimi dəyişirdi. Buna görə də bağ hər zaman füsunkar görünür, ətir saçır.

Balaca Hansın çoxlu dostları vardı, lakin onun ən sədaqətli bir dostu var idi, adı da Böyük Hyu Miller¹.

Düzü, Hyu Miller çox varlı bir dəyirmançı idi. Balaca Hansa elə bağlanmışdı ki, onun bağının yanından heç vaxt elə-belə ötməzdi, mütləq Hansa baş çəkər, bir yerə tələsəndə belə vaxt tapıb hasardan başa tullanar, bir səbət gül dərər, ciblərini də gilənar, gavalı və digər payız meyvələri ilə doldurub gedərdi.

“Həqiqi dostların hər şeyləri ümumi olmalıdır”, – Dəyirmançı bu sözləri hər dəfə təkrar edəndə Balaca Hans da başını tərpədir gülümsəyərdi.

Hansa elə gəlirdi ki, belə yüksək ideal və düşüncə sahibi olan dost çox yaxşıdır. Əlbəttə, hərdən bir qonşular bu işə təəccüb edirdilər: axı nə üçün altı südverən inəyi, böyük qoyun sürüsü, yüzlərlə kəsə unu olan Dəyirmançı bir dəfə də olsun Balaca Hansa təşəkkür eləmir; lakin Hans özü belə xırda şeylər barədə düşünməz, daha çox, Dəyirmançının təmənnəsiz dostluq haqqında danışmalarına qulaq asardı...

Beləcə Hans öz bağında işləyir, yazda, yayda və payız fəslində güzəranı xoş keçirdi. Lakin qış gələndə bazara nə meyvə, nə də gül apara bilirdi, çünki bunların heç biri qışda olmurdu. Bu zaman Balaca Hans çox əziyyət çəkir, soyuq və aclıq onu əldən salırdı. Çox vaxt o, axşam yeməyi yemədən uzanıb yatırdı; bir az qurudulmuş armud, yaxud da bərk qozdan ağzına atıb yuxuya getməyə çalışırdı. Həm də axı qışda o, daha çox tənha olurdu; belə vaxtlarda Dəyirmançı heç vaxt ona dəyməzdi.

– Qış qurtarmayana kimi Hansa dəyməyin mənası yoxdur, – Dəyirmançı arvadına deyirdi, – əgər bir adam əziyyət çəkirsə, onu gərək yalnız buraxasan, gediş-gəlişinlə narahat etməyəsən. Hər halda, mən dostluğum belə başa düşürəm; mənə, düz deyirəm. Yaxşı olar ki, yazı gözləyim, onda ona baş çəkərəm. O da mənə təzə açılmış güllərdən bir səbət yıgıb verər. Bilirəm ki, bu, onun özünə də xoş gələcək.

– Sən başqaları barədə düşünürsən, – arvadı deyirdi. O, sobanın yanından öz sevimli kreslosunda oturmuşdu. Şam

¹ Burada Dəyirmançı nəzərdə tutulur.

ağacının budaqları isə sobada yanaraq çırıldayırdı. – Çox düşündürücüdür, – sonra o əlavə etdi, – dostluq haqqında dediklərinə adam elə qulaq asmaq istəyir. Vallah, o üçmərtəbəli evdə yaşayan və barmağında qızıl üzük gəzdirən bizim keşiş var e... sən ondan da yaxşı danışırsan.

– Bəlkə, Balaca Hansı qonaq çağıracaq, hə? – bir gün onların balaca oğlanları dedi, – yazıq Hans acından ölürsə, öz sıyığımı onunla bölər, həm də ona öz ağ dovşanlarımı göstərərəm.

– Axmaqlığa bir bax! – Dəyirmançı çıxmırdı, – mənim başım çıxmır, səni nə üçün məktəbə göndərirəm, hə? Deyəsən axı heç nə öyrənmirsən! Tutaq ki, Hans gəldi... Görəcək ki, isti yerimiz, yaxşı yeməyimiz, bir çəllək qırmızı şərəbimiz var... Bizə paxıllığı tutacaq... Bilirsən, paxıllıq dəhşətli şeydir; o, adamı tez bir zamanda korlayır. Mən ki Hansa pislilik etmək istəmirəm! Axı onun ən yaxşı dostuyam, qoymaram ki, Hans korlansın. Bundan başqa, əgər Hans bura gəlsə, onda məndən un istəyəcək. Un ayrı şeydir, dostluq isə ayrı söhbətdir. Bunları bir-birilə qarışdırmaq olmaz!

– Necə də gözəl danışırsan?! – Dəyirmançının arvadı isti çaydan bir qurtum aldı və əlavə etdi, – hətta yuxum gəldi, yatmaq istədim... Elə bildim ki, kilsədəyəm...

– Adamların çoxu yaxşı işləyir, – Dəyirmançı dedi. – Lakin az bir qismi yaxşı danışıq. Bu da onu göstərir ki, danışmaq işləməkdən daha çətin və daha qiymətlidir...

Dəyirmançı balaca oğlunun oturduğu stolun o biri başına sərt nəzərlərlə baxdı, uşaq utandığından qıpqırmızı qızardı, başını aşağı dikib ağlamağa başladı. Onun göz yaşları qabağında çay fincanının içinə tökülürdü. Hər halda, o, hələ balacaydı, onu bağışlamaq olardı...

Nağlın bu yerində Susiçanı soruşdu:

– Hekayət bitdimi?

– Əlbəttə ki yox, – Kətanquşu cavab verdi, – bu hələ başlanğıcıdır.

– Siz lap həyatdan geri qalmısınız, – Susiçanı dedi. – Bizim zamanədə bütün təhsilli adamlar hekayəti axırdan başlayırlar, sonra keçirlər əvvələ, ortasında da tamamlayırlar. Təzə metod

budur. Mən bu haqda bir nəfər ədəbi tənqidçidən eşitdim; bu yaxınlarda o, gölün ətrafında bir cavan oğlanla gəzişirdi. Bu metod barədə təfəssilatı ilə danışdı. Axı o, səhv edə bilməzdi; başı daz idi, gözlərində də mavi eynək vardı. Hər dəfə cavan oğlan ağzını açıb danışmaq istəyəndə, tənqidçi deyirdi: “Cəfəngiyatdır!”

– Yaxşı, davam edin, danışın hekayətinizin ardını da eşidim. Dəyirmançıdan çox xoşum gəlirdi. Mənim də onun kimi ağıllı düşüncələrim var. Bizim ümumi cəhətlərimiz çoxdur!

Kətanquşu budaqdan-budağa tullana-tullana sözlünə davam etdi:

– Hə, deməli, sonrası belə oldu: qış mövsümü qurtaran kimi bağda çiçəklər tumurcuqlamağa başladı. Dəyirmançı Hyu arvadına dedi ki, Balaca Hansa baş çəkmək istəyir.

– Sənin böyük xeyirxah ürəyin var! – arvadı dedi – Həmişə başqaları barədə düşünürsən! Amma bir səbət gül gətirməyi unutma!

Böyük Hyu külək dəyirmanının qanadlarını qalın dəmir simlərlə bağladı və yekə bir səbətlə tərəni aşdı Hansgilə getdi. Dəyirmançı dedi:

– Sabahın xeyir, Balaca Hans!

– Sabahın xeyir!– deyə Hans gülümsədi.

– Qışı necə keçirdin?

– Eh, dostum, sağ ol ki, narahat olursan, soruşursan; bilirsən, qış çox ağır keçdi. Allaha şükür, indi yaxşıyam, yaz gəlib; güllərim də yaxşıca açıb...

– Biz bütün qışı sənin barəndə düşünürdük. Deyirdik, görən Hans necə yaşayır? – Dəyirmançı dedi.

– Nə yaxşı, məmnun oldum bu sözləri eşitdiyimə görə, – Hans dedi. – Yoxsa elə bilirdim məni tamam unutmusuz.

– Hans, bu nə sözdür, eyib deyil?! – Dəyirmançı dilləndi.

– Dostu unutmaq olar? Görürsən necə gözəl sözdü?! Sən hələ həyatın poeziyasını başa düşmürsən! Bəh, bəh, bəh! Güllərin necə qəşəng açıb e!!!

– Əlbəttə, onlar çox gözəldir! – Balaca Hans dedi, – bəxtimdən bu il gör nə qədər çiçək açıb?! Mən onları şəhərə

aparmaq, burqomistrin¹ qızına satmaq istəyirəm. Onun puluna özümə əl arabası alacam...

– Əl arabası? Sən onu satmısan ki? Necə də sarsaqlıq eləmişən?!

– Hə, satmışam! – Hans ah çəkdi. – Məcbur oldum. Bilirsən, qışda mənimçün çox ağır oldu; hətta çörək almağa belə pulum yox idi. Əvvəlcə paltomun gümüş düymələrini satdım, sonra da gümüş zəncirimi; sonra isə o yekə qəlyanımı satdım... Axırda da məcbur olub əl arabamı satdım... Lakin mən onların hamısını geri alacağam...

– Hans! – Dəyirmançı səsinə yumşaldı. – Mən öz əl arabamı sənə hədiyyə edəyəm! Düzdür, onu bir qədər təmir eləmək lazımdır! Bir tərəfi tamam sökülüb, təkərlərindəki milləri azca əyilib; amma yenə də onu sənə verəcəyəm! Bilirəm, bu, mənim tərəfimdən alicənablıqdır və hətta bu hərəkətimə görə çoxları mənə tənə vuracaq, məni axmaqlıqda qınayacaqlar; nolar, qoy desinlər. Mən ki belə deyiləm. Düzdür? Məncə, dostluqda əsas məsələ səxavətli olmaqdır. Bundan başqa, mənim axı təzə əl arabam var... Deməli, danışdıq. Köhnə əl arabam səninkidir...

– Doğrusu, siz çox əliaçıqsınız, – Hans dedi və onun yumru sifəti məmnunluqdan alışıb-yanmağa başladı. – Mən onu asanca təmir edəyəm; araba üçün evdə taxtam da var...

– Taxtan da var?! – Dəyirmançı sevincək dilləndi. – Nə yaxşı, deməli, mən o taxtaları öz anbarımın damına vura bilərəm! Anbarın damında yekə bir dəlik var, oranı örtmək üçün elə bu taxtalar işə yarar... Əgər o dəliyi tutmasam, taxılım məhv olacaq! Necə də vaxtında yadıma saldın! Görürsən, bir xeyirxah işdən başqa xeyirxah iş çıxır! Mən sənə əl arabası verərəm, sən də mənə taxta verərsən! Əlbəttə, əl arabası taxtadan çox bahadır, lakin əsl dost buna qətiyyənlə fikir verməz! Di tez elə, taxtaları bəri ver, mən elə bu gün anbarın damını təmir edəcəyəm!

– Əlbəttə, əlbəttə, – deyən Balaca Hans talvara girib bütün taxtaları çıxartdı...

¹ Bələdiyyə rəisi

– Taxtaların çox da iri deyil, – Dəyirmançı dedi. – Mən bunların hamısını götürüb aparsam, qorxuram, əl arabanı təmir etmək üçün sənə bir şey qalmasın... Neyləmək olar, gərək bağışlayasan da... Bir halda ki əl arabamı sənə verirəm, sən də gərək təşəkkür əlaməti olaraq mənə bir qədər gül verəsən. Budur, səbət də gətirmişəm. Xahiş edirəm, səbəti ağzına kimi doldur.

– Ağzına kimi? – Hans qəmli-qəmli soruşdu.

Doğrudan da, Dəyirmançı yekə səbət gətirmişdi. Balaca Hans bilirdi ki, əgər o, bu səbəti ağzına kimi doldursa, onda bazara heç nə apara bilməyəcək.

Hans sevimli gümüş düymələrini qaytara bilməyəcəyindən qorxurdu.

– Hə, hə, əlbəttə! – Dəyirmançı dedi, – bir halda ki sənə əl arabası vermişəm, mənəcə, müqayisədə bu gül səbəti heç nədir. Ola bilsin ki, düz demirəm, lakin mənə elə gəlir ki, dostluq, əsl dostluq hər cür xudbinlikdən uzaq olmalıdır!

– Mənim əziz dostum, mənim ən yaxşı dostum, – Hans ucadan dedi, – bütün güllər sənə qurbandır! Bizim dostluğumuz hansısa gümüş düymədən daha qiymətlidir!

Beləliklə, Hans bağa girib bütün gülləri dərdi və Dəyirmançının səbətinə yığıdı.

– Sağlıqla qal, Balaca Hans! – deyə Dəyirmançı bir əlinə Hansın verdiyi taxtaları, o birinə isə gül dəstələri ilə dolu səbəti götürüb yola düşdü.

– Hələlik! – Hans dedi və yenidən torpağı belləməyə başladı. O, məmnunluqla dostunun verəcəyi hədiyyə barədə düşünürdü.

Növbəti gün səhər Hans həyətdə işləyərkən küçədən Dəyirmançının səsinə eşitdi:

– Heyy, Hans!

O, nərdivandan düşüb bağa girdi, sonra hasardan küçəyə boylandı. Dəyirmançı belində yekə bir un kisəsi küçədə durmuşdu.

– Əzizim Hans, – Dəyirmançı dedi, – Mənim un kisəmi də bazara apararsanmı?

– Bağışla, dostum, – Hans cavab verdi. – Bu gün mənim işim çoxdur; gülləri sulamalı, diblərini alaqdan təmizləməliyəm...

– Pahoo, bu, dostluq olmadı ki, Hans! Mən sənə əl arabamı verirəm, sən gör mənə nə deyirsən?!

– Bu nə sözdür, elə deməyin! – Hans bir az ucadan cavab verdi. – Allaha and olsun, mən dostluqda sədaqətliyəm...

Sonra Hans papağını başına qoydu, ağır un kisəsini belinə alıb yola düşdü.

Hava isti, yol tozlu idi; Balaca Hans yolun yarısını qət eləmiş yorulub gücdən düşdü, dincini almaq üçün dayandı. Hans yalnız günüortadan sonra bazara çata bildi.

Bazarda bütün günü unu satmaq üçün sövdlələşdi və nəhayət, unu yaxşı qiymətə sata bildi, sonra da dərhal evə döndü ki, yolda quldurlara rast gəlməsin.

– Yaman ağır gün idi! – Balaca Hans yatağa uzanarkən düşündü, – yaxşı ki, Dəyirmançının xahişini yerə salmadım. Axı o, mənim ən yaxşı dostumdur. Həm də axı o, öz əl arabasını mənə verəcək!

Səhər tezdən Dəyirmançı pulunu götürmək üçün gəlib çıxdı; Balaca Hans dünəndən elə yorulmuşdu ki, hələ yataqdan qalxmamışdı.

– Hans, vallah, sən yaman tənbel adammısan, – Dəyirmançı dedi və əlavə etdi, – nəzərə alsaq ki sənə əl arabası verəcəm, onda gərək çox çalışasan... Tənbellik çox böyük günahdır; düzü, istəmirəm ki, mənim dostlarım astagəl və tənbel olsunlar. Açıq danışdığıma görə gərək məndən inciməyəsən. Əlbəttə, əgər dostun olmasaydım, səninlə belə danışmazdım. Dostuna gərək hər şeyi düz deyəsən. Görürsən, çoxları dostluq barədə gözəl sözlər deyir; lakin həqiqi dost gərək acı həqiqəti söyləsin. Əsl dost belə hərəkət etməlidir, Hans, bu, işin xeyrinədir.

– Bağışla, – Balaca Hans gözlərini ova-ova dilləndi, – dünən bərk yoruldum, dedim, bir az çox yatım, dincimi alım; quşların səsinə qulaq asım. Axı sən bilirsən ki, səhərlər quşların səsinə qulaq asmaq adama ləzzət verir... Bundan sonra mən daha yaxşı işləyirəm.

– Əhsən, çox yaxşı! – Dəyirmançı Hansın kürəyinə vurdu. – Elə mən də istəyirəm ki, durub geyinəsən, sonra da gedək mənim dəyirmanıma, anbarın damını örtəsən.

Yazıq Hans onun dəyirmanına getmək istəmir, öz bağında işləmək istəyirdi. İki gün idi ki, bağındakı güllərə su verə bilmirdi. Lakin o, yenə də dostunun xahişini yerə sala bilmədi. “İmtina etsəm, yaxşı düşməz, axı o, mənim dostumdur...” – düşündü. Sonra utancaq və həlim bir səslə soruşdu:

– Gələ bilməsəm, məndən inciməzsən ki? Mənim işim var...

– Bu, yaxşı olmaz, Hans! – Dəyirmançı cavab verdi, – düşü-nürəm ki, mənim sənə verəcəyim əl arabası müqabilində bu, çox xırda işdir. Əlbəttə, gəlməsən, bu işi gərək özüm gedib görəm...

– Ahhh, nə danışırsan? Mən bu saat gəlirəm, – Balaca Hans cəld çarpayından qalxıb geyindi və Dəyirmançının anbarına yollandı.

Hans gün batana kimi orada işlədi. Günün sonunda Dəyirmançı gəlib gümrah səslə soruşdu:

– Damı düzəltidinmi, Hans?

– Hər şey hazırdır, – Hans yorğun-yorğun nərdivandan düşdü.

– Ah, başqası üçün görülən işin sevincindən yaxşı şey yoxdu...

– Bu mənalı sözləri eşitməyin özü böyük xoşbəxtlikdir!.. Doğrudan da, bu cür sözlər bildiyinə görə adam sənə qibtə edir, – Balaca Hans alınının tərini sildi. – Təəssüf edirəm ki, səndəki qabiliyyət məndə yoxdu; mən bu cür gözəl danışa bil-mirəm.

– Darıxma, sən də belə danışmağı öyrənə bilərsən, amma gərək öz üzərində çalışasan, – Dəyirmançı cavab verdi. – Hazır-da sən təcrübə keçirsən, sonra nəzəriyyəni də öyrənərsən.

– Səncə, mən sənə kimi danışa bilərəm? – Balaca Hans soruşdu.

– Qəti şübhəm yoxdur... Amma indi sənə evə getmək la-zımdır, yaxşıca istirahət etməlisən... İstəyirəm ki, sabah mənə qoyun-quzularımı otlağa, dağa aparasan...

Yazıq Hans boyun qaçırmağa cürət etmədi. Ertəsi gün sübh tezdən Dəyirmançı qoyun-quzularını Balaca Hansın qapısına gətirdi və Hans onları dağlarda otarmağa apardı. O, geri qayıdanda çox yorulmuşdu və elə oturduğu yerdəcə yuxuya getdi. Hava açılanda yuxudan ayıldı və öz-özünə pıçıldadı: “Bağda əsl işləməli vaxtdır, axır ki bunu edəcəm!”

Hans yubanmadan işə girişdi. Lakin o, heç cür əməlli-başlı işləyə bilmirdi; güllərinə qulluq etməyi tamam yadırgamışdı. Çünki dostu Dəyirmançı ona tez-tez müxtəlif tapşırıqlar verir, gah da onu dəyirmanında işləməyə çağırırdı. Balaca Hans isə olmanın əzab çəkir, boyun qaçıra bilmirdi; ona elə gəlirdi ki, Hansın onları unudduğunu artıq güllər də bilir. Lakin bununla belə, Hansın bir təsəllisi vardı: Dəyirmançı dostu ona əl arabası bağışlayacaqdı və bu da onun üçün səxavətli olmağın bariz nümunəsiydi...

Beləcə, Balaca Hans Dəyirmançı dostuna həmişə kömək edərdi; Dəyirmançı da, öz növbəsində, ona dostluq barədə gəlişigözəl sözlər deyərdi; bəzən bu sözlər elə bəlağətli olardı ki, Hans onları qeyd dəftərcəsinə yazar, sonradan yazdıqlarını mütləq oxuyar və öyrənərdi.

Günlərin birində Balaca Hans evdə sobanın yanında oturmuşdu. Birdən qapı bərk-bərk döyüldü. Çox qorxulu gecəydi. Bayırda külək əsirdi; külək elə vıyıldaırdı ki, elə bilirdin çovğun başlayıb.

Hans əvvəlcə elə bildi bu, küləyin səsidir. Lakin qapı yenə bərk-bərk döyüldü: taqq, taqq, taqq...

“Yəqin, kimsə yoldan ötənin birisidir, bədbəxt,” – Hans düşündü və qapını açmağa tələsdi. Nə görsə yaxşıdır? Dəyirmançı bir əlində fənər, o biri əlində isə əsa dayanıb ona baxır:

– Hans, əzizim, mənə bədbəxtlik üz verib, – Dəyirmançı dedi. – Oğlum nərdivandan yıxılıb əzilib. Həkim dalınca getmək istəyirəm, lakin o, çox uzaqda yaşayır; hava da yaman küləkdir. Mənim əvəzimə sən getsən, yaxşı olar. Bilirsən ki, əl arabamı sənə verəcəyəm, bunun müqabilində mənim üçün bir iş görməlisən, ya yox?!

– Əlbəttə, əlbəttə, – Hans ucadan dedi. – Sən ki bura gəlmisən, məndən xahiş edirsən, bu, mənə bəs edir. Bu saat

gedərəm. Amma bircə xahişim var, fənəri mənə ver. Zülmət gecədir, göz-gözü görmür, birdən yıxılıb kanala-zada düşərəm.

– İncimə. Hans, bunu edə bilmərəm, – Dəyirmançı dedi.
– Fənəri lap təzə almışam, ona bir şey olsa, neylərəm?!

– Eybi yox, vacib deyil! Fənərsiz də ötüşərəm, – Hans dedi.

O, xəz paltosunu geyindi, qırmızı yun papağını başına qoyub şarfını bağladı, gecənin qaranlığında çölə çıxdı.

Bayırda əməlli-başlı boran qorpmuşdu. Gecənin qaranlığında Hans yolu güclə seçə bilirdi.

Külək o qədər güclüydü ki, Hans, az qala, yıxılacaqdı. Lakin yenə də birtəhər özündə güc tapıb yeriyirdi. Üç saatdan sonra Hans, nəhayət ki, həkimin evinə çatdı, qapını döydü.

– Kimdir? – Həkim yataq otağının pəncərəsindən boylandı.

– Balaca Hans, ser!

– Nə istəyirsən, Balaca Hans?

– Dəyirmançının oğlu nərdivandan yıxılıb, bərk zədələlib. Dəyirmançı çox xahiş elədi ki, gələsiniz...

– Yaxşı, gəlirəm!

Həkim dərhal əmr etdi ki, atı yəhərləsinlər. O, iri çəkmələrini geyindi, fənərini götürdü və çölə çıxdı. Sonra atını Dəyirmançının evinə sarı sürdü.

Balaca Hans onun ardınca, demək olar ki, sürünə-sürünə gedirdi. Çovğun-qiyamət daha da güclənmişdi, yağış yağırdı. Hans artıq yolu belə görə bilmirdi, Həkimin atını da çoxdan gözdən itirmişdi. Nəhayət, o, tamam azdı və dərin bir bataqlığa girdi.

Bura dəhşətli bir yer idi; dərin quyular vardı. Yazıq Hans bataqlıqda boğulub qaldı. Ertəsi gün onun meyitini çobanlar tapdılar və evinə gətirdilər.

Dəfnə bütün kənd gəlmişdi. Çünki Balaca Hansı hamı tanıyırdı. Dəyirmançı göz yaşı tökənlərin arasında lap qabaqda dayanmışdı.

– Mən onun ən yaxşı dostu olduğum üçün ən yaxşı yerdə də durmalıyam, – o, deyirdi.

Beləliklə, o, qara örtüklü tabutun qabağında gedir, hərdənbir dəsmal çıxarıb gözlərini silirdi.

Mərasim bitəndən sonra kənd adamları karvansarada yığılıb şərab içir, şirin çörək yeyir, Balaca Hansın xatirəsini yad edirdilər.

Kəndin Dəmirçisi dedi:

– Balaca Hans bizim hər birimiz üçün böyük itkidir.

– Mənim üçün isə ikiqat itki oldu, – Dəyirmançı dilləndi. – Təsəvvür edin ki, ona, az qala, öz əl arabamı hədiyyə eləmişdim. İndi qalmışam belə, bilmirəm arabamı neyləyim... Evdə əl-ayağıma dolaşır. Elə köhnədir ki, heç kəsə sata da bilmirəm. Gərək heç kəsə yaxşılıq eləməyəsən, vallah. Bədxərlik adamı ziyana salır...

– Bəs sonrası nə oldu? – Susiçanı soruşdu.

– Nə olacaq, elə nağıl burada bitdi də... – Kətanquşu cavab verdi.

– Bəs Dəyirmançının axırı necə oldu? – Susiçanı yenə soruşdu.

– Mən nə bilim necə oldu? Mənimçün bunun heç əhəmiyyəti də yoxdu...

– Mən elə bilirdim ki, sən onu sevmirsən, – Su Siçanı mızıldandı.

– Siz axı, deyəsən, heç hekayənin mənasını başa düşmədiniz? – Kətanquşu tənə vurdu.

– Necə məgər, məna nədir ki?

– Yəni, mənəvi-əxlaqi dəyəri...

– Səncə, hekayənin mənəvi-əxlaqi dəyəri vardı, hə?

– Əlbəttə, vardı!

– Paho! Bunu elə əvvəldən deyə bilməzdin!? – Susiçanı qəzəbləndi. – Onda heç sənə axıradək qulaq asmazdım. Elə mən də həmin o tənqidçi kimi “cəfəngiyatdır!” deyərdim! Amma hələ də gec deyil!

Beləliklə, Susiçanı: “Boş, mənasız şeydir!” – deyib uzun quyruğunu tərpedə-tərpedə yenidən gölməçəyə girdi.

Bu vaxt Ana Ördək Kətanquşuna sarı üzüb soruşdu:

– Bu Susiçanı necə biridi, xoşunuza gəldimi? Düzdür, onun bəzi yaxşı cəhətləri var. Amma mən bir ana kimi deyirəm ki, bu cür subay və yalqız adamlar yazıqdılar, onları görəndə ağla- mağım gəlir.

– Deyəsən, mən onun zəhləsini tökdüm, – Kətanquşu dilləndi. – Məsələ bundadır ki, mən ona mənəvi dəyəri olan hekayət danışdım...

– Oyyy! Bu hər zaman təhlükəli bir iş olub! – Ana Ördək cavab verdi.

– Mən bununla tamamilə razıyam.

REDYARD KIPLİNG (Böyük Britaniya)

(1865–1936)

FİL BALASI

Qədim zamanlarda, mənim əzizlərim, filin xortumu yox idi. Onun ancaq uzunboğaz çəkmə böyüklüyündə, özü də qaraya çalan gonbul burnu vardı; bu burun elə hey otərəf-butərəfə yelkənir, zavallı fil isə onunla heç nə qaldıra bilmirdi.

Amma dünyaya daha bir fil gəldi – cavan bir fil... daha doğrusu, fil balası; bu bala bitib-tükənmək bilməyən marağı ilə başqalarından fərqlənirdi, özü də hər dəqiqəbaşı təzə-təzə suallar tapıb verirdi.

O, Afrikada yaşayırdı və hər şeyi bilmək həvəsi ilə bütün Afrikanı əldən salmışdı. Məsələn, hündür boylu dəvəquşu dayısından soruşurdu ki, onun quyruğunda nə üçün lələklər bitir? Hündür dəvəquşu dayı isə cavab vermək əvəzinə onu möhkəmdən də möhkəm ayaqları ilə əzişdirirdi.

Ya da bala fil hündür boylu zürafə xalasından soruşurdu ki, niyə dərisi belə ləkəlidir. Hündür boylu zürafə xala isə onu qalından da qalın dırnaqları ilə çırpışdırırdı.

Amma yenə də onun hər şeyi bilmək həvəsi sönmürdü ki, sönmürdü. Döyülməyinə, incidilməyinə baxmayaraq, fil balası sorğu-suala ara vermirdi. Gonbul hippopotam əmisindən soruşurdu ki, niyə onun gözləri qıpqırmızıdır; hippopotam əmi də bu suala görə onu enlidən də enli pəncələri ilə qapazlayırdı. Qapazdan canını qurtarmamış fil balası bütün bədənini tük basmış əntər dayısının yanına yollanır, ondan yemislərin başqa cür yox, niyə məhz belə daddıqlarını soruşurdu. Tüklü əntər dayı sualın cavabı üstündə baş sındırmaq istəmədiyindən tüklü əlləri ilə onu çırpışdırmağa başlayırdı.

Amma yenə də fil balasının hər şeyi bilmək həvəsi sönmüşdü ki, sönmüşdü. O, hər şey haqqında sual verirdi – gördüyü, eşitdiyi, dadına baxdığı, iylədiyi, əli ilə toxunduğu hər şey haqqında... Əmiləri, xalaları isə buna görə onu elə hey döyür, qapazlayır, çırpışdırırdılar.

Elə bilirsiniz, bütün bunlardan sonra fil balası ağillanırdı? Yox, onun hər şeyi bilmək həvəsi qətiyyən azalmırdı.

Gözəl Afrika səhərlərinin birində – yazın gecə-gündüz bərabərliyinə az qaldığı bir vaxtda fil balası yeni və qəribə bir sual fikirləşib tapdı. O soruşdu:

– Timsah nahara nə yeyir?

Hamı bərkədən “ş-ş-ş-ş!” qışqırdı və uzun-uzadı, dayanmadan onu döyəcləməyə başladılar. Nəhayət ki, əldən düşüb fil balasını rahat buraxdılar. Əmi, dayı, bibi, xalaların əlindən qurtulmuş fil balası çaqqalgavalısı kolunun üstündə oturmuş kolo-kolo quşunu görüb onun yanına qaçdı və ağlından çıxara bilmədiyi sualı bu çoxbilmiş quşa verdi:

– Atam məni döydü, anam məni döydü, xalalarım da, dayılarım da “usanmaq bilməyən marağıma görə” məni əzişdirdilər, amma yenə də timsahın nahara nə yediğini öyrənmək istəyirəm.

Kolo-kolo quşu qaşqabağını sallayıb qısqıldadı:

– Böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayının sahilinə get, orada qızdırma ağacları yaşayır, özün bax, gör.

Səhəri gün – gecə ilə gündüzün bərabərləşməsi sona çatanda sakitləşmək bilməyən fil balası özü ilə yüz funt balaca, qırmızı qabıqlı banan, yüz funt uzun, qalın qabıqlı şəkər qamışı, on yeddi yaşıl, xırtılıtlı yemiş götürüb öz sevimli qohum-əqrəbasına dedi:

– Sağlıqla qalın! Mən böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayının yanına gedirəm – qızdırma ağaclarının yaşadığı yer... Gedirəm öyrənim ki, timsahlar nahara nə yeyir.

O çıxıb gedəndə bir az hirsli idi, amma qohumlarına qarşı bir damcı da olsa, kin saxlamırdı.

Fil balası yol boyu o yemişləri yeyir, qabıqlarını isə atırdı, çünki onları toplaya bilmirdi. O elə hey şimal-şərqə doğru

gedir, gedir, elə hey yemiş yeyirdi, ta ki böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayına gəlib çatana qədər... Burada, həqiqətən də, qızdırma ağacları bitirdi; kolo-kolo quşu doğru söyləmişdi.

Onu da deməliyəm ki, mənim əzizlərim, sual verməkdən yorulmaq bilməyən fil balası həmin o həftəyə, o günə, o saata, o dəqiqəyə qədər heç vaxt timsah görməmişdi, heç onun necə göründüyündən xəbəri belə yox idi.

Fil balasının gözünə ilk dəyən şey sıldırım bir qayaya sarmaşmış ikirəngli piton¹ oldu.

– Bağışlayın, – fil balası nəzakətlə dedi, – siz bu yerlərdə timsaha rast gəlməmişiniz ki?

– Mən timsaha rast gəlməmişəmmi? – piton qəzəblə soruşdu, – Bu nə axmaq sualdır belə?

– Bağışlayın, – fil balası təkrar etdi, – siz deyə bilərsiniz ki, timsah, adətən, nahara nə yeyir?

İkirəngli piton bir anın içindəcə sarmandığı qayadan açıldı, sonra da öz upuzun quyruğu ilə fil balasını döyməyə başladı.

– Qəribədir, – fil balası dedi, – atam da, anam da, doğma xalam, doğma dayım da, üstəgəl hippopotam əmim də, hələ üçüncü əntər dayımı demirəm... hamısı məni “bitib-tükənmək bilməyən hər şeyi öyrənmək istəyimə” görə döyürdülər. Deyəsən, elə indi də buna görə yaxşıca payımı verdilər.

O, nəzakətlə pitonla sağıllaşdı, ilanın yenidən sıldırım qaya-ya sarılmasına yardım edib, yoluna davam etdi; düzdü, bir az əsəbiləşmiş, amma heç təəccüblənməmişdi. Yol boyu yenə də yemiş yeyir, qabıqlarını isə tullayırdı, çünki onları özü ilə götürə bilmirdi.

Böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayının düz sahilində o, gözünə şalban kimi görünən bir şeyin üstünə çıxdı.

Əslində isə bu timsah idi.

Hə, mənim əzizlərim. Onu görən timsah bax, beləcə, göz vurdu.

¹ Piton – nəhəng ilan

– Bağışlayın, – fil balası nəzakətlə dedi, – siz bu yerlərdə timsaha rast gəlməmişiniz ki?

Bu vaxt timsah o biri gözünü də beləcə qıydı və quyruğunun yarısını lehmədən çölə çıxartdı. Fil balası nəzakətlə dala çəkildi; o istəmirdi ki, yenidən döyülsün.

– Bura gəl, balaca, – timsah dedi. – Sən niyə bu barədə soruşursan ki?

– Bağışlayın, – fil balası nəzakətlə dilləndi, – anam-atam məni döyüb, hələ heç dəvəquşu əmimi, zürafə xalamı demirəm... onların da əli hippopotam əmim və əntər dayımın əli kimi yaman ağırdır. Döyülməkdən yorulmuşam. Hələ bu azmış kimi burada, sahilədə də ikirəngli piton üstümə cumdu, öz ağır quyruğu ilə məni o birilərin hamısından betər əzişdirdi. Əgər sizin üçün bir o qədər də vacib deyilsə, xahiş edirəm, heç olmasa, siz məni döyməyin.

– Yaxına gəl, balaca, – yırtıcı təkrar etdi. – Mən timsaham. – Və sübut kimi o, timsahın göz yaşlarını axıtmağa başladı.

Fil balasının həyəcəndən, az qala, nəfəsi tutulacaqdı. O, diz üstə çökdü və heyrət içində sualı sual dalınca üyüdüb tökdü:

– Siz artıq neçə günlərdir axtardığım həmin timsahsınız? Zəhmət olmasa, deyin görüm, adətən, nahara nə yeyirsiniz?

– Yaxına gəl, balaca, – timsah dilləndi, – mən bunu sənənin qulağına deyəcəyəm.

Fil balası başını timsahın yekədiş, üfunətli ağzına tərəf əydi. Timsah isə fürsətdən istifadə edib onun həmin günə, saata, dəqiqəyə, ana qədər uzunboğaz çəkmədən böyük olmayan, amma daha çox işə yarayan burnundan bərk-bərk yapışdı.

– Deyəsən, bu gün, – timsah bax, bu cür, dişlərini qıcaya-qıcaya dedi, – naharda fil balası olacaq.

Mənin əzizlərim, timsahın bu hərəkəti fil balasının qətiyyəən xoşuna gəlmədi və o, bax, beləcə, burnundaca qışqırmağa başladı:

– Lazım deyil! Buraxın! Buraxın məni!

Fil balasının burnu getdikcə uzanırdı. O, dörd ayağının dördünü də yerə dirəmişdi, elə hey arxaya dartınırdı, dartınırdı; burnu isə yavaş-yavaş uzanırdı, uzandıqca da uzanırdı.

Timsah quyruğu ilə suya kürək çəkməyə başladı, fil balası isə burnunu əldən vermək istəmirdi. Hər dəqiqə keçdikcə onun burnu daha betər uzanır, özü də yaman ağrıyırdı. Fil balası “oy-oy-oy!” qışqıra-qışqıra haray-həşir salmışdı.

Birdən fil balası hiss etdi ki, ayaqları sürüşür, daha davam gətirə bilmir, ona görə də uzana-uzana, az qala, iki arşın olmuş burnundaca qışqırmağa başladı:

– Bilirsiniz, bu lap ağ oldu!

Elə bu vaxt ikirəngli piton onun köməyinə gəlib çatdı. O, iki dəfə fil balasının arxa ayaqlarına sarıldı və qışqırdı:

– Ağlısız! Ehtiyatsız uşaq! Biz indi əməlli-başlı güc verməliyik, yoxsa o zirehli döyüşçü (mənim əzizlərim, o, timsahı nəzərdə tuturdu) sənin bütün gələcəyini məhv edəcək.

O da dartırdı, fil balası da dartırdı, timsah da.

Düzünü deyim ki, fil balası ilə ikirəngli piton daha bərk dartırdılar.

Nəhayət, timsah elə bir şarıltı çıxararaq fil balasının burnunu buraxdı ki, bu səs bütün Limpopo çayının sahilı boyu aydınca eşidildi.

Fil balası arxası üstə yerə yıxıldı. Yıxılsa da, əzilsə də, dərhal ikirəngli pitona təşəkkür etməyi yaddan çıxarmadı. Sonra ayağa qalxıb öz zavallı, uzanmış burnunun qeydinə qalmağa başladı. Onu təzə banan yarpaqları ilə sarıdı, böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayının sularına salladı.

– Sən neyləyirsən? – ikirəngli piton soruşdu.

– Bağışlayın, – fil balası dedi, – amma mənim burnum öz formasını tamam itirib, indi də gözləyirəm ki, o qızsalsın.

– Hə, belə getsə, hələ uzun müddət gözləməli olacaqsan, – ikirəngli piton başını buladı, – bəzilərinin öz xeyirlərini başa düşmədiklərini görüb çox təəccüblənirəm. Qısa burun nəyinə lazımdır axı? Uzun burun daha çox işinə yarayacaq.

– Təşəkkür edirəm, – fil balası dilləndi, – sizin məsləhətinizə qulaq asacağam. İndi isə özümüzünkülərin yanına yollanmalıyam, burnumu da onların üzərində sınaqdan çıxaracağam.

Fil balası xortumunu fırlada-fırlada, oyan-buyana yellədə-yellədə bütün Afrikadan keçdi və öz evinə yollandı. O, meyvə-

lərin dadına baxmaq istəyəndə onları xortumu ilə birbaşa ađac-
lardan qoparırdı, daha  nv lki kimi yerə d şm lərini gözləmir-
di. Ot yemək istəyəndə daha aŗađı əyilməyə ehtiyac qalma-
mıŗdı, xortumu heç bir  atinlik  akm d n otu yıđıb onun ađzı-
na  t r rd .

Mil kl r onu dişl y nd  isə o, xortumu ilə budaq qoparır,
 z n  yelləyirdi. Xortum, dođrudan da, çox iŗ  yarayırdı. H t-
ta günəş yandıрмаđa baŗlayanda o, lehm  suyundan  z n 
sərin bir  atir də düzəldə bilirdi.

Bəzən isə yol getmək maraqsızlaŗanda, fil balası xortu-
munda  z- z n  musiqi mızıldanır, oxuduđu mahnılar da lap
nəfəsli al td   alınırımıŗ kimi bərkdən çıxırdı.

Fil balası evinə gedib  atmamıŗ qəsdən yoldan buruldu ki,
qohumu olmayan bir gonbul hippopotam tapsın v  yaxşıca
k t kl sin. Hər halda o, ikirəngli pitonun onun xortumu ilə bađ-
lı s yl dikl rinin dođru olub-olmadıđını yoxlamaq istəyirdi.
Yoxladı da... Bir gonbul hippopotam tapıb yaxşıca  zişdirdi...

Yeri gəlmişkən deyim ki, bütün yol boyu o, Limpopoya
gedərkən yerə tulladıđı yemiş qabıqlarını da toplayırdı: axı fil
balası  z səliqə-sahmanı ilə həmişə baŗqalarından seçilib.

Beləliklə, qaranlıq gecələrin birində o,  z n nk l rin yanı-
na qayıdıb gəldi və xortumunu halqa kimi buraraq dedi:

– Salam!

Hamı onu g rd y n  sevindi, ona görə də tələm-tələsik
cavab verdilər:

– Hələ bir bura g l g r k, biz səni bitib tükənmək bilməyən
marađına görə  zişdir c yik.

– Bay! – fil balası dedi, – siz d ym yi heç bacarmırsınız ki!
Baxın,  yr nin! İndi də mənim necə dalaşmađıma tamaşa edin.

O, xortumunu açıb  z iki h mqardaşını elə  ırpırdırdı ki,
onlar yumbalaq aŗa-aŗa xeyli uzađa düşdülər.

– Oy, oy, oy, – onlar hamısı həyəcanla dedilər, – sən belə
şeyləri harada  yr nmis n? Dayan bir, qoy baxaq, sənin bur-
nundakı nədir belə?

– Mən böyük, bozumtul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo
 ayının sahilindəki timsahdan burun qazanmıŗam, – fil balası

dedi, – Mən ondan, adətən, nahara nə yediğini soruşdum, o da əvəzində mənə, bax, bunu verdi.

– Həəəə... Heç qəşəng geyil, – tüklü əntər əmi dedi.

– Düzdür, – fil balası dilləndi, – amma əvəzində çox rahatdır.

Bu sözlər ağzından çıxar-çıxmaz o, öz tüklü əntər əmisinin tüklü əlindən yapışaraq bircə hərəkətlə onu eşşəkərisinin yuvasına soxdu.

Sonra fil balası o biri qohum-əqrəbasını da əzişdirməyə girişdi. Onlar bərk əsəbiləşdilər, eyni zamanda da, çox təəccübləndilər.

Fil balası isə sakitləşmək bilmirdi. Əvvəlcə o, öz hündür dəvəquşu əmisinin quyruğunun lələklərini qopartdı. Sonra hündürboylu zürafə xalasının arxa ayağından yapışaraq onu çaq-qalgavalısı kollarının arasından sürüyə-sürüyə ora-bura apardı. Lap sonra da gonbul əmisi hipopotamın üstünə qışqırdı, onun nahardan sonra suda yatıb dincəldiyini görüb qulağına köpüklər üfördü.

Amma nə özünün, nə də bir başqasının kolo-kolo quşunun xətrinə dəyməsinə imkan verdi.

Bu hadisədən sonra münasibətlər o qədər kəskinləşdi ki, onun bütün qohum-əqrəbası da timsahdan özləri üçün yeni burun qazanmaq üçün qızdırma ağaclarının bitdiyi böyük, bozuntul-yaşılı rəngli, bulanıq sulu Limpopo çayına tərəf üz tutdular. Onlar geri qayıtdıqdan sonra daha heç kim bir-biri ilə dalaşmırdı.

O vaxtdan bəri, mənim əzizlərim, sizin görəcəyiniz bütün fillər, hətta sizin görə bilməyəcəyiniz fillər belə, dincəlmək bilməyən fil balası kimi xortum daşıyırlar.

HERMAN HESSE (Almaniya)
(1877–1962)

AVQUST

*Valdorf–Astoriya siqaret fabrikinin sahibi
Emil Molteyə və onun arvadı Bertaya ithaf olunur.*

Mostaker küçəsində cavan bir qadın yaşayırdı və qəddar tale toyundan çox keçməmiş ərinin onun əlindən almışdı; indi isə o tənha və atılmış qadın öz balaca otağında heç vaxt atası olmayacaq körpəsinin yolunu gözləyə-gözləyə həyatını yaşamaqda idi.

O təmtək idi, ona görə də bütün fikirləri, düşüncələri hələ ki dünyaya gəlməmiş körpəsi ilə bağlıydı, elə təsəllini də onun varlığında tapırdı; o, bu körpə üçün allah bilir nələr fikirləşib tapır, yer üzündə mövcud ola biləcək ən gözəl, ən qeyri-adi, ən ecazkar şeyləri ona boyun olurdu.

O, öz balacasının güzgülü pəncərələri və bağçasında fəvvarəsi olan daş bir evdə yaşadığını xəyal edirdi; təsəvvür edirdi ki, övladı ən azından professor olacaq, hətta ola bilsin ki, kral da olsun.

Zavallı xanım Elizabetlə qonşuluqda qoca bir kişi yaşayırdı – o yalnız aradabir evindən bayıra çıxır, bəzən həftələrlə gözə görünmürdü; ona görə də çoxlarının gözündə onun ağ saçlı, qədim zamanlardakı kimi başına qotazlı papaq taxan, balina bığlarından milləri olan çətir gəzdirən cırdanlardan heç bir fərqi yox id.

Uşaqlar ondan qorxurdular, böyüklər isə düşünürdülər ki, yəqin bu qoca əbəs yerə camaatdan yan gəzmir.

Bəzən uzun müddət adamların gözünə dəyməsə də, ara-

dabir onun köhnə-köşkül evindən bütöv bir alətlər dəstəsinin ifadə edə biləcəyi sakit, zərif musiqi səsi eşidilirdi.

Hərdən də uşaqlar bu evin yaxınlığından keçərkən öz analarından soruşurdular ki, görəsən oxuyan mələklər, ya da su pəriləri deyil ki? Analar da uzun müddət nə deyəcəklərini bilmir, bir az düşündükdən sonra deyirdilər: “Yox, yox, yəqin ki, bu, musiqili mücrüdür”.

Qonşuların cənab Binsvanger adlandırdığı bu balaca adamcığazla xanım Elizabet arasında qəribə bir dostluq yaranmışdı. Qəribəlik isə onda idi ki, onlar heç vaxt bir-biri ilə danışırdılar, amma balaca qoca Binsvanger hər dəfə onun pəncərəsinin qarşısından keçəndə səssizcə qadını salamlayır, o isə cavabında minnətdarlıqla başını tərpədir; Elizabet üçün xoş idi ki, kimsə onların hər ikisini düşünür. O, öz-özünə “əgər nə vaxtsa özümü lap pis hiss etsəm, yəqin ki, kömək üçün qonşu evə yollanacağam” deyirdi.

Şər qarışmağa başlayanda, xanım Elizabet tək-tənha oturub kədərlənəndə və ölmüş əri haqqında fikirləşəndə, ya da dünyadakı bütün şeyləri unudaraq öz balacası ilə bağlı xəyallar quranda cənab Binsvanger həmişə sakitcə pəncərənin bir layını açırdı; və onun qaranlıq otağından bulud topalarının arasından sızıb çıxan ay işığı kimi insana rahatlıq gətirən melodik səslər eşidilməyə başlayırdı. Xanım Elizabet isə hər gün səhər tezdən qonşu evin yan pəncərəsinin qarşısında bitmiş köhnə ətirşah kollarını sulayırdı; onlar isə daha da gözəlləşir, yaşıllaşırdı, üstü də hər zaman çiçəklə dolu olurdu; bu kollarda bircə dənə də olsun solmuş yarpaq gözə dəyməzdi, halbuki cənab Binsvanger qətiyyənlə güllərə qulluq etməzdi.

Və... budur, payız gəlmişdi; çox murdar, küləkli, yağışlı bir axşam idi; Mostaker küçəsində bir inni-cinni yox idi; elə bu vaxt zavallı qadın hiss etdi ki, vaxtı gəlib və o, qorxmağa başladı, çünki tamamilə tək idi. Amma gecə düşər-düşməz əlində çıraç tutmuş tanımadığı yaşlı bir qadın qapını döydü; o su isitdi, döşəkağını qaydaya saldı və dünyaya uşaq gələn zaman adətən nə edirlərsə, hamısını elədi.

Xanım Elizabet onun istəklərinə itaət edir və səbirlə susurdu; yalnız balaca dünyaya gəldikdən, qar kimi ağappaq bələyə

büküldükdən və öz ilk qış yuxusuna daldıqdan sonra o yaşlı qadından kim olduğunu soruşa bildi.

“Məni cənab Binsvanger göndərib”, – qarı dedi; bu sözlərdən sonra yorğun zahı qadın yuxuya getdi, səhər tezdən ayılanda isə gördü ki, stolun üstünə bışmış süd qoyulub, bütün otaq tərtemiz yığışdırılıb, balaca oğlu da yanında uzanıb, özü də acından bar-bar bağırır; qarı isə artıq yoxa çıxmışdı.

Ana balacanın belə gözəl və sağlam olduğuna sevinə-sevinə onu sinəsinə sıxdı. Öz balasını görə bilməyən ərinə xatırladı, gözlərindən yaş axmağa başladı; o, balaca oğlunu sinəsinə sıxaraq yenidən gülümsədi, sonra balası ilə birlikdə yuxuya getdi; ayılanda stolun üstünə yenə də süd qoyulmuşdu, şorba da hazır idi, körpə isə təmiz bələyə bükülmüşdü.

Tezliklə ana özünə gəldi, yenidən güc topladı; artıq özünün də, balaca Avqustun da qayğısına qala bilirdi. Bir gün o xatırladı ki, oğlunu xaç suyuna çəkmək lazımdır, amma uşağın xaç atası yoxdur. Ona görə də axşama yaxın, hava qaralmağa və qarşıldakı evdən musiqi səsləri eşidilməyə başlayanda cənab Binsvangerin evinə yollandı.

Qorxa-qorxa qarını döydü.

– Girin, – deyən mehriban bir səs eşidildi və qoca qarıdanca onu qarşıladi, amma musiqi nədənsə birdən-birə susdu; otaqda stolun üstündə balaca və köhnə stolüstü lampa qoyulmuş, bir də açıq bir kitab var idi; yəni hər şey başqa insanlarda olduğu kimi idi.

– Mən sizə təşəkkür etmək üçün gəlmişəm, – xanım Eliza-bet dilləndi, – axı o mehriban qarını siz mənim yanıma göndərmişdiniz. Çox istərdim ki, göstərdiyi xidmətə görə onun haqqını ödəyim, elə ödəyəcəyəm də... Amma işləməyə, bir az pul qazanmağa başlayan kimi... İndi mənim başqa dərdim var. Balacanı xaç suyuna salmaq və ona Avqust adını vermək istəyirəm – bu, onun atasının adıdır.

– Hə, mən artıq bu barədə fikirləşmişəm, – qonşu danışa-danışa əlini çal saqqalında gəzdirdi, – uşağın çətinliyi olanda qayğınıza qala biləcək mehriban və imkanlı bir xaç atasının olması heç də pis olmazdı. Amma mən tənha, yaşlı adamam,

demək olar ki, tanışlarım yoxdur, ona görə də heç kimi sizə məsləhət görə bilmirəm, bircə əgər... mənim xaç atası olmağınma razılıq verərsinizsə...

Zavallı ana bərk sevindi və bu balaca adamcıqğa minnətdarlıq edib onun xaç atası olmasına razılıq verdi.

Növbəti bazar günü onlar körpəni kilsəyə apardılar və xaç suyuna saldılar; mərasim bitməmiş həmin o qarı peyda oldu və körpənin bələyinə bir taler¹ bağışlamaq istəyəndə, ana qəbul edə bilməyəcəyini söylədi, o isə dedi:

– Götürün, götürün, mən artıq qocayam, ona görə də çox şeyə ehtiyacım yoxdur. Ola bilsin ki, bu taler sizə xoşbəxtlik gətirsin. Cənab Binsvangerin xahişini isə böyük məmnuniyyətlə yerinə yetirdim, axı biz onunla köhnə dostlarıq.

Mərasim bitdikdən sonra onlar birlikdə evə yollandılar və xanım Elizabet qonaqlar üçün qəhvə dəmlədi, qonşu isə piroq gətirdi; bu evdə də əməlli-başlı qonaqlıq oldu. Hamı yeyir, içirdi, balaca isə çoxdan yuxuya getmişdi.

Cənab Binsvanger utana-utana dedi:

– Deməli, belə. Mən artıq balaca Avqustun xaç atası oldum. Çox istərdim ki, ona kral qəsri və bir kisə qızıl bağışlayım, amma bütün bunlar məndə yoxdur; ona görə də onun çarpayısına sadəcə, ikinci taleri qoya bilərəm – bax, bura, xaç anasının qoyduğu talerin yanına. Amma nə olur-olsun, onun üçün əlimdən gələni edəcəyəm, tək hər şey düşündüyümüz kimi olsun. Xanım Elizabet, siz əlbəttə ki, öz oğlunuzun yalnız xoşbəxtliyini istəyirsiniz. Ona görə də yaxşı-yaxşı fikirləşin, görün onun üçün daha çox nəyi arzuladınız, mən isə çalışacağam ki, bu arzu həyata keçsin. Oğlunuz üçün istənilən arzunu diləyə bilərsiniz, amma yalnız bircəsini... Hər şeyi əməlli-başlı götür-qoy edin, ölçün-biçin və bu gün axşam, mənim musiqili mücrümün səsinə eşitdiyinizdə arzunuzu körpənin qulağına pıçıldayın; o, mütləq yerinə yetəcək.

Bu sözləri söylədikdən sonra cənab Binsvanger tələm-tələsik çıxıb getdi, qarı da onunla birlikdə çıxdı, xanım Elizabet isə

¹ Üç markalıq qədim alman gümüş pulu

tək qaldı; eşitdikləri onu heyrətə gətirmişdi və əgər beşikdəki iki taler və stolun üstündəki piroq olmasaydı, bütün bunları yuxuda gördüyünü düşünərdi.

İndi də o, beşiyin yanında əyləşib, balasına laylay deməyə başladı və arzu fikirləşə-fikirləşə xəyallar qurdu – ağılına gələnlərin biri-digərindən daha cəlbedici idi. Əvvəlcə o, oğluna var-dövlət arzulamaq istədi, sonra – gözəllik, sonra qeyri-adi qüvvə, ya da qeyri-adi müdriklik, amma yenə də heç bir şeyin üstündə qərar tuta bilmirdi ki, bilmirdi; Nəhayət, belə qərara gəldi ki, yəqin, qoca zarafat edib...

Hava isə qaralmaqda idi; xanım Elizabet ötüb keçməkdə olan günün, qonaqların, qayğıların və öz düşüncələrinin yorğunluğundan elə beşiyin yanında – oturduğu yerdəcə mürgüləməyə başladı; birdən qonşuluqda evdən sakit, gözəl bir musiqi səsi eşidildi; bu musiqi elə zərif, elə məftunedici idi ki, belə-sini o, həyatında heç eşitməmişdi.

Musiqinin səsinə xanım Elizabet yuxudan ayıldı, özünə gəldi. İndi o yenə də xaç atasının sözlərinə və hədiyyəsi ilə bağlı dediklərinə inanırdı; amma bu barədə nə qədər çox fikirləşirdisə, müxtəlif arzular da bir o qədər sürətlə bir-birini əvəz edirdi; onun fikirləri getdikcə daha çox qarışır o da qərara gələ bilmirdi.

Qadın lap əldən düşmüş, göz yaşları yanaqlarında donub qalmışdı; bu vaxt musiqi yavaş-yavaş azalmağa başladı və o fikirləşdi ki, əgər bu dəqiqə arzusunu söyləməsə, sonra gec olacaq və hər şey bitəcək.

Xanım Elizabet dərindən köksünü ötürdü, uşağın başı üstünə əyildi və qulağına pıçıldadı: “Oğlum mənim, sənə arzulayıram... arzulayıram ki...”

O, az qala, gözəl musiqinin tam susduğu an qorxu içində tələm-tələsik dedi: “Sənə arzu edirəm ki, bütün... bütün adamlar səni sevsinlər”.

Musiqi bitdi və qaranlıq otağa ölü bir sükut çökdü. O isə beşiyə tərəf atılıb ağlamağa, iztirab içində balasını oxşamağa başladı: “Ah, oğlum, mən sənə bildiklərim içərisində ən yaxşı olanını arzuladım... Bəlkə, səhv etdim? Amma bütün insanlar səni sevsələr belə, heç kim anandan daha çox sevə bilməz”.

... Avqust böyüməyə başladı; ilk vaxtlar başqa insanlardan heç nə ilə fərqlənmirdi. Açıq rəngli saçları, cəsarətli mavi gözləri olan sevimli bir uşaq idi – anası onu əzizləyir, ətrafdakılar isə sevirdilər.

Xanım Elizabet tezliklə fikir verdi ki, uşağının xaç suyuna çəkildiyi gün qulağına pıçıldadığı arzu yerinə yetir, çünki o, təzə ayaq açıb yeriməyə, küçəyə, adam arasına çıxmağa başlayan kimi bütün adamlara çox gözəl, cəsur və ağıllı təsir bağışlayırdı; hamı bu uşağa xoş münasibət göstərərək onunla salamlaşır, yanağını dartırdı.

Gənc analar ona baxıb gülümsəyir, yaşlı qadınlar ona alma bağışlayır, o pis bir hərəkət etdikdə isə heç kim inanmaq istəməirdi ki, Avqust belə bir iş görə bilər; əgər onun günahını danmaq mümkün deyildisə, insanlar çiyinlərini çəkir və deyirdilər: “Bu sevimli oğlana ciddi-ciddi hirsənmək də olmur”.

Diqqətini bu gözəl uşağın çəkdiyi insanlar tez-tez ananın yanına gəlirdilər; əgər əvvəl onu heç kim tanımırdısa, paltar tikdirmək üçün müştəri az idisə, indi hamı onu “həmin Avqustun anası” deyə çağırır, ona himayədarlıq edənlər isə nə zamansa ağlına gətirdiyindən dəfələrlə çox olurdu.

Həm o, həm də oğlu yaxşı yaşayırdı; onlar hara gəlirdilərgəlsinlər, hər yerdə yaxşı qarşılanırdılar, qonşular mehribanlıqla onları salamlayır və bu xoşbəxt ana-balanın ardınca uzun-uzadı baxırdılar.

Avqustu hər şeydən daha çox xaç atasının yaşadığı qonşu ev özünə cəlb edirdi: axşamlar o aradabir xaç oğlunu evinə dəvət edirdi; onun evi həmişə qaranlıq olardı; ancaq kaminin qara oyuğunda kiçik qırmızı alov közərər və balaca ağsaqqal qoca uşaqla birlikdə döşəməyə sərilmiş, dərinin üstündə oturur, onunla bərabər səssiz-səssiz yanan alova tamaşa edər, uzun-uzun əhvalatlar danışırdı.

Hərdənbir – bu uzun əhvalatlar öz sonuna yaxınlaşanda, uşaq tamam yuxulayanda və qaranlıq, sakitlik içərisində yumulan gözlər çətinliklə açılıb ocağa tərəf boylananda qaranlıqda bir musiqi səslənməyə başlayırdı; əgər hər ikisi uzun-uzadı susaraq ona qulaq verirdilərsə, otağa Allah bilir haradansa bala-

ca, par-par parlayan körpə mələklər dolurdu; onlar qızılı şəffaf qanadlarını titrədə-titrədə gözəl rəqs edir, bir-birinə sarmaşa-sarmaşa, yallı gedə-gedə otaqda fırlanırdılar;

Bu balaca mələklər oxuyurdular – yüzlərlə səs gözəllik və sevinclə dolu olan bir mahnıda birləşirdi. Avqust bundan daha gözəl ola biləcək bir şey haqqında nə eşitmiş, nə də görmüşdü; və əgər sonralar o, öz uşaqlığını xatırlayırdısa, məhz xaç atası olan bu qocanın sakit, alaqaranlıq otağını, qırmızı alovu, həmin o musiqini, bir də mələklərin sevinc dolu, qızılı, sehrlilə titrəşmələrini xatırlayırdı... Bütün bunlar onun yaddaşına axıb gəlir və ürəyində kədər doğururdu.

Bununla belə, oğlan böyüyürdü... Bəzən ana uşağın xaç mərasimindən sonra baş verən hadisələri yada salır və kədərlənirdi. Onun üçün başqa bir şey arzulaya biləcəyini düşünürdü.

Avqust isə bu vaxt hər şeydən xəbərsiz, kefikök halda ətraf küçələri dolaşır; onu hər yerdə xoş qarşılayır, səxavətlə ovcuna findıq, armud, pirojna, oyuncaq basır, yedirir, içirir, qucaqlarında oturur, bağçada çiçəkləri qoparmasına icazə verirdilər; o da tez-tez axşamlar evə gec qayıdır, bəzən də içində şorba olan boşqabı narazı-narazı kənara itələyirdi.

Əgər anasının bundan qanı qaralır və o ağlayırdısa, o da kədərlənir, amma yenə də incik-incik yatağa yollanırdı; bir dəfə ana onu buna görə danlayıb cəzalandırırdı, o isə dəhşətli bir səsküy qaldırırdı və təkrar-təkrar dedi ki, hamı ona qarşı yaxşı rəftar edir, bircə anası onu sevmir.

Xanım Elizabet indi tez-tez qanıqara olur, oğluna sözün həqiqi mənasında bərk əsəbiləşirdi; amma axşamlar – o, başını yumşaq yastığa qoyub yatanda və şamın titrək işığı uşağın məsum üzünü işıqlandıranda ana ürəyi dözə bilmir, yumşalırdı; uşağı qaldırmamaq üçün ehtiyatla onun üzündən öpürdü.

Avqustun hamının xoşuna gəlməsində onun özü günahkar idi; hər dəfə bu barədə kədərlə, hətta bir qədər də qorxu ilə fikirləşirdi – bəlkə o, belə bir arzunu dilinə gətirməsəydi, daha yaxşı olardı?..

Bir dəfə o cənab Binsvangerin, qarşısına ətirşahlar dikilmiş pəncərəsinin yanında dayanmışdı və qaşçı ilə solmuş çiçəkləri

kəsirdi; birdən arxa həyətdən oğlunun səsini eşitdi. Nə baş verdiyini aydınlaşdırmaq üçün evin tinindən boylandı.

Oğlu divara söykənmişdi. O, uşağın gözəl, bir az dəcəl sifətini aydın görürdü; Avqustun qarşısında isə yaşca ondan böyük bir qız dayanmışdı və yalvarış dolu səslə deyirdi: “Xahiş edirəm, öp məni!”

– İstəmirəm! – Avqust cavab verib əlini cibinə soxdu.

– Mən səndən xahiş edirəm, – qız yenə də dedi, – sənə bir şey verəcəyəm, yaxşı bir şey.

– Nə verəcəksən ki? – oğlan soruşdu.

– Mənim iki almam var, – qız qoxa-qorxa təklif etdi.

Avqust üzünü yana çevirdi və ağız-burnunu əydi.

– Mən alma sevmirəm, – nifrətlə dedi və oradan qaçıb getməyə hazırlaşdı.

Amma qız onun əlindən yapışdı və yaltaq-yaltaq danışmağa başladı:

– Nə olsun ki, məndə üzük də var, çox gözəldir.

– Hanı, göstər görüm, – Avqust dayandı.

Qız üzüyü oğlana göstərdi, o isə diqqətlə gözdən keçirdi, qızın barmağından çıxarıb öz barmağına taxdı, sonra işığa tutub tamaşa etdi və razı qaldı.

– Yaxşı, qoy belə olsun, səni bir dəfə öpə bilərəm, – o, bir az gözləyib, qızı tələm-tələsik dodaqlarından öpdü.

– Gedək birlikdə oynayaq, – qız oğlanın qoluna girdi.

Amma Avqust onu itələyib kobud səslə qışqırdı:

– Sən mənim yaxamdan əl çəkəcəksən, ya yox? Onsuz da oynamaq üçün adam çoxdur, sənə qalmamışam.

Qız göz yaşları içərisində yavaş-yavaş həyətdə çıxana qədər oğlan əsəbi və darıxırmış kimi dayanıb baxdı, sonra üzüyü barmağında fırlatdı, otərəf-butərəfə çevirib tamaşa etdi və fit çalaca oradan uzaqlaşdı.

Xanım Elizabet əlində bağı qayçısı yerindəcə donub-qalmışdı. O, öz uşağının başqalarının məhəbbətini hansı qəddarlıq və nifrətlə qəbul etdiyini görüb qorxuya düşmüşdü. Gülləri yaddan çıxararaq başını yelləyir və öz-özünə təkrar edirdi: “O necə də qəddardır, onun ürəyi lap daş kimidir”.

Avqust evə gələndə ana gördüyü mənzərəni oğlunun izah etməsi üçün yanına çağırdı, uşaq gülüş dolu mavi gözlərini ona zillədi və aydın oldu ki, o özünü heç günahkar belə hiss etmir.

Sonra o, dodaqaltı nəsə mızıldanmağa, anasına yaltaqlanmağa başladı; bu vaxt elə mehriban, elə məzəli, elə şəfqətli idi ki, ana özünü saxlaya bilməyib güldü və fikirləşdi ki, uşaq həyatında baş verən hər şeyə ciddi yanaşmağa dəyməz.

Bununla belə, oğlanın hoqqaları hər dəfə cəzasız qalmırdı.

Xaç atası Binsvanger uşağın hörmətlə yanaşdığı yeganə adam idi; əgər aradabir onun yanına gələrkən xaç atası “bu gün ocaqda alov yanmır və musiqi də səslənmir, çünki sən düzgün rəftar etməmişən” deyirdisə, oğlan səssizcə çıxıb gedir, özünü çarpayiya atıb ağlayırdı; səhəri gün isə var qüvvəsi ilə yaxşı və mehriban uşaq olmağa çalışırdı.

Amma neyləyirdisə-eləsin, ocaqdakı alov getdikcə daha az az yanır, nə göz yaşları, nə də nəvazişlər işə yarayırdı – xaç atası çox amansız idi.

Avqustun on iki yaşı tamam olanda otaqda mələklərin sehirli uçuşu artıq uzaq bir yuxuya çevrilmişdi; əgər gecələr buna bənzər bir şey yuxusuna girirdisə, Avqust səhəri gün daha da qəzəbli olur, dostlarının üstünə bağırır, özünü əsəbiləşmiş qoşun başçısı kimi aparırdı.

Oğlunun ünvanına hamıdan tərif eşitmək ananı çoxdan boğaza yığmışdı, çünki onun əlindən çox çəkməli olurdu. Qonşular isə əksinə, onun nəvazişli, mehriban olduğunu söyləyirdi.

Günlərin birində oğlunun müəllimi onun yanına gəlib, uşağı uzaq ölkəyə oxumağa göndərmək və təhsil haqqını ödəmək üçün bir nəfərin kömək etməyə hazır olduğunu söyləyəndə xanım Elizabet qonşularla məsləhətləşdi və razılıq verdi; beləliklə də, bir yaz səhəri onların evinə fayton yaxınlaşdı; evdən yeni, gözəl geyimdə çıxan Avqust faytona əyləşdi və həm öz anasına, həm xaç atasına, həm də qonşulara “sağlıqla qalın” deyərək çıxıb getdi.

Ana son dəfə oğlunun açıq-sarı rəngli saçlarını daradı, ona xeyir-dua verdi; sonra atlar yerindən tərpəndilər və Avqust uzaq ölkələrə yola düşdü. Aradan illər keçdi, gənc Avqust artıq

tələbə idi, qırmızı furajka gəzdirirdi, biç buraxmışdı; və budur, bir dəfə o, yenə də öz doğma şəhərinə gələsi oldu, çünki xaç atasının məktubunda yazılmışdı ki, anası bərk xəstədir, uzun yaşamayacaq.

Gənc oğlan axşam-tərəfi gəlib çıxdı, qonşular onun fayton-dan necə düşdüyünə, faytonçunun dəri çamadanı necə içəri apardığına heyranlıqla tamaşa edirdilər.

Ölüm yatağında olan ana isə alçaq tavanlı köhnə, balaca otağında halsız vəziyyətdə uzanmışdı; yaraşığı tələbə onun ağ yastığın üstünə düşmüş solğun sifətini görəndə – xanım Elizabet səssizcə, dinməz-söyləməz ona baxırdı – hönkürə-hönkürə çarpayının kənarında yerə çökdü və anasının soyuq əllərini öpüslərə qər q etdi; bütün gecəni onun yanında dizləri üstündə dayandı... ta ki bu əllər quruyana, gözlər sönənə kimi...

Anasını dəfn etdikdən sonra xaç atası onun qoluna girərək gənc oğlanı indi ona daha balaca və daha qaranlıq görünən evinə apardı – yalnız kiçik pəncərələrdən içəri güclə seziləcək qədər az işıq sızırdı.

Balaca qoca arıq barmaqları ilə ağappaq saqqalını yüngülcə sığalladı və Avqusta dedi: “Mən sobanı yandıracağam, buna görə lampasız da keçinə bilərik. Bilirəm ki, sabah çıxıb gedəcəksən, artıq anan həyatda yoxdur, deməli, səninlə tezliklə görüşəsi deyilik”.

Qoca bunları deyə-deyə sobanı yandırdı, öz kreslosunu bir az yaxına çəkdi, tələbə də öz kreslosunu çəkdi və budur, onlar yenə də uzun-uzadı birlikdə oturaraq közərməkdə olan kömürə tamaşa etdilər; alov, demək olar ki, tamam-kamal söndüyü vaxt qoca sakitcə dilləndi: “Əlvida, Avqust, mən sənə ancaq xoş şeylər arzulayıram. Sənin çox gözəl anan var idi, heç ağına belə gəlmir ki, o, sənin üçün neyləmişdi. Mən böyük məmnuniyyətlə səni musiqi ilə bir dəfə də əyləndirər və balaca mələkləri sənə bir dəfə də göstərərdim, amma özün də bilir-sən ki, bu daha mümkün deyil. Amma sən həmişə onları xatırlamalısən və bilməlisən ki, bir gün bu mələklər yenə də oxuyacaqlar; ola bilsin ki, sən onları yenə də eşidəsən; əgər tənhalıq və kədərlə dolan ürəyin bunu arzulayarsa, bu, elə belə də olacaq.

İndi isə əlini ver, mənim balam, mən axı qocayam, mənə istirahət lazımdır”.

Avqust əlini ona uzatdı, amma bir kəlmə belə söyləyə bilmədi; sonra kədər dolu ürəklə görünən evinə qayıtdı və uşaqlığının keçdiyi otaqda sonuncu dəfə yatmaq üçün yatağına uzandı; artıq dərin yuxuya daldığı zaman haradansa uzaqlardan qulağına ötən illərin şirin, sakit musiqisinin sədaları gəlirdi.

Səhəri gün o çıxıb getdi və uzun müddət onun haqqında heç kim heç nə eşitmədi.

Tezliklə o, xaç atası Binsvangeri də yaddan çıxartdı, onun mələklərini də. Qaynar həyat Avqustu öz qoynuna alıb axmaqda idi, o da özünü bu həyatın axarına buraxmışdı. Dünyada heç kim bu cür uğultulu dolanbaclardan onun kimi ötüb-keçə və gözlərini ona dikmiş gənc qızlara istehza ilə baxa bilməzdi; heç kim bu cür rahat və zərəfətlə rəqs etməyi bacarmaz, qozlada belə məharətlə və təmtəraqla otura bilməzdi; həyatının uzun yay gecələrini belə çılğınlıq və belə səhlənkarlıqla havaya uçurammazdı.

Məşuqu olduğu varlı bir dul qadın ona pul, paltar, at, bir sözlə, ürəyindən nə keçirdisə, hər şey verirdi; Avqust onunla birlikdə Parisə, Romaya gedir, onun ipəklər döşənmiş yatağında yatırdı; bununla yanaşı, bir meşşanın sarı saçlı qızına aşiq olmuşdu. O, təhlükədən qorxmayaraq bu qızla gecələr – atasının bağında görüşürdü; Avqust səfərə çıxanda isə qız ona uzun-uzadı ehtiraslı məktublar yazırdı.

Bir dəfə o, geri qayıtmadı. Əvvəla, Parisdə yeni dostlar tapmışdı, ikincisi, varlı məşuqəsi artıq zəhləsini tökməyə başlamışdı, digər tərəfdən də universitetdəki dərslər canını boğazına yığırdı; ona görə də yad ellərdə qalmaq qərarına gəlirdi və kübar cəmiyyətlərdə necə yaşayırlarsa, o da eləcə yaşamağa başladı: at, it və qadın tapdı, sonra bütün var-yoxunu uduzdu, sonra yenidən böyük pullar qazandı; hər yerdə də sadıq köpəklər kimi onun dalınca qaçan, onu razı salmağa çalışan adamlar tapılırdı, o isə sadəcə gülümsəyir və bütün bunları adi şey kimi qəbul edirdi – eynilə bir zamanlar balaca qızcığızdan üzüyü qəbul etdiyitək...

Ana arzusunun ovsunlu qüvvəsi onun gözlərində parlayır, dodaqlarında işıq saçır; qadınlar onu sevirdilər, dostları ona məftun idilər və heç kim görmürdü ki – onun özü belə bunu çətinliklə sezirdi – getdikcə ürəyi necə bomboş boşalır, daşa dönür, ağır bir xəstəlik ruhunu yeyib bitirməkdədir.

Bəzən hamıdan gördüyü məhəbbət onu bezdirirdi, tanınmamaq üçün yad şəhərlərə yollanırdı; amma hər yerdə də insanların axmaqlığına, necə asanlıqla ona valeh olduqlarına əsəbiləşirdi; hər yerdə də onu inadla izləyən və həddindən artıq az şeylərə qane olan qadınlar tapılırdı. Bu isə ona həddindən artıq gülünc görünürdü.

Qürur hissindən məhrum olan qadınlar və kişilər onda ikrah doğururdu və o, günlərlə öz itləri ilə bərabər uzaqlarda – dağlarda, çıpaq ovçu cığıralarında sərgərdan gəzir, izinə düşdüyü, vurduğu hansısa maral ürəyinə gözəl və ərköyün bir qadının məhəbbətindən daha böyük sevinc gətirirdi.

Bir dəfə o, dəniz səyahətinə çıxdığı vaxt gənc bir xanımla qarşılaşdı; o, ciddi, qədd-qəmətli, şimal məmləkətlərindən olan nəcib bir qadın idi; başqa əsilzadə xanımların arasında qəribə, qürurlu və özünəqapanmış bir qərib kimi dayanmışdı, sanki, burada ona tay ola biləcək heç kim yox idi; Avqust bu qadını görəndən, yaxşı-yaxşı süzəndən, onun baxışlarının öz üstündən qaçaraq və laqeydcəsinə sürüşüb keçdiyini hiss edəndən sonra məhəbbətin nə demək olduğunu hiss elədi; qərara gəldi ki, nəyin bahasına olur-olsun onun sevgisini əldə etməlidir.

O vaxtdan Avqustun günləri, adətən, onun yanında keçirdi – elə edirdi ki, qadın həmişə onu görsün; özü həmişə onu sevən pərəstişkarlarının əhatəsində olduğundan, onun gözəl təkəbbürlü sevgilisi də bu kübar cəmiyyətin diqqət mərkəzinə düşürdü; Avqust öz knyaginyası ilə birlikdə dayanmış knyaz kimi görünürdü, hətta şimal gözəlinin əri belə onu başqalarının arasında fərqləndirir və onun xoşuna gəlməyə çalışırdı.

Avqustun bu naməlum qadınla tək qala bilmək istəyi bir dəfə də olsun baş tutmamışdı; amma bir gün liman şəhərlərinin birində bütün kübar cəmiyyət yad ərazini dolaşmaq və ayaqlarını yenidən torpağa toxundurmaq istəyi ilə gəmidən düşməli oldu...

O öz sevgilisindən bir addım da geri qalmırdı; və nəhayət, bazar meydanında o, camaatın içində başı söhbətə qarışmış qadını yubatmağa nail oldu. Çoxsaylı dar, adamsız küçələrdən həmin bu meydana açılırdı; Avqust da sevgilisini belə küçələrdən birinə gətirib çıxardı; heç nə anlamayan qadın isə sadəlövhcəsinə onun ardınca gedirdi; birdən-birə Avqustla tək qaldığını hiss edəndə və adət etdiyi insanları öz ətrafında görməyəndə qorxdu, özünü itirdi; o isə ehtiraslı bir həyəcanla qadına tərəf çevrilib onun titrəyən əllərini ovcuna aldı, sıxmağa, sahilədə qalması, ona qoşulub qaçması üçün yalvarmağa başladı.

Qadının rəngi ağappaq ağardı, hətta gözlərini qaldırıb onun üzünə baxa da bilmirdi.

“Oh, siz özünüzü alicənab insan kimi aparmırsınız, – o, sakit səslə danışmağa başladı, – gəlin indicə söylədiyiniz sözləri yaddan çıxaraq”.

“Mən alicənab deyiləm, – Avqust bərkdən qışqırdı, – mən aşıq olmuşam, aşıq adam isə öz sevgilisindən başqa heç kimi görmür və onun yalnız bir arzusu var – sevdiyinin yanında olmaq. Oh, gözəl mənəm, mənimlə birlikdə qal, biz xoşbəxt olacağıq”.

Qadının bozumtula çalan mavi gözləri ona sərt və məzəmmətlə baxdı.

“Axı haradan bilirsiniz ki, – o, kədərli-kədərli soruşdu, – mən sizi sevirəm? Mən susa bilmərəm: xoşuma gəlirsiniz və xəyallarımda çox vaxt sizi öz ərim kimi təsəvvür edirəm. Çünki həqiqi mənada ürəkdən sevdiyim ilk insansınız. Ah, sən demə, məhəbbət dəhşətli dərəcədə yanıla bilərmiş. Məgər ağılıma gələrdi ki, bu cür qeyri-səmimi və əxlaqsız birini sevə bilərəm? Onu bilin ki, sevmədiyim ərimlə birlikdə qalmaq istəyi ürəyimdə sizinlə olmaq istəyindən min dəfələrlə güclüdü; mən onu sevmirəm, amma o əsl alicənabdır və sizdən fərqli olaraq şərəf və mərdliyin nə olduğunu çox gözəl bilir. İndi isə xahiş edirəm, mənə heç bir söz söyləməyin və geri – gəmiyə aparın, yoxsa sizin ədəbsizliyinizdən qurtulmaq üçün yad adamları köməyə çağırmalı olacağam”.

Avqust nə qədər yalvarsa da, ümidsizlikdən nə qədər dişlərini bir-birinə sıxsaxsa da, qadın ona əhəmiyyət vermədən arxa-

sını çevirib getdi; əgər qaçıb ona çatmasaydı və gəmiyə ötür-məsəydi, beləcə də təkçə çıxıb gedəcəkdə.

Sonra o, gəmidən çamadanlarının sahilə endirilməsini əmr etdi, heç kimlə sağollaşmadan yoxa çıxdı.

Hamının sevimlisi olan bu adamdan elə o vaxtdan bəri xoş-bəxtlik üz döndərdi.

Comərdlik və düzgünlük ona düşmən kəsildi; o, bu hissləri ayaqları altına alıb tapdaladı və öz cazibəsinin bütün gücündən istifadə edərək ləyaqətli qadınları yoldan çıxartmaqdan xüsusi ləzzət almağa başladı; gah da tez əldə etdiyi və ona sadıq olan insanlardan utanmadan istifadə edir, sonra isə ələ salırmış kimi atırdı. O, qadınları və qızları əvvəlcə bədbəxt, sonra isə hər kəsin yanında biabır edirdi; mötəbər ailələrin gənclərini seçir, onları yoldan çıxarırdı.

Elə bir həzz yox idi ki, Avqust ona can atmasın və öz üzərində sınamasın; elə bir əxlaqsızlıq həddi yox idi ki, özünü ona təslim etməsin, onu canına-qanına hopdurmasın.

Amma yenə də ürəyi heç vaxt sevinclə dolmurdu; hamının təklif etdiyi məhəbbətə isə ruhu heç cür qarşılıq vermirdi.

O, dəniz kənarında, gözəl bir şəhərkənarı evdə yaşayırdı; həmişə qaşqabaqlı və hər şeydən narazı olan bu adam yanına gələn dostlarını və qadınları ən iyrenc hərəkətlərlə incidirdi. O, insanları elə bir şəkildə alçaltmağa çalışırdı ki, onlar içindəki nifrəti hiss edə bilsinlər. O, əhatə edildiyi, amma arzulamadığı, istəmədiyi, qazanmadığı məhəbbətlərdən cana doymuşdu; o heç kəsə heç nə verməyən, yalnız alan və boş yerə sərf edilən həyatının faydasızlığını hər an hiss edirdi. Bəzən özünü uzun müddət ac qalmağa vadar edirdi ki, heç olmasa, bircə dəfə də olsa, əsl aclığı və doymaq ehtiyacını hiss etsin. Amma yenə də heç nə alınmırdı...

Artıq bir müddət idi dostları arasında onun xəstə olması ilə bağlı şayiə gəzirdi. Hamı deyirdi ki, onun sakitliyə və tək qalmağa ehtiyacı var.

Avqusta oxumadığı məktublar gəlirdi, narahat olmuş insanlar qulluqçudan sağlamlığı ilə bağlı məlumat almağa çalışırdılar. O isə dəniz kənarındakı evində tək və kədərə qapılıraq

oturur, heç kimi görmək istəmirdi. Həyatı artıq arxada qalmışdı, boş idi, darmadağın edilmişdi; faydasız, hissiyyatsız idi... Ürəyində isə məhəbbətdən kiçik iz belə yox idi... Dənizin bomboz, duzlu və ölü dalğaları kimi...

Hündür pəncərənin qarşısında kreslodə əyləşən və öz-özü ilə haqq-hesab çəkən bu adamın görünüşü çox iyrənc təsir bağışlayırdı. Sahil küləyinin dartıb apardığı ağ qağayılar onun yanından ötüb uçar, o isə hər cür sevincdən və maraqdan məhrum olmuş bomboş gözləri ilə onların ardınca baxırdı.

Uzun müddət hər şeyi ölçüb-biçdikdən sonra dodaqları sərt və qəddar bir təbəssümlə dartıldı. Qulluqçunu çağırıb tapşırırdı ki, bütün dostlarını xüsusi bir şənlilik keçirmək üçün dəvət etsinlər; əslində isə o, bayram etməyə hazırlaşmırdı; İnsanları ələ salmalı olan planına evin bomboş görünüşü, bir də öz cəsədi ilə yaşada biləcəyi qorxu daxil idi.

O, zəhər içərək intihar etmək qərarına gəlmişdi.

Axşam, düşünlümiş bayramdan bir qədər əvvəl bütün qulluqçuları azad etdi; geniş otaqlara sükut çökmüşdü; yataq otağına yollandı, güclü bir zəhəri Kipr şərabına qatdı və stəkanı dodaqlarına yaxınlaşdırdı.

Amma ilk qurtumu almağa imkan tapmamışdı ki, qapı döyüldü və taqçılıya cavab alınmadığı üçün astaca açıldı – içəri balaca bir qoca daxil oldu.

O, Avqusta yaxınlaşdı, ağzına qədər dolu stəkanı ehtiyatla əlindən aldı və onun yaxşı tanıdığı bir səslə danışmağa başladı: “Axşamın xeyir, Avqust, necəsən?”

Qəfildən haqlanmış adam eyni zamanda həm əsəbi, həm də pərt olmuş səslə acı-acı güldü: “Cənab Binsvanger, siz hələ sağsınız? Çoxdandır görüşürük, amma siz heç qocalmamısınız. Bilirsiniz, möhtərəm cənab, siz mənə mane oldunuz, bu gün çox yorulmuşam, elə indi də yuxu dərmanı qəbul etməyə hazırlaşırıdım”.

“Hə, görürəm, – xaç atası təmkinlə dilləndi, – sən yuxu dərmanı qəbul etmək istəyirdin, özün də düz edirdin: bu, sənə hələ ki kömək edə biləcək yeganə içkidir. Amma əvvəlcə, mənim balam, sənənlə bir balaca söhbət edəcəyik. Yeri gəlmişkən, yol-

da bir az yorulmuşam, mənəcə, bu stəkandan bir udum içsəm, səni əsəbiləşdirmərəm”.

Bu sözləri deyər-deməz qoca stəkani əlinə aldı və dodaqlarına yaxınlaşdırdı; Avqust onu dayandıрмаğa macal tapmamışdı ki, cənab Binsvanger stəkani içindəkini birnəfəsə başına çəkdi.

Avqustun rəngi ağappaq ağardı. Xaç atasına tərəf atıldı, çiyinlərindən tutub onu silkələməyə başladı və bərk-bərk qışqırdı: “Mənim əzizim, sən bilirsənmi nə içdin?”

Cənab Binsvanger ağsaçlı başını tərpətdi və gülümsədi: “Hə, bu, Kipr şərəbi idi və mənim fikrimcə, yaxşı şərab idi. Deyəsən, pis yaşamırsan. Amma vaxtım azdır, əgər qulaq asmaq istəyirsənsə, dinlə, vaxtını çox almayacağam”.

Çaşıb qalmış Avqust dəhşət içərisində xaç atasının açıq rəngli gözlərinə baxır və gözləyirdi ki, görsün haçan ölüb yerə yıxılacaq.

Xaç atası isə stulda yerini rahatlayıb mehribanlıqla öz gənc dostuna göz vurdu.

“Qorxursan ki, bir qurtum şərab mənə ziyan etsin? Narahat olma! Əlbəttə, mənə görə narahat olmağın böyük lütfkarlıqdır, bunu səndən heç gözləməzdim. Gəl bir zamanlar olduğu kimi, söhbət eləyək. Mənə elə gəlir ki, bu cür yüngül həyat səni lap boğaza yığıb. Mən hər şeyi başa düşürəm; mən gedəndən sonra yenə də stəkani doldurub içə bilərsən. Amma əvvəlcə sənə bir şey danışmaq istəyirəm”.

Avqust divara söykəndi və həyatının ilk illərindən tanıdığı, ruhunda keçmişin kölgələrini oyadan bu köhnə qocanın yumşaq, xoş səsinə qulaq asmağa başladı. Utanc və kədər hissi ürəyinin dərinliklərinə qədər girdi, sanki, günahsız uşaqlığının düz gözlərinin içinə baxmışdı.

“Sənin stəkani zəhər içdim, – qoca sözünə davam etdi, – çünki bədbəxtliyində yalnız mən günahkaram. Sənin gələcəyinin qayğısına qalan anan xaç suyuna salındığın gün ürəyində bir arzu tutdu. Axmaq arzu idi, amma onun xatirinə istəyinin həyata keçməsinə çalışdım. Bunun nə olduğunu bilmək vacib deyil, amma xəbərin olsun ki, o arzu sənin lənətinə çevrildi; elə

özün də bunu hiss eləmişən. Təəssüf edirəm ki, belə alındı. Bilirsən, əgər mənimlə birlikdə sobanın yanında oturub yenidən mələklərin musiqisinə qulaq asacağıın günə qədər yaşaya bilseydim, çox sad olardım... Bu, elə də asan iş deyil və indi yaqın ki, ürəyinin nə vaxtsa yenidən sağlam, təmiz və sevinc dolu ola biləcəyi sənə inanılmaz görünür. Amma burada mümkün olmayan heç nə yoxdur; mən səndən, sadəcə, xahiş edirəm, bir dəfə sına! Yazıq ananın arzusu sənə xoşbəxtlik gətirmədi, Avqust. İcazə ver, sənin üçün daha bir arzunu həyata keçirirəm. Bilirəm, nə pul, nə də var-dövlət arzulamayacaqsan; nə hakimiyyət, nə də qadın məhəbbəti sənə lazım deyil – axı bütün bunlardan doymusan. Yaxşı-yaxşı fikirləş, əgər qırılmış həyatını düzəldə biləcək və sənə sevinc hissini qaytaracaq o sehrlı vasitənin nə olduğunu bilirsənsə, arzunu ürəyində tut!”

Dərin fikrə gedən Avqust sakitcə oturmuşdu və bir müddət keçdikdən sonra nəhayət, dilləndi: “Təşəkkür edirəm sənə, ata, amma mənə, həyatımın qırıqlarını bir-birinə calayıb yaxşı bir qab düzəltmək mümkün deyil. Ən doğrusu bu olar ki, fikirləşdiyim şeyi həyata keçirirəm. Amma yenə də gəldiyin üçün sənə təşəkkür edirəm”.

“Əlbəttə, – qoca fikirli-fikirli dedi, – özünü necə hiss etdiyini yaxşı başa düşürəm. Amma Avqust, bəlkə, özündə qüvvə tapıb hər şeyi bir daha fikirləşəsən? O zaman nəyə daha çox ehtiyacın olduğunu anlayarsan... ya da ola bilsin ki, ananın sağ olduğu keçmiş zamanları, aradabir axşamlar yanıma gəldiyin o günləri yadına salasan. Axı o zamanlar xoşbəxt idin, məgər elə deyil?”.

“Hə, yadımdadır, – Avqust başını tərpətdi və həyatının xoşbəxtliklə dolu mənzərəsi gözləri önündən keçdi; o günlər uzaq bir duman içində idi – qədimi, tutqun bir güzgüdə olduğu kimi – amma keçmiş geri qaytarmaq olmur. Mən axı yenidən balaca bir oğlana çevrilməyimi arzulaya bilmərəm. Hə, bax o zaman hər şeyi yenidən başlamaq mümkün idi”.

“Hə, haqlısan, bu axmaqlıq olardı. Amma mənim evimdə keçirdiyin o saatları, tələbə olduğun vaxt bağımında görüşdüyn o zavallı qızı, bir vaxtlar dəniz səyahətinə çıxdığın o sarısaçlı

xanımı xatırlamağa çalış; xoşbəxt olduğun bütün dəqiqələri, həyatın sənin üçün dəyərli olduğu anları yada sal; bəlkə, nəyin səni xoşbəxt etdiyini başa düşə və ürəyində arzu tuta biləsən. Bunu atanın xatirinə elə, mənim balam!”

Avqust gözlərini yumdu və ötüb-keçən həyatını gözləri önündə canlandırmağa çalışdı – adətən biz uzun, dar dəhlizin qaranlığından balaca bir işıq kvadratına çevrilmiş çıxış nöqtəsinə bu cür baxırıq; və o, bir zamanlar həyatında hər şeyin necə işıqlı və gözəl olduğunu, getdikcə qaranlığın ətrafında necə qatılaşdığını, nəhayət, birdən-birə necə hər cür sevinəndən məhrum qalıb qatı zülmətin içinə düşdüyünü yadına saldı.

Avqust nə qədər çox düşünür və xatırlayırdısa, həmin uzaq, balaca, işıqlı kvadrat onun üçün bir o qədər gözəl, sevimli və arzulanan olurdu; nəhayət ki o, bunun nə olduğunu başa düşdü və göz yaşları yanaqları boyunca süzülməyə başladı.

“Mən çalışaram, – o, xaç atasına dedi, – əvvəlki cazibəmi əlimdən al, o, mənə kömək eləmədi; elə et ki, ürəyim insanlara qarşı məhəbbətlə dolsun!”

O, göz yaşları içərisində boğula-boğula öz köhnə dostunun qarşısında dizi üstə çökdü və ona baş endirərək birdən-birə hiss etdi ki, yaddan çıxmış sözləri, jestləri əzabla axtardığı bir zamanda içində bu qocaya qarşı məhəbbət hissi alovlanmağa başlayır.

Taqətsiz qoca isə ehtiyatla onu qolları üstünə qaldırıb çarpayığı tərəf apardı, uzandırdı və alnındakı tər damcılarını sildi.

“Hər şey yaxşıdır, – o pıçıldadı, – hər şey yaxşıdır, mənim balam, hər şey yaxşı olacaq”.

Avqust dəhşətli bir yorğunluğun çiyinlərinə çökdüyünü hiss etdi, elə bil, bir saniyənin içərisində illərlə qocalmışdı və o, dərin yuxuya daldı, qoca isə tərək edilmiş bu evdən çıxıb getdi.

Avqustu yuxudan bütün evi başına götürmüş coşqun səsküyə qaldırdı, o ayağa qalxıb qapını açanda gördü ki, qonaq otağı və bütün digər otaqlar köhnə dostları ilə doludur; onlar içəri girib evin bomboş olduğunu görəndə hamısının qanı qaralmış, pərt olmuşdular; Avqust onlara tərəf getdi ki, əvvəllər olduğu kimi təbəssüm və zarafatla könüllərini alsın, amma bir-

dən-birə bu adamların üzərindəki hakimiyətini itirdiyini hiss etdi.

Dostları onu görən kimi məzəmmət dolu sözlərlə irəli cumdular, köməksiz halda gülümsəyəndə və yardım istəyirmiş kimi əlini onlara tərəf uzadanda isə qəzəblə üstünə atıldılar.

“Ey, sən, fırlıdaqçı, – onlardan biri çıxırırdı, – məndən borc aldığın pullar haradadır?” Başqa biri qışqırırdı: “Sənə müvəqqəti verdiyim at hardadır?”

Gözəl və qəzəblənmiş bir xanım isə onu danlayırdı: “Sənin çərənciliyin sayəsində mənim sirlərimi indi bütün dünya bilir. Oh, sənə necə də nifrət edirəm, zavallı, qorxaq!”

Çuxura düşmüş gözləri və qəzəbdən eybəcər hala qalan sifəti olan bir gənc isə bar-bar bağırırdı: “Bilirsən, mənim başıma nə oyun açmısan, lənətə gəlmiş iblis, murdar, əxlaqsız!”

Suçlamaların ardı-arası yox idi; bu adamların hər biri onu lənətləyir və hər biri də həqiqəti deyirdi; hətta bəziləri sözünü vurduğu təpiklərlə tamamlayırdı; qəzəblənmiş kütlə qabağına çıxan güzgüləri sındırandan, qiymətli şeyləri özləri ilə götürüb gedəndən sonra döyülmüş, biabır olmuş Avqust yerdən qalxdı və yataq otağına qayıdıb yuyunmağa hazırlaşanda gözləri güzgüyə sataşdı; aynadan ona solmuş, iyrenc bir sifət baxırdı; qırmızı gözləri yaşarmış, alnındakı çarıqdan isə qan axırdı.

“Bu cəzadır”, – o, öz-özünə mızıldanıb üzündəki qanı yudu; bir balaca da olsa özünə gəlməyə imkan tapmamışdı ki, yenə də çaxnaşma düşdü, kimsə pilləkənlərlə qaça-qaça onun yanına çıxırdı; bu adamların arasında kim yox idi ki – evini girov qoyduğu sələmçilər, arvadını yoldan çıxardığı hansısa bir ər, oğlanlarını pis yola çəkib bədbəxt etdiyi atalar, işdən çıxardığı qulluqçular... polislər və vəkillər də evə soxulmuşdular və bir saat sonra o, xüsusi karetdə oturmuşdu, artıq onu türməyə aparırdılar.

İnsanlar onun ardınca baxıb nə isə qışqırır, haqqında ədəbsiz məhnilər oxuyurdular; hansısa bir küçə uşağı isə bir topa palçığı karet pəncərəsindən düz onun sifətinə çırpıdı.

Artıq bu adamın murdar işləri hər kəsin dilində dolaşırıdı; onu tanıyan və sevən şəhəri söz-söhbət başına götürmüşdü.

Məhkəmədə onu ağıla gələn bütün günahlara görə ittiham etdilər – o isə heç nəyi inkar etmədi. Yadından çıxardığı insanlar belə məhkəməyə gələrək illərlə əvvəl gördüyü cinayətlər haqqında danışdılar; səxavətlə pul ödədiyi, bu azmış kimi, həm də onu soyan qulluqçular zövq ala-ala Avqustun əxlaqsız meylləri haqqında ifadə verirdilər; onların hər birinin sifətində ikrah və nifrət oxunurdu. Elə bir adam tapılmadı ki, onu müdafiə etsin, tərifləsin, onu bağışlasın, haqqında xoş bir söz söyləsin.

O, hər şeyə dözdü; hər gün itaətkarlıqla keşikçilərin ardınca kameraya gedir, məhkəmə hakimi və şahidlərin qarşısında dururdu; bütün bu qəddar, özündən çıxmış sifətlərə heyrətlə, kədərlə, yorğun halda baxır və hər bir üzdəki nifrət dolu eybəcər maskanın arxasında gizli məhəbbət cazibəsi görürdü; onun düşüncəsinə görə hər bir ürəkdə mərhəmət şöləsi var.

Axı bu adamların hamısı bir zamanlar onu sevirildilər; o isə heç kimi sevməmişdi; indi də hər şey əksinə olmuşdu – o, bu adamların hamısını bağışlayır və öz yaddaşında hər biri haqqında nə isə yaxşı bir şey tapmağa çalışırdı.

Məhkəmə bitdikdən sonra onu türməyə saldılar; heç kimin ona baş çəkmək hüququ yox idi. Qızdırmalı bir sayıqlama içərisində o öz anası ilə, ilk sevgilisi ilə, xaç atası Binsvangerlə, şimal gözəli ilə danışır, dərdləşirdi; özünə gələndə isə bütün günü yerindən tərpənmədən otururdu. Hamı tərəfindən tərک edilmiş olduğunu anlayanda, elə bil, cəhənnəmin bütün əzabları canına daraşır, ona əziyyət verirdi; o kədərdən, baxımsızlıqdan əldən düşür, insan görmək istəyirdi; bu, elə bir ehtiraslı və güclü istək idi ki, hələ indiyə qədər heç bir həzzi, heç bir əşyanı bu cür arzulamamışdı.

Onu türmədən buraxanda artıq qocalmışdı, xəstə idi, ətrafda isə heç kim onu tanımırdı.

Dünya öz axarı ilə yaşayırdı; arabalar dalanlardan gurultu salaraq keçir, atlılar çapır, piyadalar gəzişirdilər, hər yerdə meyvə və çiçəklər, oyuncaq və qəzetlər satılırdı; yalnız Avqustu kimsə görmürdü.

Bir zamanlar musiqi və şampan şərabından nəşələnerək qucağında saxladığı gözəl xanımlar onun yanından saymaz-

ana adlayır, faytonların təkərlərinin qaldırdığı qalın toz dumanı onları Avqustun baxışlarından gizlədirdi.

Bununla belə, həyatının qızğın vaxtı ruhunu boğan boşluq və tənhalıq artıq onu tərک etmişdi.

Avqust yandırıcı günəş şüalarından gizlənmək üçün hansısa evin darvazalarına yaxın gələndə, ya da hansısa həyətdən bir içim su istəyəndə insanların onunla necə düşməncəsinə və acıqla rəftar etdiklərinə heyrət edirdi; bir zamanlar bu insanlar onun inadçıl, təhqiramiz və laqeyd söhbətlərinə belə gözlərindəki minnətdarlıq dolu parıltı ilə cavab verirdilər.

Onun özü tamām dəyişmişdi – indi istənilən adam onu sevir, maraqlandırır, rıqqətə gətirə bilirdi; o, uşaqların necə oynadığına, necə məktəbə getdiklərinə tamaşa edir, onları sevdiyini duyurdu; o, öz uçulub-dağılan evlərinin qarşısındakı skamyalar-da oturan və gün işığında qızınan qocaları belə sevirdi.

O, aşıq gözlərlə hansısa qızı yola salan cavan bir oğlan, ya da işdən qayıdaraq öz uşaqlarını qucağına götürən fəhlə görəndə, yaxud öz xəstələri haqqında fikirləşərək xəyala dalmış təcürbəli, ağıllı bir həkim karetlə yanından keçəndə, hətta ucqar bir küçədə fənər altında dayanan, yoldan ötüb-keçənlərə, onun kimi səfillərə belə məhəbbət təklif edən kasıb, pis geyimli küçə qızıyla rastlaşanda belə, sevinirdi; onların hamısı onun üçün qardaş, bacı kimi əziz idi; çünki hər biri öz sinəsində sevimli anaları və xoşbəxt uşaqlıqları ilə bağlı xatirələr daşıyırdılar; ya da gözəl, ali bir tale ilə bağlı ürəklərində gizli bir işarə gəzdirirdilər; bu səbəbdən də onun gözüne qeyri-adi görünürdülər. Bu adamların hər biri onun diqqətini çəkir və düşünmək üçün şərait yaradırdı; hər halda, onların heç hansı ondan daha pis deyildilər.

Avqust dünyanı səyahət etmək qərarına gəldi; istəyirdi elə bir yer tapsın ki, orada insanlara xeyir verə, onlara olan məhəbbətini sübut edə bilsin.

O artıq heç kimin onu görəndə sevinmədiyi fikrinə alışmalı olmuşdu; indi yanaqları sallanır, özü də dilənçi kimi geyinirdi; nə səsi, nə də yerışı əvvəlki, bir zamanlar insanları sevindirən, cəlb edən Avqustu xatırlatmırdı.

Uşaqlar ondan qorxurdular; onun uzun, pırtlaşıq ağappaq saqqalı onları vahiməyə salırdı; təmiz geyimli əhali ondan kənar gəzir, sanki, çirkənməkdən ehtiyat edirdilər. Kasıblar isə ona etibar etmirdilər, elə bil, son tikə çörəklərini əllərindən ala biləcəyindən narahat idilər.

Amma o, ruhdan düşməməyi öyrənmişdi; heç özü də bu hissın qəlbinə girməsinə icazə vermirdi.

Görürdü ki, balaca bir oğlan əbəs yerə güc-bəla ilə konditer mağazasının qapısının dəstəyinə doğru uzanıb, onu tutmağa çalışır; bax, bu məqamda o, bu uşağın köməyinə çata bilərdi. Bəzən isə qarşısına elə bir adam çıxırdı ki, onun özündən də bədbəxt olurdu – hansısa kor, ya da şikəst; beləsinə o əlini uzaqda, ya da başqa bir şeylə köməklik göstərə bilərdi.

Əgər belə bir şeylə də rastlaşmırdısa, o, əlində olan kiçik şeyləri böyük sevinc hissi ilə insanlarla bölüşməyə çalışırdı – açıq, aydın baxışlarını, xoş sözünü, anlayış dolu təbəssümünü və şəfqətini.

O, öz şəxsi ağılı və təcrübəsi ilə xüsusi bir bacarıq əldə etmişdi: insanların ondan nə gözlədiklərini tapmaq və onlara nə ilə sevinc bəxş edəcəyini anlamaq. Məsələn, adamlardan kimisi hündürdən sevinc dolu səsle salamlanmaq istəyirdi, başqa biri susqun şəfqət arzulayırdı, üçüncüsü istəyirdi ki, onu rahat buraxsınlar və mane olmasınlar.

Və hər gün o, dünyada nə qədər bədbəxtliklərin, fəlakətlərin olduğunu, bununla belə, insanlara sevinc gətirməyin asanlığına təəccüblənirdi.

Gülüşün əzabla necə yanaşı yaşadığını, matəm zəngi ilə uşaq mahnisinin necə yanaşı səslənə bildiyini, ehtiyac və rəzalətlə eyni yerdə ləyaqət, ağıl, təskinlik və təbəssümün olduğunu həm heyranlıq, həm də xoşbəxtlik hiss edərək təkrar-təkrar müşahidə edirdi.

İndi ona elə gəlirdi ki, insan həyatı öz-özlüyündə çox gözəldir. Onun qarşısına birdən-birə tindən qaça-qaça məktəbli dəstəsi çıxanda, o uşaqların gözlərində necə böyük cəsarət, həyat yangısı və cavan gözəllik parladığını görürdü; qoy bu dəcəllər ona sataşsınlar, ələ salıb gülsünlər – bu, elə də qorxu-

lu bir şey deyil; burada pis nə var ki... Onun özü də öz əksini vit-rində, ya da quyudakı suda görəndə onları başa düşür. O, həqiqətən də, gülməli, görünüşcə miskin idi.

Yox, indi o, qətiyyənlər insanlarnın xoşuna gəlmək, ya da onların üstündə hökmranlıq etmək istəmirdi – bu piyaləni axıra qədər içmişdi.

İndi bir zamanlar onun getdiyi yolla başqalarının getdiyini, ya da getməyə çalışdığını, necə coşqunluqla, kobud bir qüvvə və sevinclə öz məqsədlərinə çatmaq üçün mübarizə apardıqlarını müşahidə etmək onun üçün maraqlı bir məşğuliyyət idi; Bütün bunlar qeyri-adi tamaşa kimi görünürdü.

Beləcə, onun həyatı yeni bir axarla axıb gedirdi. Əvvəlcə qış gəldi, sonra yenə yay yetişdi; Avqust xəstələndi, kasıb, alçal-dılmış insanlarnın həyatdan yarışaraq, bütün qüvvələrini səfərbər edərək, bütün iradələrini toplayaraq ölümə qalib gəlməyə çalışdıkları bir yerdə – kasıblar üçün xəstəxanada uzun müddət yatdı və gördüklərindən dəhşətə gəldi.

Bu mənzərə çox əzəmətli idi – ağır xəstənin sifətindəki sakit dözümlü və sağalmış insanın simasını nurlandıran işıqlı bir həyat sevinci; burada ölənlərin ləyaqətlə, rahatlıqla dolu sifətləri də gözəl idi, amma hər şeydən daha gözəli səliqəli, sevimli xəstə baxıcılarının məhəbbəti və təmkini idi.

Sonra bu dövr də keçdi, payız küləyi əsməyə başladı və Avqust öz yoluna davam etdi; o, qışı qarşılamağa tələsirdi və necə ləng irəlilədiyini anlayanda içini qəribə bir səbirsizlik bürüyürdü – axı o, hər yerdə olmaq və daha nə qədər insanın gözünün içinə baxmaq arzusundaydı.

Onun başı ağarmışdı, qıpqırmızı xəstə göz qapaqlarının arasından boylanan gözləri ürkək-ürkək gülümsəyir, yaddaşı isə dayanmadan zəifləyirdi; və ona elə gəlirdi ki, dünyanı həmişə elə indi gördüyü kimi görüb; Bununla belə, həyatdan məmnun idi və hesab edirdi ki, dünyada hər şey gözəldir, sevilməyə layıqdır.

Qışın gəlişi ilə o, bir səhərə gəlib yetişdi; qaranlıq küçələrdə külək viyılırdı, hava qaralana qədər oynamağa başı qarışmış bir neçə oğlan uşağı bu qəribə adama qar toparları tozlazla-

mağa başladılar. Amma axşamın sakitliyini bundan başqa heç bir şey pozmurdu.

Avqust çox yorulmuşdu; dolaşa-dolaşa nəhayət ki, hansısa dar bir dalana gəlib çıxdı; bura ona çoxdan tanıdığı yer kimi göründü; sonra başqa dalana döndü və öz anasının evinin qarşısına gəlib çıxdı; qonşuluqda cənab Binsvangerin evi yenə də əvvəlki kimi sakitcə dururdu – balaca və uçub tökülən... Bu balaca ev soyuğun, qarın içində itib-batırdı, amma xaç atasının pəncərəsində işıq yanırıdı; qırmızıya çalan işıq qış gecəsində rahat-rahət şəfəq saçırdı.

Avqust giriş qarısını döydü, qapı açıldı, balaca qoca onu qarşılayıb səssiz-səmirsiz öz otağına apardı; ora həm isti idi, həm də rahat, ocaq da yanırıdı.

– Acsan? – xaç atası soruşdu.

Avqust aclıq hiss eləməirdi, o yalnız gülümsədi və başını yelələdi.

– Amma yorulmusan, bilirəm, – xaç atası söylədi və dərinə açıb yerdəcə ona yataq düzəltdi; hər iki qoca onun üstündə yan-yana yerləşdilər və ocağa tamaşa etməyə başladılar.

– Sən bura yaman uzun müddətə gəlib çıxdın, – xaç atası dedi.

– Amma bu, çox gözəl bir səfər oldu, sadəcə, bir az yoruldum. Olarmı sənin evində gecələyim? Səhər isə yoluma davam edəyəm.

– Hə, əzizim. Bəs sən mələklərin necə rəqs etdiklərini yenidən görmək istəmirsən?

– Mələklər? Hə, əlbəttə, istəyirəm – əgər mən yenidən balaca bir oğlana çevrilə bilsəydim...

– Biz sənənlə çoxdandır ki, görüşürük, – xaç atası yenidən danışmağa başladı, – elə dəyişmişən, elə yaraşlıq olmusan ki... Keçmiş zamanlarda, ananın sağ olduğu vaxtlarda olduğu kimi yenə də gözlərində mərhəmət və mülayimlik var. Yaxşı elədin ki, mənə baş çəkdin.

Pal-paltarı cırıq-cındır olan bu qəribə adam dostunun yanında gücdən düşüb qalmışdı. O hələ heç vaxt bu cür yorğunluq hiss etməmişdi, insana təskinlik verən hərərət və alovun titrə-

yişi isə başını lap dumanlandırmışdı; artıq keçmiş bu gündən fərqləndirə bilmirdi.

– Xaç atam, – o dedi, – mən özümü pis aparmışam, anam yenə də ağlayırdı. Onunla danış, de ki, özümü yenə də yaxşı aparacağam. Danışarsan?

– Hə, – xaç atası cavab verdi, – sən sadəcə, sakitləş, axı o, səni çox sevir.

Sobadakı ocaq sönməyə başlamışdı və Avqust gözlərini ayırmadan onun qırmızıya çalan zəif işıltısına baxırdı – bir zamanlar, uzaq uşaqılıq illərində olduğu kimi... Xaç atası onun başını dizlərinin üstünə qoydu və insanı məst edən, təntənəli, zərif və gözəl bir musiqi yarıqaranlıq otağı başına götürdü; Havada minlərlə parlaq, yüngül qanadlı mələklər uçuşmağa, qəribə bir şəkildə cütləşərək fırlanmağa, yallı getməyə başladılar.

Avqust baxır və dinləyirdi; onun bütün mehriban uşaq ruhu yenidən tapdığı cənnətin qarşısında taybatay açılmışdı.

Birdən-birə ona elə gəldi ki, anası onu səsləyir; amma o çox yorulmuşdu, həm də axı xaç atası onsuz da anasıyla danışacağına söz vermişdi.

Avqust yuxuya getdi, xaç atası onun əllərini sinəsində çrpazladı və rahatlıq tapmış ürəyinin səsinə qulaq verməyə başladı – ta ki otaqda zülmət qaranlıq hökmranlıq edənə kimi...

PAMELA TREVERS (Böyük Britaniya)

(1899–1996)

“ALBALI” KÜÇƏSİNDƏ YAŞAYAN MERİ POPPİNS

I fəsil

Şərq küləyi

“Albalı” küçəsinə getmək istəyirsinizmi? Bu, çox asandır. Əvvəlcə yolayrıcında durmuş polisə yaxınlaşın. O, sualınızı eşidən kimi başındakı dəbilqəni yüngülcə kənara itələyib diqqətini bir yerə toplamağa çalışacaq, sonra boynunun ardını qaşığıcaq, sonra da ağ əlcək geyindiği əlinin işarə barmağını irəli tuşlayıb deyəcək:

– Əvvəlcə sağa dönersiniz, sonra sola, sonra yenə də sağa və... “Albalı” küçəsindəsiniz. Yaxşı yol!

Polisin dediyi kimi gedin, o zaman, həqiqətən də, “Albalı” küçəsinə çıxacaqsınız. Orada evlər küçənin bir tərəfində – boy-boya düzülüblər; səkinin qarşı tərəfində də park var. Albalı ağacları isə düz ortada bitiblər.

Əlbəttə, siz küçəyə çıxan kimi 17 nömrəli evi axtaracaqsınız, axı haqqında danışacağım əhvalat onunla bağlıdır. Amma heç narahat olmayın, onu tapmaq elə də çətin məsələ deyil.

Səbəbi də budur ki, əvvəla, o, “Albalı” küçəsindəki ən balaca evdir, ikincisi isə küçədəki ən köhnə və ən uçulub-tökülmüş evi görmək istəsəniz, o, məhz 17 nömrəlidir. Məsələ ondadır ki, bu evdə yaşayan mister¹ Banks bir zamanlar missis² Banksa

¹ İngiltərə və Amerikada "ağa", "cənab" mənasında kişiyyə müraciət

² İngiltərə və Amerikada evli qadınlara "xanım" mənasında müraciət

belə bir sual verib: o, nə istəyir – gözəl, yeni və dəbdəbəli bir ev, yoxsa dörd uşaq?

Sualı ona görə vermişdi ki, hər ikisinin bir arada olması onun imkanlarına görə deyildi.

Missis Banks isə yaxşıca fikirləşib belə bir qərara gəldi ki, dörd uşağa daha çox üstünlük verir.

Bax beləcə, bir-birinin ardınca əvvəlcə Ceyn və Maykl dünyaya gəldilər, sonra isə əkizlər – Con və Barbara. Ona görə də Bankslar ailəsi “Albalı” küçəsindəki on yeddi nömrəli kasıbyana bir evdə yaşayırdılar.

Ailənin iş-düş işləri ilə missis Brill məşğul olurdu, süfrəni Elen açırdı, Robertson Ey isə qazonu qaydaya salır, bıçaqları və ayaqqabıları təmizləyir, mister Binksin təbirincə desək, öz zamanını da, onun pulunu da havaya sovururdu.

Bir də onlarla birlikdə Keyt adlı bir dayə yaşayırdı. Onu xatırlamağın, əslində, heç mənası da yoxdur, çünki danışacağımız əhvalat baş verməmişdən əvvəl o, artıq 17 nömrəli evlə vidalaşmışdı.

– Heç bir xəbərdarlıq etmədən çıxıb getdi. Gedəcəyini dedi, sonra elə həmin gün də çıxıb getdi. Bəs indi biz necə eləyək? – bu sözləri soruşan missis Banks çox kədərli idi.

– Necə yəni neyləyək? – mister Banks ayaqqabılarını geyinə-geyinə soruşdu, – qəzetə elan ver. Qanını da qaraltma. Yaxşı olardı ki, elə Robertson Ey də belə xəbərsiz-ətərsiz çıxıb gedəydi... Sənə də elə gəlir ki, bu gün boynum bir az əyri görünür?

– Böyük şey imiş! Fikirləşdiyi şeyə bax da!... Sən axı mənə cavab vermədin: dayə Keytin məsələsini neyləyək?

– Çox mənasız sualdır. Axı Keyt artıq yoxdur, – mister Banks etiraz etdi, – sənin yerinə olsaydım, vaxt itirməzdim, “Moninq-peyper” də elan verərdim ki, “Ceyn, Maykl, Con və Barbara Banksa – hələ onların anası haqqında heç danışmıram – dünyada ən yaxşı dayə lazımdır, özü də ən aşağı maaşla, həm də tez bir zamanda!” O dəqiqə dünyanın ən yaxşı dayələri qarının ağzında növbəyə düzüləcək. Bütün küçə adamla dolacaq, gediş-gəlişə mane olacaqlar, yolu bağlayacaqlar, mən də buna görə polisə milyonlarla pul ödəməli olacaq, özüm də bərk

əsəbiləşəcəyəm. Hə, vaxtdır, getməliyəm! Uyyy... elə bil, şimal qütbündəyik... bu nə soyuqdur belə?! Şərq küləyi əsir-nədir?

Mister Banks bu sözləri deyə-deyə başını pəncərədən çölə çıxardı və küçənin qurtaracağına tərəf boylandı – orada admiral Bumun evi yerləşirdi. Bu, "Albalı" küçəsindəki ən gözəl ev idi. Ümumiyyətlə, "Albalı" küçəsi bu evlə yaman qürrələnirdi – axı o, öz görünüşünə görə əsl gəmiyə oxşayırdı. Çəpərin arxasında dimdik dikələn bayraq tiri görünürdü, ucunda da bayraq yırğalanırdı, evin damında isə qızıl suyuna çəkilməmiş, özü də müşahidə borusuna oxşayan yelqovan fırlanırdı.

– Elədir ki var! – mister Banks pəncərəni tələm-tələsik bağlayıb qışqırdı, – Admiralın yelqovanı şərq küləyinin əsdiyini göstərir. Səhərdən bəri sümüklərim boş yerə sızıldamırdı ki... Yəqin, ikinci paltonu da geyinməli olacağam.

O, fikrli-fikrli arvadının burnundan öpdü, uşaqlarına əl yelədi və Sitiyə yola düşdü.

Mister Banks hər gün Sitiyə gedirdi – əlbəttə ki, şənbə və bazar günlərindən başqa. O, burada öz hündür stolunun arxasında əyləşərək pul qazanırdı. Bütün günü penni və şilling, kron və üçqəpikliklər kəsirdi. Sonra da onları qara, balaca çamadanına yığıb evə gətirirdi.

Bəzən uşaqlara da qəpik verirdi. Onlar isə bu pulları öz da-xıllarına atırdılar. Aradabir qəpik olmazdı. O zaman mister Banks deyirdi: "Bank təmirə dayanıb". Hamı da başa düşürdü ki, həmin gün o, çox az pul kəsib.

Beləliklə, Mister Banks öz balaca çamadanını da götürüb Sitiyə yola düşdü, missis Banks isə qonaq otağına keçdi və qəzetlərə məktub yazmağa başladı. Hamısında da xahiş etdi ki, ona tez bir zamanda nə qədər mümkündürsə çoxlu dayə göndərsinlər; Mayklla Ceyn yuxarıda – uşaq otağında oturmuşdular, pəncərədən küçəyə baxır və dayələrinin nə zaman gəlib çıxacağını gözləyirdilər.

Əslində, onlar Keytin getməsinə çox sevinirdilər. Çünki o, heç xoşlarına gəlmirdi: qoca, gonbul idi, özü də həmişə üstündən arpa həliminin iyi duyulardı. Dayə Keyt, deyəsən, onunla özünü müalicə eləməyə çalışırdı.

Uşaqlar ümid edirdilər ki, yeni dayə, heç olmasa, azacıq Keytdən yaxşı olar.

Pəncərə qabağında oturmuş uşaqlar havanın qaralmağa başladığını göürdülər, parkın üstündəki səma isə lap tutqunlaşmışdı.

Bu vaxt missis Brillə Elen uşaq otağına şam yeməyi gətirdilər, sonra da əkilərin əl-üzünü yudular.

Ceynlə Maykl yeməklərini yeyib bitirən kimi yenə də pəncərənin qabağında oturub mister Banksın Sitidən nə zaman qayıdacağını gözləməyə başladılar. Onlar albalı ağacının çılpacaq budaqları arasında vıyıldayan şərqlüləyinin səsinə diqqətlə qulaq asırdılar. Ağacla əyilir, ora-bura əsir, aradabir də, elə bil, öz köklərini torpaqdan qoparmağa çalışaraq yuxarıya doğru dartınırdılar.

– Gəlir! Gəlir! – Maykl barmağını aşağı tuşlayıb qışqırdı; orada ağır addımlarla qarşıya yaxınlaşan, sonra da küləyə davam gətirə bilməyib ona çırpılan bir nəfər vardı. Ceyn diqqətlə gözünü qatılmaqda olan qaranlığa zilləyib dedi:

– Bu, o deyil. Bu kimdirsə, tamam başqa adamdır.

Külək aşağıdakı yad adamı tamam taqətdən salmışdı: elə hey ora-bura çırpır, yıxmağa çalışırdı; uşaqlar diqqətlə baxdıqdan sonra onun qadın olduğunu anladılar; aşağıdakı adam, nəhayət ki, gücünü toplayıb, birtəhər qarının cəftəsini açdı; onun bir əlində böyük yol çantası var idi, o biri əliylə elə hey papağını tuturdu.

O, çətinliklə olsa da, darvazadan içəri keçdi və elə bu məqamda qaribə bir hadisə baş verdi: külək növbəti həmlə ilə bu yad qadını havaya qaldırdı və düz artırmanın qabağına tullaıdı. Görünür, külək onu darvazaya qədər də elə bu cür gətiribmiş; sonra da çantası və çətiri ilə birlikdə havaya qaldırıb artırmanın ağzına tullamaq üçün qarını açmasını gözləyirmiş.

Birdən qarının ağzında elə bir tappılı eşidildi ki, deyirdin, bütən ev silkələndi.

– Bir buna bax! Bu ki lap möcüzədir! – Maykl heyrətdən içini çəkdi.

– Gəl gedək, baxaq görək kimdir? – Ceyn çıxıra-çığıra qar-

daşının əlindən tutub onu pəncərənin qabağından düşürtdü, arxasınca darta-darta pilləkənə tərəf apardı.

Pilləkənin başında duranda aşağıda – dəhlizdə nə baş verdiyini görmək də, eşitmək də olurdu.

Tezliklə anası naməlum qonaqla birlikdə qonaq otağından çıxdı. Qadının parıltılı qara saçları var idi.

“Lap holland kukllarının saçına oxşayır”, – Ceyn pıçıldadı.

Gələn qonaq yaman arıq idi, böyük əlləri və ayaqları, bap-balaca mavi gözləri var idi; adama elə gəlirdi ki, gözləri lap insanın ruhuna işləyir.

– Özünüz görəcəksiniz, onlar çox yaxşı uşaqlardılar, – missis Banks qonağı inandırmağa çalışırdı.

Maykl dirsəyi ilə Ceyni dürtmələdi.

– Onlarla probleminiz olmayacaq, – missis Banks yenə də qonağı əmin etməyə çalışdı, amma bu sözləri elə dedi ki, sanki, heç özü də danışıdığına inanmırdı.

Qonaq dodaqaltı nə isə mızıldandı. Yəqin ki, elə o da deyilənlərə inanmamışdı.

– Mən sizin zəmanət kağızınız haqda soruşmaq istəyirdim...

– Zəmanət kağızları toplamaq mənim prinsiplərimə ziddir, – qonaq özünə əminliklə dilləndi.

Missis Banks çaşqın baxışlarını qonağa zillədi.

– Amma... mən elə bilirdim ki... adətən, belə hallarda, – o, dili dolaşa-dolaşa düşdüyü vəziyyətdən çıxmağa çalışdı, – demək istəyirəm ki... mənə belə gəlir ki, hamı bu cür rəftar edir.

– Zəmanət kağızları artıq çoxdan dəbdən düşüb. Lap Nuh əyyamından qalmış adətdir...

Missis Banksin dünyada ən çox qorxduğu bir şey var idisə, o da köhnəfikirli adam kimi görünmək idi. Ona görə də qonağın sözləri lap hədəfə dəydi.

– Hə, hə, əlbəttə ki... – o, tələmtələsik razılaşdı, – gəlin daha bu barədə danışmayaq. Bilirsiniz, mən niyə ondan söz saldım... e-e-e-e... birdən sizə zəmanət kağızı lazım gələr... Bizim uşaq otağı yuxarıdadır.

O, bir saniyə belə səsinə kəsmədən yad qadını öz ardınca pilləkənə doğru apardı. Yəqin ki, elə arxası ona tərəf olduğuna

görə orada nə baş verdiyinin fərqinə vara bilmədi. Ceynlə Maykl isə missis Banksın dalınca gələn qonağın neylədiyini yuxarıdan yaxşı görürdülər.

O, öz böyük çantasını sinəsinə sıxaraq sürəhinin yanında yerə çökdü və bir anın içində yuxarı meydançada peyda oldu. Belə bir şeyi indiyə qədər heç kim etməmişdi – onlar buna yüz faiz əmin idilər. Sürəhi ilə aşağı sürüşmək – problem deyil. Ceynlə Maykl neçə dəfələrlə bunu sınaqdan çıxarmışdılar. Amma yuxarı? Heç vaxt! Elə buna görə də uşaqların qonağa zillənmiş gözləri bərələ qalmışdı.

– Hə, yəqin ki, razılığa gəldik, – ana içini çəkərək yüngülləşibmiş kimi soruşdu.

– Əgər burada hər şey məni qane edəcəksə, o zaman razılaşdıq, – qonaq böyük qırmızı-ağ damaları olan əl yaylığı ilə burnunu silərək dedi.

– Nə olub belə? – missis Banks qəfildən uşaqların da burada olduğunun fərqinə vardı. – Siz burada neyləyirsiniz? Hə... Bu Meri Poppinsdir, sizin yeni dayəniz. Ceyn, Maykl, salamlaşın. Bizim əkizlərimiz isə oradadırlar, – ana başı ilə Con və Barbaranın çarpayısının qoyulduğu otağı göstərdi.

Meri Poppins adamın içinə işləyən baxışlarını Ceynə, sonra Maykla, sonra yenə Ceynə, sonra yenə Maykla tərəf fırlatdı, sanki, uşaqların öz ürəyincə olub-olmadıqlarını müəyyənləşdirirdi.

– Hə, nədir, yarayırdı? – Maykl soruşdu.

– Maykl, sən özünü necə aparırsan? – ana hirsələndi.

Meri Poppins isə halını belə dəyişmədən uşaqları süzdü. Sonra hündürdən mızıldandı, dediyi söz, deyəsən, belə bir məna verirdi: “Püşk atılmışdır”. Və ardınca da aydın səslə əlavə etdi:

– Mən qalırım.

– O, bu sözü elə dedi ki, – sonradan missis Banks ərinə danışırdı, – elə bil, bizə böyük mərhəmət göstərir.

– Bəlkə bu, həqiqətən də belədir, – mister Banks burnunu qəzetin üstündən bir saniyəlik yuxarı qaldırıb dedi.

Onlar bu barədə söhbət etdikləri vaxt uşaqlar qonaq otağında dayəni sorğu-suala tutmuşdular.

– Bəs siz bura necə gəldiniz? – Ceyn Meri Poppinsdən soruşdu. – Mənə elə gəldi ki, sizi külək bura gətirdi.

– Hə, gətirdi, – Meri Poppins şarfını aç-aça, şlyapasını soyuna-soyuna və onu çarpayının başından asa-asa qısaca cavab verdi.

Meri Poppins öz hərəkətləri ilə açıqcasına deyirdi ki, söhbət etmək istəmir. O elə hey dodaqaltı nə isə mızıldanırdı, köksünü ötürən Ceyn onunla söhbətin baş tutmayacağını anlayıb, nəhayət ki, səsini kəsdi.

Amma Meri Poppins çantasına doğru əyildiyi vaxt Maykl yenə də özünü saxlaya bilmədi:

– Nə qəribə çantadır! – dedi və barmaqlarını ona toxundurdu.

– Xalçadandır, – Meri Poppins dilləndi və qıfıla balaca bir açar saldı.

– Xalça daşımaq üçündür?

– Xalçadan tikilibdir.

– Hə-ə... – Maykl sözü uzatdı, – aydındır, – halbuki ona heç bir şey aydın deyildi.

Nəyahət, çanta açıldı. Maykl Ceynin təəccübünə rəğmən o, demək olar ki, bomboş idi.

– Oy! Çantada heç nə yoxdur ki! – Ceyn dedi.

– Necə yəni yoxdur? – Meri Poppins dikəldi və hirsli baxışlarını qızın üzünə dikdi, elə bil, Ceyn onun bərk xətrinə dəymişdi. – Deyirsən ki yoxdur?

O, bu sözləri deyə-deyə çantanın içindən kraxmallanmış önlük çıxardı və onu paltarının üstündən yaxasına bağladı. Sonra sarı rəngli böyük bir sabun parçası, diş fırçası, saç sanc-ağı, ətir şüşəsi, yığılıb-açılan balaca stul, bir də boğaz üçün şirin həb qutusu çıxardı.

Ceynlə Maykl gözlərini ondan ayıra bilmirdilər.

– Axı mən özüm gördüm, – Maykl pıçıldadı, – çanta tamam boş idi, – Meri Poppinsin əlində üstündə “Yatmazdan əvvəl bir çay qaşığı” yazılmış böyük şüşə qabı görəndə isə yenə də içni çəkdi, – Tssss...

Şüşə qabın boğazına qaşığı bərkidilmişdi. Meri Poppins şüşədəki tünd-qırmızı rəngli mayedən elə bu qaşığaca bir az tökdü.

– Bu, sizin dərmanınızdır? – Maykl maraqlı içində soruşdu.

– Yox, sənin dərmanındır, – Meri Poppins qaşığı ona tərəf uzatdı.

– Mən bu zəhrimarı içmək istəmirəm, – Maykl burnunu bürüsdürdü. – İcməyəcəyəm! Mən xəstə deyiləm! – o qışqırdı.

Amma Meri Poppins onun üzünə elə bir nəzərlərlə baxdı ki, Maykl o dəqiqə bir şeyi dəqiq anladı: Meri Poppinslə zara-fatın axırı pis qurtara bilər. Onda nə isə qeyri-adi, adamı qor-xudan, həyəcanlandıran bir şey var idi.

Qaşığı yaxınlaşdı, Maykl köksünü ötürdü, gözlərini qıydı və dərmanı içdi. Və... nə qədər təəccüblü olsa da, dərmandan sonra onun sifətinə bəxtiyar bir təbəssüm yayıldı.

– Ax, necə də şirindir! – O, dilini ağzında oynadaraq dərmanı uddu, – Çiyələkli dondurma! – o içini çəkdi. – Yenə də olar?

Meri Poppins isə, elə bil, onu heç eşitmirdi də; sifətindəki dəyişməz ifadə ilə bu dəfə Ceyn üçün dərman hazırlayırdı. İndi də qaşığa qızılı-yaşılı rəngli qatı maye töküldü. Ceyn mübahisə etmədən öz payını içdi.

– Limonlu sirop, – o, dodaqlarını ləzzətlə yalayaraq dedi.

Meri Poppins şüşəni artıq körpələrə tərəf aparırdı.

– Xahiş edirəm, onlara verməyin, – Ceyn yalvardı, – Onlar hələ çox balacadırlar; bu, onlara ziyandır. Xahiş edirəm.

Amma Meri Poppins, elə bil, heç nə eşitmirdi; əhliləşdirici baxışı ilə Ceynə baxıb, qaşığı əvvəlcə Conun ağzına soxdu.

Con qaşığıdakını böyük məmnunluqla uddu, dərmandan bir neçə damcı yaxalığının üstünə düşdü. Maykl ilə Ceyn gördülər ki, bu dəfə Meri Poppinsin qaşığındakı süddür. Sonra Barbara da öz payını aldı və qaşığı iki dəfə yaladı.

Meri Poppinsin öz növbəsi də yetişdi, o da öz qaşığını ağzına kimi doldurub içdi.

– Romlu punş, – o, dodaqlarını marçıldıtdı, sonra şüşənin ağzını bağladı və qaşığı yenə də şüşənin boğazına bərkitdi.

Ceynlə Maykl gözlərini geniş- geniş açaraq ona baxırdılar, çünki möcüzələr bununla bitmədi. Şüşəni daş piltənin üstünə qoyan Meri Poppins uşaqlara tərəf çevrildi.

– İndi isə yatmağa, – dedi və onları soyundurmağa başladı. Dayə Keyt hər dəfə onları soyundurub-geyindirəndə hər düymənin, hər düymə yerinin üstündə uzun müddət niqqıldayırdı, ah-uf edir, çətinlik çəkirdi, Meri Poppinsin isə əli paltarlarına dəyən kimi, elə bil, düymələr öz-özünə açıldı. Heç bir dəqiqə də keçməmişdi ki, Ceynlə Maykl artıq öz çarpayılarında idilər; özləri də küçə fənərindən düşən tutqun işıqın alıtında Meri Poppinsin çantadan əşyaları necə çıxardığına diqqətlə tamaşa edirdilər.

Oradan nələrlə çıxmadı ki... Baykadan tikilmiş yeddi gecə köynəyi, dörd sadə köynək, bir neçə cüt hündürdaban tuflı, domino qutusu, iki hamam papağı, açıqca albomu... açılıb-bağlanan çarpayı, pərqu yorğan və pərqu döşək... Ağlasığmazdı. Amma həqiqətdi. Meri Poppins öz çarpayısını Con və Barbaranın yataqlarının arasında yerləşdirib yerinə girdi.

Ceyn də, Maykl da dizlərini qucaqlayıb yerlərinin içində oturmuşdular, səssizcə dayənin hərəkətlərinə göz qoyurdular. Onlara yalnız bir şey aydın idi – “Albalı” küçəsindəki 17 nömrəli evdə yeni həyat başlayıb.

Meri Poppins gecə köynəyini başına çəkdi, üzü yaxalıqdan çıxanda dayandı. Elə bil, başında çadır qurulmuşdu və Meri Poppins də həmin çadırın içində soyunmağa başladı. Maykl valeh olmuş baxışlarla onun bir hərəkətini belə gözdən qoymamağa çalışırdı.

– Meri Poppins! – o, birdən qışqırdı, – siz heç vaxt, heç vaxt bizim yanımızdan çıxıb getməyəcəksiniz ki?

Cavab gəlmədi. Maykl həyəcanlandı, sualını təkrar etdi:

– Siz heç vaxt, heç vaxt bizim yanımızdan çıxıb getməyəcəksiniz ki?

Meri Poppinsin başı gecəköynəyinin yaxalığından çölə boylanı – onun gözlərindən od püskürürdü.

– Bircə kəlmə də eşitsəm, – o, qəzəblə dedi, – polis çağıracağam.

– Bağışlayın, mən, sadəcə, demək istəyirdim ki, – Maykl qorxa-qorxa mızıldandı, – biz sizin getməyinizi istəmirik, – sonra da pərt olub səsinə kəsdi, onun yanaqları qırpırmızı qızarmışdı.

Meri Poppins ona, sonra da Ceynə baxdı, çıxmırdı və qıscaca dedi:

– Mən külək öz səmtini dəyişdiyi vaxt gedəcəyəm.

Sonra şamı söndürdü və yatağına uzandı.

– Əladır ki... – bilinmədi ki, Maykl bu sözü özünə, yoxsa Ceynə deyir. Amma Ceynə heç nə eşitmədi. O, düşüncələr aləminə qərq olmuşdu... fikirləşirdi ki, görəsən, onların evində nə baş verirdi?

Meri Poppins bax elə beləcə “Albalı” küçəsindəki 17 nömrəli evdə yaşamağa başladı. Düzdür, bəzən Bankslardan hansısa – bu ya böyüklərdən olurdu, ya da kiçiklərdən – dayə Keytin sakit, rahat idarəçilik üsulunu xatırlayıb heyifsilənir, köks ötürürdü, amma bununla belə, ümumilikdə hamı Meri Poppinsin göydən yağan qar kimi birdən-birə peyda olmasından çox razı idi.

Mister Banks məmnun idi ki, Meri Poppins heç bir küçə qaydalarını pozmadan onun evinə təkcə gəlib və ona görə polisə cərimə ödəmək lazım gəlməyəcəkdi. Missis Banks məmnun idi ki, bütün tanış-bilişlərinə necə müasir dayələri olduğunu lovğalana-lovğalana danışa bilirdi – axı bu dayə üçün, ümumiyyətlə, zəmanət məktubu anlayışı yox idi.

Missis Brill və Elen isə əməllicə xoşbəxt idilər, çünki bütün günü mətbəxdə oturub çay içirdilər. Hətta stəkanın sayını belə itirmişdilər. Özləri də sevinirdilər ki, artıq anasından ayrı düşmüş balacaları yedirtmək və yatırtmaq qayğısından azad olmuşdular.

Elə Robertson Ey adlı o oğlan da Meri Poppinsdən razı idi, çünki onun cəmi bir cüt ayaqqabısı var idi, onu da özü təmizləyirdi.

Bəs Meri Poppinsin özü nə hiss edirdi – bax, bunu heç kim bilmirdi. Axı Meri Poppins öz sirrini heç vaxt heç kimə danışmazdı.

II fəsil İstirahət günü

– Hər ayın üçüncü cümə axşamı, – missis Banks dedi, – saat ikidən beşə kimi istirahət vaxtınızdır.

Meri Poppins onu sərt baxışlarıyla daladı.

– Yaxşı ailələrdə, madam, – o, qəti şəkildə bildirdi, – istirahət günü hər ayın ikinci cümə axşamı olur: saat birdən altıya qədər. Mənim şərtim belədir, yoxsa... – Meri Poppins mənalı-mənalı susdu və missis Banks başa düşdü ki, əgər razılaşmasa, dayə onların evindən çıxıb gedəcək.

– Nə olar, qoy hər ikinci cümə axşamı olsun, – o, razılıqla başını tərpətdi və ürəyində təəssüf etdi ki, Meri Poppins yaxşı ailələrdəki həyatı bu cür incəliyinə qədər bilir.

Və budur, ilk istirahət günü yetişdi. Meri Poppins ağ əlcəklərini əlinə keçirdi, çətirini qoltuğunun altına dürtdü – yağış yağmırdı, amma çətirin elə gözəl dəstəyi var idi ki, onu, sadəcə, evdə qoymaq olmazdı.

Əgər dəstəyinin yerində tutuquşu başı olan belə bir çətiriniz olsaydı, heç siz də onu əlinizdən yerə qoymazdınız.

Meri Poppins cılığın təbiətli qadın idi və gözəl görünməyi çox xoşlayırdı. Özü də hər zaman məhz belə göründüyünə qətiyyənlə şübhə etmirdi.

Ceyn uşaq otağının pəncərəsindən başını çıxarıb ona əl elədi və soruşdu:

– Siz hara gedirsiniz?

– Zəhmət olmasa, pəncərəni bağla, – Meri Poppins sərt səs-lə dedi və Ceynin pəncərədən çıxan başı o dəqiqə geri çəkildi.

Meri Poppins həyat qapısından çıxdı, küçədə, az qala, qaça-qaça yeriməyə başladı: elə bil, artıq keçməkdə olan günün arxasınca özünü yetirməyə çalışırdı.

O, tinə çatıb sağa döndü, sonra sola... Təşəxxüslə başını yelləyib polisə salamlaşdı, polis isə cavabında havanın gözəl olduğunu söylədi və Meri Poppins ancaq bu vaxt hiss etdi ki, deyəsən, artıq istirahət günü başlayıb.

O, içində kimsənin olmadığı avtomobilin yanında ayaq saxladı, yan şüşəsinə göz yetirib şlyapasını düzəltdi, donunu sığaladı və dirsəyi ilə çətirini özünə elə sıxdı ki, tutuquşunun başı yaxşıca görünsün.

Meri Poppins bu gün Kibritçi ilə görüşməli idi.

Kibritçinin iki sənəti vardı. Əvvəla, o bütün adi kibritçilər kimi küçədə kibrit satırdı, bundan başqa isə, həm də səkidə şəkil çəkirdi. Və bu dəqiqə onun hansı işlə məşğul olması havanın vəziyyətindən asılı idi. Əgər yağış yağdırsa, deməli, kibrit satırdı – belə bir havada hansı şəkil çəkməkdən danışmaq olar ki? Əgər günəş parlaydırsa, deməli, bütün günü asfaltın üstü ilə sürünə-sürünə rəngbərəng tabaşirlərlə gözəl şəkillər çəkəcəkdi.

Kibritçi bu şəkilləri ildırım sürətilə çəkərdi: siz bir yolayrıcından o biri yolayrıcına çatana kimi o artıq küçənin hər iki tərəfini öz fantaziyasının məhsulları ilə doldura bilərdi.

Həmin gün hava soyuq olsa da, aydın idi və Kibritçi də öz ikinci işi ilə – yəni şəkil çəkməklə məşğuldu. Meri Poppins barmaqlarının ucunda ona yaxınlaşdığı vaxt Kibritçi bütöv bir şəkil qalereyasına yekun vurub, iki banan, alma və kraliça Yelizavetanın şəklini bitirməkdə idi.

– Ey! – dayə astadan Kibritçini çağırırdı.

O isə heç nə görmür, heç nə eşitmirdi, çünki həmin dəqiqə bananların üstünə qəhvəyi rəngli nöqtələr çəpələməyə başı bərk qarışmışdı. Bu işi bitirən kimi də eyni tabaşirlə kraliça Yelizavetanın saçlarının buruqlarını işləməyə başladı.

– Öhö, – Meri Poppins yalnız əsl ledilərin öskürə biləcəyi nəzakətlə öskürdü.

Kibritçi səksəndi, başını qaldırdı və onu gördü.

– Meri! – o qışqırdı. Əgər eşitsəydiniz, siz də bu səsdən o dəqiqə başa düşəcəkdiniz ki, Meri Poppins onun həyatında çox əhəmiyyətli yer tutur.

Meri Poppins başını aşağı saldı və ayaqqabısının burnunu iki dəfə asfalta sürtdü. Sonra ayağının ucuna baxıb gülümsədi, amma bu, elə bir təbəssüm idi ki, ayaqqabı burnu, kədər içində olsa da, etiraf etməliydə: yüz faiz ona ünvanlanmayıb.

– Bu gün mənim istirahət günümdür, Bert, – nəhayət ki, Meri dilləni, – məgər yadında deyil?

Kibritçinin adı Bert idi. Bazar günləri isə onu Herbert Alfred deyə çağırırdılar.

– Əlbəttə yadımdadır, Meri! – Bert dedi. – Ancaq bilirsənmi... – o susdu və son çəkdiyi şəklin yanına qoyduğu kartuzuna¹ tərəf kədərlə boylandı: onun içində cəmi bircə dənə ikipenslik parlayırdı.

Kibritçinin baxışlarının hara tuşlandığını görən Meri soruşdu:

– Bütün pulun elə bu qədərdir, Bert?

Meri Poppins elə bir səslə soruşdu ki, bu cür şən səsin sahibinin kədərli ola biləcəyi Kibritçinin heç ağına belə gəlməzdi.

– Hə, hamısı budur, – Bert dilləndi, – bugünkü qazancım lap pis olub. Özün bax, belə gözəlliyi görüb necə pul verməmək olar axı? – o, başı ilə kraliça Yelizavetanın şəklini göstərdi, – məsələ belədir, Meri... bu gün səni çaya qonaq edə bilməyəcəyəm.

Meri Poppins hər istirahət günü qonaq edildiyi moruq mürəbbəli ponçikləri yaxşı xatırlayırdı və az qalmışdı ki, içini çəksin, amma gözü Kibritçinin sifətinə sataşdığından özünü vaxtında ələ ala bildi. Ağzından çıxacaq ahı böyük məharətlə təbəssümə çevirdi.

– Eybi yoxdur, Bert, – dedi, – qanını qaraltma. Mən onsuz da çay içmək istəmirdim. Çay içmək nə böyük həzzdir ki belə? Boş yerə zamanını itirməkdən başqa bir şey deyil.

Etiraf edin ki, Meri Poppins özünü çox alicənab apardı – axı o, içinə moruq mürəbbəsi qoyulmuş ponçikləri çox sevirdi.

Kibritçi də eyni şeyi fikirləşdi; o, qızın ağ əlcəkli əllərini ovcunun içinə alıb bərk-bərk sıxdı. Sonra onlar birlikdə rəngarəng şəkillərə tamaşa etməyə başladılar.

– İndi mən sənə elə bir gözəllik göstərəcəyəm ki!.. Beləsini hələ heç vaxt görməmişən, – Kibritçi Meri Poppinsi dağ rəsminə tərəf apararaq qürurla dilləndi; dağın başını qar bürümüş, yamaqları isə iri-iri qızılgüllərlə dolu idi, onların üstünə qonmuş cırcıramalar da gözəl görünürdülər.

¹ Qabağı günlüklü furajka, papaq

Bu dəfə Meri Poppinsin sinəsindən elə bir ah qopdu ki, bu, onun dostunu qətiyyənlə kədərləndirə bilməzdi.

– Aman Allah, Bert! – Meri pıçıldadı, – Çox gözəldir!

Meri Poppins bu sözlərlə demək istəyirdi ki, onun rəsmi Kral Akademiyasında – insanların öz şəkillərini sərəgilədiyi otaqlarda asılmağa layiqdir və Bert də onu çox gözəl başa düşdü. Əlbəttə, o da istərdi ki, şəkilləri o cür dəbdəbəli yerlərdə asılsın. Əgər asılsaydı, o zaman kim istəsə, gəlib onlara baxa və zövq ala bilərdi; özü də, adətən, belə şəkillərə uzun-uzadı baxırlar. Sonra da kim isə birdən-birə deyir: “Ah, aman Allah, necə də oxşayır!”

Kibritçi Merini növbəti, daha gözəl şəklin yanına apardı. Bu gözəl bir peyzaj idi – ağaclar, otlar, lap uzaqlarda isə göy ləkə kimi görünən dəniz.

– Aman Allah! – daha yaxşı görə bilmək üçün aşağı əyilən, amma tez də dikələn Meri Poppins soruşdu, – sənə nə olub, Bert?

Kibritçi onun ikinci əlini də ovcuna aldı – o, həddindən artıq həyəcanlı idi.

– Meri, mənim ağıma belə bir fikir gəlib! Nə üçün də biz bura, bu şəkklə girməyək, özü də elə bu dəqiqə? Hə, Meri? – və o, əlindən yapışaraq Merini çuqun hasardan, fənər dirəklərindən, ümumiyyətlə, bu küçədən bacardıqca uzaqlaşdırmağa çalışdı. Ah! Budur, onlar artıq oradadırlar – şəklin düz mərkəzində.

Bura gözəl, yaşıl bir çəmənlik idi, hər yer başdan-başa sakitlik içindəydi; yeridikcə ayaqlarının altından təzəcə cücərən otların xışıltısı eşidilirdi. Yox, bu mümkün deyil! Nəyə görə mümkün deyil ki? Meşəliyə doğru getdilər. Yaşıl budaqlar aradabir əyilərək onların şlyapalarına toxunurdular; ayaqlarının yanında isə göy qurşağı kimi parlaq rəngli çiçəklər yallı gedirdi.

Meri ilə Bert bir-birinə baxdılar – onlar özləri də dəyişmişdilər. Kibritçinin əynində təptəzə kostyum var idi – yaşıl və qırmızı cızıqlı sürtük və ağ şalvar; başında da yeni həsir şlyapa. O lap yenicə qəlibdən çıxmış altipenslik kimi par-par parlayırdı.

– Ah, Bert, sən necə də yaraşılısan! – Meri fəxrlə dedi.

Başını ona tərəf çevirən Bert bir anlıq yerindəcə donub-qaldı: o, gözlərini Meridən ayıra bilmirdi. Nəhayət ki, özünə gəldi, köksünü ötürüb həyəcanla dilləndi:

– Necə də gözəldir!

Bundan savayı bircə kəlmə belə əlavə etmədi. Amma Meriyə elə heyranlıq dolu gözlərlə baxdı ki, qız özünü saxlaya bilməyib çantasından güzgüsünü çıxartdı.

Hə, Meri də dəyişmişdi. Çiyinlərini parlaq naxışlı ipək şal bəzəyirdi, şlyapasından aşağı sallanan upuzun dəvəquşu lələyi isə boynunu incə toxunuşlarla qıdıqlayırdı.

Tuflilərinin içərisində ən yaxşısı olan ayaqqabısı da yoxa çıxmışdı, əvəzində üstündə brilyantlarla bəzədilmiş toqqası olan gözəl tuflilər peyda olmuşdu. İkiyə şey öz yerində idi: əllərindekəki ağ əlcəklər və qoltuğunun altındakı dəyərli çətir.

– Aman Allah! – Meri Poppins çığırdı. – Doğrudan da, elə istirahət günü imiş ki...

Onlar bir-birindən və özlərindən zövq ala-ala meşəliyin dərinliyinə doğru irəliləməyə başladılar və tezliklə gün işığına bürünmüş yamyaşıl bir talaya gəlib çıxdılar. Təsəvvür edirsiniz, talanın ortasında qoyulmuş stolun üstündə onları çay dəstgahı gözləyirdi.

Yamyaşıl stolun ətrafına yamyaşıl stullar düzülmüşdü, ortasında isə, az qala, başı göylərə çatacaq ponçik qalağı var idi. Yanına isə böyük mis çaydan qoyulmuşdu. Süfrədəki ən gözəl şey krevetlərlə dolu iki boşqab idi və əlbəttə ki, iki çəngəl – hər halda, əlləriylə yeyəsi deyildilər ki...

– Məni çimdikləyin! – Meri Poppins dedi. Nədənsə bərk məmnun olanda onun sevə-sevə ən çox işlətdiyi söz bu olardı.

– Necə də gözəldir! – Kibritçi təkrar etdi. Bu da onun ən çox sevərək işlətdiyi cümlə idi.

– Zəlmət olmasa əyləşin, madam! – elə bu vaxt kiminsə səsi eşidildi.

Dostlar geri çevrildilər və onlara tərəf gələn hündürboylu, qara sürtüklü bir kişi gördülər; onun əlindəki ağappaq salfet qolunun üstünə salınmışdı.

Meri Poppins elə həyəcanlandı ki, az qala, dizləri büküldü və o, tappılı ilə yaşıl stula çökdü – lap elə bil, şax-şax şaqqıldaı. Kibritçinin də heyrdəndən gözləri bərələ qalmışdı. O da qarşı tərəfdəki stula yıxıldı.

– Ümid edirəm ki, özünüz də başa düşdünüz: mən ofisiyantam, – qara smokinqli adam danışmağa başladı.

– Hə, amma şəkildə siz yox idiniz, – Meri Poppins dedi.

– Mən ağacın arxasında dayanmışdım, ona görə də mənə görməmisiniz, – qara smokinqli adam izah etdi.

– Əyləşin, zəhmət olmasa, – Meri Poppins nəzakətlə ona təklif etdi.

– Mənə olmaz, – ofisiyant cavab verdi, amma dəvət onun xoşuna gəlmişdi.

– Sizin krivetləriniz, cənab, – o, qabı Kibritçiyə tərəf sürüşdürərək dilləndi, – və çəngəliniz, – çəngəli əlindəki salfetlə bürüyərək qonağa tərəf uzatdı.

Bert ilə Meri çay içməyə başladılar. Ofisiyant isə onların hər bir istəyini əvvəlcədən təyin etməyə çalışaraq hələ də stolun yanında dayanmışdı.

– Hər halda, biz bu gün moruq mürəbbəli ponçiklərin dadına baxasınız, – əlini ponçik təpəsinə uzadan Meri Poppins hər şeydən razı görünürdü.

– Əladır! – Kibritçi həyəcanla əlini uzadıb iki böyük ponçik götürdü.

– Çay süzüm? – ofisiyant soruşdu və cavab gözləmədən iki fincanı ağızına qədər ətirli çayla doldurdu.

Meri ilə Bert iki fincan da çay içdilər və göz açıb-yumunca bütün ponçik təpəsinin axırına çıxdılar. Sonra stolun arxasından durdular və süfrənin üstünə tökülmüş qırıqları çırpıb təmizlədilər.

– Pul ödəmək lazım deyil, – onlar hesabı soruşmağa imkan tapmamış ofisiyant dilləndi, – bu gün sizin bayramınızdır, – o, çəmənlilik tərəfə əlini yellədi, – orada karusel də var.

Meriylə Bert onun göstərdiyi tərəfə boylandılar, gördülər ki, həqiqətən də, bəzəkli dirəyin ətrafında taxtadan düzəldilmiş atlar fırlanırlar.

– Hər halda, qəribədir, – Meri Poppins dedi, – Axı onlar şəkildə yox idilər.

– Hm, – Kibritçi də karuseli xatırlamırdı, – onlar, bəlkə də, arxa planda imişlər.

Dostlar onları görəndə kimi sürətini azaldan karuselə yaxınlaşdılar. Meri Poppins qarqara atın belinə qalxdı, Kibritçi isə boz atın belinə. Musiqi çalınmağa, onlar isə atın belində fırlanmağa başladılar. Sizcə, onlar hara çapırdılar? Əlbəttə ki, Yarmuta. Axı ikisi də çoxdan idi ki, bu şəhəri görmək istəyirdilər. Yol yaxın deyildi, ona görə də ancaq hava qaralmağa başlayanda geri qayıda bildilər.

– Təəssüf ki, – ofisiant nəzakətlə bildirdi, – saat yeddidə bağlanırıq. Qayda belədir. Siz geriyə qayıda biləcəksiniz? Yolu xatırlayırsınız? İstəyirsiniz, ötürüm?

Qonaqlar razılıqla başlarını tərpətdilər. Ofisiant zərif bir hərəkətlə salfeti havada yellətdi və onları meşədən ötürmək üçün qabağa düşdü.

– Ah, sən bu gün çox gözəl şəkil çəkibsən, – çiyin şalına bürünən və Bertin qoluna girən Meri həyəcanlı idi.

– Mən çox çalışmışdım, Meri, – gördüklərinin təsirindən keyləşmiş Kibritçi təvazökarlıqla cavab verdi. Amma buna baxmayaraq, onun bütün görkəmi gördüyü işdən çox razı qaldığını söyləyirdi.

Nəhayət, hər üçü tabaşirlə çəkilibmiş kimi görünən böyük, ağ qarının yanına gəlib çatdılar; ofisiant ayaq saxladı.

– Budur, gəlib çatdıq. Çıxış buradadır, – dedi.

– Sağlıqla qalın və çox sağ olun, – Meri Poppins onun əlini sıxdı.

– Sağlıqla qalın, madam, – ofisiant təzim etdi və bu vaxt o qədər aşağı əyildi ki, alını, az qala, dizlərinə toxunacaqdı.

Sonra o, başını tərpətməklə Kibritçiyə sağollaşdı. Bert başını yana ataraq gözünün birini qıymışdı – deyəsən, onun sağollaşmaq qaydası belə idi.

Meri astananı keçdi, sonra da Kibritçi onun arxasınca ağ qarıdan çıxdı.

O dəqiqə hər şey dəyişdi: Merinin şlyapasını bəzəyən dəvə-

quşu lələyi yerə düşdü, ipək çiyin örtüyü atılaraq harasa qaçdı, ayaqqabılarını bəzəyən brilyantlar isə yoxa çıxdı.

Kibritçinin kostyumunun parlaq rəngləri də soldu, həsir şlyapa köhnə, işlənməkdən üzülmüş kartuza çevrildi.

Meri Poppins ona baxdı və nə baş verdiyini o dəqiqə başa düşdü – onlar yenə də geri, həmin küçəyə, həmin çəpərin yanına qayıdıb gəlmişdilər.

Hər ikisi səkidə dayanmışdı. Meri tabaşirlə çəkilməmiş tala şəklinə baxaraq orada ofisiantı axtarıb tapmağa çalışırdı. Amma şəkildə heç kim yox idi. Orada hər şey cansız və hərəkətsiz görünürdü. Hətta karusellər də yoxa çıxmışdı. Ancaq ağaclar, otlar, bir də uzaqdan göy ləkə kimi görünən dəniz qalmışdı.

Meri Poppinslə Kibritçi bir-birinə baxır və gülümsəyirdilər. Hər halda, onlar talanın dərinliklərində, ağacların arxasında nəyin gizləndiyini dəqiq bilirdilər.

Axşam Meri evə qayıdanda onu qarşılamaq üçün qapıya qaçan Ceyn və Maykl bir-birinə aman vermədən dayəni sual yağışına tutdular:

– Siz hara getmişdiniz? Harada idiniz ki?

– Nağıllar ölkəsində.

– Bəs orada Zoluşkanı gördünüz?

– Zoluşkanı? Mən? – Meri Poppins kinayəylə soruşdu. – Bircə elə bu qalmışdı... Zoluşka!

– Bəs Robinzon Kruzonu necə? – Maykl soruşdu.

– Robinzon Kruzonu? Bircə elə o çatışmırdı!

– Bəs bu necə Nağıllar ölkəsidir? Nə Zoluşka var, nə də Robinzon Kruzo! Bizim Nağıllar ölkəmiz belə deyil!

Meri Poppins hikkəylə fısıldamağa başladı.

– Ay sizi... Məgər bilmirsiniz ki, hər kəsin özünə görə Nağıllar ölkəsi olur?! – o, təəssüf hissi ilə uşaqlara baxdı.

Sonra bir dəfə də fısıldayıb ağ əlcəklərini çıxarmaq və gözəl çətirini yerləşdirmək üçün yuxarı qalxdı.

III fəsil Gülməli qaz

– Əminsizmi ki o, evdə olacaq? – Ceyn, Maykl və Meri Poppins birlikdə avtobusdan düşdükləri vaxt Ceyn soruşdu.

– Məgər mənim əmim başqa cür də rəftar edə bilər ki? Bizi çaya dəvət etsin, özü də vədə verilmiş zamanda evdən getsin? Belə bir şey kimin ağılına gələ bilər axı? – eşitdiyi sualdan qəlbinin dərinliklərinə qədər inciyən Meri Poppins hiddətlə soruşdu.

Bu gün onun əynində gümüşü düymələri olan göy rəngli paltar və eyni tonda şlyapa var idi. Adətən, belə geyindiği günlərdə çox asanlıqla hər şey onun xətrinə dəyə bilirdi.

Onlar Meri Poppinsin əmisi Mister Kudrinin evinə qonaq gədirdilər. Ceyn və Maykl bunu o qədər çoxdan arzulayırdılar ki, indi təbii olaraq bərk həyəcanlıydılar – birdən əmi evdə olmaz.

– Bəs niyə onun adı mister Kudridir? – Meri Poppinsin arxasınca iti addımlarla gələn və ona güclə ayaq uyduran Maykl soruşdu.

– Əmimə ona görə “mister Kudri” deyirlər ki, soyadı belədir, – Meri Poppins kəsəcə dedi, – əgər mən daha bir sual eşitsəm, biz dərhal geri – evə qayıdacağıq.

Sonra da hər zaman olduğu kimi, narazı şəkildə fııldadı.

Ceynlə Maykl bir-birinə baxaraq tutuldular. Bu isə o demək idi ki, “Gəl daha ondan heç nə soruşmayaq, yoxsa doğrudan da, evə qayıtmalı olarıq”.

Tində – tütüncü dükəninin yanında Meri Poppins şlyapasını düzəltdi. Bu dükənin vitrini çox qəribə idi: əgər ona diqqətlə baxardınsa, üstündə özünün üç surətini görə bilərdin, yox əgər bir az da artıq gözünü yayındırmadan baxsaydın, oradakının sən yox, bir dəstə yad adam olduğunun fərqi varacaqdın.

Meri Poppins vitrində gümüşü düyməli, göy rəngli palto və eyni tonlarda şlyapa taxmış üç Meri Poppinsini görəndə məmnunluqla içini çəkdi. Bu mənzərə ona o qədər gözəl təsir bağış-

ladı ki, indi orada on yox, lap otuz Meri görməkdən belə boyun qaçırmazdı. Nə qədər çox olarsa, bir o qədər yaxşıdır.

– Daha bəsdir, gedək, – o, elə dedi ki, sanki, vitrinin yanında onu ləngidənlər Maykl ilə Ceyn imiş.

Onlar tini buruldular və Robertson-roud küçəsindəki 3 nömrəli evin zəngini dardılar.

Ceynlə Maykl zıncırovun haradasa evin lap dərinliklərində cingildədiyini eşitdilər və ürəkləri əsə-əsər fikirləşdilər ki, bir neçə dəqiqə sonra həyatlarında ilk dəfə Meri Poppinsin əmisi mister Kudri ilə birlikdə çay içəcəklər.

– Əlbəttə, əgər o evdədirsə, – Ceyn pıçılıtlı ilə Maykla dedi.

Elə həmin dəqiqə qapı taybatay açıldı və astanada arıq, görünüşü adamın ürəyini sıxan bir qadın peyda oldu.

– O evdədir? – Maykl tələmtələsik soruşdu.

– Əgər lütf edib danışmaq üçün mənə imkan versən, – Meri Poppins məhvedici baxışlarını növbəti dəfə Maykla zillədi, – çox minnətdar olaram...

– Xoş gördük, missis Kudri, – Ceyn nəzakətlə dilləndi.

– Missis Kudri?! – arıq qadın heyrətlə içini çəkdi. – Siz hansı haqla mənə missis Kudri adlandırmağa cürət edirsiniz? Çox minnətdaram! Mən missis Persimmonam və bununla fəxr edirəm. Sən bir işə bax, kimin ağlına belə bir şey gələ bilər axı – missis Kudri?!

Qadın o qədər əsəbi görünürdü ki, uşaqlar mister Kudrinin mütləq yaxşı olacağını düşündülər... Əlbəttə, əgər miss Persimmon üçün missis Kudri olmaq bu qədər iyrənc idisə, deməli, məntiqlə...

– Yuxarıdakı meydançada birinci qapı, – miss Persimmon dedi və dəhlizlə gedə-gedə nazik, əsəbi səsle deyirməyinə davam etdi: “Belə bir şey kimin ağlına gələ bilər – missis Kudri!”

Ceyn və Maykl Meri Poppinsin ardınca pillələrlə yuxarı – ikinci mərtəbəyə qalxdılar. Meri Poppins qapını döydü.

– Gəlin! Gəlin! – qapı arxasından şən, yüksək əhvali-ruhiyyəli səs eşidildi.

Ceynin ürəyi həyəcədən bərk-bərk döyünməyə başladı. O, baxışları ilə tələm-tələsik Maykla “Evdədir”, – dedi.

Meri Poppins qapını araladı və uşaqları içəri itələdi. Onlar böyük, maraqlı bir otağa düşdülər.

Otağın baş tərəfində kamin çırtılıyla yanırdı, ortasında isə üzərində çay süfrəsi olan stol qoyulmuşdu. Süfrədə nələr yox idi ki? Dörd çay fincanı, bir-birinin üstünə qalaqlanmış buterbrotlar, kökələr, kokos yağı ilə bişirilmiş pirojnalar və çəhrayı qlazurla örtülmüş böyük gavalı piroqu...

– Nə gözəl qonaqlar gəlib! – onları zil bir səs salamladı.

Ceyn və Maykl belə bir səsin sahibinin kim ola biləcəyini görmək üçün ora-bura boylandılar. Amma otaq bomboş idi. Hər halda, onlar heç kimi görmürdülər.

– Albert əmi, – Meri Poppins əsəbi səslə çağırdı, – siz yenə də bildiyinizi heç kimə vermirsiniz? Ümid edirəm ki, bu gün sənin ad günün deyil...

Meri Poppins nə üçünsə danışanda tavana baxırdı. Ceynlə Maykl da başlarını qaldırdılar və nə qədər təəccüblü olsa da, kök, keçəl bir adamın heç bir şeyə toxunmadan havadan asılı vəziyyətdə olduğunu gördülər. O, elə bil ki, gözəgörünməz bir şeyin üstündə oturmuşdu: həm də ayağının birini o birinin üstünə aşırırmışdı, yanında isə bir kənara qoyduğu qəzet var idi. Deyəsən, qonaqlar qapını döydüyü vaxt o, qəzet oxuyurmuş.

– Mənim əzizim, – mister Kudri uşaqlara baxaraq gülümsədi və günahkar-günahkar gözlərini Meri Poppinsə dikdi, – təəssüf ki, belədir. Bu gün mənim ad günümdür.

– Ay-ay-ay, – Meri Poppins başını yellədi.

– Bu, ancaq dünən axşam yadıma düşüb. Artıq dəvətnamə göndərmək üçün gec idi. Bax belə bir xoşagəlməz şey olub, – yuxarıdan-aşağı Ceyn və Mayklı süzən gonbul kişi sözünə ara verdi. Sonra yenə də danışmağa başladı, – Görürəm ki, çox təəccüblənmişiniz...

Həqiqətən də, uşaqların ağızları elə geniş açılmışdı ki, mister Kudri bir az balaca olsaydı, qəflətən onlardan birinin içinə düşə bilərdi.

– Mən indi sizə hər şeyi başa salaram. Məsələ çox sadədir. Mən çox zarafatsevən adamam. Bircə barmağını göstər, gülməkdən qəşş edim. Xasiyyətimdəki bu şadyanalığın həddi-

hüddüdü yoxdur. Həyatda elə bir şey yoxdur ki, məni güldürə bilməsin.

Bu sözləri deyər-deməz mister Kudri elə ürəkdən gülməyə başladı ki, elə bil, öz güləyənliyini ələ salıb güldüdü.

– Albert əmi, – Meri Poppinsin ciddi səsini eşidən mister Kudri əvvəlcə çəçədi, sonra da havada yırğalanmağına ara verib sakitləşdi.

– Bağışla, əziz Meri. Hə, mən harada qalmışdım? Hə, əlbəttə... Məsələnin ən gülməli tərəfi ondadır ki... Yaxşı, yaxşı, Meri, özümü ələ almağım üçün dil tökmə... Məsələnin ən gülməli tərəfi ondadır ki, ad günüm cümə gününə düşərsə, o zaman gülməkdən lap partlaya bilərəm.

– Niyə? – Ceyn soruşdu.

– Hə, axı niyə? – Maykl bacısının verdiyi bu sualı havada tutdu.

– Ona görə ki, məhz cümə günü içimə gülməli bir qaz dolur. Partlamağına partlamıram, amma hava sarı kimi uçmağa başlayıram. Özümü heç cür yerdə saxlaya bilmirəm. Hətta lap yüngülcə gülümsəsəm belə, yenə də bax, bu cür ayağım yerdən üzülür. Bilirsiniz, buluda oxşamaq nə qədər gülməlidir? Belə vəziyyətdə heç bir ciddi fikir adamın beyninə batmır, – mister Kudri bu sözləri deyə-deyə yenə də gülməyə başladı, amma gözü Meri Poppinsə sataşan kimi səsini içinə saldı. Sonra yenə sözünə davam etdi:

– Əlbəttə, bu, bir qədər ədəb qaydalarına ziddir, amma çox xoş şeydir. Heç sizin başınıza belə şey gəlib?

Ceynlə Maykl başlarını buladılar.

– Mən də elə belə bilirdim. Deyəsən, bu, təkcə məndə olan xasiyyətdir. Yadımdadır, bir dəfə, belə cümə günlərinin birində sirkə getmişdim. Səhəri gün o qədər gülmüşdüm ki, inanmırsınız, düz yarım sutka tavandan asıla qaldım. Ancaq gecəyarısı, saatların son zəngi eşidiləndə mənim ayaqlarım yerə dəydi. Özüm də elə bir partlamaq partladım ki, elə bil, pistoletdən atəş açdılar. Axı gecəyarıdan sonra artıq şənbə günü başlayır, deməli, ad günü başa çatmış olur. Düz demirəm, gülməlidir? İndi də budur, həm cümə günüdür, həm də ad günüdür. Meri

ilə birlikdə siz də evimə qonaq gəlmisiniz. Aman Allah, mənə güldürməyin də, xahiş edirəm...

Ceynlə Meri onu güldürmək haqqında heç düşünməsələr də, heyrətdən bərəlməmiş gözlərini yuxarı zilləyib, elə bir təəcüblə baxırdılar ki, mister Kudri yenə də özünü saxlaya bilməyib qəşş elədi.

O, gülə-gülə yuxarı qalxır, aşağı enir, sonra yenə təkrar göyə uçurdu... bu hərəkətləri edərkən isə gah əlindəki qəzet xışıldayır, gah da burnunun üstündəki eynək ora-bura sürüşürdü.

Suyun içindəki köpüklərə bənzəyən bu adam buğlana-buğlana yuxarı qalxdıqca gah qaz isindiricisindən, gah tavandan yapışır, elə gülməli görkəm alırdı ki, Ceynlə Maykl tərbiyəli uşaqlar kimi özlərini qaçqıldamaqdan güc-bəla ilə saxlasalar da, gülüş onları boğurdu. Dayanmaq üçün bərk-bərk dodaqlarını bir-birinə sıxırdılar, amma heç bu da kara gəlmirdi. Nəhayət ki, onlar mübarizə aparmaqdan yoruldu, döşəməyə yığılıb civildəyə-civildəyə, içlərini çəkə-çəkə qaçqıldamağa, özlərini orabura çırpmağa, yerdə otərəf-butərəfə dığırılanmağa başladılar.

– Sən bir bax da, – Meri Poppins hirsələndi, – bu nə hərəkətdir belə!

– Mən... Mən... sakitləşə bilmirəm, – özünü kaminin qırağına çıxpan Maykl boğula-boğula dedi, – Bu... bu, çox gülməlidir. Düzdür, Ceyn? Ay aman.... Ay Allah....

Ceyn cavab vermədi, çünki birdən-birə özünü qəribə hiss etməyə başladı: bədəni getdikcə yüngülləşdi, elə bil, kimsə içini hava ilə doldururdu. Bu, həm təəccüblü, həm də çox xoş bir hiss idi.

O daha da bərkdən gülmək istəyirdi. Amma birdən-birə yerindəcə hoppanmağa başladı və hiss etdi ki, uçur. Mayklın gözləri bərəldi: bacısı Ceyn havada uçurdu.

Ceyn yuxarı qalxdı, qalxdı, sonra da başı ilə yüngülcə tavana toxundu, yavaş-yavaş mister Kudriyə tərəf üzdü və ondan yapışdı.

– Oho! – mister Kudri təəccübləndi, – nədir, bu gün sənənin də ad günüdür?

Ceyn başını yellədi.

– Yox? Deməli, gülüşdoğuran qaz keçicidir. Ey, daş plitə, ehtiyatlı ol.

Elə bu vaxt Maykl da gurultulu qəhqəhədən silkələnə-silkələnə uçmağa başladı və özü də bilmədən kaminin üstünə düzülmüş çini statuetlərə toxundu. Bircə saniyə sonra o da mister Kudrinin yanında idi, hətta dizlərinin üstünə enmişdi.

– Enişin mübarək! – mister Kudri onun əlini sıxaraq dedi, – enmək üçün mənim dizlərimin üstünü seçmək sizin tərəfinizdən böyük lütfkarlıqdır... Mən axı aşağı enə bilmirəm. Amma sən özün mənim yanına qalxdın. Bu, əsl centlmen hərəkətidir.

Mister Kudri sözlərini bitirər-bitirməz Maykla bir-birinin gözünün içinə baxdılar və... başlarını geri atıb əvvəlkindən də şən qəhqəhə ilə gülməyə başladılar.

– Ah, mənə nə olub belə?! – birdən mister Kudri Ceynə nəzər salaraq dedi, – Sən, yəqin, fikirləşəcəksən ki, yer üzündə məndən tərbiyəsiz adam yoxdur. Axı çoxdan sizin kimi bir gənc lediyə əyləşmək üçün yer göstərməli idim. Amma təəssüf, sənə stul təklif edə bilməyəcəyəm. Məsləhət görürəm ki, elə havanın üstündəcə əyləşəsən – özün görəcəksən, çox rahatdır.

Ceyn oturdu, sən demə, havada da oturmaq olurmuş, özü də hava əyləşdiyimiz kreslo kimi yupyumşaq imiş.

Ceyn şlyapasını çıxardı və yanına qoydu. Şlyapa asılqan-daymış kimi havadan asıla qaldı.

– Çox gözəl, – mister Kudri dedi və aşağı – Meri Poppinsə baxdı.

– Hə, Meri, biz burada özümüə yaxşı yer eləmişik. İndi də sənin haqqında fikirləşmək lazımdır, əzizim. Düzünü desəm, bu iki gənc dostumun bu gün səninlə birlikdə qonaq gəlməsinə çox şadam. Nədir, niyə qaşqabağını sallamısan? Sən, yəqin ki, e... bütün bu olanları bəyənmişən.

O, Meri Poppinsə tərəf əlini yelləyib, tez də əlavə etdi:

– Üzr istəyirəm, Meri. Axı sən mənim bu xasiyyətimi çoxdan bilirən. İnan, heç ağıma da gəlməzdi ki, gənc dostlarım gülüşdoğuran qaza qarşı bu qədər həssas ola bilərlər. Həqiqətən də, Meri, ağıma gəlməzdi. Sizi hansısa başqa bir gündə

dəvət etmək, ya da içəri girdiyiniz an nə isə çox kədərli bir şey danışmaq lazım idi.

– Mən söz tapa bilmirəm, – Meri Poppins təhqir olunubmuş kimi hikkəylə danışmağa başladı, – Həyatım boyu heç vaxt belə bir mənzərə ilə rastlaşmamışam. Özü də sənin yaşda bir adam, əmican...

– Meri Poppins, Meri Poppins... – Maykl onun sözünü kəsdi, – siz də bizə qoşulun. Nə isə gülməli bir şey haqqında fikirləşin, o dəqiqə bura qalxacaqsınız. Özünüzdə görə bilərsiniz, bu, sox asandır.

– Xahiş edirəm, Meri, bir az səy göstər, – mister Kudri də, az qala, ona yalvardı.

– Burada sizsiz elə darıxdırıcıdır ki... – Ceyn dedi və əlini ona tərəf uzatdı. – Hə, gülməli bir şey haqda fikirləşin, xahiş edirəm...

– Onun buna ehtiyacı yoxdur, – mister Kudri köksünü ötürdü, – istəməsi kifayət edir ki, uça bilsin. Həm də heç bir gülüş olmadan – özü bunu yaxşı bilir.

O Meri Poppinsə baxdı. Dayə qız yenə də əvvəlki kimi kaminin qarşısında, xalçanın üstündə tək-cənə dayanmışdı.

– Hə, nə olar, – Meri Poppins, nəhayət ki, qəti qərara gəldi, – bu, insan mənəviyyəti üçün axmaq və təhqiredici bir şey olsa da, bir halda ki hamınız oradasınız və görüldüyü kimi də aşağı düşmək iqtidarında deyilsiniz, sizə qoşulmaqdan başqa çarəm qalmır.

Bu sözlərdən sonra Ceyn və Mayklın təəccübünə rəğmən Meri Poppins əllərini yanına sıxdı, bircə dəfə belə gülmədən, hətta çöhrəsində təbəssümün balaca bir kölgəsi belə olmadan yuxarı qalxdı və havada – Ceynin yanında əyləşdi.

– Başa düşə bilmirəm, axı neçə dəfə söyləmək olar ki, – o hələ də deyiniirdi, – isti mənzilə daxil olanda paltonu soyunmaq lazımdır? – O, Ceynin paltosunun düymələrini açdı, qızı soyundurdu və geyimini səliqə ilə şlyapanın yanına qoydu.

– Tamamilə haqlısan, Meri, tamamilə haqlısan, – mister Kudri razılıqla başını tərpətdi, sonra əyildi və əlindəki eynəyi daş piltənin üzərinə qoydu. – Hə, budur, artıq dördümüz də rahat yerləşə bildik.

– Rahatlığın rahatlıqdan fərqli var da... – Meri Poppins narazılıqla mızıldandı.

– İndi artıq çay içmək olar, – mister Kudri, sanki, onu heç eşitməyibmiş kimi sözlünə davam etdi. Və birdən məyus halda gözlərini döydü.

– Aman Allah, – o dedi, – Necə də dəhşətlidir! Elə indicə ağılıma gəldi. Axı stol aşağıdadır, biz isə burada, tavandan asılı qalmışıq. Bəs neyləyək? Biz buradayıq, o isə orada! Faciədir! Dəhşətli faciədir! Gülməkdən lap ölmək olar!

O, üzünü burun dəsmalı ilə örtüb ağlamsınmaq əvəzinə qəhqəhə ilə hündürdən gülməyə başladı.

Pirojnasız və xırçıldayan kökələrsiz qalmaq istəməyən Mayklla Ceyn də özlərini saxlaya bilməyərək, gülməyə başladılar – axı mister Kudrinin gülüşü keçici xəstəlik kimi yoluxucu idi.

Mister Kudri burun dəsmalı ilə gözlərini sildi.

– Bizə ancaq bir şey kömək edə bilər, – o dedi, – nə isə ciddi bir şey haqqında fikirləşmək lazımdır. Nə isə çox, çox kədərli bir şey haqqında... O zaman aşağı enə bilərik. Gəlin başlayaq – bir, iki, üç! Nə isə çox kədərli bir şey haqqında!

Maykl məktəb haqqında fikirləşməyə başladı: nə vaxtsa o da səhər tezdən durub məktəbə getməli olacaqdı. Bu lap dəhşət idi!... Amma nəyə görə həmişə qanını qaraldan bu fikir indi ona çox gülünc göründü.

Ceyn isə başqa bir şey haqqında fikirləşdi: “On dörd ildən sonra mən böyük olacağam!” O heç böyümək istəmirdi. Amma nədənsə bu dəfə qətiyyənlə kədərlənmədi. Əksinə, ağılından keçən bu fikir içində xoş hisslər yaratdı. Ceyn özünü uzun ətəkdə və əlində gözəl bir radiküllə təsəvvür edərək gülümsədi.

– Ah, mənim zavallı qoca Emili xalam, – mister Kudri fikirləşdiyini hündürdən deməyə başladı, – onun üstündən omnibus¹ keçmişdi. Çox kədərli hadisə idi. Dözülməzdir. Kədərlidir. Zavallı Emili. Amma onun çətirini xilas edə bilmişdilər. Bu isə elə də kədərli deyil. Mən hətta deyərdim ki, bu... bu... bu çox gülməlidir...

¹ Çoxyerli kare

O, ağzını yummağa imkan tapmamışdı ki, yenə də qəhqəhədən boğulmağa başladı:

– İşə bir bax, çətiri xilas etmişdilər!... Yox, heç nə alınmır! – o, bərk-bərk burnunu silib dedi, – təslim oluram! Bu gənc dostlarım da elə mənim kimi fərasətsizdirlər. Meri, bəlkə, sən bizə kömək edəsən? Elə çay içmək istəyirik ki!..

Ceyn və Maykl günü bu gün də o sözdən sonra baş verən şeylərin izahını tapa bilmirlər. Mister Kudri son sözləri söyləmişdi ki, aşağıda stol yerindən tərpendi, təhlükəli şəkildə yana əyildi və fincanları cingildədə-cingildədə, pirojnalari havaya atıb-tuta-tuta yuxarıya doğru üzməyə başladı, sonra yüngülcə dövrə vurub düz mister Kudrinin qarşısında havadan asılı vəziyyətdə dayandı.

– Ay sağ ol, – mister Kudri iftixarla Meri Poppinsə baxdı, – Meri, mən bilirdim ki, sən çox yaxşı dostsan. Mənimlə üz-üzə otur, özün də zəhmət olmasa, ev sahibəsi rolunu boynuna götür. Qonaqlar da qoy mənim yanımda əyləşsinlər – biri sağımda, biri də solumda. Əla, Maykl, – o, Mayklın necə bacarıqla yuxarı hoppanıb onun sağ tərəfində aşağı endiyini görəndə razılıqla dilləndi. Ceyn isə mister Kudrinin sol tərəfində əyləşdi. Beləliklə, onların dördü də çay içməyə başladılar.

Mister Kudri məmnun halda gülümsəyirdi.

– Adətən, buterbrodlardan başlayırlar, – o, Ceynlə Mayklın üzünə baxdı, – amma bu gün mənim ad günüdür. Biz də əksinə edəcəyik – şirin piroqdan başlayacağıq. Belə bir ardıcılıq mənim daha çox xoşuma gəlir.

Və o, hərəyə böyük bir dilim piroq kəsdi.

– Yenə çay süzüm? – mister Kudri Ceyndən soruşdu. O cavab verməyə imkan tapmamışdı ki, qarşı bərk döyülməyə başladı.

– Buyurun, – mister Kudri dilləndi.

Qarşı açıldı və əlində qaynar su dolu çaydan gətirmiş missis Persimmon içəri girdi.

– Mən elə fikirləşdim ki, mister Kudri, – heyrət içində bomboş otağa göz gəzdirən qadın dedi, – si-zə yə-qın ki... ye-nə lazım olacaq... Aman tanırım. Özün rəhm elə! – ev sahibini və

qonaqlarını tavanın altında stol arxasında əyləşmiş görünən qadın çıxırdı, – həyatım boyu belə bir şeyi heç vaxt görməmişəm. Mən həmişə, mister Kudri, sizi əcaib adam hesab edirdim. Amma hər şeyə göz yumurdum. Axı mənzilə görə pulumu vaxtlı-vaxtında ödəyirsiniz. Amma belə bir qəribə hərəkət... öz qonaqları ilə havada çay içmək... Mister Kudri, mən heyrət içindəyəm. Bu elə bir tərbiyəsizlikdir ki... özü də sizin yaşda bir centlmen üçün... Mən heç vaxt bacarmazdım...

– Özü də necə bacarardınız, missis Persimmon! – Maykl dedi.

– Nəyi bacarardım? – ev sahibəsi təkəbbürlə başını arxaya atıb soruşdu.

– Ceynlə mənim kimi gülüşdürən qaza yoluxmağı.

Miss Persimmon həqarətlə üz-gözlərini turşutdu.

– Mən özümə hörmət edirəm, cavan oğlan, – o dedi, – və elə bir səviyyəyə enməyəm ki, futbol topu kimi havada hoppayıb-düşüm. Mən ayaqlarımı torpağa möhkəm basmasam, Emili Persimmon olmaram. Və... Aman Allah, bu nədir belə... Aman Allah! Aman Allah! Kömək edin! Kömək edin!

Missis Persimmon öz sözlərinin əksinə hərəkət etdi, onun ayaqları yerdən üzüldü və zavallı qadın ensiz, uzun şar kimi yellənə-yellənə havada uçmağa, əlindəki məcməyini yerə salmağa üçün onunla ciddi-cəhdlə janqlyorluq etməyə başladı.

Dilxorçuluğundan, az qala, ağlamaq həddinə çatan qadın başqa çıxış yolu tapmadığından, stola tərəf uçdu və əlindəki məcməyini onun üstünə qoydu.

– Çox sağ olun, – Meri Poppins sakit və nəzakətli səsle ona təşəkkür etdi.

Miss Persimmon geri çevrildi və öz-özünə: “Belə bir təhqir... adamın ağına belə gəlməz...bu cür tərbiyəli və düşüncəli bir qadını... Yox, mən mütləq həkimlə görüşməliyəm”, – pıçıldaya-pıçıldaya havada süzdü, sonra da üzünə ağrı uçdu.

Ayaqları döşəməyə dəyər-dəyməz bircə dəfə də arxasına baxmadan otaqdan bayıra qaçdı.

“Necə böyük təhqir!” – onun şivəni bir dəfə də eşidildi və qarşı ardınca tappılıyla çırpıldı.

– Belə çıxır ki, əgər özünün dediyi kimi, ayaqlarını torpağa möhkəm basa bilmirsə, deməli, Emili Persimmon deyil, – Ceyn Mayklın qulağına pıçıldadı.

Mister Kudri isə Meri Poppinsə bir qədər qəribə, tənə dolu baxışlarla baxırdı.

– Meri, Meri... Hər halda, lazım deyildi... lazım deyildi, Meri... Yazıq arvad daha heç vaxt özünə gələ bilməyəcək; mənim bu sözlərimi hələ çox xatırlayacaqsan. Əcəb görkəmi var idi! O, necə də gülməli uçurdu – fırlana-fırlana...

Bu sözləri deyən mister Kudri Maykl və Ceynlə birlikdə yenə də böyrünü tutub gülməyə başladı: Emili Persimmonun gülməli görünüşü gözlərinin qabağından getmirdi.

– Allah xatirinə! – Maykl yalvarmağa başladı, – Bəsdirin məni güldürdünüz. Daha dözə bilmirəm. İndi partlayacağam!

– Oh, oh, oh! – Ceyn isə bu vaxt əli ilə ürəyini tutmuşdu, balıq kimi ağzını açıb-yumaraq hava udmağa çalışırdı.

– Aman Allah, xilas et və rəhm elə! – mister Kudri burun dəsmalını tapa bilmədiyindən smokinçinin ətəyi ilə gözlərini sildi və gur-gur guruldadı.

– Evə getmək vaxtıdır! – Meri Poppinsin otaqdakıların şaq-qılıtlı gülüşünü batıran gur səsi eşidildi.

Elə bu vaxt gözlənmədən – yaxşı bir silkələnmədən sonra – Ceyn, Maykl və mister Kudri aşağı yumbalandılar. Üçü də birdən qəribə bir taqqıltı ilə yerə dəydilər.

– Evə getmək vaxtıdır!

Bu, bütün axşam ərzində onların eşitdikləri ilk kədərli fikir idi. Ona görə də ağıllarından keçən kimi gülüşdoğuran qaz içlərindən çıxdı və hər üçü bir göz qırpımında özlərini aşağıda gördülər.

Ceyn və Maykl kökslərini otürür, Ceynin palto və şlyapasını əlində tutan Meri Poppinsin necə asta-asta aşağı endiyinə tamaşa edirdilər. Mister Kudri də içini çəkdi – onun ağzından dərin, uzun və ağır bir “ah” çıxdı.

– Nə pis oldu, – nəhayət, o bir az özünə gəlib dedi, – heyif ki, siz getməlisiniz. Mən həhə həyatımda heç vaxt belə şənlənməmişdim.

– Elə mən də, – Maykl kədərlə başını tərpətdi. Yenidən ayaqlarını yerə basmaq və içinə dolan gülüşdoğuran qazın səni necə göyə qaldırdığını hiss etməmək çox kədərli idi.

– Elə mən də heç vaxt, – qapının astanasında barmaqlarının üstünə qalxaraq mister Kudrinin qurumuş alma kimi qırışmış yanaqlarını öpən Ceyn dedi, – heç vaxt, heç vaxt...

...Onlar evə avtobusla qayıdırdılar. Hərəsi Meri Poppinsin bir tərəfində oturmuşdu. Heç biri danışmırdı, şən keçmiş ad gününün hər anını təkrar-təkrar gözlərinin qabağına gətirirdilər. Birdən Maykl yuxulu səslə Meri Poppinsdən soruşdu:

– Bəs sizin əminiz tez-tez özünü belə aparır?

– Necə? – Meri Poppins acıqlı səslə soruşdu; elə bil, Maykl onu incidəcək bir şey soruşmuşdu.

– Belə də... Uçur, gülür, havada dombalaq aşır...

– Havada? – Meri Poppinsin səsi bu dəfə lap əsəbi idi. – “Havada dombalaq aşır” nə deməkdir?

– Maykl demək istəyirdi ki, – Ceyn qardaşının köməyinə çatdı, – sizin əminiz tez-tezmi gülüşdoğuran qazla dolur və tavana kimi qalxıb uçmağa başlayır?

– Tavana qalxıb uçmağa başlayır? Bu nə cəfəngiyatdır belə? Kim tavana qalxmışdı? Mən sizin yerinizə lap xəcalət çəkirəm, axı belə bir şey haradan ağılınıza gələ bilər?

Meri Poppins özündən çıxmışdı.

– Amma... o uçurdu axı... Biz özümüz gördük, – Maykl sözündən geri çəkilmək istəmədi.

– Nə? Gördünüz ki, o, tavana qədər ucur? Siz belə bir şeyi deməyə necə cürət edirsiniz? Mənim əmim sağlam düşüncəli adamdır, dürüstdür, əməksevərdir... Siz gərək onun haqqında böyük hörmətlə danışırsınız. Bir də, zəhmət olmasa, gediş biletinizi yeməyin. “Tavana uçur...” Belə bir şey gör kimin ağılına gələ bilər?

Maykl ilə Ceyn çaşqın baxışlarla bir-birinin üzünə baxdılar, amma daha heç bir söz demədilər: onlar bilirdilər ki, Meri Poppinslə mübahisə etməyin mənası yoxdur, hətta o, nə qədər qərribə sözlər danışsa belə.

Amma uşaqların bir-birinə dikilmiş gözlərində bir sual oxu-

nurdu: “Axı mister Kudri havada uçurdu... yoxsa yox? Kim haqlıdır, onlar, yoxsa Meri Poppins?”

Heyif ki, bu suala cavab verə biləcək bir kimsə yox idi.

Avtobus dəli kimi silkələnə-silkələnə, hoppana-hoppana onların evlərinə doğru gedirdi.

Meri Poppins uşaqların arasında oturmuşdu; incik, səssiz, uşaqlar isə – onlar axı həmin gün çox yorulmuşdular – bir az sonra ona söykəndikləri yerdəcə dərin yuxuya getdilər. Onlar hətta yuxuda da bu tapmacanın cavabını tapmağa çalışırdılar.

IV fəsil

Miss Larkın Endryusu

Miss Lark qonşu evdə yaşayırdı.

Amma əhvalatın davamını danışmazdan əvvəl gərək həmin qonşu evi sizə təsvir edim.

Bu, çox gözəl ev idi, hətta bütün “Albalı” küçəsində olan evlərin ən gözəli də deyə bilərəm. Deyilənə görə, Admiral Bumun özü belə miss Larkın evinə qibtə edirdi, halbuki onun evində adi boruların yerinə gəmi boruları qoyulmuş, həyətinə isə bayraq dirəyi var idi.

Admiral Bumun miss Larkın evinin yanından keçərkən uca-dan danışdığını “Albalı” küçəsinin sakinləri dəfələrlə eşitmişdilər:

– Məni ildırım vursun! Axı bu cür ev onun nəyinə lazımdır?

Admiralın qibtəsinin səbəbi evin hasarınıdakı iki darvaza idi. Onlardan biri miss Larkın dostları və qohumları üçün nəzərdə tutulmuş, digəri isə qəssab, çörəkçi və südçü üçün idi.

Bir dəfə çörəkçi səhvən dostlar və qohumlar üçün nəzərdə tutulmuş alaqapıdan gəlmişdi. Miss Lark elə hirsələnmişdi ki, bundan sonra həmin çörəkçidən bir də çörək almayacağını demişdi. Amma sonra çörəkçinin günahından keçməli olmuşdu, çünki üstündə xırçıldayan burmaları olan dadlı bulkaları bütün mahalda ancaq o belə gözəl bişirə bilirdi.

Bununla belə, miss Lark çörəkçini öz hüsn-rəğbətindən bir-dəfəlik məhrum etmişdi; hətta iş o yerə çatmışdı ki, bulkaçı bu

evə gələndə kartuzunu düz gözlərinin üstünə qədər basırdı ki, miss Lark onu tanıya bilməsin. Düzdür, indiyə qədər elə bir hal olmamışdı ki, miss Lark onu kiminləsə səhv salsın. Amma yenə də o, ev sahibəsinin gözünə görünməməyə çalışırdı.

Ceyn və Maykl miss Larkın nə etdiyini, məsələn, öz bağçasında gəzişdiyini, yoxsa küçəyə çıxdığını həmişə dəqiq bilirdilər: çünki bu qadın öz üstündə o qədər çox sancaq, boyunbağı və sırğa gəzdirdirdi ki, hər addım atdıqca cingilti və şıqqıltı səsləri dünyanı başına alırdı. Elə bil, miss Lark yox, bütöv bir orkestr hərəkət edirdi.

Uşaqları görəndə kimi isə o, həmişə eyni sözü söyləyirdi:

– Sabahınız xeyir (yaxud da əgər şam yeməyinə yaxın olurdusa “axşamınız xeyir”), – sonra da əlavə edirdi, – bu gün biz özümüzü necə hiss edirik?

Ceynlə Maykl başa düşmürdülər ki, miss Lark kimin özünü necə hiss etməsi ilə maraqlanır – onların, özünün, yoxsa Endryunun.

Beləliklə, uşaqlar harada olurdular-olsunlar, bütün günü miss Larkın cingiltili səsinə eşidirdilər:

– Endryu, haradasan? – o qışqırırdı. Ya da:

– Endryu, kamzolsuz¹ küçəyə çıxmağı ağılına belə gətirmə!

Ya da:

– Endryu, tez gəl anacığının yanına.

Əgər siz Endryunun kim olduğunu bilməsəydiniz, elə fikirləşərdiniz ki, bu, balaca bir oğlandır. Ceyn əmin idi ki, miss Lark Endryunu balaca oğlan hesab edir. Amma Endryu heç də uşaq deyildi. O, balaca, ipək kimi yumşaq tükləri olan it idi.

Nə qədər ki hürmürlər, belə itlər lap xəz qorjet² kimi olurlar. Amma elə ki hürməyə başladılar, onların əsl it olduğuna heç kimin şübhəsi qalmır. Çünki heç bir xəz qorjet bir dəqiqənin içində bu qədər səs-küy sala bilməz.

Endryunun yaşadığı həyata fikir versəniz, elə bilərsiniz ki, bu it cildini dəyişmiş fars şahıdır. O, miss Larkın otağında ipək

¹ Keçmişdə qolsuz, qısa kişi paltarı

² Qadınların boyunlarına saldıqları ensiz xəz

yastığın üstündə yatırdı; həftədə iki dəfə avtomobillə bərbərin yanına gedir, orada şampunla yuyundurulurdu; hər gün qaymaqlı süd içirdi, bəzən hətta onun səhər yeməyində ıstıridiyələr də olurdu; küçəyə-bayıra çıxmaq üçün Endryunun dörd cızıqlı və xanalı, dörd dənə də rəngli sürtuku vardı. Bir sözlə, Endryunun hər günü bayram idi.

Onun ad gününə piroq bişirir və üstündə iki şam yandırır-dılar, halbuki hamıya məlum idi ki, cəmi bir şam yandırmaq lazımdır.

Bütün bunların nəticəsi olaraq "Albalı" küçəsində hamının Endryudan zəhləsi gedirdi. Bərbər yanına getmək üçün gözəl kamzolunu geyinib, xəz çulla örtünərək avtomobilə minəndə hamı onu ələ salıb gülürdü. Hələ bu azmış kimi, miss Lark özündən bir şey də icad etmişdi: o, itin xəstələnməsindən qorxaraq ona iki cüt ayaqqabı da almışdı ki, istənilən havada Endryu parkda gözə bilsin.

Bu it də ayağında ayaqqabı küçəyə çıxanda, bu günahsız heyvanı ələ salıb gülmək üçün bütün "Albalı" küçəsi axışıb gəlirdi.

Bir dəfə Maykl ilə Ceyn 17 nömrəli evi qonşu evdən ayıran hasarın yanında dayanıb, çəpərin arasından Endryuya baxırdılar.

– Fu, necə də axmaqdır, – Maykl dedi.

– Haradan bilirsən ki, o axmaqdır? – Ceyn maraqla soruşdu.

– Bilirəm də... Atam da bu gün səhər onu belə adlandırır, –

– Maykl cavab verdi və Endryunu cıratmağa başladı.

– O axmaq deyil, – Meri Poppinsin səsi eşidildi, – və gəlin bu məsələ ilə bağlı mübahisə etməyə.

Meri Poppins haqlı idi. Endryu heç də ağılsız it deyildi. Elə siz də tezliklə buna əmin olacaqsınız.

Amma elə fikirləşməyin ki, bu it miss Larka hörmət etmirdi. Əlbəttə ki, edirdi. Hətta hissələrini bürüzə vermədən onu özünü bildiyi kimi çox istəyirdi də. Məgər, az qala, anadan olduğu gündən ona qarşı bu qədər mehriban olan bir qadını sevməmək olardı? Düzdür, o hərdən hirslənirdi ki, miss Lark onu həddindən artıq çox sıgallayır, çox öpür. Amma yenə də bu qadın ona bərk bağlı idi.

Bir məsələyə də heç bir şübhə ola bilməzdi – Endryunun yaşadığı həyat onu bərk incidirdi. O, hər gün yediyi toyuq döşünün və qulançar omletinin əvəzinə yaxşı bir çiyət parçası almaq üçün öz varidatının yarısını – əgər belə bir varidatı olsaydı – qurban verə bilərdi.

Endryu ürəyinin dərinliklərində adi həyat iti olmaq istəyirdi. Hər dəfə ata-babalarının miss Larkın qonaq otağının divarlarına vurulmuş şəkillərinin yanından keçərkən utandığından tir-tir titrəyirdi. Heyifsilənirdi ki, belə tanınmış atası, babası və ulu babası olub.

Endryu nəinki həyat iti olmağı arzulayırdı, həm də ancaq küçə itləri ilə dostluq edirdi. Bir dəqiqə imkan tapan kimi, küçə qapısının ağzına qaçır və dostlarının orada nə zaman peyda olacaqlarını gözləyirdi. Çünki burada onlarla adi it məsələləri haqqında bir-iki kəlmə söhbət etmək olurdu.

Amma bu cür hadisələr nadir hallarda baş verirdi... Miss Lark onu küçə qapısının ağzında görünən kimi o dəqiqə çıxırırdı:

– Endryu, Endryu... Gəl bura, mənim yarasıqlım! O dəhşətli küçə avaraları ilə söhbət etməyinə son qoy!

Və əlbəttə ki, Endryu evə getməyə məcbur olurdu. Əks halda miss Lark küçə qapısının ağzına kimi gəlib, onu dostlarının yanında pərt edir, qucağına alıb evə aparırdı.

Utandığından qıpqırmızı qızaran Endryu tələsə-tələsə pilləkənlərə tərəf qaçır ki, o biri itlər miss Larkın onu əzizləmək üçün dediyi sözləri eşitməsinlər. O sözlər arasında “qiymətsiz” də var idi, “mənim xoşbəxtliyim” də, “mənim balaca şirinim” də.

Endryunun dostları arasında biri ona lap yaxın idi. Özü də bu, adi küçə iti deyil, az qala, dillərdə dastan olmuş biriydi. O, erdel-teryerlə Labradorun cütləşməsindən dünyaya gəlmişdi və hər iki cinsin ən pis xüsusiyyətlərini götürmüşdü. Nə vaxt küçə itləri arasında dava düşürdüsə, o mütləq hay-həşirin düz ortasında olardı; nə vaxt baxsaydın, poçtalyonla, polislərlə boğuşurdu; ən pisi isə onun zibilliklərdə, çirkab dolu kanallarda ləz-zət ala-ala eşələnməsi idi.

O, bütün küçənin zəhləsini tökmüşdü. “Albalı”da, az qala, bütün sakinlər sevinirdilər ki, nə yaxşı bu, onların iti deyil.

Endryu isə onu çox sevir, görüşə biləcəkləri günü həsrətlə gözləyirdi. Onlar bəzən parkda salamlayıb bir-birlərini yalnız qoxulaya bilirdilər, nadir hallarda bəxtləri gətirirdi: küçə qapısının yanında durub söhbətləşmələrini deyirəm.

Endryu bütün şəhər xəbərlərini öz dostundan eşidirdi; kənardan baxanda belə böyük köpəyin üzündəki təbəssümdən başa düşmək olurdu ki, danışıqları elə də zərərsiz xəbərlər deyil. Özü də hər dəfə xəbərlərin ən maraqlı yerində pəncərədən miss Larkın səsi eşidilirdi. Böyük köpək ayağa qalxır, qadına dil çıxarır, Endryuya göz vurur və yanlarını basa-basa çıxıb gedirdi. Miss Lark onun heç vecinə də deyildi.

Endryunun küçə qapısının ağzına çıxmasına icazə verilmirdi, o yalnız miss Larkla gəzməyə, ya da ev qulluqçusu ilə dırnaqlarını manikür etdirməyə gedəndə qapıdan çölə çıxa bilirdi.

Ona görə də Endryunu parkda təkə görəndə Ceynlə Mayklın təəccübdən gözləri kəllələrinə çıxdı; it qulaqlarını qısıb, quyruğunu qaldıraraq onların yanından qaça-qaça keçib getdi; elə bil, pələng izinə düşmüşdü.

Meri Poppins uşaq arabasını sərt bir hərəkətlə saxladı; qorxdu ki, birdən Endryu təqibin qızğın vaxtında özü də hiss etmədən içindəki əkizlərlə birlikdə arabanı çevirər.

– Ey, Endryu, sənin kamzolun haradadır? – Maykl miss Larkın ciyiltili səsinə təqlid etməyə çalışaraq itin dalınca qışqırdı.

– Endryu, pis oğlan! – Ceyn isə miss Larkın səsinə dəfələrlə qəşəng təqlid etdiyindən – təəccüblü bir şey yoxdur, axı o qızıdır – qardaşına dəm tutdu.

Endryu təkəbbürlə onlara ötəri nəzər saldı, amma Meri Poppinsə tərəf baxaraq bir-iki ağız hündürdən hürdü.

– Tyaf! Tyaf!

– Dayan... Dayan... Mənə elə gəlir ki, birinci ev sağda, ikinci isə sol tərəfdədir, – Meri Poppins dedi.

– Tyaf? – Endryu bir dəfə də soruşdu.

– Yox, bağı yoxdur. Ancaq arxa tərəfində bostan var. Darvazaları da, adətən, açıq olur.

Endryu yenə də nə isə hürdü.

– Əmin deyiləm, – Meri Poppins cavab verdi, – amma məncə, sən haqlısan. Adətən, nahardan sonra evdə olurlar.

Endryu razılıqla başını yellədi və ayaqlarına güc verib qaçmağa başladı.

Maykla Ceynin gözləri nəbəki boyda olmuşdu.

– O nə deyirdi? – hər ikisi həyəcandan boğula-boğula soruşdu.

– Heç bir şey... o, sadəcə özü üçün gəzməyə çıxıb, vəssalam, – Meri Poppins saymazıyana cavab verdi və dodaqlarını bərk-bərk bir-birinə sıxdı ki, daha ağzından bircə söz belə çıxıb qaça bilməsin.

Conla Barbara öz arabalarında yaman səs-küy salmışdılar.

– Yox, bu, elə-belə gəzmək deyildi, – Maykl etiraz etdi.

– O, elə-belə gəzməyə çıxıb bilməz, – Ceyn qardaşının sözü-nə qüvvət verdi.

– Əlbəttə, bunu siz daha yaxşı bilərsiniz. Hər zaman olduğu kimi... – Meri Poppins burnunu yuxarı qaldırıb mızıldandı.

– Məncə, o, sizdən kiminsə ünvanını soruşurdu. Yəqin ki...

– Maykl danışmağa başlamışdı ki, Meri Poppins fis-fis fısılda-yaraq onun sözünü ağzında qoydu:

– Əgər sən hər şeyi bilirsənsə, məndən niyə soruşursan? Mən ki məlumat kitabçası deyiləm.

– Bəsdir, Maykl, – Ceyn söhbətə qarışdı, – əgər belə danışsan, Meri Poppins bizə heç nə deməyəcək. Ondan xahiş etmək lazımdır. Meri Poppins, zəhmət olmasa deyin, Endryu ilə nədən danışdınız?

– Ondan soruş... O, hər şeyi yaxşı bilir axı... cənab Biləyən...

– Meri Poppins başı ilə Mayklı göstərdi. O, yaman acıqlanmışdı.

– Yox, Meri Poppins, mən Biləyən deyiləm. Doğrudan, doğrudan deyirəm, Biləyən deyiləm. Deyin də, zəhmət olmasa.

– Dördün yarısıdır. Çay içmək vaxtıdır, – Meri Poppins buz kimi soyuq səslə dedi və uşaq arabasını əks istiqamətə çevirdi; o, yenə də dodaqlarını bərk-bərk bir-birinə sıxmışdı, elə bil, lyukun ağzını bağlayırdı. Evə gedən yol boyu bircə kəlmə belə danışmadı.

Ceynlə Maykl ayaqlarını sürüyə-sürüyə arxada gəlirdilər.

– Hamısının günahkarı sənsən, – Ceyn də hirsələnmişdi, – indi biz heç vaxt öyrənə bilməyəcəyik ki, Endryu ona nə söyləyib.

– Cəhənnəm olsun, – Maykl acıqlı-acıqlı mızıldanıb samokatın üstünə atıldı. – Mən heç öyrənmək istəmirəm də.

Əslində isə o, bu sualın cavabını çox, həm də lap çox bilmək istəyirdi. İş elə gətirdi ki, o da, Ceyn də, elə küçənin digər sakinləri də tezliklə Endryunun hara tələsdiyini öyrənəsi oldular. Necə? İndi biləcəksiniz!

Onlar öz evlərinin qarşısındakı yolu adlayırdılar ki, qonşu evdən qışqırıqlar eşidilməyə başladı; gözlərinin qarşısında hey-rətəmiz bir mənzərə açıldı. Miss Larkın iki qulluqçusu dəli kimi bütün bağı ələk-vələk edir, kolluqların altına baxır, ağacların budaqlarını ora-bura dartışdıraraq nə isə axtarırdılar. Ancaq itirilmiş ləl-cavahirati bu cür axtara bilərdilər. 17 nömrəli evin qulluqçusu Robertson Ey də burada idi; o, miss Larkın evinə aparan yolda diqqətlə əlindəki süpürgə ilə çınqılı eşələyir, elə bil, itmiş cavahiratın daşların altından çıxacağına ümid edirdi. Miss Larkın özü isə bağçada ora-bura qaçır, əlini dizlərinə çırpıb qışqırırdı:

– Endryu! Endryu! Aman Allah! O, heç yerdə yoxdur! Mənim əziz oğlanım itib. Polis dalınca adam göndərmək lazımdır. Mən baş nazirə müraciət edəcəyəm. Endryu itib! Mənim balaca Endryum!

– Adamın miss Larka lap yazığı gəlir, – Ceyn yolu, az qala, qaça-qaça keçdi.

Həqiqətən də, miss Lark elə pərişan olmuşdu ki, ancaq qəddar adamın ona yazığı gəlməyə bilirdi.

Maykl onu sakitləşdirdi. Daha doğrusu, öz evlərinə yaxınlaşdıqları vaxt küçənin qurtaracağından Endryunun gəldiyini gördü.

– Bir baxın, miss Lark, Endryu oradadır ki... Elə bu dəqiqə Admiral Bumun evinin yanından bəri döndü.

– Hanı? Hanı? Göstər. – Miss Lark güclə nəfəs alsada, səsi gəldikcə qışqırdı, sonra da gözlərini qıyıb Mayklın göstərdiyi istiqamətə baxdı.

Həqiqətən də, Endryu küçənin o biri başından üzü bəri gəlirdi. O, asta addımlarla, tələsmədən yeriyir, özü də elə rahat görünürdü ki, elə bil, heç nə baş verməyib. Onun yanında həmin böyük köpək addımlayırdı – erdel-teryerin labradorla cütləşməsindən törəmiş və hər iki cinsin ən pis xüsusiyyətlərini mənimsəmiş küçə iti.

– Nə böyük xoşbəxtlikdir! – miss Lark içini çəkdi. – Çiyindən nə böyük ağırlıq götürüldü...

Meri Poppins uşaqlarla birlikdə hələ də küçədə – qonşu evin qapısı ağzında qalmışdı; miss Larkla iki qulluqçusu isə hasardan boylanır, sevinirdilər; Robertson Ey çəkdiyi ağır zəhmətdən sonra dincəlmək üçün əlindəki süpürgəyə dirsəklənmişdi; Hamı fərsiz oğulun evə qayıdışına tamaşa edirdi.

Endryuyla dostunun əhvalı yaxşı idi: hər ikisi quyruğunu oynada-oynada yeriyirdilər; ikisi də qulağını şəkəlmışdi. Onlar sakitcə küçə qapısına yaxınlaşdılar. Endryunun gözlərində xəbərdarlıq işarələri oxunurdu – bu gün o çox qətiyyətli görünürdü.

– Yenə də bu dəhşətli köpək! – miss Lark Endryunun yol yoldaşını görən kimi çığırıdı, – itil, itil buradan! Elə bu dəqiqəcə rədd ol öz evinə!

Amma köpək səkinin bir kənarında oturdu, sol pəncəsi ilə sağ qulağının ardını qaşdı və ağzını geniş açaraq əsnədi.

– Rədd ol buradan! Rədd ol! Kimə deyirəm?! – miss Lark bağırır və əsəbi hərəkətlə əllərini itə tərəf yelləyirdi. – Sən isə, Endryu, – o, sözünə davam etdi, – elə bu dəqiqə evə get! Özün də icazə almadan qapıdan bayıra çıxma?! Tək, özü də kamzolsuz harasa getmək?! Mən çox narazıyam.

Endryu nə isə mırıldandı, amma yerindən tərpənmədi.

– Bu nə deməkdir, Endryu? Yanıma gəl görüm! – miss Lark əmr elədi.

Endryu isə yenə də mırıldandı.

– O dedi ki... – Meri Poppins söhbətə qarışdı, – evə getməyəcək.

Miss Lark geri çevrildi və təkəbbürlü baxışlarla Meri Poppinsi süzdü.

– İcazə verin soruşum, axı siz haradan bilirsiniz ki, mənim itim nə deyir? Əlbəttə ki, o, evə gedəcək.

Lakin Endryu başını yellədi və yenə də boğuş səslə mırıldandı.

– Getməyəcək, – Meri Poppins təkrar etdi, – dostu olmadan heç yana getməyəcək!

– Cəfəngiyatdır, boş sözdür! – miss Lark onun ağzından vurdu, – o, belə bir söz söyləyə bilməz. İndi nə deyirsiniz, cinssiz bədheybəti öz bağçama buraxım?

Bu dəfə Endryu cavab vermiş kimi hüdü.

– O dedi ki, fikri qətidir və sözünün üstündə durur, – Meri Poppins dedi, – bir də dedi ki, əgər onun dostunu qovsanız, onunla birlikdə çıxıb gedəcək.

– Oy, Endryu, sənin üçün etdiyim bu qədər yaxşılıqdan sonra mənimlə bu cür rəftar edə bilməzsən! – miss Lark hönkürtüsünü boğmağa çalışırdı.

Endryu iki ağız hürüb arxasını çevirdi. Böyük köpək isə ayağa qalxdı.

– O, həqiqətən də, fikrində qətidir! – miss Lark çığırdı, – mən indi bunu görürəm. Bir baxın, o gedir! – artıq özünü saxlaya bilməyən miss Lark yaylığı ilə üzünü örtüb hönkürdü, sonra burnunu silərək dedi: – Yaxşı, Endryu, yaxşı, mən razıyam. Bu... Bu cinssiz it də sənidlə qala bilər. Ancaq əlbəttə ki, bir şərtlə – o, zirzəmidə yatacaq.

– Madam, Endryu deyir ki, bu şərt onun üçün mümkünsüzdür. Dostunun ipək döşəyi olmalıdır və o, sizin otağınızda yatmalıdır. Əks təqdirdə Endryu da onunla birlikdə zirzəmidə yatacaq, – Meri Poppins yenə də onlar arasında tərcüməçilik edirdi.

– Endryu! Səndə bu qədər qəddarlıq haradandır? – miss Lark inildədi. – Mən heç vaxt belə bir şeyə razılıq verə bilmərəm.

Böyük köpəklə Endryu özlərini elə göstərdilər ki, guya, getmək istəyirlər.

– Bədbəxtliyə bax... o, məni tərk edir! – miss Lark bu dəfə sözün əsl mənasında fəryad etməyə başladı, – yaxşı, Endryu. Qoy hər şey sən istəyən kimi olsun. O, mənim otağımda yatacaq. Amma... daha heç vaxt təskinlik tapa bilməyəcəyəm, –

miss Lark bir az ağıladıqdan sonra sel kimi axan göz yaşlarını silib, sözünə davam etdi, – bunu səndən heç gözləməzdim, Endryu. Yaxşı, yaxşı, susuram, nə fikirləşsəm də, xeyri yoxdur, susuram. Bu... e-e-e...bu məxluqu isə... mən “Səfil”, ya da “Küçə iti” çağıracağam.

Böyük köpək qəzəbli baxışlarla miss Larka tərəf baxdı, Endryu isə yenə də bərkədən hürməyə başladı.

– O deyir ki, siz onu Uilloubi çağırmalısınız. Uilloubi... başqa cür yox! Uilloubi onun adıdır, – Meri Poppins tərcümə etdi.

– Uilloubi! Bu, nə addır belə?! Getdikcə vəziyyət daha da çətinləşir. – miss Lark ümitsiz halda əllərini yanına çırpdı, – bəs o, indi nə deyir?

Endryu həmin an yenə də nə isə söyləyir, hürürdü.

– O deyir ki, siz söz verməlisiniz: daha heç vaxt onu bərbər yanına aparmayacaq, komzol geyindirməyəcəksiniz. Belə olduğu halda, geri qayıdacaq. Bu, onun son sözüdür, – Meri Poppins fikirini tamamladı.

Araya sükut çökdü.

– Yaxşı, – nəhayət ki, miss Lark çətinliklə olsa da, dilləndi, – amma sənə xəbərdarlıq edirəm, Endryu, əgər xəstələnsən, mənlilik deyil, özün bilərsən.

O, bu sözlərdən sonra çevrildi və göz yaşlarının son damlasını yanaqlarından silərək qürurlu addımlarla evin pilləkənlərinə tərəf getdi.

Endryu altıdan-yuxarı Uilloubiyə baxdı; sanki, bu baxışlarla “Gedək, dostum!” demək istəyirdi. Sonra hər iki it quyruqlarını bayraq kimi yellədə-yellədə, asta addımlarla bağça yolu ilə getməyə başladılar; əvvəlcə miss Lark, sonra da onlar evin həyətinə görünməz oldular.

– Deməli, o heç də səfeh deyilmiş, – çay süfrəsinin açıldığı uşaq otağına qalxdıqları zaman Ceyn dedi.

– Elə mən də bunu indi başa düşdüm. Bəs sənə, hələ o zaman Meri Poppins bunu haradan bilirdi?

– Təsəvvür belə edə bilmirəm, – Ceyn cavab verdi, – ən pisi də odur ki, o heç vaxt, eşidirsən, heç vaxt bunu bizə deməyəcək. Əminəm...

V fəsil

Gecə və gündüz rəqs edən inək haqqında

Ceynin qulaqları ağrıyır. O, yataqda uzanmış, başına da Meri Poppinsin böyük, alabəzək yaylığı sarınmışdı.

– Qulaqlar necə ağrıyır ki? – Maykl soruşdu.

– Elə bil, burada hey atəş açırlar, – Ceyn cavab verdi.

– Topdan atəş açılan kimi?

– Yox, nəfəsli silahdan atəş açılan kimi.

– A-a-a... – Mayk uzada-uzada mızıldandı. Sonra ürəyindən keçdi ki, kaş onun da qulaqları ağrıyaydı. Bütün günü atışma gedir – bu, çox maraqlı olmalıdır.

– İstəyirsən şəkilli kitab götürüb sənə üçün oxuyum, – Maykl kitab rəfinə doğru gedə-gedə bacısından soruşdu.

– Yox, qulağım çox ağrıyır, – Ceyn ovcunu ağrıyan qulağına sıxaraq cavab verdi.

– Bəs istəyirsən pəncərənin qabağında oturub aşağıda nə baş verdiyini sənə deyim?

– İstəyirəm, – Ceyn sevindi.

Maykl pəncərənin qabağına dırmaşdı və düz bir saat “Albali” küçəsində nə baş verdiyini bacısına təsvir etməklə məşğul oldu.

– Odur, Admiral Bum, – o dedi, – küçə qapısından çıxdı, sürətlə səkiylə getməyə başladı. Onun burnu indi həmişə olduğundan daha qırmızıdır, başında da silindr var. İndi o, qonşu evin yanından keçir.

– Bəs o, yenə də “Məni ildirəm vursun!” deyir, yoxsa yox? – Ceyn soruşdu.

– Buradan eşidilmir. Amma yəqin ki, deyir. Miss Larkın bağçasında ikinci qulluqçusu görünür. Bizim bağçamızda isə Poberatson Ey yolu süpürür, özü də hasardan qonşu bağa boylanır. İndi də skamyaya oturdu... deyəsən, dincəlmək istəyir.

– Onun ürəyi zəifdir, – Ceyn səbəbini izah etdi.

– Sən haradan bilirsən?

– Özü mənə deyib. Deyir ki, həkimlər ona bacardıqca az işləməyi məsləhət görüblər. Atam isə deyir ki, – bunu mən

özüm eşitmişəm, – əgər həkimlərin məsləhətinə qulaq assa, onu işdən çıxaracaq. Oh, yenə də atdılar. Elə hey atırlar, atırlar! – Ceyn yenə də ovcunu qulağına sıxdı.

– Oho! – pəncərədən boylanın Maykl bağırdı.

– Nə? Nə var orada? – Ceyn yatağının içində dikəldi. – Danış.

– Çox qəribə mənzərədir. Təsəvvür et ki, bizim küçə ilə inək gedir, – Maykl cavab verdi.

– İnək? Əsl canlı inək? Düz şəhərin mərkəzində? Necə də gülməlidir! Meri Poppins, – Ceyn dayəni səslədi, – Maykl deyir ki, həyətdə inək var.

– Hə, özü də gedə-gedə küçə qarılılarından içəri elə boylanır ki, elə bil, nə isə axtarır. Ya da... yəqin, işi-gücünü elə ora-bura boylanmaqdır. Nə bilim, bəlkə, nə isə itirib?

– Mən onu elə görmək istəyirəm ki... – Ceyn kədərlə dilləndi.

– Bir baxın! – Maykl pəncərəyə yaxınlaşan Meri Poppinsə tərəf çevrildi, – İnəkdir də... Düzdür, gülməlidir?

Meri Poppins pəncərədən aşağı cəld və diqqətli bir nəzər saldı. Gördüyü mənzərə onu elə heyrləndirdi ki, gözlərinə inana bilmədi, bir neçə dəfə təkrar-təkrar aşağı boyladı. Amma uşaqlara tamam başqa söz söylədi.

– Heç bir damcı da, – o, Ceynə və Maykla tərəf çevrildi, – gülməli heç bir şey yoxdur. Mən bu inəyi tanıyıram. O, anamla möhkəm dost idi. Sizdən də xahiş edirəm ki, onun haqqında layiq olduğu kimi hörmətlə danışasınız.

– Bəs siz onu çoxdan tanıyırsınız? – Maykl maraqlı bir əhvalat eşitmək ümidilə yumşaq və nəzakətli səsle soruşdu.

– O, kralın yanına getməmişdən əvvəl, – Meri Poppins cavab verdi.

– Bəs bu, nə vaxt olubdur? – Ceyn öz sualı ilə dayəni hirsəndirməmək üçün mehriban görünməyə çalışdı.

Meri Poppins aşağı elə baxdı ki, sanki, ondan başqa heç kimin gözüne görünməyən bir şeyə tamaşa edir. Maykl ilə Ceyn nəfəslərini içlərinə çəkib maraqla gözləyirdilər.

– Bu lap çoxdan olub, – Meri Poppins siri səsle danışmağa başladı. Amma o dəqiqə də sözünü yarımçıq kəsdi, elə

bil, yüz illərlə əvvəl baş vermiş hansısa hadisəni xatırlamağa çalışırdı. Sonra yuxudaymış kimi danışımağa başladı; yenə də gözləri heç nə görmürmüş kimi bir nöqtəyə zillənmişdi.

“Kürən İnək – o zaman onu belə çağırırdılar – çox lazımlı, südlü bir inək idi. Hər halda, anam belə deyirdi. O ən yaxşı çəmənlikdə otarılırdı; çəmənlik isə böyük idi, özü də orada nəlbəki boyda qaymaqçıçəyi, bir də yaşıl mundirli və sarı kiverli¹ qvardiyaçılara bənzəyən hündür, yaraşlıq zəncirotu bitirdi. O, belə qvardiyaçılardan birinin başını qoparıb yeyən kimi, yerinə başqa biri çıxırdı.

Kürən İnək həmişə bu çəmənlikdə yaşayırdı. Tez-tez mənim anama deyirdi ki, heç vaxt başqa çəmənlik görməyib, başqa bir yerdə otlamayıb. Hər halda, o, bunu xatırlamırdı. Bu inəyin bütün dünyası canlı çəpərlərdən və mavi səmədan ibarət idi və onlardan o tərəfdə nə olduğundan qəti xəbəri yox idi.

Kürən İnək çox yüksək səviyyəli, ləyaqətli xanım idi. Onun qüsursuz xasiyyəti vardı. Əlbəttə ki, yaxşını pisdən ayırd etməyi bacarırdı. Yalnız ağ və qara rəngi qəbul edirdi. Ümumiyyətlə, onun üçün ağla qaradan başqa rəng yox idi.

Zəncirotulara münasibətdə də eyni şey idi: Kürən İnək üçün onlar ya yetişmiş və şirin idilər, ya da dəyməmiş və acı – daha hansısa “yemək olar” sözündən söhbət belə gedə bilməzdi.

Onun həyatı lap tənbel həyatı idi. Səhərlər qızı Kürən Buzova dərslərini hazırlamağa kömək edirdi, nahardan sonra ona yaxşı ədəb qaydalarını – yerışı, mələməyi, bir sözlə, tərbiyəli inəyin bilməli olduğu hər şeyi öyrədirdi. Sonra onlar şam edilirdilər və Kürən İnək qızına yeməli otun yeyilməməli otdan nə ilə fərqləndiyini başa salırdı.

Gecə isə Kürən Buzov yuxuya gedər-getməz o bir küncə çəkilib, saqqızını çeynəyə-çeynəyə öz sakit, usandırıcı fikirləri ilə baş qatırdı.

Onun bütün günləri bir-birinə bənzəyirdi. Bir Kürən Buzov böyüyür və çıxıb gedir, onun yerini başqa biri tuturdu.

Kürən İnəyin hər şeyin elə beləcə də davam edəcəyini

¹ Hərbi papaq

düşünməsinə təəccüblü bir şey yoxdur – sabah bugünkü kimi olacaqdı, bu gün isə dünənkə kimi idi.

Kürən başqa bir şey heç istəməirdi də, qoy lap ömrünün son anına kimi günləri bir-birinə bənzəsin.

Amma... özünün də anama dediyi kimi, sən demə, macəralar xəlvətdə durub onu güdürmüş.

Bu hadisə onun başına gecə gəldi: o gün ulduzlar o qədər parlaq və o qədər böyük idilər ki, lap çəmənlikdəki zəncirotuna bənzəyirdilər; ay isə qızçıçəyi kimi ulduzların arasından boy-lanaraq nəvazişlə gülümsəyirdi.

Kürən Buzov çoxdan yatmışdı. Birdən Kürən İnek heç bir səbəb olmadan rəqs eləməyə başladı.

O gözəl oynayır, coşqun və ritmik hərəkətlər edirdi, əslində isə heç bir musiqi səsi eşidilmirdi. Amma İnek gah polka oynayır, gah şotland jiqasını ifa edir, gah da improvizə etdiyi rəqsi nümayiş etdirird. Rəqslər arasındakı fasilələrdə isə nəzakətlə təzim edir, dizini qatlayır və alnını yuxulu və məyus zəncirotulara toxundururdu.

– Aman Allah! – ayaqları dəniz çeçetkəsi oynamaq üçün yeri taqqıldatmağa başlayanda İnek ucadan qışqırdı. – Bu nədir belə?! Mən həmişə rəqs etməyi ədəbsiz məşğuliyyət hesab etmişəm. Amma indi özüm rəqs edirəm, görünür, fikrimdə yanılmışam. Axı mən ideal tərbiyə almış inəyəm.

Kürən – aradabir qızı onu belə çağırırdı – heç bir şeylə müqayisəyə gəlməyən şəkildə ləzzət ala-ala rəqs edərək fırlanmağa başladı. Nəhayət, onun ayaqları bir-birinə dolaşdı – deyəsən, yorulmuşdu; ağılından keçdi ki, inək gərək öz dəyərini bilsin. Tezliklə hava işıqlanmağa başlayacaq, o isə hələ də yatıb yuxusunu almayıb.

Amma belə fikirləşsə də, çox təəccüblü idi ki, o heç cür özünə “Durr!” deyə bilmirdi.

İnek oynaya-oynaya Kürən Buzova yaxınlaşdı, istədi ki, onun yanında uzansın. Amma ayaqları dayanmadı ki, dayanmadı. Sonra çəmənlik boyu dövrə vura-vura hoppanıb-düşməyə, gah da çömbələ-çömbələ oynamağa başladı.

– Aman Allah! – o, aradabir nəfəsini dərmək üçün dayə-

nanda çıxırırdı, amma çıxıranda belə, özünü əsl ledi kimi aparır, səsinə çox qaldırmamağa çalışırdı, – nə qəribə işə düşdüm?!

Kürən İnek dayana bilmirdi.

Səhər açıldı, Kürən hələ də oynayırdı. Kürən Buzov səhər yeməyini təklikdə yeməli oldu; anası yeyə bilmir, dayanmadan oynayırdı.

Beləliklə, İnek bütün günü rəqs elədi, çəmənliyi uzununa da, eninə də ölçdü...

Kürən Buzov anasının piruətlərinə¹ tamaşa edə-edə qəmgin-qəmgin mələyirdi.

Saatlar keçdi, hava qaralmağa başladı, amma Kürən İnek hələ də rəqsini bitirə bilmirdi. Sonra gecə düşdü. Ayaqlar yorulmuşdu, amma elə hey yeri tapqıldadırdı.

Kürən İneyin ürəyini bərk narahatlıq бүürüdü. Amma nə mənası vardı ki? Onsuz da bütün həftəni rəqs eləməli oldu. Az qalırdı ki, ağılı itirsən.

Nəhayət, Kürən İnek qərara gəldi ki, Kralın sarayına yollansın və bu məsələ barədə onunla məsləhətləşsin.

O, Kürən Buzovu öpdü, özünü ağıllı aparmasını tapşırırdı və uzaq səfərə yollandı.

Kürən gedir, oynayır, sonra yenə gedir, oynayır, aradabir də koldan, ya da ağacdan bir-iki yarpaq qoparmağa güclə imkan tapırdı. Yoldan ötənlər təəccüb içində ona baxırdılar.

Hamıdan da çox o özü-öz hərəkətlərinə heyrət edirdi.

Nəhayət ki, Kürən İnek kralın yaşadığı saraya gəlib çıxdı. Qapı zənginin ipini dodaqları ilə tutub dartışırdı, darvazalar açıldı və o, oynaya-oynaya parka girdi; kralın taxtı qoyulmuş yerə aparən əsas girişə doğru aparən yolla hoppana-hoppana yeriməyə başladı.

Kral çox məşğul idi: yeni qanun məcəlləsini hazırlayırdı. Onun yanında katib dayanmışdı və kral beynində dünyaya gələn qanunları o dəqiqə öz kiçik qırmızı kitabçasına qeyd edirdi. Taxtı əyanlar və stats-damalar² əhatəyə almışdılar, hamısı

¹ Rəqsdə bir ayağının ucunda dönmə

² Saraylarda yüksək qadın rütbəsi

da gözəl geyimlərdə idilər. Özləri də ağızlarını yummadan elə hey qır-qır qırıldayırdılar.

– Mən bu gün neçə qanun hazırlamışam? – Kral katibə tərəf çevrilərək soruşdu. Katib uzun müddət qırmızı kitaba baxdı, nə isə hesabladı və dilləndi:

– Yetmiş iki, zati-aliləri, – sonra katib aşağı əyilərək qanunların yazıldığı uzun qaz lələyi ilə heç kimə toxunmamağa çalışaraq sözünü bir daha təkrar etdi.

– Hə, bir saat ərzində elə də pis nəticə deyil, – kral özündən razı qalaraq dilləndi, – mənəcə, bu günlük bəsdir.

O ayağa qalxdı və sincab dərisindən hazırlanmış mantiyasının¹ büküşlərini diqqətlə düzəltməyə başladı.

– Deyin ki, kareti hazırlasınlar. Mən bərbərimin yanına tələsirəm, – o əsl kral əzəməti ilə elan etdi.

Elə bu məqamda da gözləri oynamağa ara vermədən taxta yaxınlaşan Kürən İnyəyə sataşdı. Kral təkrar taxta çökdü və əlindəki əsanı yuxarı qaldırdı.

– Bizim kral nəzərlərimizi təhqir edən bu məxluq kimdir belə? – o soruşdu.

– Bu mənəm, əlahəzrət, Kürən İnek, – təvazökar halda başını aşağı salan çağırılmamış qonaq cavab verdi.

– Bunu özüm də görürəm, – Kral dedi, – Hələ ki gözlərim pis görmür. Sənə nə lazımdır? Ancaq, tez izah elə, saat onda kral bərbəri ilə görüşüm var. O məni uzun müddət gözləyən deyil. Mən isə bu gün mütləq saçlarımı vurdurmalıyam. Özün də, Allah xatirinə, hoppanıb-duşməyinə ara ver, – o əsəbi halda çımxırdı, – lap başım həpləndi.

– Hə, hə, hərləndi, – saray əyanları da səs-səsə verdilər.

– Mən elə sizin yanınıza başıma gələn bu bədbəxtlik üzündən gəlmişəm, əlahəzrət. Məsələ ondadır ki, oynamağıma ara verə bilmirəm, – İnek yanıqlı-yanıqlı inildədi.

– Dayana bilmirsən? Bu nə cəfəngiyatdır? – Kral qəzəblə bağırırdı, – Elə bu dəqiqə dayan! Mən, sənənin kralın bunu sənə əmr edirəm!

¹ Plaş şəklində qolsuz, uzun üst geyim

– Elə bu dəqiqə dayan! Kral əmr edir! – saray əyanları sözü yenə də havada tutdular.

Kürən İnak var gücü ilə gərildi, az qalmışdı ki, dağ yamaclarındakı qayalar kimi bütün sümükləri üzə çıxсын, amma yenə də ayaqları sözünə baxmadı.

– Görürsünüz, var gücümlə çalışıram, əlahəzrət, amma dayana bilmirəm. Artıq yeddi gündür ki, rəqs edirəm. Gecə də, gündüz də... Heç yatmıram. Özüm də, demək olar ki, heç nə yemirəm. Təsadüfən bir parça ot qoparıram, ya yox, bütün günü onunla dolanıram. Ona görə də sizin yanınıza gəlmişəm ki, kömək və məsləhət istəyim.

– Hm... Çox qəribədir, – kral təəccübləndi, tacı alından yana itələyərək boynunun ardını qaşdı.

– Çox qəribədir, – boyunlarının ardını qaşımağdı yaddan çıxarmayan saray əyanlarının səsi, elə bil, əks-səda idi.

– Belə olanda nə hiss edirsən? – Kral soruşdu.

– Bu, sadəcə gülməlidir, – İnak cavab verdi, – Amma etiraf etməliyəm ki, (açıq-aydın görünürdü ki, o fikrini ifadə etmək üçün söz axtarır) hiss etdiyim təəssürat elə də pis deyil. Sanki, gülüş damarlarıma işləyir.

– Qəribədir, – kral əlini çənəsinə dayaq verərək dedi, baxışlarını Kürən İnayə dikdi və uzun müddət ona necə kömək edə biləcəkləri haqqında fikirləşdi.

Sonra cəld hərəkətlə taxtdan sıçrayıb qalxdı və qışqırdı:

– Aman Allah!

– Nə olub? Nə baş verib? – saray əyanları bir-birinin sözünü kəsə-kəsə ciyildəşdilər.

– Nədir? Doğrudanmı sizin hamınız görmürsünüz? – Kral elə həyəcanlandı ki, hətta əlindəki əsanı belə yerə saldı, – mən necə də səfehəm! Niyə bunu o dəqiqə görmədim? Siz bir onun sağ buynuzuna baxın! Görürsünüz, üstündə ulduz var. Yəqin ki, göydən düşüb, buynuzuna ilişib qalıb.

– Görürük, görürük, budur o, – nəyahət ki, ulduzu görməyə müvəffəq olan saray əyanları qışqırışmağa başladılar. Onlar ulduza nə qədər uzun-uzadı baxırdılarsa, ulduz getdikcə daha parlaq görünməyə başlayırdı.

– Deməli, məsələ bunda imiş! – Kral dedi, – indi isə sizdən xahiş edirəm, onun buynuzundakı ulduzu çıxarın ki... bu... e..e..e...e... ledi nəhayət, oynamağınızı dayandırın və sakitcə səhər yeməyini yesin. Bütün günahlar ulduzdadır, madam. Sizə dayanmağa imkan verməyən odur.

Kral Kürən İnəyə tərəf çevrildi, sonra da baxışlarını baş eşikağasına tərəf yönəltdi.

– Hə, başlayın da! – o əmr etdi.

Baş eşikağası hörmətlə Kürən İnəyə təzim etdi, ulduzdan yapışdı və dartmağa başladı. Ulduz tabe olmaq istəmirdi. Yaxınlıqdakı əyanlardan biri baş eşikağasından yapışdı və onlar birlikdə dartmağa başladılar.

Amma ulduz yenə yerindən tərpənmədi. Daha bir əyan onlara qoşuldu, sonra biri də... beləliklə, ulduzu dartan adamların uzun bir zənciri əmələ gəldi. Dartdılar, dartdılar, amma nə fayda...

– Ehtiyatlı olun, başım!... – İnək ağlamsınaraq yalvarırdı.

– Daha bərkdən dartın! – Kral gur-gur guruldayırdı.

Hamının sifəti pomidor kimi qıpqırmızı qızarmışdı. Nəhayət, hamı eyni vaxtda bir də dartdı və birlikdə kəlləmayallaq uçub hərəsi bir tərəfə yığıldılar. Ulduzun isə heç vecinə də deyildi. Elə bərk-bərk İnəyin buynuzuna yapışmışdı.

– Oh-oh-oh! – Kral köksünü ötürdü, – katib, ensiklopediyanı çıxarın, baxın görün orada buynuzunda ulduz olan inəklər haqqında nə yazılıb?

Katib dizi üstə çöküb taxtın altına tərəf süründü, bir az sonra oradan böyük, yaşıl bir kitab çıxardı.

“Kitab niyə taxtın altındaydı?”, – deyə soruşa bilərsiniz. Haqlısınız. Amma Ensiklopediya həmişə əl altında olmalıdır. Çünki Kral çox şey öyrənmək istəyə bilər: hər dəfə kitabxanaya qaçmaq olmaz ki...

Katib səhifələri vərəqləməyə başladı.

– Heç bir şey yazılmayıb, əlahəzrət! Yalnız Ayın üstündən hoppanan inək haqqında bir əhvalat var. Siz onu bilirsiniz.

Kral saqqalını didişdirməyə başladı – adətən bu, onun fikirləşməyinə çox kömək edirdi. Fikirləşdi, fikirləşdi, köksünü ötürdü və dilxor halda Kürən İnəyə baxdı.

– Yalnız bir şey məsləhət görə bilərəm, – o dedi, – siz də, madam, bu hərəkəti etməyə çalışın.

– Hansı hərəkəti? – Kürən İnek soruşdu.

– Ayın üstündən atılın. Bəlkə, kömək etdi...

– Kim, mən? Ayın üstündən?

– Başqa kimdən söhbət gedə bilər ki? – Kral hövsələsiz halda soruşdu. O, buradakı işini bitirib tez bir zamanda bərbərin yanına yollanmaq istəyirdi.

– Ser, – Kürən İnek qürurla dilləndi. – Xahiş edirəm, nəzərə alarsınız ki, mən hər kəsin hörmət etdiyi, yaxşı təbiyə görmüş heyvanlardan biriyəm. Mən ana südü ilə canıma hopdurmuşam ki, yüksəkliyə tullanmaq ledi üçün hörmətə layiq hərəkət deyil.

Kral taxtından ayağa qalxıb əsasını havada yellətməyə, çıxırmağa başladı.

– Madam, – o dedi, – siz mənim yanıma məsləhət üçün gəlmisiniz. Mən də onu sizə verdim. Nədir, həyatınızın sonuna kimi rəqs etmək istəyirsiniz? Sutkalarla oyaq qalmaq fikrindəsiniz? Aclıqdan ölmək keçir ürəyinizdən?

Kürən İnek zənciroturnun ləzzətli dadını yadına saldı. İpək kimi çəmənlikdə yatmağın necə gözəl olduğunu xatırladı. Əldən düşmüş ayaqlarını fikirləşdi – onlara istirahət vermək yaman yaxşı olardı. Və öz-özünə dedi: “Fikrimcə, bir dəfə ədəb qaydalarını pozmaq olar. Bunu ancaq Kral və onun əyanları biləcəklər; yəni mənim namusum ləkələnmiş olmayacaq”.

– Bəs siz necə fikirləşirsiniz, əlahəzrət, Ay çoxmu hündürdədir? – İnek öz rəqsinə ara vermədən soruşdu.

Kral səməyə boyladı.

– Fikrimcə, bir mildən az olmaz, – o cavab verdi.

Kürən İnek razılıq əlaməti olaraq başını yellədi, çünki o da eyni fikirdə idi. Bir saniyəlik tərəddüddən sonra dilləndi:

– Heç vaxt ağılıma gəlməzdi ki, belə bir vəziyyətə düşə bilərəm: hoppanmaq, özü də Ayın üstündən?! Amma neyləmək olar? Əgər “lazımdır” deyilsə, deməli, lazımdır, – İnek cazibədar bir hərəkətlə taxtın qarşısında təzim etdi.

– Ağıllı qız, – İneyin qərarından məmnun qalan kral dilləndi. Birdən onun ağılına gəldi ki, bərbərin yanına bir o qədər də

gecikmir, ona görə də baş verənlərə tamaşa etmək üçün hamı ilə bərabər bağçaya yollandı.

– Bax, burada, – yaşıl çəmənliyə girən kimi kral göstərdi, – mən fit çalacağam, o dəqiqə hoppanarsınız!

Kral jiletinin cibindən böyük qızıl fiştırıq çıxartdı, yüngülcə üfürüb onun tozlanıb-tozlanmadığını yoxladı.

Yerində dayanmadan rəqs edən Kürən İnek “farağat” duruşu almağa çalışdı.

– Bir! – Kral qışqırdı, – İki! Üç!

Sonra fit çaldı. Kürən İnek dərinədən nəfəs alıb var gücü ilə yuxarı hoppandı. Özü də elə bir hündürlüyə ki, bir anın içində Yer kürəsi gözlərinə uzaq bir şar, Kralla əyanları isə çəmənlikdə güclə seçilən cücülər kimi göründülər, sonra da gözdən itdilər.

İnek səmada uçurdu, ulduzlar qızıl arılar kimi yan-yörəsin-də sayrışırdılar. Tezliklə ayın işığı gözlərini qamaşdırmağa başladı. O gözlərini qiymdi, sonra bir də hoppandı; elə bu vaxt ayaqlarının altında parıltılı bir dairə göründü; Kürən İnek geri çevrildi və yerə doğru uçmağa başladı. Elə həmin an başındakı ulduz gurultu qopara-qopara buynuzundan aralandı və yerə düşməyə başladı. Sonra qaranlıq onu uddu, İnek isə yeri-göyü silkələyən heyvətli, qüdrətli bir gumbultu eşitdi.

Bir dəqiqə də keçdi, Kürən İnek sağ-salamat yerə enməyə başladı. Aman Allah, bu nə möcüzədir belə? O, uça-uça kralın saray həyatına yox, öz doğma zəncirotnu çəmənliyinə düşdü.

Bundan sonra o daha rəqs eləmədi. Ayaqları torpağa daş kimi bərk-bərk dirənmişdi, özü isə yaxşı tərbiyə görmüş bütün inəklər kimi yenə də sakit və təmkinlə hərəkət edirdi.

Ah, o necə də Kürən Buzovunu görmək istəyirdi! Ona görə də qoçaq qvardiyaçıları başsız qoya-qoya öz buzovunun yanına tələsdi.

– Mən çox şadam ki, sən geri qayıtdın! – Buzov dedi, – sən-siz elə tənha idim ki...

Kürən İnek onu öpdü, sonra da şirəli zəncirotnu yeməyə başladı. Cəmi bir neçə saat ərzində artıq bir neçə qızılbaşlılar polku qırılmışdı. Axı bu, onun neçə gün ərzində ilk səhər yeməyi idi.

Yeməkdən sonra özünü elə rahat hiss etdi ki... Tezliklə onun bütün həyatı öz axarına qayıtdı.

İlk vaxtlar o, bundan çox razı idi, sevinirdi... Ayaqlarını yerə çırpa-çırpa çeçyotka oynamadan yeyə bilmək, gecələr səhərə kimi aya baxıb köks ötürmək əvəzinə yuxu yatmaq çox gözəl idi. Amma səbəbini özü də bilmədən yavaş-yavaş içində məmnuniyyətsizlik hissi baş qaldırmağa başladı.

Zəncirotulu çəmənlik gözəl olsa da, Kürən Buzov onu çox istəsə də, Kürən İnəyin ürəyi nə isə arzulayırdı. Amma nə? Bunu özü də bilmirdi.

Nəhayət ki, bir gün Kürən hər şeyi başa düşdü. Onun həyatında ulduz çatışmırdı. Bir həftə ərzində o, rəqs etməyə elə alışıbmışdı ki, bütün varlığını sevinc çulğalamışdı. Elə bu bəs edirdi ki, yaşadığı sevincə görə özünü ulduza borclu hiss etsin.

Birdən-birə ürəyindən keçdi ki, kaş ulduzu yenidən sağ buyuzuna qaytara və onunla birlikdə coşqulu şotland jıqası oynaya biləydi.

Amma bu mümkün deyildi...

Getdikcə Kürən İnəyin xasiyyəti dəyişməyə başlayırdı. O artıq boş-boş şeylərə görə əsəbiləşir, iştahasını itirirdi; Ürəyində elə bir boşluq və qaranlıq hökm sürürdü ki, gəl görəsən. Tez-tez heç bir səbəb olmadan ağlamağa başlayırdı.

Bütün bunlara dözə bilməyən Kürən İnek mənim anamın yanına gəlib hər şeyi ona danışdı və məsləhət istədi.

– Aman Allah, mənim əzizim, – anam dedi, – elə bilirsiniz ki, o ulduz göydən təkçənə düşübdür? Mənə danışın ki, hər gecə göy üzündən milyonlarla ulduz yerə düşür. Əlbəttə ki, onlar başqa-başqa yerlərdə düşürlər. Çünki eyni çəmənliyə iki ulduz dalbadal düşsə bilməz – hər halda, bir ömür müddətində.

– Deməli, əgər mən dünya səhayətinə çıxsam... – Kürən İnəyin gözlərində ümid qığılcımları parladı.

– Sizin yerinizə olsaydım, – anam dedi, – ulduzun axtarışı üçün vaxt itirmədən yola çıxardım.

– Mən, əlbəttə ki, onun axtarışına yollanacağam, – Kürən İnek ayaqlarını oynada-oynada dedi. – Özü də elə bu dəqiqə.

...Meri Poppins susdu.

– O, yəqin ki, elə axtara-axtara gəlib bizim “Albalı” küçəsinə çıxıbdır... – Ceyn mehribanlıqla soruşdu.

– Hə, – Maykl pıçıldadı, – O, öz ulduzunu axtarır.

Meri Poppins birdən dikəldi. Baxışlarındakı uzaqlıq itdi, sanki, yuxudan təzəcə ayılmışdı.

– Elə bu dəqiqə pəncərənin qabağından aşağı düşün, ser! – o, sərt səslə dilləndi. – İşığı yandırmaq vaxtıdır.

Meri Poppins bu sözləri deyə-deyə elektrik düyməsinin olduğu meydançaya tərəf getdi.

– Maykl, – Ceyn pıçıldadı, – Tez bax, görün inək hələ oradadır?

Maykl cəld diqqətlə pəncərədən aşağı – qatılmaqda olan toranlığa tərəf boyladı.

– Tez ol! Meri Poppins bu dəqiqə qayıdacaq! Sən onu görürsən?

– Yo-o-ox! – Maykl uzada-uzada mızıldandı, – onun heç izi tozu da yoxdur. Gedib.

– Mən elə istəyirəm ki, o öz ulduzunu tapsın, – Ceyn dedi, – axı bütün dünyanı yenidən buynuzuna ulduz taxmaq ümidi ilə gəzir.

– Elə mən də, – Maykl Meri Poppinsin yaxınlaşmaqda olan addım səslərini eşidərək tələm-tələsik pərdəni aşağı saldı.

VI fəsil

Qara çərşənbə axşamı

Maykl nədənsə qəribə bir əhvali-ruhiyyə içərisində yuxudan ayılmışdı. Səbəbini gözlərini açan kimi başa düşdü – nə isə qaydasında deyildi. Amma nə? Bax bunu başa düşməyə çətinlik çəkirdi.

– Bu gün həftənin neçənci günüdür, Meri Poppins? – Maykl üstündəki adyalı kənarə atıb soruşdu.

– Çərşənbə axşamı, – Meri Poppins cavab verdi, – vanna qəbul etməyə get. Cəld! – o Mayklın yerindən belə durmaq istəmədiyini görərək dilləndi.

Maykl isə böyrü üstə çevrildi, adyalı yenidən başına çəkdi və içindəki o qəribə hissini getdikcə daha da artıdığını hiss etdi.

– Mən sənə nə dedim? – Meri Poppins xəbərdarlıq ifadə edən aydın, soyuq səsle soruşdu.

Elə bu an Maykl hər şeyi başa düşdü: bu gün o, özünü pis aparacaq.

– Getməyəcəyəm, – o, boğuş səsle dilləndi.

Meri Poppins onun başına çəkdiyi adyalı kənara dartıb diqqətlə üzünə baxdı.

– Durmayacağam, – Maykl təkrar etdi. Sonra da fikirləşdi ki, maraqlıdır, görəsən, Meri Poppins onunla necə rəftar edəcək?

Onun təəccübünə rəğmən Meri Poppins ona heç bir söz demədən, vanna otağına özü yollandı və su kranını açdı.

Ona görə də Maykl dəsmalı götürüb ora getməli oldu.

Onlar qapının ağzında, az qala, toqquşacaqdılar. İlk dəfə idi ki, Maykl səhər tezdən tək yuyunurdu. Bu isə o demək idi ki, özünü gözdən salıb.

Əgər belədirsə, – o, öz-özünə qərar verdi, – onda mən qulaqlarımın arxasını yumayacağam.

– Suyu buraxım? – o, çıxara bildiyi ən kobud səsle soruşdu. Cavab eşidilmədi.

– Heç cavab verməyin. Mən də ağlamayacağam, – Maykl mızıldandı və qıllı ayıya bənzəyən bir hiss onun ürəyində qımıldanmağa başladı.

Maykl əynini dəyişməyə yollandı; adətən bazar günləri geyindiği ən yaxşı kostyumunu şkafdan çıxardı, geyindi və qəti şəkildə qadağan edilmiş olsa da, dabanlarını sürəliyə çırpı-çırpı aşağı düşdü. O, yaxşı bilirdi ki, bu cür tappılı salmaqla bütün evi yuxudan oyada bilər. Amma bu, heç vecinə də deyildi.

Qarıda qulluqçu Elenə qarşılaşdı. Maykl fürsətdən istifadə edib onun əlindəki içi isti su dolu bardağı vurub yerə saldı.

– Siz necə də dəcəlsiniz, cavan oğlan, – Elen dedi və döşəməni silmək üçün aşağı əyildi. – Mən suyu sizin atanıza aparırdım; o, üzünü tərəş etmək istəyirdi.

– Mən qəscdən belə elədim, – Maykl halını pozmadan sakitcə dedi.

Elenin qızarmış sifəti qəzəbdən ağappaq ağardı.

– Qəsdən? Sən qəsdən məni itələdin? Nə axmaq, nə yaramaz uşaqsan?! İndi hər şeyi anana deyəcəyəm!

– Buyurun, deyin, – Maykl yenə də halını pozmadı və aşağı götürüldü.

Bu, hələ başlanğıc idi. O, bütün günü beləcə başayaq vurdu. Ürəyində özünə yer eləmiş “qıllı ayı” onun ən axmaq hərəkətləri etməsinə səbəb olurdu. Ən pisi də o idi ki, hər növbəti dəcəllikdən sonra özünü qəhrəman kimi hiss edən Maykl yeni hoqqalar fikirləşib tapmağa başlayırdı.

Missis Brill mətbəxdə bulka bişirməklə məşğul idi.

– Yox, Maykl, – o dedi, – mən hələlik kasanı sənə verə bilmərəm. Görürsən, onun içində xəmir var.

Maykl onun istədiyini etməyən missis Brillin ayağına bərk bir zərbə ilişdirdi; zavallı qadın qışqırıb əlindəki oxlovu yerə saldı.

İş o yerə çatdı ki, məsələ müzakirəyə çıxarıldı.

– Sən missis Brillin ayağına təpik vurmusan? Bizim mehriban missis Brillin? Maykl, sənin yerinə xəcalət çəkirəm, – baş vermiş əhvalatı missis Brillin dilindən eşitmiş ana özünə gələ bilmirdi, – elə bu dəqiqə ondan üzr istə! De ki, bir də belə eləməyəcəksən! De ki, peşmansan.

– Mən peşman-zad deyiləm. Hətta çox şadam. Onun elə gonbul ayaqları var ki! – Maykl arsız-arsız dilləndi və güllə kimi bağçaya götürüldü. Orada isə gözəl alp çəmənliyinə bənzəyən qazonun üstünə uzanıb şirin-şirin yatan Robertson Eyn üstünə yıxıldı – əlbəttə ki, qəsdən. Robertson Ey bərk əsəbiləşdi.

– Mən indi hər şeyi atana deyərəm! – o, Mayklı hədələdi.

– Mən isə ona deyəcəyəm ki, siz bu gün səhər ayaqqabılarını təmizləməmisiniz, – Maykl qışqırdı. Hətta özü belə ağzından çıxan bu sözlərə təəccüb etdi.

Axı o, həmişə Ceynlə birlikdə Robertson Eyi müdafiə edirdi. Bu oğlanı çox istədiklərindən atasının onu işdən çıxaracağından bərk qorxurdular.

Amma etdiyi hərəkətə görə içində baş qaldırmış vicdan əzabı onu uzun müddət narahat edə bilmədi. Çünki “qıllı ayı” yeni bir hoqqa tapıb çıxarmışdı.

O, hasarın çubuqlarının arasından miss Larkın itinə – Endryuya baxırdı. İt qazonun üstü ilə yeriir, müalicəvi otları tapıb iyləyirdi. Maykl astadan Endryunu səslədi, cibindən peçenyə çıxardı və ona tərəf uzatdı.

İt məmnunluqla peçenyeni çeynəməyə başladıqı zaman Maykl onun quyruğundan yapışıb qucağına aldı və bir kəndir parçası ilə hasara bağladı. Sonra da miss Larkın qəzəb dolu qarğışını eşidə-eşidə qaçdı. Onun içindəki “qıllı ayı” gətirdikə böyüyür, böyüyürdü. Hətta Maykla elə gəlirdi ki, o bir azdan partlayacaq.

Atasının iş otağının qapısı taybatay açıq idi – Elen kitab rəflərinin tozunu yenicə silib qurtarmışdı. Maykl içəri girdi, atasının stolunun arxasında oturdu və büvarın¹ üstündə nəsə yazmağa başladı. Bu, görünməmiş ədəbsizlik idi. Sonra qəsdən dirsəyi ilə mürəkkəbqabını itələyib böyrü üstə çevirdi; göy rəngli maye stolu, stulu, qaz lələyini və onun gəzmək üçün olan kostyumunu bulaşdırdı. Baş verən fəlakətin ölçüsü yox idi. Bunu anlayan Maykl qorxuya düşdü. Amma daxilindəki səs susmaq bilmədən dinqıldayırdı: “Mən heç bir damcı da utanmıram!”

– Uşaq, yəqin ki, xəstələnibdir, – Elen Mayklın son yaramazlığı haqqında danışanda missis Banks köksünü ötürdü. Elen təsadüfən iş otağına boylanmış, orada nə baş verdiyini öz gözləri ilə görmüşdü.

– Sənə əncir şirəsi vermək lazım gələcək, – Elen dedi.

– Mən xəstə deyiləm. Hər halda, sizdən qat-qat sağlamam, – Maykl kobudluq etdi.

– Deməli, sən, sadəcə, yaramaz uşaqsan, – ana əsəbi səslə dedi, – ona görə də cəzalandırılacaqsan.

Ana, həqiqətən də, sözünün üstündə durdu və beş dəqiqədən sonra Maykl uşaq otağında mürəkkəbə bulaşmış kostyumunda üzüdivara dayanmışdı.

Meri Poppins üzünü çevirən kimi bir dəqiqəlik fürsət tapan Ceyn onun könlünü almaq istəyirdi, ancaq Maykl onun da xətrinə dəymək istəyib, bacısına dil çıxardı. Sonra kobud hərəkət-

¹ İçinə kağız, konvert və s. qoymaq üçün qovluq

lə Conla Barbaranı itələyib özündən kənarlaşdırmaq istədi – balacalar sürünə-sürünə onun yanına gələrək ayaqqabıları ilə oynamaq fikrinə düşmüşdülər.

Yaramaz uşaq olmaq Mayklın çox xoşuna gəlirdi və o, qətiyyənlə etdiyi hərəkətlərə görə utanmırdı.

...Nahardan sonra Meri Poppins uşaqları gəzməyə apardı. O, uşaq arabasını sürür, Ceyn isə yanınca addımlayırdı; Maykl ayaqlarını sürüyə-sürüyə arxada gəlir və donquldanırdı: “Mən heç vaxt yaxşı oğlan olmayacağam!”

– Ayaqlarını sürümə, ayaqqabılarını da hasara çırpma, – Meri Poppins ona tərəf çevrildi.

Amma Maykl ayaqları ilə hasarı döyəcləməyə davam etdi – qoy ayaqqabıları cırlınsın.

– Deyəsən, sən bu gün çarpayının tərs tərəfindən qalxmısan.

– Heç də elə deyil. Mənim çarpayımın, ümumiyyətlə, tərs tərəfi yoxdur.

– Sən çoxdan bilməliydin ki, hər çarpayının iki tərəfi var, – Meri Poppins hirsindən fınxırdı.

– Mənimkində isə birdir. Axı o, divara söykənib.

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur, – Meri Poppins yenə də acıqlı idi, – qoy lap divara söykənmiş olsun, amma yenə də onun iki tərəfi var.

– Yaxşı, siz deyən olsun, onda deyən görüm, hansı tərəfi tərs tərəfdir – sağ, yoxsa sol? Mən sağ tərəfində durmuşam. Deməli, mən haqlıyam.

– Bu gün səhər, cənab Biləyən, sənın çarpayının bütün tərəfləri tərs tərəf idi.

– Mənim çarpayımın ancaq bir tərəfi var və əgər mən sağ tərəfindən qalxmışamsa...

– Daha bir kəlmə belə eşitsəm... – Meri Poppins elə qəzəblə dedi ki, hətta Maykl belə çaşıb qaldı. – Bircə kəlmə və mən...

Meri Poppins Maykla nə etmək fikrində olduğunu söyləmədi, sadəcə, ona tərəf bircə addım atdı.

– Maykl, özünü yaxşı apar, – Ceyn qardaşının qulağına pıçıldadı.

– Səsini kəs, – Maykl elə astadan cavab verdi ki, Meri Poppins onun nə dediyini heç eşitmədi də.

– Bilirsən nə var, dostum, – Meri Poppins sözünə davam etdi, – yaxşısı budur, sən məndən qabaqda get. Bəsdir arxada ayağını sürüdü. Mənə belə bir yaxşılıq elə: düş arabanın qabağına... – o, Mayklı irəli itələdi, – bu nədir orada parıldayır? – birdən Meri Poppins soruşdu. – Bax, orada. Nə isə, sancağa bənzəyən bir şeydir. Əgər onu qaldırıb mənə versən, sənə çox minnətdar olaram. Bəlkə, kim isə öz qızıl sancağını itiribdir?

Maykl qeyri-ixtiyari Meri Poppinsin göstərdiyi istiqamətə baxdı – hər halda o, Meri Poppinsin sözündən çıxmağa cəsarət etməzdi. Həqiqətən də, yerdə nə isə parlayırdı, özü də elə göz qamaşdırır və rəngdən-rəngə düşürdü ki, adam onu tezcənə yerdən götürmək istəyirdi.

Maykl irəli getsə də, qəsdən ayaqlarını sürüyürdü ki, qoy heç kim bu əşyanın marağını çəkdiyini ağılına gətirməsin.

Nəhayət, o, parlayan əşyanın yanına çatdı, əyilərək və onu yerdən qaldırdı. Bu, şüşə qapağı olan bir qutu idi, üstündə ox şəkli çəkilmişdi, içində isə hərfləri olan bir disk titrəyirdi. Qutuya bir balaca tərپənmək bəs edirdi ki, bu disk rəvan bir şəkildə hərəkətə başlasın.

Ceyn qaça-qaça onun yanına gəldi və çiyininin üstündən qardaşının tapdığı əşyaya tamaşa etməyə başladı.

– Bu nədir, Maykl, – o soruşdu.

– Deməyəcəyəm, – Maykl dedi, halbuki onun özü də bunun nə olduğunu bilmirdi.

– Meri Poppins, – uşaq arabası yanlarına çatar-çatmaz Ceyn soruşdu, – bu nədir belə?

Meri Poppins heç bir cavab vermədən Mayklın əlindəki qutunu ondan aldı.

– Bu mənimdir, – birdən-birə Mayklın tamahkarlığı tutdu.

– Yox, mənimdir, – Meri Poppins etiraz etdi, – onu birinci mən gördüm.

– Mən isə yerdən qaldırdım, – Maykl bunu deyib Meri Poppinsin əlindən qutunu qopartmaq istədi, amma dayə onun üzünə elə baxdı ki, oğlanın qolları yanına düşdü.

Meri Poppins əlindəki qutunu ora-bura fırladırdı, onun içindəki disk də hərflərlə bərabər gün işığında parlaya-parlaya dəli kimi hərlənirdi.

– Bu qutu nə üçündür? – Ceyn soruşdu.

– Yer ətrafında səyahət edə bilmək üçün, – Meri Poppins cavab verdi.

– Boş sözdür! – Maykl dedi, – yer ətrafında aeroplanla, gəmi ilə səyahət edirlər. Mən dəqiq bilirəm. Heç bir qutunun bu məsələyə dəxli yoxdur.

– “Dəxli yoxdur”, deyirsən, – Meri Poppins üzünə qəribə bir ifadə verərək soruşdu, – yaxşı, bu dəqiqə görürsən.

O, kompası ovcunun içində tutaraq – bu əşya kompas idi – parkın alaqaşına tərəf çevrildi və bircə kəlmə söz dedi: “Şimal”.

Hərflər oxun ətrafında fırlandılar, oynamağa başladılar. Birdən-birə bərk soyuq oldu, buz kimi külək əsməyə başladı, Ceynlə Maykl gözlərini yumdular. Açanda isə artıq park yoxa çıxmışdı... nə ağaclar var idi, nə yaşıl skamyalar, nə də asfaltlanmış yollar.

Hər tərəf mavi rəngli buz qalaqları ilə dolu idi, ayaqlarının altında isə şaxtanın preslədiyi qalın qar təbəqəsi vardı.

– Oy, oy, – Ceyn soyuqdan titrəyə-titrəyə qışqırdı və uşaq arabasına tərəf atıldı ki, əkizlərin üstünü yaxşıcana örtün. – Bu nədir belə? Nə baş verdi?

Meri Poppins mənalı-mənalı Maykla tərəf baxdı. Amma nəsə deməyə imkan tapmadı: qar dağındakı dəlikdən uzun ağ kürk və qara, yumru sifətini qucaqlayan ağ xəz papaq geyinmiş bir eskimos çıxdı.

– Şimal qütbünə xoş gəlmisiniz, Meri Poppins və dostları, – siətini mehriban bir təbəssüm bürümüş eskimos dedi.

Sonra hər qonağa tək-tək yaxınlaşıb burnunu onların burnuna sürtdü – eskimoslarda salamlama qaydası belə imiş. Buzdakı dəlikdən əlində suiti dərisinə bükülmüş körpə tutan bir eskimos qadın da çıxdı.

– Meri! Nə böyük xoşbəxtlikdir! – o qışqırdı və eyni qayda ilə hamı ilə salamladı. – Siz axı burada donu bilirsiniz, – o,

gələnlərin əynindəki yüngül geyimlərə baxıb narahatlıqla dedi, – mən indi sizə kürk gətirərəm. Əziz qonaqlar, kit piyindən sup istəmirsiniz ki?

– Təəssüf ki, biz çox qala bilməyəcəyik, – Meri Poppins cavab verdi, – biz yer kürəsi ətrafında səyahətə çıxmışıq və sizə də bir dəqiqəlik baş çəkdik. Amma yenə də çox sağ ol. Ola bilsin, başqa bir vaxt.

Bu sözləri deyər-deməz o, əlinin yüngül hərəkəti ilə kompası çevirdi və “Cənub” söylədi.

Maykl və Ceynə elə gəldi ki, kompasda olduğu kimi, bütün dünya onların ətrafında fırlanmağa başladı. Elə bil, karuselə minmişdilər. Həm də onun sahibi uşaqlara xüsusi zövq yaşatmaq üçün onları motorun işlədiyi yerə yaxın əyləşdirmişdi.

Bütün dünya başlarına fırlanırdı. Getdikcə daha isti olurdu, nəhayət ki, hərəkət dayandı və onlar kiçik bir palma meşəliyinin yaxınlığında olduqlarını gördülər. Hər yer günəş şüalarını bürümüşdü, qızılı, gümüştü-ağ və atəş kimi qızğın qum təpələri düz üfüqə kimi uzanırdı.

Palmaların altında bir kişiylə bir qadın əyləşmişdi, hər ikisi də qarqara və demək olar ki, çılpaq idilər; bədənləri də tərəkən-dırnağa muncuqlarla bəzədilmişdi; başlarında dəvəquşu lələyindən papağabənzər bir şey var idi. Bir neçə dəfə boyunlarına dolanmış muncuqlar çox gözəl görünürdü, özü də qulaqlarına, hətta burunlarına qəddər uzanırdı. Onların kəmərləri belə minlərlə muncuqdan toxunmuşdu.

Zənci qadının bir dizinin üstündə pompuş bir uşaq oturmuşdu; o, göydən düşmüş kimi yanlarında peyda olan balacalara baxıb gülümsəyirdi.

– Biz səni çoxdan gözləyirik, Meri Poppins, – zənci qadın gülümsədi, – uşaqları gətirmisən ki, onları da şirin qarşıya qonaq edəsən? Lap balacadırlar ki... Bunları vaksal ilə təmizləmək heç də pis olmazdı. Xoş gəlmisiniz, səni görməyə həmişə şadıq.

Zənci qadın qonaqlarını arxasınca çağıraraq palma yarpaqlarından tikilmiş balaca bir komaya tərəf getdi. Ceynlə Maykl

¹ Çəkmə yağı

qadının ardınca getmək istədilər, amma Meri Poppins onları saxladı.

– Təəssüf ki, bizim heç vaxtımız yoxdur. Biz bir neçə saniyəlik, ancaq görüşmək üçün sizə baş çəkdik. Yer ətrafında səyahətə çıxmışıq – Meri Poppins təəccüb içərisində hər iki əlini göyə qaldırıb ona qulaq asan afrikalıya izah etməyə çalışırdı.

– Bax bu, əsl səyahətdir, madam, – kişi gülümsəyərək yanaqlarını böyük bir odun parçası ilə sürtməyə başladı. Onun gözləri sevincdən parıldayırdı.

– Dünya ətrafında! Uzun, uzun yoldur, çalışın əldən düşməyəsiniz! – qadın da yenidən gülümsədi; ona baxanda adama elə gəlirdi ki, bu qadının həyatı başdan-ayağa toy-bayramdır.

Bu arada Meri Poppins yenə də kompası çevirdi və əmin bir səslə “Şərqlə!” dedi.

Dünya yenidən onların başına fırlandı – uşaqlara elə gəlirdi ki, cəmi bir neçə saniyədən sonra palma meşəliyi yoxa çıxdı. Onlar qəribə görkəmli balaca evlərin olduğu dar bir küçəyə düşdülər. Adama elə gəlirdi ki, bu evlər kağızdan düzəldilib. Onların əyilmiş damları zınqırovlarla dolu idi. Külək əsdikcə onlar tərənir, cingildəyirdilər.

Evlərin üstü ilə badam və gavalı ağaclarının çiçəklə dolu budaqları uzanırdı, küçələrlə isə yaşıl, sarı, göy rəngli qəribə paltarlar geyinmiş adamlar dolaşırdılar. Buradakı mənzərə hey-rət doğuracaq qədər sakit görünür və insana xoş təsir bağışlayırdı.

– Biz, yəqin ki, Çinə gəlib düşmüşük, – Ceyn Mayklın qulağına pıçıldadı, – – hə, mən əminəm, biz Çindəyik, – balaca kağız evdən çıxan qoca kişini tərədən-dırnağa süzə-süzə sözü-nə davam etdi.

O kişi qızılı parçadan dəbdəbəli bir xalat və ipək şalvar geyinmişdi, topuğuna isə qızılı rəngli qurşaq bağlanmışdı. Onun ayaqqabılarının uzun əyilmiş burnu var idi – çox zərif görünürdülər. Ağappaq ağarmış hörüyü arxadan dizinə qədər uzanır, üst dodaqlarından uzun nazik bığları aşağı sallanırdı.

Bu qəribə cənab Meri Poppinslə uşaqları görəndə alnını yerə toxunduraraq təzim etdi. Ceyn və Mayklın təəccübünə

rəğmən Meri Poppins də eyni cür təzimlə onun salamına cavab verdi. Hətta o, bunu edərəkən şlyapasını bəzəyən qızçıqəyinin yeri süpürdüynə belə əhəmiyyət vermədi.

– Sizi kim tərbiyə edib? – aldığı qeyri-adi vəziyyətə baxmayaraq, uşaqlara çımxıran Meri Poppins soruşdu. Özü də elə qəzəblə soruşdu ki, Mayklla Ceyn təzim etməyin daha yaxşı çıxış yolu olduğunu fikirləşib, dayələri kimi hərəkət etdilər. İnanmırsınız, amma əkilər belə arabalarının içində başlarını böyük hörmət hissi ilə aşığı əydilər.

Qoca özünü düzəldib danışımağa başladı:

– Poppinslər evindən olan çox möhtərəm Meri! Mərhəmət et və mənim dəyərsiz evimi öz müqəddəs nurunla işıqlandır. Son dərəcə təvəqqə edirəm, kimsəsiz oğacıma bu hörmətli səyahları da özünlə bərabər gətir, – o, yenidən təzim etdi və əllərini yelləyərək hamını evə dəvət etdiyini bildirdi.

Ceynlə Maykl heç vaxt belə gözəl və təmtəraqlı sözlər eşitməmişdilər. Onlar özlərini itirərək nə edəcəklərini bilmir, laldinməz qocaya baxırdılar. Amma Meri Poppinsin bu qarşılamaya layiq şəkildə cavab verdiyini eşitdikdə qulaqlarına inanmadılar.

– Çox möhtərəm cənab, – o sözə başladı, – dostlarınız arasında ən əhəmiyyətsiz varlıqlar olan biz çox böyük təəssüf hissi ilə məcburuq ki, sizin alicənab, öz səxavəti ilə kral təkliflərini belə geridə qoyan təklifinizdən imtina edək. Quzu öz anasını, quş balası isə öz yuvasını bizim bu yeri tərk etməyimizdən daha həvəslə tərk edərdi. Mərhəmətli və gözəl cənab, biz yer ətrafında səyahət edirik və sənin gözəl şəhərinə gəlişimiz, təəssüf ki, qısamüddətlidir. Ona görə də icazə ver, növbəti mərasimlər baş tutmadan, sizi öz varlığımızda yormayıb mürəxxəs olaq.

Mandarin – bu, əlbəttə ki, o kişinin adı idi – baş əydi, sonra daha bir nəzakətli təzim etməyi planlaşdırırdı ki, Meri Poppins tələm-tələsik kompası çevirdi və hündürdən “Qərb!” dedi.

Yenidən dünya fırlandı, özü də elə fırlandı ki, Ceynlə Maykllın gözlərində hər şey sayrışmağa başladı. Sonra hər şey başladığı kimi də birdən-birə bitdi və onlar böyük şam meşəsinin içində düşdülər.

Meri Poppins onları cəld böyük bir talaya apardı. Orada ocaq qalanmış, ətrafında isə bir neçə çadır qurulmuşdu. Alovun işığında qaranlıqdan sərbəst tuniklər¹, maral dərisindən saçaqlı şalvarlar və lələkli baş geyimləri geyinmiş qəribə insanların çıxdığı görünürdü.

Onlardan biri ocağın qırağına yığılmış adamlardan ayrıldı. Bu, çox hündür və çox qoca, amma gözəl lələklərlə bəzənmiş bir kişi idi. O, Meri Poppinsi görən kimi gələnləri qarşılamağa tələsdi.

– Meri, Səhər Ulduzu, – o dedi, – sizi bizim meşədə salamlayıram, – sonra əyildi və öz alnını Merinin alnına toxundurdu. Uşaqlara tərəf çevrilib eyni ayini onlarla da təkrarladı.

– Mənim viqvamım² sizi gözləyir, – o, təntənəylə elan etdi, – biz maral qızardırdıq. Böyük məmnuniyyətlə sizi şam yeməyinə dəvət edirəm.

– Böyük başçı Günorta Günəşi, – Meri Poppins dilləndi, – biz qısa müddətə gəlmişik. Əslində, sadəcə, sağollaşmaq üçün. Yer ətrafına səyahətə çıxmışdıq. Bura bizim sonuncu dayanacağımızdır.

– Sən nə deyirsən, Səhər ulduzu?! – Böyük Başçı dilləndi, – Elə mən də tez-tez belə səyahətlərin xəyalını qururam. Amma... Siz, heç olmasa, bir az da olsa, bizimlə birlikdə oturmalsınız. Qoy bu gənc döyüşçü (o, Maykla işarə etdi) qaçışda mənim adı Külək kimi Uçan olan kötükəmlə gücünü sınısın, – Günorta Günəşi əl çaldı. – Hay! Ho! Hi-! – o, hündürdən qışqırdı.

Viqvamlardan birindən balaca bir oğlan qaçıb çıxdı, Mayklın yanına gəlib şappılıyla çiyinə vurdu.

– Çat görüm! – o, var gücü ilə qışqırın meşəyə doğru götürüldü.

Əlbəttə ki, Maykl onun dalınca qaçdı, Ceyn də arxadan onlara çatmağa çalışdı. Hər üçü şamların arası ilə qaçır, qalın gövdəli ağacların başına fırlanırdılar. Külək kimi Qaçan uşaqları öz

¹ Qədim romalılarda alt köynəyi

² Şimali Amerika hindularının ağac qabığından və ya göndən qayırdıqları ev, koma

ardınca aparırdı, onların bu yarışında nə qədər səs-küy, nə qədər şənlik var idi!

Kötükçəyə çatmaq mümkün deyildi. Hamıdan əvvəl Ceyn məğlub oldu, amma Maykl dişlərini bir-birinə sıxıb yenildiyini qəbul etmək istəmirdi. Yox, o yol verə bilməzdi ki, bu qırmızı dərilili oğlan ondan sürətli çıxsın.

– Mən onsuz da səni keçəcəyəm, – o, elə hey qışqırırdı.

– Nə olub? Nə baş verir? – birdən Meri Poppinsin sərt səsi eşidildi.

Maykl onun üzünə baxdı və yerindəcə quruyub qaldı. Sonra yenidən qaçmaq istəyirdi ki, ətrafına boylandı, nə Külək kimi Uçanı gördü, nə Böyük Başçını, nə ocağı, nə də vıqvamları. Ətrafdə bircə şam ağacı belə yox idi. Ancaq skamyalar idi, Ceynlə arabadakı əkizlər, bir də parkın mərkəzi yolunda dayanmış Meri Poppins.

– Bağça skamyasının ətrafında bu qədər qaçmaq?! Sən lap ağlını itirmisən ki! Bir gündə bu qədər axmaqlıq eləmək olar? Nədir, yorulmamısan? Gəl gedək!

Maykl küskün baxışlarla baxıb dodaqlarını büzdü.

– Yer ətrafına səyahət et, sonra da geri qayıt, özü də cəmi bir neçə dəqiqə ərzində! Bu nə möcüzəli qutudur belə! – Ceyn maraqla soruşdu.

– Mənim kompasımı bura verin! – Maykl tələb etdi.

– İcazənizlə deyim ki, bu, mənim kompasımdır, – Meri Poppinsin hikkəli səsi eşidildi, sonra da o, kompası uşaqların əlindən alıb öz cibinə qoydu.

Maykl dayəyə elə baxdı ki, elə bil, bu dəqiqə onu öldürəcəkdə. Amma sonra sakitləşib çiyinlərini çəkdi, hamıdan öndə addımlamağa başladı və daha bir kəlmə belə danışmadı.

– Nə vaxtsa mən o oğlanı ötüb-keçəcəyəm, – Maykl “Albali” küçəsindəki 17 nömrəli evin kiçik qapısından içəri keçə-keçə dodaqaltı mızıldandı. Amma onun içindəki “qıllı ayı” yer ətrafında səyahətdən sonra belə hələ də sakitləşməmişdi; əksinə, axşama yaxın lap dözülməz olmuşdu.

Meri üzünü çevirən kimi əkizləri çimdikləyib ağılatdı. Sonra yalançı mehribanlıq göstərməyə, uşaqları sakitləşdirməyə başladı.

Amma Meri Poppinsi aldatmaq asan deyildi.

– Sən nədir, heç nə hiss eləmirsən? Hiss eləmirsən ki, sənə doğru nə işə hərəkət etməkdədir? – dayə çoxmənalı baxışlarla onu süzdü. Amma Maykl artıq yüyəni yığa bilmirdi; nə utanır, nə də qorxurdu. Ona görə də sadəcə, çiyinlərini çəkdi. Heç bir dəqiqə keçməmiş Ceynin saçlarını yoldu. Sonra da üstünə şam yeməyi düzölmüş stola yaxınlaşıb içində süd və çörək olan kasanı dağıtdı.

– Heç utanırsan, Maykl? – Meri Poppins başını yellədi. – Bütün günü dələduzluq etmişən. Amma bunun bir həddi-hüdudu olmalıdır da. Öz uzun həyatım boyu heç vaxt belə bir şeylə qarşılaşmamışam. Dur, elə bu dəqiqə otaqdan rədd ol! Cəld yatağa, səsin də gəlməsin!

Maykl heç vaxt Meri Poppinsi belə əsəbi görməmişdi.

O, uşaq otağına keçib paltarını soyunmağa başladı. Yox, o hələ də utanmırdı. Düzdür, başa düşürdü ki, çox pis oğlandır. Amma utanmaq??? Bu, ona aid deyildi.

Ağına bir fikir gəldi: evdəkiləri cəzalandırmaq üçün evdən qaçacağını, köçəri sirkə qoşulacağını qət etdi.

Bir, iki və... soyunmaq üçün köynəyinin yaxasından tutub dartdı; budur, artıq düymələr yerində deyil! Lap yaxşı! Səhər yaxasını bağlamağa az vaxt sərf edəcəkdə. Daha bir həmlə! Bu dəfə köynəyin özü də cırıldı! Amma o, yenə də qətiyyən, qətiyyən utanmırdı.

Qərara gəldi ki, bundan sonra başını da daramayacaq, yatmamışdan qabaq dişlərini də yumayacaq. Heç... dua da eləməyəcək.

Maykl artıq yatağa uzanmış, ayaqlarını adyalın altına yeni-cə soxmuşdu ki, gözü komodun üstündəki kompasə sataşdı. O, ayaqlarının ucunda ehtiyatla gedib komodun yanına çatdı. Nə edəcəyini yaxşı bilirdi. Kompası götürəcək, fırladacaq və dünya səyahətinə çıxacaqdı. Evdəkilər işə onu bir də heç vaxt tapmayacədılar. Bir də heç vaxt onu görməyəcəkdilər. Onlar hələ çox heyifsilənəcəkdilər.

Maykl səssizcə stulu komodun yanına gətirdi, üstünə çıxıb kompasə götürdü, sonra bir neçə dəfə çevirdi.

– Şimal! Cənub! Qərb! Şərq! – o, kiminsə içəri girib ona mane olacağından qorxaraq tələm-tələsik qışqırdı.

Stulun arxasında bərk səs-küy qopdu. Maykl gələnin Meri Poppins olduğunu düşünərək günahkar görkəmlə geri çevrildi. Və üstünə yeriyan dörd əzəmətli fiqur gördü – nizəli eskimos, ərinin böyük dəyənəyini əlində tutmuş zənci qadın, əyri xəncərli mandarin¹, bir də tomaqavkalı² hindu.

Onlar silahlarını başlarının üstündə yellədə-yellədə hər tərəfdən onun üstünə yeriyirdilər, görünüşləri isə səyahət zamanı gördüyü kimi mehriban və səmimi yox, qəzəbli və kinli idi.

Onlar Mayklın üstünə cumacaqdılar, hətta oğlan gələnlərin qorxulu sifətlərini düz gözünün qabağında gördü. Maykl onların odlu nəfəslərini belə hiss edir, əllərindəki silahların necə əsdiyini görürdü. O, qışqırıb əlindəki kompası yerə saldı. Sonra da: “Meri Poppins! Meri Poppins! Kömək elə!” – deyib gözlərini bərk-bərk yumdu.

Bir az sonra nə isə yumşaq və isti bir şeyin onu qucaqladığını hiss etdi. Bu nə idi? Eskimosun ağ kürkü, yoxsa mandarinin parçadan tikilmiş mantiyası? Bəlkə, hindunun tunikası idi? Ya da zənci qadının lələkləri? Onu kim tutmuşdu? Ah, kaş ki bütün günü özünü yaxşı oğlan kimi aparaydı! İndi isə artıq gec idi.

– Meri Poppins! Əzizim, sevimlim!

– Hə, yaxşı, yaxşı! Allaha şükür ki, mən kar deyiləm. Belə qışqırmaq lazım deyil, – dayənin tanış və təmkinli səsi eşidildi.

Maykl bir gözünü açdı. Kompasdan çıxmış əzəmətli fiqurlardan əsər-ələmət belə yox idi. O digər gözünü də açdı – bəlkə, bir gözü səhv edirdi? Amma yox, səhv etmirdi, həqiqətən də, heç kim yox idi.

Otağa göz gəzdirdi. Boş idi. O isə pərqu kimi yumşaq yatağında, öz isti, yüngül adyalının altında uzanmışdı. Sinəsində də heç bir tüklü yırtıcı yox idi – əgər olmuşdusa da, indi artıq heç vaxt olmayıbmiş kimi yoxa çıxmışdı.

¹ İnqilabdan qabaqkı Çində yüksək rütbəli məmur

² Şimali Amerika hindularında döyüş baltası

Maykl sakit və xoşbəxt halda uzanmışdı, elə bil, yastığının altında hamı üçün milad hədiyyələri var idi.

– Bu... bu nə idi? – o, Meri Poppinsdən soruşdu.

– Mən axı sənə dedim ki, bu, mənim kompasımdır. Xahiş edirəm, zəhmət olmasa, bir də mənim əşyalarımə toxunma! – vəssalam, Meri Poppinsin ona cavabı elə bundan ibarət oldu. Sonra o, aşağı əyildi, yerə düşmüş kompası götürdü və cibinə qoydu. Mayklın yerə atdığı paltarları toplamağa və stulun başında yerləşdirməyə başladı.

– Olarmı mən özüm qoyum?

– Yox, lazım deyil, təşəkkür edirəm.

Meri Poppins o biri otağa keçdi, tezliklə də qayıtdı, onun əlinə nə isə isti bir şey verdi. Bu, bir fincan süd idi.

Maykl südü asta-asta, kiçik qurtumlarla içməyə başladı ki, Meri Poppins onun yanında bir az da çox qalsın.

Meri heç bir söz demədən Mayklın yanında dayanmış, onun südü necə asta-asta içdiyinə tamaşa edirdi. O isə Meri Poppinsin xışiltılı önlüyündən bulkaların tanış ətirini hiss edirdi və bu həzz anını nə qədər uzatmağa çalışsa da, süd əvvəl-axır bitdi; Maykl məyus halda boş fincanı Meri Poppinsə uzatdı və cəld adyalın altında gizləndi. O heç ağlına da gətirməzdi ki, yataq bu cür isti və rahat ola bilər. Nə böyük xoşbəxtlik, nə böyük bəxtəvərlikdir ki, o sağdır və indi öz otağında yuxuya gedəcək.

– Düzdür, Meri Poppins, gülməlidir, – o, yuxulu-yuxulu diləndi, – mən bu gün çox yaramaz uşaq idim, amma indi elə xoşbəxtəm ki...

– Hmmm...hə... – Meri Poppins adyalı onun böyürlərinə basaraq mızıldandı və şam yeməyindən yığılmış qab-qasığı yumağa getdi.

VII fəsil

Quş saxlayan qadın

– Bəlkə, heç orada olmayacaq? – Maykl soruşdu.

– O, həmişə orada olur, – Ceyn cavab verdi, – Bax görəcəksən.

Onlar Luqdeyt-Hillə üzüyuxarı gedirdilər. Mister Banks onları Situdəki kontorda gözləyirdi. Səhər tezdən o, missis Banksa demişdi:

– Əzizim, yaxşı olardı ki, bu gün Ceynlə Maykl mənim yanıma – kontora gəlsinlər. Əlbəttə, əgər yağış yağmazsa və sən etiraz etmirsənsə. Neçə vaxtdır onlarla birlikdə “Pryanik və çay” kafesinə getmək istəyirəm. Mənim axı nadir hallarda şıltaqlıqım tutur.

Missis Banks da dedi ki, onun təklifi haqqında fikirləşəcək.

Bütün günü Maykl ilə Ceyn ürəkləri əsə-əsə analarının hərəkətlərini izlədilər. Amma görünür, o atasının sözləri haqqında fikirləşməyi yaddan çıxarmışdı. Danışığından bəlli olurdu ki, onun beynində bu dəqiqə camaşırxana hesabları, Maykl üçün alınacaq yeni palto, Flossi xalanın itirilmiş ünvanı və onu ayın ikinci çərşənbə axşamı, dişini müalicə etdirməyə getməli olduğu gün çaya dəvət etmiş zavallı missis Cekson haqqında fikirlər var.

Onlar atalarının sözünün miss Banksın yadına düşəcəyinə ümidlərini tamamilə itirmişdilər ki, birdən ana dedi:

– Bilirsiniz nə var, uşaqlar, bəsdir gözlərinizi üzümə bərəlt-diniz. Tez geyinin. Bu gün atanızla “Pryanik və çay” kafesinə gedirsiniz. Nədir, yadınızdan çıxıb?

Məgər onlar bunu yaddan çıxara bilirdilər? Məsələ təkcə pryaniklərdə deyildi. Ortada quş saxlayan qadın məsələsi də var idi – bu işə yer üzündə ən vacib, ən maraqlı məsələ idi. Bax onlar elə bu qadına görə Ludqeyt-Xillə getdikləri vaxt bu qədər həyəcanlı idilər.

Təzə şlyapa qoymuş Meri Poppins ikisinin arasında gedirdi, özü də çox gözəl görünürdü. O, hər beş dəqiqədən bir daya-

nib vitrinlərin güzgüsündə özünə tamaşa edir, sanki, hər dəfə də şlyapanın yerində olduğunu görüb sevinirdi. Çünki şlyapanın üstündə qırmızı qızılgüllər var idi, bu isə sənin üçün adı qızçıçəyi deyildi. Meri Poppins də, elə bil, şlyapasını bəzəyən bu gözəlliyin sadə bir gülə çevrilməsindən qorxurdu.

Vitrin güzgülərinə baxdığı vaxt o, addımlarını yavaşdıb dayanır, hər dəfə bunu görəndə isə Maykla Ceyn dərinə köks ötürürdülər, amma nəşə deməyə cəsərət edə bilmirdilər. Qorxurdular ki, birdən Meri Poppins əşəbiləşər və acığa düşüb vitrinlərin qabağında saatlarla ayaq saxlayar, qabaqdan da, yanlardan da özünə tamaşa etmək istəyər.

Onlar, nəhayət ki, quş adına bənzəyən adı olan Xristofor Ren adlı adamın uzun illər əvvəl tikdirdiyi Müqəddəs Pavel Kilsəsinə çatdılar. Maykl xatırlayırdı ki, bir zamanlar onların evində Xristofor adlı bir sığırçın da yaşamışdı.

İndi də kilsənin qarşısına yığışmış quşlara baxa-baxa fikirləşdi ki, bəlkə də, onlar buranı məhz bu səbəbdən çox sevirlər. Elə qoca quşabaxan qadın da buna görə kilsənin lap yaxınlığında yaşayırdı.

– Odur o! – Maykl birdən qışqırdı və vəhşi qəbilə adamları kimi oynamağa, qəribə hərəkətlər etməyə başladı.

– Bəşdir təlxəklik elədin! – Meri Poppins hirsəndi və xalça dükəninin vitrinində sonuncu dəfə öz qırmızı qızılgüllərinə tamaşa elədi.

– O, yenə də öz mahnısını oxuyur! – Ceyn əllərini bərk-bərk sinəsinə sıxıb içini çəkdi; elə bil, qorxurdu ki, birdən sevincdən ürəyi sinəsindən pırr edib uça bilər.

– Quşlar üçün yemək alın! Paketi cəmi iki penniyə. Quşlar üçün yemək alın! Paketi iki penniyə! – Quşabaxan qadın sözləri uzada-uzada elə hey eyni cümləni təkrar edir, yoldan ötənlərə çörək qırıntıları ilə dolu bağlamalar uzadırdı.

Onun ətrafında isə onlarla, yox, bəlkə də, yüzlərlə quş qanad çalır, başının üstündə fırlanır, uçub havaya qalxır və yəni-dən geri qayıdırdı.

Meri Poppins bütün quşlara “sərçəcik” deyirdi. Və bunun səbəbini soruşduqda təkəbbürlə izah edirdi ki, bütün quşlar

onun üçün eynidir. Amma Maykl ilə Ceyn bilirdilər ki, kilsənin ətrafında uçuşan quşlar sərçə deyil, göyərçin və qumru quşlarıdır. Onların arasında çoxdanışan və daima ora-bura vurnuxan gömngöy göyərçin-nənələr də var idi; kobud səslə zirək göyrəçin-əmilər də; mərəkə qopara-qopara “pul yoxdur, pul yoxdur” çığırən göyərçin atalar da, mavi rəngli, rəbitəsiz-rəbitəsiz səslər çıxaran tələşli və zərif qumru analar da. Hər halda, Ceyn və Maykl bunun belə olduğunu fikirləşirdilər.

Quşlar Quşabaxan Qadının başı üstündə elə hey uçuşur, uçuşurdular. Elə ki uşaqlar qadına yaxınlaşdılar, göyərçinlər də sürətlə uçub yuxarı qalxdılar və Müqəddəs Pavel kilsəsinin düz təpəsinə qondular, sonra da bərkədən çıxışmağa başladılar. Özləri də bu zaman, elə bil, kef çəkdiqlərini elan edir, Quşabaxan Qadına əhəmiyyət vermirdilər.

Bu gün quşlara yem almaq növbəsi Maykl da idi. Ceyn keçən dəfə almışdı. O, Quşabaxan Qadına yaxınlaşdı və dörd pensliyi ona uzatdı.

– Quşlara yem alın! Bağlaması cəmi iki penniyə! – Quşabaxan Qadının səsi eşidildi, sonra o, quş yemini Ceynin ovcuna qoydu və aldığı xırda pulu geniş, qara büzməli ətəyində gizlətdi.

– Əgər sizin bu bağlamalarınız bir penniyə olsaydı, mən iki bağlama alardım, – Maykl dedi.

– Quşlar üçün yem alın! Bağlaması cəmi iki penniyə! – Quşabaxan Qadın cəmi bircə mahnısı olan, “ku-ku”, “ku-ku” oxuyan və niyə belə oxuduğunu anlamayan ququ quşu kimi elə hey qışqırırdı.

Ceyn, Maykl və Meri Poppins çörək qırıntılarını yerə səpəldilər və quşlar əvvəlcə tək-tək, sonra isə iki-iki, üç-üç gündən aşağı uçmağa başladılar.

– Ağziyirtiq dəli, – göyərçinlərdən birinin çörək qırıntısını dimdiyinə alıb o dəqiqə də yerə saldığını görə Meri Poppins hirsə dedi.

Yerdə qalan quşlar isə heç nəyə fikir vermədən bərkədən quruldayır, pəncələri ilə çıxqıltı sala-sala, bir-birini itələy-itələy həvəslə yeyirdilər. Onların bu iştahına adamın lap paxıllığı tuturdu.

Çox keçmədi ki, yemin hamısını silib-süpürdülər – axı təlim görmüş göyərçinlər yerdə heç bir qırıntı qoymurlar. Yemək üçün artıq heç bir şey qalmadığına əmin olduqdan sonra onlar güclü, göz önündəcə zərif-zərif dalğalanan bir hərəkətlə pırıldayıb yerdən qalxdılar və Quşabaxan Qadının başı üstündə hər-lənməyə, onun sonu olmayan mahnısını öz dillərində oxuma-ğa başladılar.

Göyərçinlərdən biri qadının şlyapasına qondu və pəncələrini yığaraq lap bəzək əşyası kimi sakitcə oturdu. Biri isə Meri Poppinsin yeni şlyapasını qızılgül kolu hesab edib dimdiyi ilə güllərdən birini qopartdı.

– Ay səni, yaramaz sərçə! – Meri Poppins qışqırdı və əlindəki çətiri ona tərəf yellətdi. Qəlbinin dərinliklərinə qədər təhqir edilmiş göyərçin Quşabaxan qadına sarı uçdu və Meri Poppinsin acığına qızılgülü onun şlyapasına sancdı.

– Sən ancaq piroq üçün içlik hazırlamağa yarayarsan... bildin sən kimsən? – Meri Poppins əməlli-başlı əsəbiləşdi. Son dəfə quşa tərəf qəzəbli nəzər salıb uşaqlara qışqırdı:

– Tez gəlin! Çoxdan getmək lazım idi!

Göyərçin Meri Poppinsin hərəkətinə güldü və quyruğunu ona sarı çevirib, az qala, nifrətlə silkələdi.

– Sağ olun, – Maykl Quşabaxan qadına dedi.

– Quşlara yem alın! – o, gülümsəyə-gülümsəyə oxumağına davam etdi.

– Sağlıqla qalın! – Ceyn sözü havada tutdu.

– ...bağlaması cəmi iki penniyə! – Quşabaxan qadın sözünü başa vurdu və uşaqlara əl yellədi.

Onların hər üçü yola düzəldilər – uşaqlar sağda və solda, Meri Poppins isə ortada.

– Bəs hamı çıxıb gedəndən sonra nə olacaq? – kilsədən bir az aralandıqdan sonra Maykl Ceyndən soruşdu.

O, nə olacağını yaxşı bilirdi, amma oyunun qaydalarına uyğun olaraq bunu Ceyndən soruşmalı idi: axı bu, onun əhvalatı idi.

Ceyn danışmağa başladı. Bacısı danışdıqca Maykl diqqətlə onu dinləyir və qızın yaddan çıxarıb danışmadığı xırdalıkları onun sözünü kəsə-kəsə yerinə qoyurdu.

– Gecə hamı yatdığı vaxt... – Ceyn sözə başladı.

– ...və göy üzündə ulduzlar sayrışmağa başlayanda...–
Maykl əlavə etdi.

– sayrışmaya da bilər, bu heç nəyi dəyişmir... gecə bütün quşlar günbəzdən uçaraq Quşabaxan Qadının ətrafında atılıb-düşməyə başlayır, haradasa çörək qırıntısı qalıb-qalmadığını öyrənmək istəyirlər. Əgər qalıbsa, onu da dimdikləyib yeyirlər ki, səhər tezdən kilsənin ətrafı tərtəmiz olsun. Elə ki hər yerdə təmizlik yaratdılar...

– Sən yaddan çıxartdın, axı onlar həm də çimirlər...

– Hə, çimir və qanadlarını təmizləyirlər. Sonra Quşabaxan qadının başı üstündə üç dəfə dövrə vurur və rahatlanmaq üçün cərgəyə düzülürlər.

– Onun çiyinə qonurlar?

– Hə. Bir də şlyapasına.

– Bir də içində bağlama olan zənbilinə?

– Hə, bir də zənbilə. Sonra Quşabaxan qadın onların başlarının tükünü sığallayır və deyir ki, sözə baxmaq, özünü yaxşı aparmaq lazımdır.

– O, bunları quş dilində deyir?

– Hə. Göyərçinlərin gözləri yumulmağa başlayanda isə ana toyuq qanadlarını düzəldən kimi Quşabaxan qadın da ətəyinin büzmələrini səliqəyə salır, bütün göyərçinlərlə qumrular isə “porx-porx-porx” səsi çıxara-çıxara onun ətəyinin altında gizlənilirlər.

Ən son göyərçin də özünə yer eləyəndən sonra o, yerində yellənməyə, onların başının üstündə qaqqıldamağa başlayır, quşlar isə beləcə yuxuya gedir və səhərədək daş kimi yatırlar.

– Bütün bunlar həqiqətdir də, düzdür, Ceyn? – hər zaman olduğu kimi Maykl yenə də soruşdu.

– Yox, – hər zamankı kimi Meri Poppins cavab verdi.

– Hə, – hər zamankı kimi Ceyn başını yellədiib əminliklə diləndi. Və o, bunu hamıdan daha yaxşı bilirdi.

VIII fəsil
Missis Korri

– İki funt sosis. Ən yaxşısından... donuz ətindən olsun, – Meri Poppins dedi, – özünüz də zəhmət olmasa tez edin, biz tələsirik.

Qəssab öz sosisləri kimi gəmbül və qıpqırmızı idi. Ağ və mavi zolaqlı geniş önlük onun böyük qarnının üstünü örtmüşdü. Bu adam xaraktercə ünsiyyətçi olduğundan, hamı ilə söhbətləşməyi, dərdləşməyi xoşlayırdı. İndi də ağac kötüyə dirsəklənərək heyran-heyran Meri Poppinsə baxırdı.

– Tələsirsiniz? – o soruşdu. – Təəssüf... Mən elə bilirdim ki, siz mənimlə oradan-buradan danışmaq üçün gəlmisiniz. Hamı bilir ki, biz qəssablar yaxşı yoldaşlıqları sevirik. Özü də belə bir gözəl ledi ilə söhbətdən daha yaxşı nə ola bilər ki? – qəssab bir ucdan üyüdüb-töksə də birdən-birə Meri Poppinsin sifətinin ifadəsinin dəyişdiyini görüb dili dolaşdı.

Onun pərtliyi üzündən oxunurdu. Elə bil, bu dəqiqə yer yarılsa, yerə girərdi.

– Başa düşürəm, başa düşürəm, – o, qıpqırmızı qızardı, – siz axı tələsirsiniz, əlbəttə. Dediniz ki, iki funt? Ən yaxşısından, donuz ətindən olsun? Bu dəqiqə hazır edərəm.

O, əlində çəngəl tavandan asılmış sosis bağlamasına yaxınlaşdı. Dördü üç yard¹ uzunluğunda bağlamanın ucundan kəsdi, qat-qat yıxdı, əvvəlcə ağ kağıza, sonra isə başqa birinə bükdü və piştaxtanın üstünə qoydu.

– Yenə nə isə lazımdır? – qəssab ehtiyatla soruşdu. Amma səsində hələ də ümid hiss olunurdu, sifətinin qızartısı isə keçib getməmişdi.

– Heç bir şey. – Meri Poppins hirsə fınxırıraq onun sözünü ağzında qoydu. Sosisləri götürdü, uşaq arabasını cəld bir hərəkətlə çevirdi və elə bir əda ilə oradan çıxdı ki, qəssab özü də bilmədən bu alıcı qadının bərk xətrinə dəydiyini başa düşdü.

¹ 91,44 sm-ə bərabər ingilis uzunluq ölçüsü

Amma dükandan çıxandan sonra Meri Poppins heç nə olmaybmış kimi vitrinin qarşısında dayandı və bu dəfə yeni, parlaq, ikidüyməli layka ayaqqabılarına tamaşa etməyə başladı. Bu tufillər zərifiyin ən yüksək həddi idi.

Ceynlə Maykl arxada gəlirdilər və Meri Poppinsin əlindəki siyahıda alacaqları sonuncu şeyin üstündən nə vaxt xətt çəkəcəyi anı gözləyirdilər. Amma onun sifətində elə bir ifadə var idi ki, uşaqlar nəsə soruşmağa cəsarət edə bilmirdilər.

Meri Poppins sağa, sonra sola baxdı, elə bil, hansı tərəfə gedəcəyini müəyyən etməyə çalışırdı.

– Balıq dükənina! – nəhayət, bir müddət götür-qoydan sonra o dilləndi və uşaq arabasını qonşu dükana tərəf itələdi. – Balaca bir qalxanbalığı, bir funt yarım böyük balıq, yarım funt krevet, və bir omar¹ – o, balıqsatana birməfəsə dedi – onu yalnız hər gün bu cür sözləri eşitməyə adət etmiş adam başa düşə bilərdi.

Balıq satıcısı qəssabdan fərqli olaraq uzun və arıq idi; adama elə gəlirdi ki, ümumiyyətlə, onun anfası² yoxdur. Balıqsatanın elə bir kədərli görünüşü var idi ki, deyirdin bu dəqiqə ağlayacaq. Ceyn fikirləşdi ki, yəqin, uşaqılıqdan hansısa dərdi var, Maykl isə əmin idi ki, uşaq vaxtı anası onu təkcə çörək və su ilə bəsləyib, o da bunu heç cür yaddan çıxara bilmir.

– Yenə nəsə lazımdır? – o, ümitsiz səslə soruşdu, halbuki hansı cavabı alacağını əvvəlcədən dəqiq bilirdi.

– Bu gün yox, – Meri Poppins dedi.

Balıqsatan kədərlə başını tərpətdi: yəni başa düşdü ki, Meri Poppins daha heç bir şey almayacaq.

Sakitcə köksünü ötürüb alınan şeyləri kağıza бүkdü, bağlamı kəndirlə sarıdı və arabanın içinə atdı.

– Çox pis havadır, – o, əlləri ilə gözlərini silib dedi, – adama elə gəlir ki, bu il yay olmayacaq. Amma... Guya nə vaxtsa olub ki?!. Hmmm... Siz heç yaxşı görünmürsünüz, – o, Meri Poppinsə baxdı, – düzdür, heç başqalarının da görünüşü sizinkindən yaxşı deyil, amma...

¹ Onayaqlı, iri dəniz xərçəngi

² Qabaqdan görünüş

Meri Poppins qürurla başını arxaya atdı.

– Siz bir özünüzə baxın, – o, tərs-tərs balıqsatana baxıb çapını taybatay açdı və arabanı çölə elə bərk itələdi ki, içində istridiyə olan şüşə qab böyrü üstə yıxıldı.

– Söz dedi də! – Meri Poppins hirsle finxırdı və yolun ortasında dayanıb bir dəfə də ayaqqabılarına tamaşa etdi. – “Siz yaxşı görünmürsünüz!” Sözü bir bax! Mən yaxşı görünmürəm! Özü də yeni, layka, par-par yanan ikidüyməli tufllərimdə! – Maykl ilə Ceyn heyrətlə ona qulaq asırdılar.

Küçədə Meri Poppins bir dəfə də almalı olduğu malların siyahısına nəzər saldı və nələrsə üstündən xətt çəkdi. Maykl həvəsəlsiz halda ayağının birini götürüb, o birini qoyurdu.

– Meri Poppins, biz nə vaxtsa evə gedəcəyik, ya yox? – nəhayət ki, o, özünü saxlaya bilməyib soruşdu.

Meri Poppins başını qaldırıb məhvedici baxışlarını ona dikdi.

– Görək necə alınır da... – o, qısaca cavab verdi və siyahı yazılmış kağızı dörd qatladı. Maykl dediyi sözü görə az qaldı başını divara çırpsın.

– Əgər istəyirsənsə, sən gedə bilərsən, – Meri Poppins təkəbbürlə dilləndi, – biz isə pryanik almağa gedirik.

Mayklın dodaqları büzüldü. Həmişə mütləq nə isə çərəncilik etməlidir də! Axı o bilmirdi ki, siyahıya sonuncu alınmalı şey kimi pryaniklər yazılıb.

– Sənin yolun o tərəfədir, – Meri Poppins əlini “Albalı” küçəsinə sarı uzatdı, sonra bir az da fikirləşib əlavə etdi, – bax ha, yolunu azma.

– Meri Poppins, xahiş edirəm, məni də özünüzlə aparın. Siz axı zarafat edirsiniz, düzdür? Xahiş edirəm, hirsələnməyin! – Maykl yalvarmağa başladı.

– Gəlin onu da özümüzlə aparacaq, Meri Poppins. – Ceyn qardaşını müdafiə etmək istədi. – İstəyirsiniz, arabanı mən sürüm? Ancaq onu bağışlayın.

Meri Poppins qəzəblə fısıldadı:

– Əgər cümə günü olmasaydı, mən şarrrrt – səni o dəqiqə evə yollayardım. Şarrrrt, vəssalam!

O, sözünü bitirib əkizlərin arabasını sürərək yoluna davam etdi. Ceynlə Maykl başa düşdülər ki, dayə bir balaca da olsa, yumşalıb və bu “şarrtt” sözünün nə demək olduğunu üstündə başlarını sındıra-sındıra onun dalınca getdilər. Birdən Ceyn fərqiə vardı ki, tamam başqa istiqamətə gedirlər.

– Meri Poppins, axı siz pryanik almağa getdiyimizi dediniz. Bizim konditer evimiz tamam başqa tərəfdədir... – Ceyn çətinliklə də olsa, sözlərini deməyə cəsərət etdi, amma Meri Poppinsin sifətinin ifadəsini görüb yenə də dili topuq çalmağa başladı.

– Alveri kim edir: sən, yoxsa mən? – Meri Poppins soruşdu.

– Siz, – Ceyn pıçıldadı.

– Hə? Mən isə elə bildim ki, sən edəcəksən, – Meri Poppins hikkəylə qımışdı.

O, yüngülcə arabanın üzünü çevirib döngədən buruldu və qəfildən dayandı. Ceynlə Maykl, az qala, onun üstünə uçaçaqdılar, amma birtəhər özlərini saxladılar; elə bu vaxt düz qarşılarında qəribə görünüşlü bir dükanın olduğunu gördülər. O, bapbalaca idi. Pəncərəsindən qəribə əklillər asılmışdı, vitrinlərindən isə rəngi qaçmış şərbət qutuları, yüz ildən qalma karamel çubuqları və çubuq üstünə yapışan nabat topları məyus-məyus boylanırdı.

Pəncərələrin arasında balaca, qaranlıq bir qapı var idi. Meri Poppins arabani itələyib ora saldı; Ceynlə Maykl da onun ardınca getdilər və balaca, alaqqaranlıq bir otağa girdilər. Onun üç divarı boyunca üstü şüşəli piştaxta düzölmüşdü. Şüşələrin altında tünd-qonur rəngli pryaniklər var idi, hamısının da üstündə balaca ulduzcuqlar alışıb-yanırdı. Onlar o qədər çox idilər ki, adama elə gəlirdi otağa zəif parıltı verən məhz bu ulduzlardır.

Ceynlə Maykl ətrafa göz gəzdirməyə başladılar – maraqlıdır, görəsən, bu köhnə dükanda kim alver edirdi? Ağıllarına ilk gələn sualı verməyə imkan tapmamış, Meri Poppinsin səsi eşidildi:

– Fanni! Anni! Haradasınız? – onun səsi qaranlıq divarlara dəyib bir neçə dəfə əks-səda verdi. Bu vaxt piştaxtanın arxasında iki nəhəng qadın peyda oldu. Onlar Meri Poppinslə əl tutub görüşdülər, sonra piştaxtanın üstündən əyilərək bədənlərinə yaraşan ahəngli bir səslə Ceyn və Mayklı salamladılar.

– Sizi salamlayıram, miss... – Maykl kimin Anni, kiminsə Fanni olduğunu bilmədiyindən dilini sürüyə-sürüyə dedi.

– Mənim adım Fannidir, – bacılardan biri dedi, – nə təmtəraqlı salamlama oldu?!.. Revmatizm məni lap əldən salıb. Amma yenə də xoş söz üçün çox sağ ol.

O, elə bir kədlərlə danışırdı ki, sanki, həyatında ilk dəfə idi onu bu cür hörmətlə salamlayırdılar.

– Bu gün çox gözəl hava var, – Ceyn düz bir dəqiqə onun balaca əlini öz nəhəng əlinin içində saxlayıb buraxmayan ikinci bacıya nəzakətlə müraciət etdi.

– Mən isə Anniyəm, – o, ağlayan bir səsle dilləndi, sonra da əlavə etdi, – bu balaca bütün sevimlilər kimi yaxşı deyil, yaxşılar kimi sevimlidir.

Onların danışıq təzi Ceyn və Maykla çox təəccüblü göründü, amma heyrət etməyə vaxtları yox idi. Miss Fanni və miss Anni artıq uşaq arabasına doğru uzanmışdılar və ikisi də əkizlərlə əl tutaraq salamlayırdı.

Conla Barbara bu iki nəhəng bacıdan bərk qorxdular və bağıraraq ağlamağa başladılar.

– Hə, hə, nə olub? Burada kimdir belə səs-küy salan? – dükanın lap dərinliklərindən nazik bir səs gəldi. Onu eşidən kimi miss Anni və miss Fanni elə təlaşlandılar ki, elə bil, adamyeyənin caynağına düşmüşdülər. Tələm-tələsik dükanın içində orabura vurnuxmağa başladılar: elə bil, gizlənmək üçün dərmə-deşik axtarırdılar.

– Burada nə baş verir? – maraqlı dolu səs haradansa lap yaxınlıqdan eşidildi və piştaxtanın arxasından balaca, qurpuru qurumuş, üzü qırışmış, başında cəmi iki-üç tük qalmış, amma o tükleri təpəsinin ortasında son dəblə yığdırmış, uzun ayaqlı bir qarı peyda oldu.

Ceynlə Maykl ömürləri boyu heç vaxt belə qoca qarı görməmişdilər. Bütün bu sadalananlara baxmayaraq, qarı gənc qız kimi yüngül hərəkətlərlə sevinə-sevinə onlara tərəf gəldi.

– Hə, hə, nə olub belə? Sən bir işə bax! Rəhm elə, İlahi, bu ki Meri Poppinsdir, özü də Barbara və Con Bankslarla birlikdə gəlib! Ceynlə Maykl da buradadır ki! Nə xoş sürpriz! Nə gözəl

təsadüf! Sonuncu dəfə mən Xristofor Kolumb Amerikanı kəşf edəndə bu qədər təəccüblənmişdim. Düz sözümdür!

O, sevincdən, az qala, işıq saçdı, yumşaq çəkmələr geyindi ayaqları isə yüngül və coşqulu hərəkətlərlə öz-özünə rəqs edirdi. O, uşaq arabasına tərəf qaçdı, bir əli ilə onu yırğalamağa başladı, o biri əlinin əyilmiş barmaqları ilə əkizlərə “keçi” göstərdi. Conla Barbara o dəqiqə ağlamaqlarını kəsdilər, sevinclək gülməyə başladılar.

– Hə, belə daha yaxşıdır! – qarı şən səslə ciyildədi. Sonra birdən çox qəribə bir hərəkət etdi: özünün iki barmağını sındıraraq Con və Barbaraya uzatdı. Amma bu da hələ hamısı deyildi. Sındırılmış barmaqların yerində o dəqiqə yeniləri çıxdı. Ceynlə Maykl bütün bunları öz gözləri ilə gördülər.

– Bu, sadəcə, arpa şəkəridir, – qarı Meri Poppinsə izah etdi, – onun uşaqlara heç bir ziyanı yoxdur.

– Missis Korri, onlara nə istəyirsinizsə, verə bilərsiniz. Sizin əlinizlə verilmiş heç bir şeyin onlara ziyanı ola bilməz, – Meri Poppins adət edilməmiş bir nəzakətlə cavab verdi.

– Heyif ki, bunlar nanəli çubuqlar deyil, – birdən Mayklın dilindən çıxdı.

– Bəzən onlar nanəli çubuqlara da çevrilə bilərlər, – missis Korri sevincində dilləndi. – Həm də çox dadlı olurlar. Mənim özüm də onları çeynəməyi çox xoşlayıram – xüsusilə də əgər gecələr gözümə yuxu getmirsə... Nanə mədə üçün xeyirlidir.

– Gələn dəfə onlar nəli olacaqlar? – missis Korrinin barmaqlarına izah edilə biləcək maraqlı göstərən Ceyn soruşdu.

– Hə, bu, doğrudan da, yaxşı sualdır! Bilmirəm, – missis Korri çiyinlərini çəkdi, – bunu əvvəlcədən söyləmək olmur. Amma tapmaq üçün cəhd etmək olar. “Niyə də cəhd etməyə?”... Siz bilirsiniz ki, İstilaçı Vilhelm ona Britaniyanı işğal etməyə getməyi məsləhət görməyən anasına belə demişdi?!

– Yəqin ki, siz lap, lap yaşlısınız, – Ceyn köksünü ötürüb soruşdu. O, missis Korriyə elə qibtə edirdi ki... Bu qədər yaşamaq və hər şeyi də yadda saxlamaq. Kaş onun da belə yaddaşı olaydı.

Missis Korri balaca başını yellədi və nazik səslə qəhqəhə çəkib güldü.

– Lap çox yaşlıyam! Amma öz nənəmlə müqayisədə lap uşağam. O, həqiqətən də çox, lap çox yaşlıdır. Mənim dünyaya gəlişim isə çox-çox uzaq zamanlara təsadüf edir. Hər halda, dünyanı necə yaratdıqlarını xatırlayıram. O zamanlar təcrübəsiz bir yeniyetmə idim. Aman Allah! Sizə deyim ki, buna əməlli-başlı əmək sərf olunmuşdu!

O, birdən-birə susdu və iti baxışlarını uşaqlara dikdi.

– Mən neyləyirəm belə! Lap sarsaq-sarsaq danışıram, qonaqlarım isə gözləyirlər. Əzizim, mənəcə, – o, öz köhnə tanışi ilə danışırmış kimi Meri Poppinsə tərəf çevrildi, – siz bura pryanik üçün gəlmisiniz?

– Yanılmırsınız, missis Korri, – Meri Poppins nəzakətlə cavab verdi.

– Əla. Fann ilə Anni artıq sizə pryanik verdilər? – missis Korri sual dolu baxışlarla Maykl və Ceynə tərəf baxdı.

Ceyn inkar edərək başını yellədi. Piştaxtanın arxasından isə boğuc bir pıçılıtlı eşidildi:

– Yox, anacan.

Bu, miss Fanni idi, səsi boğazından güclə çıxırdı.

– Biz elə bu dəqiqə hazırlaşırıdığımız ki, verək, anacan... – bu isə miss Anni idi, qorxa-qorxa danışırdı.

Öz boyu boyunca dikələn və nəhəng qızlarına alovlu baxışlarla baxan missis Korri sakit, amma qəzəb dolu, insanın içində vəlvələ salan səslə dedi:

– Hazırlaşırıdınız ki verəsiniz? Sən bir işə bax! Çox maraqlıdır! Anni, icəza ver soruşum ki, mənim pryaniklərimi paylaşmağa sənə kim icəza verib?

– Heç kim, anacan. Mən heç kimə heç nə verməmişəm. Mən, sadəcə, fikirləşirdim ki...

– O, sadəcə, fikirləşirdi... Necə böyük lütfkarlıqdır! Əgər fikirləşməyinə son qoya bilsən, mən sənə minnətdar olaram! Bu evdə hər şey haqqında yalnız mən fikirləşirəm, – missis Korri sakit, amma qəti şəkildə fikrini bitirdi. Sonra birdən-birə yenə də alçaq səslə, yüngülcə xırıltılı bir gülüşlə gülməyə başladı. – Siz bir ona baxın! Yox, siz bir ona baxın da! Qorxaq dovşan! Ağlağan inək! – o, öz düyün-düyün barmağı ilə qızını dürtməliyirdi.

Bu vaxt Ceynlə Makyl baxıb gördülər ki, miss Anninin nəhəng və bədbəxt sifəti boyunca böyük bir göz yaşı süzülür: amma onların məsələyə müdaxilə etməyə cəsarətləri çatmadı, çünki bapbalaca missis Korri onları qorxudur, demək olar ki, dəhşətə salırdı.

Bununla belə, missis Korrinin üzünü çevirməyi bəs etdi ki, Ceyn fürsətdən istifadə edib öz burun dəsmalını miss Anniyə uzatsın. Dəsmal bircə damcı göz yaşından elə islandı ki – lap sıx, suyu çıxsın... Miss Anni onu sıxdı da... ancaq bundan sonra Ceynə geri qaytardı.

– Bəs sən, Fanni, maraqlıdır, sən də fikirləşirdin? – nazik, insanın içinə işləyən səs bu dəfə ikinci bacının üstünə şığıdı.

– Yox, anacan, – Fanni titrəyə-titrəyə cavab verdi.

– Hə, yenə şükür ki, heç olmasa, sən fikirləşməmişən. Bu şüşəni qaldır. Miss Fanni titrəyən barmaqları ilə şüşə qapağı yuxarı qaldırdı.

– İndi isə, mənim əzizlərim, – Ceyn və Maykla baxan missis Korri tamam başqa səslə danışmağa başladı və elə bir nəvazışlə gülümsədi ki, uşaqlar lap utandılar. Axı bu cür sevimli qarından qorxmaq mı olardı, – gəlin bura, mənim balaca quşcuğazlarım, gəlin özünü pryanik seçin. Bu gün onlar xüsusi resept ilə hazırlanıbdır. Mən onu Böyük Alfreddən almışam. O, çox yaxşı biş-düş edirdi, amma bir dəfə yadımdadır ki, bişirdiyi peçenyə yanmışdı. Sizə neçə dənə verim?

Ceynlə Maykl Meri Poppinsin üzünə baxdılar.

– Hərəsinə dörd dənə, – o dedi, – cəmi on iki dənə. Deməli, bir düjün¹.

– Birini də əlavə edərim, – missis Korri dəcəl-dəcəl uşaqlara baxdı. – Hə, götürün də!

Ceynlə Maykl on üç dənə ətirli qəhvəyi pryanik götürdülər, hər birinin də üstündə qızılı kağızdan düzəldilmiş ulduz parlayırdı. Maykl özünü saxlaya bilmədi və birindən bir dişləm qopardı.

– Dadlıdır? – missis Korri toyuq kimi qaqqıldadı. Maykl başı-

¹ On iki ədəd

nı tərpətdi. Missis Korri sevincək halda ətəyinin kənarlarından yapışıb rəqs etməyə başladı.

– Ura! Ura! Sevinc! Ura! – o, nazik səslə qışqırırdı. Sonra nəhayət ki, dayandı və sifəti ciddi ifadə aldı.

– Amma siz bilməlisiniz ki, mənim verdiyim pryaniklərin əvəzinə nə isə ödənilməlidir. Axı hər bir əmək mükafatlandırılmalıdır. Sizin hər birinizdən üç pens alacağam.

Meri Poppins pulqabını çıxarıb onun içindən üç dənə üç penslik götürdü və Ceynlə Mayklın hərəsinin əlinə bir dənə üç penslik qəpik verdi.

– İndi isə, – missis Korri əmr etdi, – qəpikləri mənim paltarına yapışdırın. Alıcılarımin hamısı bu cür edirlər.

Uşaqlar onun uzun, qara paltarına baxdılar. Doğrudan da, paltar başdan-başa üçpensliklərlə dolu idi, lap brilyantlarla bəzədilmiş şahzadə paltarı kimi.

– Tez olun da! Bura gəlin, yapışdırın! – missis Korri qabaqcadan həzz alaraq əllərini bir-birinə sürtüb təkrarlayırdı, – qorxmayın, onlar qopub yerə düşməzlər.

Meri Poppins hamıdan qabaq yaxınlaşdı və öz üçpensliyini qarının yaxalığına yapışdırdı.

Bəs siz necə bilirdiniz? Əlbəttə ki, o yapışdı.

Sonra uşaqlar da öz qəpiklərini yapışdırmaq üçün qarıya yaxınlaşdılar – Ceyn sağ çiyinə, Maykl isə sol qolunun ağzına yapışdırdı.

– Çox təəccüblüdür! – Ceyn əllərini yana açdı.

– Təəccüblü heç bir şey yoxdur, – missis Korri irişdi, – ya da... daha doğrusu, bu, mənim sizə danışa biləcəyim şeylərdən heç də təəccüblü deyil, – və o, Meri Poppinsə baxıb göz vurdu.

– Təəssüf ki, biz getməliyik, missis Korri, – Meri Poppins dedi, – bu gün biz naharda droçena yeməliyik, mən isə hələ onu bişirməmişəm. Bu miss Brill...

– Yazıq aşpaz qadın? – missis Korri Meri Poppinsin sözünü kəsərək soruşdu.

– Yazıq, – Meri Poppins əsəbi halda fırxırdı, – məndən olsaydı, onu başqa cürə adlandırardım.

– Nə deyim, – missis Korri şəhadət barmağını burnuna dirəyib fikrə gətirdi. Amma bir az sonra yenidən danışımağa başladı.

– Əziz miss Poppins, – o, təmkinlə dilləndi, – sizi görmək mənim üçün çox xoş idi və əminəm ki, qızlarım da sizin gəlişinizdən məndən az məmnun olmayıblar, – o, şəhadət barmağını iki kədərli nəhəngə tuşladı, – Ceyn, Makyl və bu balaca körpələrlə yenə də yanımıza gəlin və növbəti gəlişin vaxtını uzatmağa çalışmayın. Siz əminsiz ki, pryanikləri evə aparıb çıxara biləcəksiniz? – o, uşaqlara baxıb soruşdu.

Onlar başlarını tərpətdilər. Missis Korri bir az da yaxın gəldi, onun sifəti çox qəribə idi: ciddiləşmiş, hətta sınaıçı bir ifadə almışdı.

– Mən bilmək istərdim ki, – o, xəyalpərəst adamlar kimi soruşdu, – siz bu kağız ulduzlarla nə edəcəksiniz?

– Biz onları xatirə olaraq saxlayacağıq, – Ceyn cavab verdi, – biz həmişə belə eləyirik.

– E.e.e.e... Xatirə olaraq saxlayacaqsınız? Çox maraqlıdır, siz onu harada gizlədəcəksiniz? – missis Korri gözlərini qıydı və onun bu cür baxışı bir az da sınaıçı görünürdü.

– Hə... mən özümünkünü komodun yuxarı sol yeşiyinə, burun dəsmallarının altına qoyacağam, – Ceyn dedi.

– Mənimki isə paltar şkafinin aşağı rəfində, ayaqqabı qutusunun içində olacaq, – Maykl əlavə etdi.

– Komodun yuxarı sol yeşiyi və paltar şkafinda ayaqqabı qutusu... – missis Korri fikirli-fikirli eşitdiklərini təkrarladı, sanki, bu sözləri əzbərləməyə çalışırdı. Sonra Meri Poppinsə baxdı və astaca başını tərpətdi. Meri Poppins də ona başının yüngül tərpənişi ilə cavab verdi. Sanki, onları bir-birinə ümumi bir sirr bağlayırdı.

– Nə olar ki, çox gözəl! – missis Korri sevincək dedi, – siz təsəvvür belə etməzsiz ki, bu ulduzları qoruyub saxlayacağınıza görə mən nə qədər şadam. Bunu yadda saxlayacağam! Ümumiyyətlə, mən, demək olar ki, hər şeyi yadda saxlayıram. Hətta kral Arturun hər ikinci çərşənbə axşamında nahara nə yediğini də. İndi isə gəlin sağollaşaq. Tezliklə görüşənədək. La-a-ap tezliklə!

Missis Korrinin səsi getdikcə daha asta, sonra lap asta eşidilməyə başladı, sonra nəhayət ki, susdu, sonra da bunun necə olduğunu başa düşməsələr də, Maykl və Ceyn birdən-birə özlərini küçədə gördülər – onlar Meri Poppinsin ardınca addımlayırdılar. Meri Poppins yenə də alınacaq şeylərin siyahısına baxırdı.

Onlar ətraflarına boylandılar, sonra geri çevrildilər, amma mağazanı görə bilmədilər.

– Bu nə idi belə, Ceyn? – Maykl təəccüb içində soruşdu, – Bəs dükan harada qaldı?

– O heç yerdə yoxdur, – gözləri ilə qədimi evi axtara-axtara Ceyn cavab verdi.

Və onlar yanılmamışdılar. Dükan, həqiqətən də, yox idi. Elə bil, yer yarılmışdı, yerə batmışdı.

– Çox qəribədir! – Ceyn içini çəkdi.

– Çox! – Maykl razılaşdı, – Pryaniklər isə çox dadlı idi.

Onlar pryanikləri hər tərəfdən dişləyib yeməyə başladılar, hər dəfə də onları gah adama, gah çiçəyə, gah da çaydana bənzətdirdilər. Tezliklə missis Korrinin dükanını tamam yaddan çıxartdılar. Dükan isə, həqiqətən də, çox qəribə dükan idi.

...Onlar bir də dükanı gecənin bir yarısında xatırladılar: evdə bütün işıqlar söndürülmüşdü, onlar isə artıq onuncu yuxuda olmalı idilər.

– Ceyn! Ceyn! – Maykl pıçıldadı, – Eşidirsən, kim isə barmaqlarının ucunda pilləkənləri çıxır.

– S-s-s-s... – Ceyn pıçıldadı, o da kiminsə ehtiyatlı addım səslərini eşitmişdi.

Uşaq otağının qapısı yüngülcə cırıldayaraq açıldı və kimsə içəri girdi. Bu, Meri Poppins idi, palto geyinmiş, şlyapa taxmışdı, elə bil, gəzməyə getməyə hazırlaşdı.

O, sakit addımlarla otaqda tələsik ora-bura gədirdi. Ceynlə Maykl tərpənmədən, kipriklərini, az qala, bir-birinə sıxaraq onun hərəkətlərini izləyirdilər. Meri Poppins əvvəlcə komoda yaxınlaşdı, yeşiyi açdı, tez də bağladı. Sonra barmaqlarının ucunda paltar şkaflına yaxınlaşdı, qapısını açdı, əyildi, bilmək olmadı, amma deyəsən, nə isə götürdü, ya da nə isə qoydu –

onlar yaxşı görə bilmədilər. Sonra yüngül taqqıltı eşidildi, qapı bağlandı və Meri Poppins tələsik addımlarla uşaq otağından çıxdı.

Maykl yatağının içində oturdu.

– O nə eləyirdi? – Maykl Ceyndən pıçiltı ilə soruşdu.

– Bilmirəm. Bəlkə o, əlcəklərini, ya da tuflilərini yaddan çıxardı? – Ceyn birdən səsinə içinə saldı. – Maykl, eşidirsən? – o, astadan pıçıldadı.

Maykl da susub qulaq asmağa başladı. Haradansa aşağıdan – çox güman ki, bağçadan kimlərsə həyəcanlı, boğuc səsleri eşidilirdi.

Ceyn sıçrayıb yatağından düşdü və əlinin hərəkəti ilə Maykl da arxasınca çağırdı. Onlar yalın ayaqlarını döşəməyə şappıldada-şappıldada pəncərəyə tərəf qaçdılar və çölə boylandılar.

Çəpərin çöl tərəfində biri balaca, digəri isə nəhəng olan iki fiqur görünürdü.

– Bu, miss Fanni və miss Anni ilə missis Korridir, – Ceyn pıçıldadı.

Hə, həqiqətən bu, onlar idi. Çox qərribə bir dəstə yaratmışdılar. Missis Korri çöl qarısının arasından 17 nömrəli evin həyətinə boylanırdı. Miss Fanninin çiyində iki dənə uzundan da uzun nərdivan yırğalanırdı, miss Anninin bir əlində kleylə dolu olduğu hiss edilən vedrə, o birində isə böyük bir rəngsaz fırçası var idi.

Pərdələri açılmış pəncərənin qarşısında duran Ceyn və Maykl gecə qonaqlarının səsinə açıq-aydın eşidirdilər.

– O gecikir, – missis Korri əsəbi səslə danışmağa başladı.

– Bəlkə, uşaqlardan hansısa xəstələnibdir? – miss Fanni qorxsada, nərdivanlar düşməsin deyər çiyinlərini oynada-oynada öz ehtimalını söylədi, – o, ola bilməz ki...

– Vaxtında gəlsin... – miss Anni əsəbi halda büzüşərək ona fikrini tamamlamağa imkan vermədi.

– Sakit! – ana aşırıb-coşan bir əsəblə əmr etdi və Ceynlə Maykl onun pıçılığını bu dəfə çox yaxından eşitdilər: – “Zürafənin boyu var, amma ağı yox”. – Çox güman ki, o, bu atalar sözünü qızları haqqında deyirdi.

– S.s.s.s – missis Korri quş kimi balaca başını aşağı əyərək ətrafi dinşədi.

Elə o dəqiqə də giriş qapısı sakitcə cırıldadı və kiminsə çınqılın üstü ilə addımladığı eşidildi.

Bu, əlində zənbil tutmuş Meri Poppins idi, zənbildən isə zəif, sirlə bir işıq seli görünürdü. Missis Korri gülümsədi və ona əl yellədi.

– Tez, tez, tələsmək lazımdır! – o, yaxınlaşmaqda olan Meri Poppinsə dedi və onun əlindəki səbəti alıb üzünü qızlarına tərəf çevirdi. – Ey, ikiniz də gözlünüzü açın, yaxşı-yaxşı baxın, sevinə bilərsiniz, – sonra miss Anni və miss Fanninin köməkliyi ilə irəlilədi, qızlar isə özlərini nə qədər sevincək göstərməyə çalışsalar da, bacarmadılar. Onlar analarından arxada addımlayıb və daşdıqları şeylərin ağırlığı altında gah əyilir, gah da dikələrək ağır-ağır yeriyirdilər.

Ceynlə Maykl gözlərini onlardan ayırmadan diqqətlə baxırdılar. Budur, təntənəli yürüş dəstəsi “Albalı” küçəsi ilə aşağı endi, sonra sola döndü, sonra da tərənin döşüylə üzüyuxarı qalxmağa başladı.

Onlar bir müddət irəlilədikdən sonra, nəhayət ki, lap dikə, ot basmış talaya çatdılar. Orada bircə ev belə yox idi.

Miss Anni içi kley dolu vedrəni yerə endirdi, miss Fanni isə hər iki nərdivanı çiyindən aşağı salıb bir-birinə əl birləşdirdi ki, ucu göylərə çatsın. Sonra bacılar hərəsi onun bir tərəfindən yapışdılar.

– Onlar neyləməyə hazırlaşır? – Maykl heyrət içərisində içini çəkdi.

Ceyn cavab vermədi, çünki bilirdi ki, onsuz da bir dəqiqə sonra o, hər şeyi öz gözləri ilə görəcəkdə.

Nərdivanlar bir-birinə möhkəm pərçimlənəndən sonra biri ucu yerdə, bir ucu isə göydə idi; missis Korri fırçanı qoltuğunun altında bərk-bərk sıxıb bir əli ilə ətəyindən yapışdı, o biri əlinə də vedrəni aldı və ehtiyatla hər pillənin möhkəmliyini ayağıyla yoxlaya-yoxlaya yuxarı qalxmağa başladı. Meri Poppins də əlində tutduğu zənbillə birlikdə o biri nərdivanla yuxarı çıxırdı.

Bu vaxt qəribə bir hadisə baş verdi. Ən son pilləyə çatan missis Korri firçanı vedrəyə basdı və kleyə bulayıb göy üzünə çəkdi. Əlini götürən kimi uşaqlar gördülər ki o, göy üzünə pryakin üstündəki qızılı ulduzlardan birini yapışdırıb. Ulduz o dəqiqə şəfəq saçıb parlamağa, səmaya titrək-qızılı işıq saçaraq titrəməyə başladı.

– Bu ki bizim ulduzlarımızdır, – Maykl ağlamsındı, – Pryakların üstündən götürdüyümüz ulduzlar. O elə fikirləşib ki, yatmışıq, ona görə də sakitcə içəri girib ulduzlarımızı götürdü.

Ceyn heç nə demədi. O, missis Karrinin səmanı necə kleylədiyinə, Meri Poppinsin isə ulduzları ora necə yapışdırdığına gözlərini çəkmədən tamaşa edirdi. Göy üzündə yer çatmayan-da isə miss Anni ilə miss Fanni nərdivanı bir az qabağa itələyirdilər.

Nəhayət, iş başa çatdı. Meri Poppins zənbili ağzıaşağı çevirib silkələdi – o bomboş idi. Sonra hər iki xanım aşağı endi və mərasim iştirakçıları geri qayıtmaq üçün yol aldılar: miss Fanni yenə də çiyində nərdivanları daşıyır, miss Anni isə boş vedrəni cingildədir.

Onlar tində ayaq saxladılar, nə haqdasa bir-iki kəlmə danışdılar, sonra Meri Poppins hamının əlini sıxdı və “Albalı” küçəsiylə tələsik addımlarla evə doğru gəlməyə başladı. Missis Karri isə incə bir hərəkətlə ətəyinin kənarlarından yapışib öz yumşaq çəkmələrini yerə vura-vura rəqs etməyə başladı, oyununu bitirəndən sonra isə bərk tappıltı sala-sala yeriyən nəhəng qızları ilə birlikdə əks istiqamətdə gözdən itdi.

Bağ qapısı cırıldadı. Ayaq altında qalan çinqilin çırtıltısı eşidildi. Sonra evin giriş qapısı açıldı və sakitcə bağlandı.

Ceynlə Maykl Meri Poppinsin pilləkənlərlə yuxarı qalxan yüngül addım səslərini eşitdilər; o səş uşaq otağının yanından keçib əkizlərin yatdığı otağa girdi, soyundu və yatağa uzandı.

Elə ki hər yerə səssizlik çökdü, Ceyn və Maykl bir-birilə baxışdılar, heç bir söz demədən komoda yaxınlaşdılar və soldakı yuxarı siyirməsini çəkdilər – orada bir dəstə burun dəsmalından başqa heç nə yox idi.

– Mən sənə dedim də... – Maykl mızıldandı.

Sonra paltar dolabını açdılar, ayaqqabı qutusunun içinə baxdılar, o da boş idi.

– Bu, necə olur axı? Niyə? – yatağının kənarında oturmuş Maykl deyir və kədərli gözlərlə Ceynə baxırdı.

Ceyn isə yenə də heç bir söz demədi. O, Mayklın yanında oturmuş, əlləri ilə dizlərini qucaqlamışdı: elə hey fikirləşir, fikirləşirdi. Sonra nə qərara gəldisə saçlarını arxasına atıb ayağa qalxdı.

– Bilirsən mən nəyi bilmək istəyirəm? – o, Mayklın üzünə baxdı, – ulduzlar qızıl kağızdan düzəldiliblər, yoxsa qızıl kağızlar ulduzlardan hazırlanır?

Maykl cavab vermədi. Əslində, Ceyn də heç cavab gözləməirdi. O başa düşürdü ki, bu məsələni Mayklın daha müdrik biri izah edə bilər.

IX fəsil

Con və Barbaranın əhvalatı

Ceynlə Maykl ad gününə getmişdilər. Ən gözəl paltarlarını geyinmişdilər və onları bu geyimjə görə Elen lap vitrindən çıxmış yaraşıqlılar kimi gözəl olduqlarını söyləmişdi.

Bütün günü ev elə bir sakitlik çökmüşdü ki, adama elə gəlirdi, ya ev nə barədəsə bərk fikrə dalıb, ya da sadəcə, dərin yuxuya gedib.

Aşağıda – mətbəxdə missis Bril eynəyini burnunun ucuna endirərək qəzet oxuyurdu, Robertson Ey bağçada skamyada əyləşib özünü tənbəlliyinin ixtiyarına buraxmışdı. Miss Banks isə qonaq otağındakı divanda uzanaraq ayaqlarının altına yastıq qoymuşdu.

Yuxarıdakı otaqda Meri Poppins uşaqların paltarlarını kaminin dəmir şəbəkəsinin üstünə ataraq qurutmağa çalışırdı, günəş şüaları isə otağa dolur, divarları bəzəyir, əkizlərin uzandığı çarpayılarda rəqs edirdilər.

– Zəhmət olmasa, bir az o tərəfə çəkilin, siz mənim gözlərimə düşürsünüz, – Con hündürdən dilləndi.

– Bağışla, amma bu mümkün deyil, – şəfəqlərdən biri dedi, – biz axı qaça-qaça bütün otağı dolanmalıyıq. Lap qədimlərdən belə adət etmişik. Biz bütün günü şərqdən qərbə doğru hərəkət edirik və bu otaq düz yolumuzun üstündədir. Sən məsləhət görərdim ki, gözlərini qıyasən, o zaman, elə biləcəksən ki, burada yoxam.

Günəş şəfəqlərinin qızılı sütunu otağa çəpəki düşmüşdü. O, çox sürətlə hərəkət edirdi: çox güman, Conun xahişini nəzərə almışdı.

– Siz necə də isti və zərifsiniz. Mən sizi elə sevirəm ki... – Barbara şəfəqlərdən, heç olmasa, birini ovcuna almağa çalışaraq dilləndi.

– Sevimli qızıcığaz, – şəfəqlər onun yanaqlarını sığallamağa başladılar, – səni belə tumarlayanda xoşuna gəlir? – görünür, başqaları tərəfindən sevilmək onları çox sevindirirdi.

– Çox! – Barbara ləzzətlə içini çəkdi.

– Sözlər! Sözlər! Sözlər! Mən heç yerdə “Albali” küçəsindəki 17 nömrəli evdə eşitdiyim qədər çox söz eşitməmişəm. Bu otaqda həmişə kim isə zəvzəklik edir, – pəncərədən kiminsə ciyiltili səsi eşidildi. Conla Barbara onun kimliyini görmək üçün başlarını yuxarı qaldırdılar. Bu, damda yuva qurmuş sığırçın idi.

– Siz bir buna baxın da! – Meri Poppins cəld hərəkətlə geri çevrildi. – Sən bir özünə baxsan, daha yaxşı olar. Hər gün dayanmadan damlarda, məftillərin üstündə atılıb-düşürsən. Özün də elə hey şaq-şaq salır, cikkildəyir, cır-cır çığırırsan. Səsküyünlə ölünü də yerindən oynada bilərsən. Hətta sərçələr belə özlərini səndən daha sakit aparırlar.

Sığırçın başını yana əydi və pəncərə çərçivəsinin yuxarısından bir gözü ilə yanpörtü ona baxdı.

– Nə olsun ki? – o dilləndi, – mənim o qədər işim var ki... məşvərlər, diskussiyalar, disputlar, danışıqlar... Bax elə buna görə də bütün günü dilim dinclik tapa bilmir.

– Yazıq dil, – Con onu sancdı.

– Öz aramızdır, cavan oğlan, mən sizinlə danışmıram, – sığırçın qürurla qanadlarını yanına çırpdı və pəncərənin qırağına

qondu, – Həm də, bu barədə fikir yürütmək sizə qalmayıbdır. Görəsən, şənbə günü səhərdən axşama kimi hönkür-hönkür ağlayan kim idi?

– Hər halda, mən boşbağazlıqla məşğul deyildim, – Con pərt olsa da, arxasını yerə vurmadı, – mənim qarnım ağrıyırdı.

– Bilirik necə ağrıyırdı! – sığırcın pəncərənin ağzından uçub Barbaranın yatdığı çarpayının baş ucundakı metal qozanın üstünə qondu və sakit səslə, oğrun-oğrun soruşdu:

– Barbara, bu gün sığırcıncığazın üçün dadlı nəsə saxlamısanmı?

Barbara çarpayının qıraqlarından tutub qaldı, yerinin içindəcə oturdu.

– Al, sənin üçün yulaf peçenyəsinin yarısı... – o, əlində tutduğu yeməyi sığırcına tərəf uzatdı. Sığırcın ona sözünü axıra çatdırmağa imkan belə vermədi, pırlıltı ilə oturduğu yerdən uçdu, peçenye parçasını qapdı, sonra da qayıdıb pəncərənin qabağına qondu və tələm-tələsik qənimətini dimdikləməyə başladı.

– Bəs sənin “Sağ ol”un harada qaldı? – Meri Poppins sığırcını məzəmmət etdi, amma peçenye elə dadlı idi və quşun başı ona elə qarışmışdı ki, heç nəyi, heç kimi eşitmədi. – Deyirəm ki, “Sağ ol”un harada qaldı? – Meri Poppins ondan əl çəkməyib, bu dəfə bərkədən soruşdu.

– Nə olub axı? Ah, əzizim, öz işinizlə məşğul olun. Mənim hansısa nəzakət qaydalarına zaman sərf etməyə imkanım yoxdur, – və o, sonuncu qırıntını da içəri ötürdü.

Otağa sakitlik çökdu. Con günəş şüaları altında uzanaraq öz yalın ayağından yapışdı, onu ilk dişinin ağarmağa başladığı ağzına təpdı və barmağını dodaqlarına sürüb ora-bura sürüşdürməyə başladı.

– Sənə nə olub? Niyə belə edirsən? – Barbara güldü. – İndi sənə heç kim tamaşa etmir.

– Bilirəm, – Con dedi, ayağını dodaqlarına sürtə-sürtə, elə bil, ağız qarmonu çalırdı, – amma həmişə təcrübədən keçirmək lazımdır. Böyüklərin bu hərəkətdən ötrü ürəkləri gedir. Sən fikir verdin, Fleksi xala dünən bu fokusu görəndə az qaldı ki, ağılı

itirsin. O qədər mənasız-mənasız sözlər danışdı ki... Onun dediyinə qulaq assan, mən həm quş balasıyam, həm ağıllıyam, həm onun əziziyəm... bir sözlə, dünyanın yeddinci möcüzəsiyəm. Heç belə sözlər eşitmişdin? – Con ayağını ağzından çıxardı və gultməkdən qəşş elədi.

– Mənim elədiklərim də onun xoşuna gəlir, – Barbara lovğalıq eləmədən dedi, – papişlarımı soyunub təzədən geyinəndə o, mənə: “Sən nə şirinsən, səni bu dəqiqə yeyəcəyəm”, – deyir; gülməlidir, elə? Əgər mən nəyisə “yeyəcəyəm” deyirəmsə, həqiqətən də, yeyirəm; məsələn peçenyeni, almanı... Amma böyükləri başa düşmək olmur. Bir şey deyib, başqa şey edirlər. Necə fikirləşirsən, o, məni yalandan yemək istəyir?

– Əlbəttə, yalandan. Onlar bu cür zarafat edirlər. Amma mən heç vaxt böyükləri başa düşə bilməyəcəyəm. Hər halda, onlar çox səfehdirilər. Hətta Ceynlə Mayklı da həmişə ağıllı adlandırmaq olmur.

– Hə, – Barbara cidd-cəhdlə papişlarını ayağından çıxara çıxara onunla razılaşdı.

– Məsələn, onlar heç vaxt bizim nə haqda danışdığımızı başa düşə bilmirlər. Amma ən qorxulusu odur ki, onlar ümumiyyətlə, heç kimin dilini anlamırlar. Mən Ceynin bu sözlərini öz qulaqlarımla eşitmişəm: “Kaş adam başa düşəydi ki, külək nə deyir!”.

– Elə mən də Maykla heyrat edirəm. Hey eşidirsən ki, “ah, sığırçın necə qəşəng oxuyur: ti-vi-ti-vi...” deyir. Məgər sığırçın da oxuyur? O, sadəcə, bizim kimi danışır. Atamla anamdan isə, ümumiyyətlə, söz açmağa dəyməz. Onlar, ümumiyyətlə, heç nə anlamırlar. Amma Ceynlə Maykl, hes olmasa, nə isə başa düşməlidirlər axı.

– Onlar əvvəllər başa düşürdülər, – Ceynin gecə köynəklərini səliqə ilə üst-üstə yığan Meri Poppins söhbətə müdaxilə etdi.

– Nə? – əkizlər heyratla içlərini çəkдилər. – Sığırçınla küləyin dilini başa düşürdülər?

– Hə, ağacların da, günəş şüalarının da, ulduzların da.

– Bəs bunu necə yaddan çıxara bildilər ki? – Con belə bir

bədbəxtliyin səbəbini dərk etməyə çalışaraq, öz balaca alnını qırışdırdı.

– Sən doğrudan bunu bilmək istəyirsən? – sığırçın elə bir səslə soruşdu ki, sanki, “mən bunun necə baş verdiyini bilirəm” demək istəyirdi.

– Böyüdümlər və yaddan çıxartdılar, – Meri Poppins izah etdi, – Barbara, zəhmət olmasa, papişlarını geyin.

– Çox axmaq səbəbdir, – Con hirsələ ona baxdı.

– Bəlkə də, axmaq səbəbdir, amma faktdır, – Meri Poppins Barbaraya tərəf əyildi və papişlarının iplərini dartaraq bərk-bərə bağladı.

– Ceynlə Maykl elə, doğrudan da, axmaqdırlar, – Con sözü-nə davam etdi, – bax, mən böyüyəcəyəm, amma heç nəyi yaddan çıxartmayacağam.

– Elə mən də, – Barbara barmağını ağızına soxdu və marçıldada-marçıldada sormağa başladı.

– Hər şeyi unudacaqsınız, – Meri Poppins onların sözünü ağızında qoydu.

Əkizlər tələm-tələsik dikəlib yataqlarının içində oturdular və gözlərini ona zillədilər.

– Ha! – Sığırçın hirsələ qışqırdı, – Siz bir bunlara baxın! Vunderkind çıxıblar mənim üçün! Əlbəttə, möcüzələr də olur. Amma bu dəfə heç bir möcüzə olmayacaq. Siz də Maykl və Ceyn kimi hər şeyi unudacaqsınız.

– Heç vaxt! – Əkizlər bir səslə çığırışıb sığırçına tərəf elə baxdılar ki, elə bil, bu dəqiqə onu öldürməyə belə hazır idilər: o, balacaların qanını bərk qaraltmışdı.

– Mənsə deyirəm, unudacaqsınız, – sığırçın güldü, – amma... məyus olmayın, sizin bu məsələdə heç bir günahınız yoxdur, – o, bir az yumşalaraq əlavə etdi, – unudacaqsınız, çünki başqa seçiminiz yoxdur. Yer üzündə elə bir insan olmayıb ki, əşyaların və heyvanların dilini unutmamış olsun. Əlbəttə ki, onu nəzərə almasaq, – sığırçın qanadlarının üstündən Meri Poppinsə tərəf işarə etdi.

– Bəs nə üçün o unutmayıb, biz isə yaddan çıxaracağıq? – Con soruşdu.

– Sən bir bunların könlündən keçənə bax?! Bilmək istəyirsən, o, hamı kimi deyil. O istisnadır. Özünüz də belə bir şeyi ağılınzdan çıxarın, çünki onunla bəhsə girə bilməzsiniz, – sığırcın qımışdı.

Qanları qaralmış uşaqlar susdular.

– Bilirsinizmi, – sığırcın sözünə davam etdi, – o çox fərqlidir. Xarici görünüş haqqında danışmıram ha...Mənim balaca quşcuğazlarım cəmi bir gündür ki, dünyaya gəlirlər, amma ondan daha gözəldirlər.

– Bu nə həyasızdıqdır belə! – Meri Poppins özündən çıxaraq əlindəki önlüyü quşa tərəf tolazladı. Amma sığırcın qaçıb pəncərə çərçivəsinin yuxarisına qondu, sonra karnizin üstünə hoppandı, əlçatmaz bir yerdə olduğunu başa düşən kimi ötməyə başladı.

– Yenə də tutammadın! Yəqin, elə bildin ki, artıq məni ələ keçirmisən! – sığırcın hirsə qanadlarını çırpışdırmağa başladı.

Meri Poppins cavabında, sadəcə, fırxırdı.

Günəş şüaları yenə də qızılı şleyflərini¹ arxalarınca darta-darta otaq boyu sürüşməkdə idilər. Çöldə yüngül külək baş qaldırdı və küçədəki albalı ağacları ilə asta-asta pıçıladaşmağa başladı.

– Eşidirsiniz külək nə deyir? – Con başını yana əyərək soruşdu, – doğrudanmı, missis Poppins, biz böyüyəcəyik və küləyin, şəfəqin, ağacların nə dediyini eşitməyəcəyik?

– Eşitməyinə, əlbəttə ki, eşidəcəksiniz, – Meri Poppins cavab verdi, – başa düşmək isə – yox!

Elə bil, Barbaranın başına bir qapaz endirdilər. O, içini çəkib ağlamağa başladı. Sonra Conun da gözləri yaşla doldu.

– Bu, düzəldilməsi mümkün olmayan bir şeydir. Dünya belə qurulub, – Meri Poppins onların başına yeritməyə çalışdı.

– Onlara bir baxın! Yox, siz bir baxın! – sığırcın balacaları ələ salmağa başladı, – zar-zar ağlayırlar. Mənim yumurtadan çıxmış balalarımın ağılı belə bunların ağılından çoxdur.

Conla Barbara isə özlərini elə bədbəxt hiss edirdilər ki, öz

¹ Qadın paltarının yerlə sürünən uzun dal tətəyi

rahat yataqlarının içində üzüqoylu uzanıb hönkür-hönkür ağlayırdılar. Birdən qapı açıldı və miss Banks içəri girdi.

– Mənə elə gəldi ki, uşaqlar ağlayırlar, – deyib çarpayılara tərəf qaçdı.

– Nə olub, mənim balacalarım? Mənim günəşlərim, mənim quşcuğazlarım? Onlar nə üçün belə acı-acı ağlayırlar, Meri Poppins? Bütün günü elə yaxşı idilər ki, heç cıncıqları da çıxmırdı. Burada nə baş verib axı?

– Bəli, madam. Xeyr, madam. Əlbəttə, madam. Bu, yəqin ki, dişlərinə görədir, madam, – Meri Poppins sığırcına tərəf baxmamağa çalışaraq deyirdi.

– Hə, əlbəttə ki, dişlərinə görə, – missis Banks tələm-tələsik razılaşdı.

– Mənə diş-filan lazım deyil. Mən onların üzündən ən vacib şeyləri yaddan çıxaracağam, – Con çarpayıda ora-bura dığırlandı.

– Elə mən də, – Barbara da başını balısa basaraq için-için ağlayırdı.

– Mənim yazıq balalarım, mənim qəşənglərim... Hər şey yaxşı olacaq. Bax qoy bu zəhrimar dişlər çıxıb qurtarsınlar, – miss Banks bir çarpayının yanından o birinə tərəf qaçaraq əkizləri sakitləşdirməyə çalışırdı.

– Sən heç bir şey başa düşmürsən! – Con daha hündürdən bağırmağa başladı. – Mənə sənin dişlərin lazım deyil!

– Heç vaxt, heç vaxt yaxşı bir şey olmayacaq! – başını yastığa basmış Barbara sakitləşmək bilmirdi.

– Hə, hə, hər şey yaxşı olacaq. Ana çox təəssüf edir, ana öz balalarını çox sevir, – missis Banks şirin-şirin danışırdı.

Çöldən yüngül bir çığırtı eşidildi. Bu sığırcın idi, qəşş eləmişdi, amma Meri Poppinsin qəzəbli baxışlarını görərkən çeçədi. Sonra otaqda baş verənləri müşahidə edərkən gülümsəməyə belə qorxurdu.

Missis Banks əkizləri nəvazişlə sığallayırdı – gah birini, gah da o birini: öz düşüncəsinə görə hətta ən böyük bədbəxtliklər zamanı belə təsəlli verməyə gücü yetəcək sözlər pıçıldaırdı.

Con birdən ağlamağına ara verdi. O, yaxşı tərbiyə görmüş

oğlan idi, anasını sevirdi və ona həmişə nəyə görə minnətdar olmalı olduğunu yaxşı bilirdi. Axı onun günahı deyildi ki, həmişə nə isə başqa sözlər deyir. Hamısı ona görədir ki, anası onların dilini başa düşmür. Ona görə də Con öz anasını bağışladı, arxası üstə çevrildi, hiçqırdı, ayağını qaldırdı və ayaq barmaqlarını ağzına saldı.

– Ay səni, ağıllı balam! Bizim nə ağıllı oğlumuz var! – ana qürreləndi. Con ayaq barmaqlarını dodaqlarına sürtməyə başladı, elə bil, ağız qarmonunda çalırdı və missis Banks onu öpüslərə qərq etdi.

O zaman Barbara da, qoy onu da tərifləsinlər deyə, islanmış sifətini yastıqdan ayıraraq iki əli ilə papişlarını dartıb ayağından çıxartdı.

– Ay mənim əzizim! – missis Banks qızını marçılıtlı ilə öpə-öpə sevinclə içini çəkdi.

– Bax görürsünüz, Meri Poppins. Uşaqlar səslərini kəsdilər. Mən həmişə onları sakitləşdirə bilirəm. Hər şey, hər şey yaxşıdır, – missis Banks bir ağız laylay deyirmiş kimi oxudu. – Dişlərin də hamısı çıxacaq, hər şey də yaxşı olacaq.

– Bəli, madam, – Meri Poppins nəzakətlə cavab verdi.

Missis Banks əkizlərə baxıb gülümsədi, otaqdan çıxdı və sakitcə qapını çəkib bağladı.

Sığırçın o dəqiqə yenidən qəhqəhə çəkib arxası üstə yığıldı.

– Nəzakətsizliyimə görə məni bağışlayın, xahiş edirəm, – o, gülə-gülə dedi, – amma doğrudan da, doğrudan da, özümü saxlaya bilmirəm. Əcəb səhnə idi! Aman Allah, necə səhnə idi!

Con ona heç əhəmiyyət də vermədi. O, çarpayının yan dəmirləri arasından başını çıxartdı və sakit, ürəkdən gələn bir səslə Barbaraya dedi:

– Mən heç vaxt başqa böyükklər kimi olmayacağam. Heç bir vəchlə! – o, başı ilə sığırçına tərəf işarə etdi, – qoy Meri Poppinslə o nə istəyirsə, danışsın. Mən heç vaxt onların dilini unutmayacağam.

Meri Poppins heç bir söz demədi, sadəcə müəmmalı, hər şeyi anlayırmış kimi gülümsədi.

– Heç mən də unutmayacağam! – Barbara dedi, – Heç vaxt!

– Pet, siz bir onlara qulaq asın, mənim iri lələklərimi özün qoru, Allahım, -sığırçın pəncərənin ağzında mızıldandı, qanadlarını yanına sıxdı və yenidən gülməkdən qəşş elədi, – Elə bil, bu onlardan asılıdır! Əcəb gülməlidir! Bir iki ay da keçsin, yaxşı... qoy üç ay olsun, bu səfeh ququ quşları hətta mənim adımlı belə yaddan çıxaracaqlar. Axmaq, təcrübəsiz, lələksiz ququ quşları. Ha! Ha! Ha! – sonra sığırçın öz xallı qanadlarını səliqəyə salaraq uçub getdi.

Aradan bir qədər vaxt keçdi, uşaqların bütün normalara uyğun olaraq dişləri çıxdı və bütün ev sakinləri onların ilk ad günlərini birlikdə qeyd etdilər.

Qonaqlığın səhərişi gün Bermud adalarından yenicə qayıtmış sığırçın adət etdiyi şəkildə “Albalı” küçəsindəki 17 nömrəli evin pəncərəsinin qarşısına qondu.

– Salam! Salam! Salam! Budur, biz qayıtmışıq! – o, sevincli-sevincli fıstırq çaldı. – Hə, necəsiniz, qəşəng qız? – o, başını yana əyərək aydın, parıltılı gözlərlə Meri Poppinsə baxdı, sevindiyindən ona bir qədər nəzakətsiz müraciət etdiyinin fərqinə belə varmadı.

– Sizin salamlamanıza heç kimin ehtiyacı yoxdur! – Meri Poppins başını arxaya atdı.

– Bu qoca qarını yaxşı tanıyıram! Heç bir damcı da dəyişməmişən. Bəs bizim ququ quşlarımız necədirlər? – Sığırçın Barbaranın çarpayısına tərəf boylandı. – Hə, Barbarina, bu gün balaca sığırçının üçün dadlı nə isə saxlamısan?

– Ba-lyə, ba-lyə, ba-lyə... – Barbara yulaf peçenyəsini aşırır, dili dolaşa-dolaşa nə isə mızıldanırdı.

Sığırçın bir az təəccüblənsə də, yenə də adət etdiyi kimi, çarpayının baş tərəfindəki qozanın üstünə qondu.

– Mən soruşuram ki, – o, aydın səslə təkrarladı, – balaca sığırçının üçün dadlı nə isə saxlamısanmı?

– Bu-lyu, bu-lyu, bu-lyu, – Barbara tavana baxa-baxa nə isə mızıldandı və peçenyenin sonuncu parçasını da uddu.

Sığırçın parıltılı gözlərini ona zillədi.

– Ha! – o, birdən çığırdı və sual dolu baxışlarla Meri Poppinsə baxdı. O isə ona çoxmənalı baxışlarla uzun-uzadı cavab verdi.

Sonra Sığırçın Conun çarpayısına tərəf uçdu. Con qıvrımtüklü ağappaq quzunu bərk-bərk özünə sıxmışdı.

– Mənim adım nədir? Mənim adım nədir? Mənim adım nədir? – Sığırçın nə isə qəribə bir narahatlıq hiss edərək bərk-dən çığırdı.

– Be-be-be.. – Con dedi, ağzını açdı və dişləri ilə quzunun ayaqlarından yapışdı.

Sığırçın başını yelləyərək üzünü çevirdi.

– Deməli, gözlənilən şey baş verdi, – o, sakitcə Meri Poppinsə baxdı.

Meri Poppins razılıq əlaməti olaraq başını tərpətdi.

Sığırçın bir neçə saniyə dilxor halda əkilərə tamaşa etdi, sonra xallı lələklərini çəkdi.

– Neyləmək olar. Mən axı bunun belə olacağını bilirdim, həmişə də onlara xəbərdarlıq edirdim. Onlar isə inanmırdılar, – o, çarpayılara baxa-baxa bir müddət susdu.

Sonra kəskin bir hərəkətlə özünü silkələdi.

– Hə, zaman itirmədən evə uçub getmək lazımdır. Yaz təmizliyinə başlamağın əsl vaxtıdır, – o, çarpayının başından pəncərə altlığına tərəf uçdu, sonra geri çevrildi.

– Onlarsız çox darıxdırıcı olacaq. Mən bu balacalarla çərən-ləməyi çox sevirdim. Onların yeri görünəcək.

O, qanadları ilə gözlərinin altından nəsə çırpıb təmizlədi.

– Ağlayırsan? – Meri Poppins qımıışdı.

Sığırçın o dəqiqə özünü ələ aldı.

– Ağlayıram? Əşşi, yox. Mən... yüngülcə soyuqlamışam. Yolda bir az soyuq dəyib. Ciddi bir şey yoxdur.

Sonra pırıldayıb pəncərədən uçdu, karnizin üstünə qondu və dimdiyi ilə qanadlarını təmizləməyə başladı.

– Salamat qalın! – o, şən halda fit çaldı, qanadlarını düzəlt-di və uçdu...

X fəsil
Bədr gecəsi

Bütün günü Meri Poppins qurulmuş dələ kimi ora-bura qaçırdı. Adətən, belə günlərdə ona yaxın düşmək olmurdu. Ceynlə Maykl nə edirdilərsə etsinlər, onun xoşuna gəlmirdi. Hətta əkizlər belə bu gün cəzalandırılmışdılar. Ona görə də Ceyn də, Maykl da onun gözünə görünməməyə çalışırdılar.

– Gəl gözəgörünməzə çevrilək, – Maykl dedi.

– Gəl. Divanın arxasında gizlənərik, bizi heç kim tapmaz. Pul daxılıni da özümüzlə götürək, sayıb baxarıq nə qədər pulumuz var. Bəlkə, şam yeməyindən sonra bir az özünə gəldi...

Onlar elə belə də elədilər.

– Altı penni və dörd penni – on olacaq. Bir dənə də yarım-pennilik və üç pennilik... – Ceyn tez-tez hesablayırdı.

– Dörd penni və üç fartinq¹ və... və... vəssalam, – xırda pul-ları üst-üstə yığan Maykl köksünü ötürdü.

– Kasıbların bəsidir, – divanın arxasına boylanın Meri Poppins qəzəblə fınxırdı.

– Bu, kasıblar üçün deyil, – Maykl incik-incik dilləndi, – mən özüm üçün yığırım.

– Hə, aeroplan almaq istəyirsən? – Meri Poppins kinayə ilə danışmağa başladı.

– Aeroplan yox, fil. Mənim şəxsi filim olacaq. Zooparkdakı Lizi kimi. Və mən sizi onun üstündə gəzdirəcəyəm, – Maykl Meri Poppinsə yanpörtü baxa-baxa dedi. Onun üçün maraqlı idi: görəsən, Meri Poppins bu fikri necə qarşılayacaq?

– Hm... Nə boş-boş danışırısan? – Meri Poppinsin hələ də hirsli soyumamışdı; amma hiss olunurdu ki, o, bir az yumşalıb.

– Maraqlıdır, – Maykl birdən soruşdu, – görəsən, hamı çıxıb gedəndən sonra zooparkda gecələr nələr baş verir?

– Fikir pişiyin də axırına çıxır, – Meri Poppins dodaqaltı mızıldandı.

¹ İngiltərədə 1/4 pensə bərabər bürünc pul

– Bu da belə fikirdir də... mən, sadəcə, bilmək istəyirəm. Siz bilirsiniz?

– Bir dənə də artıq sual versən, yatmağa gedəcəksən, – Meri Poppins ıldırım sürətilə süfrənin üstündəki çörək qırıntılarını çırpıb təmizlədi və səliqə-sahman yarada-yarada evin içindən qasırğa kimi keçdi.

– Sən ondan soruşma. O bilir, amma deməyəcək, – Ceyn pıçıldadı.

– Əgər heç kimə bildiyini danışmayacaqsansa, o zaman nəyisə bilməyin nəyə lazımdır ki? – Maykl lap astadan deyindi, qorxdu ki, Allah eləməsin, birdən Meri Poppins onun dediklərini eşidər.

... Ceynlə Maykl gözlərini qırpmağa belə macal tapmadan özlərini çarpayıda gördülər. Meri Poppins şamı üfürüb söndürdü və külək apararmış kimi qarıdan bayıra atıldı.

Qarı arxasından kiminsə pıçıltısını eşitdikləri vaxt uşaqlara elə gəldi ki, cəmi beş dəqiqədir uzanıblar:

– Ceyn! Maykl! Geyinin, tez qaçaq!

Ceynlə Maykl cəld yerlərindən sıçrayıb qalxdılar, qorxu ilə ətrafa boylandılar – kimsə yox idi.

– Tez ol, Maykl! Macərə başlayır, – Ceyn qaranlıqda vurnuxmağa başladı. – mənim paltarım hara yoxa çıxdı, görəsən?

– Tələsin, yoxsa yenə də gecikərik, – həmin səs yenə də pıçıldadı.

– Mən kostyumumun harada olduğunu bilmirəm. Ancaq dənizçi papağım, bir də əlcəklərim buradadır, – Maykl rəfi eşələyir, dolabı axtarırdı.

– Elə onu da geyin. Başqa heç nə lazım deyil. İndi istidir. Tez gedək! – Ceyn onu çağırırdı.

O, böyük çətinliklə Conun paltosunu əyninə keçirdi və qapını açdı. Qapının arxasında heç kim yox idi, amma elə bil, pilləkənlərlə biri aşağı qaçırdı. Ceynlə Maykl ona çatmaq üçün ardınca götürüldülər. Qaçıb küçəyə çıxdılar. Hiss edirdilər ki, kim isə onları öz ardınca aparır, amma bu kimsə kim idisə, ona yetişə bilmirdilər.

– Tez olun, – yenə həmin səs çağırırdı.

Uşaqlar bacardıqları qədər bərk qaçırdılar; ancaq şapşapların asfalta dəyib çıxardığı səs eşidilirdi. Onlar tindən döndülər – qabaqda yenə heç kim yox idi. Əl-ələ tutub yollarına davam etdilər – küçələr, xiyabanlar, dalanlar adladılar.

Elə var gücləri ilə qaçırdılar ki, birdən, elə bil, kim isə onları saxladı. Gördülər ki, qarşıda bir hasar var, üstündə də fırlanan turniket¹.

– Hə, gəlib çıxdıq! – həmin səs yenə eşidildi.

– Biz haradayıq? – Maykl soruşdu.

Səs susurdu. Amma Ceyn Mayklın əlindən yapışaraq onu girişə doğru dartmağa başladı.

– Gözlərini aç, yaxşı bax! – o dedi, – bu ki zooparkdır!

Göydə, yüksəklikdə ay üzürdü, Maykl onun parlaq işığı altında çuqun barmaqlıqları gördü və hasarın barmaqlıqları arasından içəri boylandı.

Hə, əlbəttə! O, səfehdir! Zooparkı tanıya bilməmişdi.

– Biz içəri necə girəcəyik? – o soruşdu, – axı pulumuz yoxdur.

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur, – çəpərin arxasından kiminsə xırıltılı səsi eşidildi, – hörmətli qonaqlar üçün bu gün giriş puluzdur. Zəhmət olmasa, turniketi itələyin.

Ceynlə Maykl turniketi itələdilər və bir anın içərisində özlərini hasardan içəridə gördülər.

– Bu da sizin biletləriniz, – yenə həmin bas səs eşidildi.

Uşaqlar başlarını qaldıraraq onlarla danışan səsin mis düyməli gödəkçə geyinmiş və başına gözəl günlüklü furajka qoymuş Qonur Ayıya aid olduğunu gördülər.

O, öz pəncəsini uşaqlara tərəf uzatdı – onun ovcunda çəhrayı rəngli iki bilet var idi.

– Adətən, biletləri biz təqdim edirik, – Ceyn dedi.

– Heç də bütün adi şeylər adətən baş vermir, – Ayı cavab verdi, – bu gün biz onları sizə təqdim edirik.

Maykl diqqətlə Ayını gözdən keçirdi.

– Mən sizi başa düşürəm, – o dedi, – bir dəfə sizə içi ballı siropla dolu olan bir şüşə vermişdim.

¹ Adamları bir-bir növbə ilə buraxmaq üçün bir yerin girəcəyində qoyulan fırlanan çarpaz qapı

– Bəs necə, yadımdadır, – Ayı cavab verdi, – amma qapağı açmağı unutmuşdun. Mən düz on gün onunla əlləşməli oldum. Axı başqaları haqqında da fikirləşmək lazımdır.

– Siz nə üçün qəfəsdə deyilsiniz ki? Gecələr həmişə gəzirsiniz? – Maykl soruşdu.

– Yox. Yalnız ad günüm bədr gecəsi ilə üst-üstə düşəndə. İndi isə xahiş edirəm məni bağışlayasınız. Vəzifə başlayam, – ayı yenidən turniketini itələdi.

Ceynlə Maykl – əllərində biletlər baş xiyabana doğru addımlamağa başladılar. Ağaclar, kollar, ləklərdəki çiçəklər, qəfəslər və balaca evlər Ayın parlaq işığı altında gün işığında olduğu kimi aydın görünürdülər.

– Deyəsən, burada nə isə baş verir, – Maykl dedi.

Həqiqətən də, nə isə baş verirdi. Heyvanlar xiyaban boyu ora-bura gedir, bəzən isə onları quşlar müşayiət edirdilər.

Uşaqların yanından uzun ayaqlarını zərif hərəkətlərlə dartan və büküb yığan ağ hacıleyləklə bərk mübahisə edə-edə iki canavar keçib getdi. Hacıleylək ikisinin arasında addımlayırdı. Ceynlə Mayklın qulaqları onların danışmalarından “ad günü” və “bədr gecəsi” sözlərini çaldı.

Uzaqda üç dəvə göründü – təkəbbürlə yanaşı addımlayırdılar, onların lap yaxınlığında isə qunduzun Amerika qriffi¹ ilə söhbətə başı bərk qarışmışdı. Özü də, deyəsən, hamını yalnız bir şey narahat edirdi.

– Maraqlıdır, görəsən bu, kimin ad günüdür belə? – Maykl soruşdu, ancaq Ceyn cavab vermədi, çünki həddindən artıq qəribə bir mənzərə onun diqqətini özünə cəlb eləmişdi.

Filin volyerinin² yaxınlığında yaşlı, kök bir centlmen dörd dayaq üstə duraraq belində səkkiz meymun gəzdirir, dövrə vururdu. Onlar qarşı-qarşıya qoyulmuş iki skamyada oturmuş və şən halda dövrə vuranlara tamaşa edirdilər.

– Görəsən, bu gün niyə burada hər şey belə kəlləmayallaqdır? – Ceyn heyvət içində içini çəkdi.

¹ Keçəl kərkəs

² Heyvanxanada heyvanları və quşları saxlamaq üçün dəmir barmaqlıqlarla əhatə olunmuş meydança

– Kəlləmayallaqdır? – Ceynin sözlərini eşidən centlmen təəccübləndi, – sizin fikrinizcə kəlləmayallaq olan mənəm? Bu nə kobudluqdur belə?

Səkkiz meymun cırıldaya-cırıldaya gülüşdülər.

– Oy, xahiş edirəm, bağışlayın; demək istəyirdim... razılaşın ki, hər şey çox qəribədir, – Ceyn üzrxahlıq etməyə tələsdi, – adətən, insanlar heyvanların belində gəzirlər, bu gün isə tərsinədir. Mən ancaq bunu demək istəyirdim.

Amma centlmen vurnuxa-vurnuxa və dili dolaşa-dolaşa heç bir şey eşitmək istəmirdi. O, təhqir olunmuş bir görkəmlə çevrildi və meymunların çıxıntıları altında növbəti dövrəni vurmaq üçün qaçmağa başladı.

Ceyn çiyinlərini çəkdi, Mayklın əllərindən yapışdı və onlar yollarına davam etdilər. Birdən düz ayaqlarının altından kiminsə əsəbi səsi eşidildi:

– Ey, siz, ikiniz! Bura gəlin! Tez olun da! Tez olun, bax, o portağal qabığının dalınca üzün!

Uşaqlar aşağı baxdılar: ay işığına qərç olmuş çarhovuzun içərisindən qara suiti onlara qəzəbli-qəzəbli baxırdı.

– Üzün də, mən kimə deyirəm? Görək bu necə sizin xoşunuza gələcək?..

– Amma... Amma... biz üzməyi bacarmırıq axı! – Maykl dili dolaşa-dolaşa dedi.

– Təəssüf ki, sizə kömək edə bilməyəcəyəm! – Suiti cavab verdi, – Bu barədə əvvəlcədən fikirləşmək lazım idi. Mənim üzməyi bacarıb-bacarmadığım heç kimi heç vaxt narahat etməyib. Nədir? Nə olub belə? – o, suyun içərisindən çıxaraq onun qulağına nə isə pıçıldayan başqa bir suitiyə tərəf çevrildi.

– Kim? – Birinci suiti bir də soruşdu, – Bir az bərkədən danış da!

İkitnci suiti yenə də nə isə pıçıldadı. Ceyn ancaq bunları eşitdi: “Hörmətli qonaqlardır... dostlar...” daha heç bir şey. Birinci suiti açıqdan-açığa məyus oldu, amma yenə də uşaqlara nəzakətlə dedi:

– Üzr istəyirəm. Tanışlığımıza şadam. Bir daha üzr istəyirəm, – o, ayağını irəli uzatdı, bir böyrü üstədən o biri böyrü üstə çevrildi, Maykl ilə Ceynin əllərini sıxdı.

– Nədir, hara getdiyini gözün görmür? – o, birdən-birə çış-qırdı və bu zaman nə isə yumşaq bir şey Ceynin kürəyinə çır-pıldı. O, qorxmuş halda geri çevrildi və möhtəşəm bir şir gördü. Ceyni görən kimi şirin gözlərində ehtiram dolu çığlıqlar say-rışmağa başladı.

– Oy, bağışlayın, – o, sözə başladı, – sizin gəldiyinizdən xəbərim yox idi. Bu gün burada o qədlər adam var ki... həm də mən elə tələsirəm ki... artıq vaxtdır, adamları yedirtməyə baş-lamalıyam. Məsləhət görərdim ki, siz də gələsiniz: belə bir tamaşanı əldən vermək olmaz.

– Çalşırıq gələk, – Ceyn nəzakətlə dilləndi, – siz bizi ötürə bilərsiniz? – Düzdür, qız şirdən bir az qorxurdu, amma bu gün o, həmişəkindən daha həlim görünürdü.

“Niyə də olmasın ki? – o fikirləşdi, – bu gün onsuz da hər şey kəlləmayallaqdır”.

– Böyük məmnuniyyətlə, – şir özünü mədəni göstərmək üçün lazım olduğundan da artıq nəzakətlə deyib pəncəsini centlmənsayağı Ceynə tərəf uzatdı. Ceyn pəncədən yapışdı, amma hər ehtimala qarşı Mayklın ona yaxın getməsinə imkan vermədi. O, elə topuş və sevimli uşaq idi ki... Nə deyirsənsə de, şir elə yenə də şirdir.

– Mənim bu uzun yelənlərim sənə xoşuna gəlir? – onlar qol-qola getdikləri vaxt şir Ceyndən soruşdu, – mən onları bay-ram münasibətilə burdurmuşam.

Ceyn onun yelənlərinə ancaq indi diqqətlə baxa bildi: həqi-qətən də, şirin başı qıvrım-qıvrım tüklərlə dolu idi, özü də yağ-lanmışdı.

– Çox! Amma... məgər şirlər saçlarını burdururlar? Mən elə bilirdim ki...

– Siz nə danışırsınız, gənc ledi?! Məlumunuz olsun ki, şir, – heyvanların şahıdır. Yəni tutduğu mövqe buna məcbur edir. Mən öz xarici görünüşümün qayğısına qalmağa, sadəcə ola-raq, borcluyam. Tələsməyin, biz bu tərəfə getməliyik!

O, qabaq ayağının pəncəsi ilə incə bir hərəkət edərək löv-hə asılmış istiqaməti göstərdi.

Lövhdə yazılmışdı: “Pişikmilər ailəsi”.

Şir Mayklla Ceyni həmin tərəfə itələdi. Astanada dayanmış uşaqların ağızları açıq qalmışdı. Möhtəşəm zal ağzına kimi dolu idi: onların bəziləri ayaq üstə durmuş, bəziləri isə irəliyə doğru uzanan skamyalarda oturmuşdular.

Onların arasında panteralar da vardı, bəbirlər də, canavarlar da, pələnglər də, antiloplar, meymunlar və tülkülər də, dağ keçiləri və zürafələr də...

Bir küncdə isə qağayılarla qırğılar səs-səsə verib bir-birini çağırırdı.

– Gözəldir, düzdür? – Şir qürurla soruşdu, – qədim və yaxşı zamanlarda cəngəlliklər həmişə belə olub... Hə, tez gəlin, yaxşı yerləri tutmaq lazımdır. Yoxsa ayaq üstə qalarsınız.

O, kütlənin arasından keçə-keçə “Yol verin!”, “Yol verin!” qışqırır və Ceynlə Mayklı da darta-darta öz arxasınca aparırdı.

Zalın düz mərkəzində heyvan az idi və onlar, nəhayət ki, qəfəsləri görə bildilər.

– Bu nədir belə? – Maykl təccüb içində qışqırdı, – axı qəfəslərdəki insanlardır?!

Qəfəslərdə, həqiqətən də, müxtəlif adamlar oturmuşdular.

Məsələn, birində başına silindr qoymuş və zolaqlı şalvar geyinmiş iki hündür centlmen var idi, fikirli-fikirli məhəccərlərin arasından boylana-boylana elə hey ora-bura gəzişirdilər. Deyəsən, böyük səbirsizliklə nə isə gözləyirdilər.

O birində isə hər yaşda, hər rəngdə uşaqlar qaçışır, sürünür, ora-bura vurnuxurdular. Onların əsas hissəsini əyinlərinə uzun paltarlar geyinmiş körpələr və beş-altı yaşlarında dəcəllər təşkil edirdi.

Heyvanlar böyük maraqla onları nəzərdən keçirir, pəncələrinə və quyruqlarını qəfəsin dəmir barmaqlıqları arasından içəri salırdılar, uşaqlar isə onların bu hərəkətlərinə baxıb gülürdülər.

Elə bu vaxt bir Zürafə öz uzun boynunu heyvanların başı üstündən uzadaraq uşaqların olduğu qəfəsə saldı və matros paltarı geyinmiş körpə onun burnunu qıdıqlamağa başladı; bu isə, deyəsən, zürafənin yaman xoşuna gəldi.

Üçüncü qəfəsin bağlı qapısı arxasında əynində yağmurluq və rezin çəkmələr olan üç nəfər yaşlı ledi oturmuşdu. Biri nə isə

toxuyurdu, o biri ikisi isə heyvanların üstünə qışqırır və dəmir barmaqlıqların arasından öz çətirlərini dürtərək onları dürtmə-ləməyə çalışırdılar. Onların nə dediklərini eşitmək istəyən Maykla Ceynin qulaqlarına, əsasən, bu sözlər daha çox gəlir çatırdı:

– Murdar heyvanlar! Rədd olun buradan! Niyə bizə çay gətirmirlər?

Heyvanlar isə onları ələ salıb gülür, bir-birinə göstərərək deyirdilər:

– Necə də gülməlidirlər.

– Ceyn, bir bax! – Maykl birdən-birə barmağını sonuncu qəfəsə tuşlayıb qışqırdı, – məgər bu...

– Admiral Bum, – gördüyü mənzərədən yerindəcə donub-qalmış Ceyn onun sözlərini tamamladı.

Admiral əsəbindən qəfəsin içində gur-gur gurlayır, atılıb-düşür, tez-tez öskürür və burnunu silirdi.

– Lənətə gəlir! Hamınızı buradan süpürüb atmaq lazımdır! Özü də düz Yer in qurtaracağı yerə! Allah şeytana lənət eləsin! – o, düz barmaqlığın yanına kimi gəlir, sonra daha bərkdən söyə-söyə yenidən geri qayıtmalı olurdu, çünki barmaqlığa yaxınlaşan kimi pələng onu uzun bir ağacla yüngülcə itələyirdi.

– Onları qəfəsə kim salıbdır? – Ceyn Şirdən soruşdu.

– Bu adamların hamısı itmişdilər, – Şir cavab verdi, – daha dəqiq desəm, sadəcə, geridə qalmışdılar. Yerimirdilər, sürünür-dülər. Ona görə də Zooparkın qapılarının bağlanmasına qədər buradan çıxma bilməyiblər. Təbii ki, onlarla neyləmək lazım gəldiyini götür-qoy etdik və qərara gəldik ki, qəfəsdə saxlayaq. Bax onu görürsünüz, o çox təhlükəlidir. Bu yaxınlarda az qalmışdı ki, nəzarətçini öldürsün. Yaxşısı budur, ona ümumiyyətlə, yaxın getməyəsiz – Şir Admiral Bumu göstərərək dedi.

– Zəhmət olmasa, kənara çəkilin! Qəfəslərdən uzaq durun! – bu sözləri Ceynlə Mayklın qulaqları o dəqiqə aldı, – icazə verin keçək!

– Aha! İndi onları yemləyəcəklər! – Şir həyəcanlandı və ətrafdakıları itələyə-itələyə bir az da irəli keçdi ki, yaxşı görə bilsin. – Budur, bax, nəzarətçilər gəlir.

Başına furajka qoymuş dörd Qonur ayı yemək dolu arabanı itələyə-itələyə qəfəsləri tamaşaçılardan ayıran dar dəhlizlə gəlirdilər.

– Kərana durun! – onlar yollarına çıxan heyvanlara qışqırır, özlərinə yol açırdılar.

Tezliklə əsl tamaşa başladı. Nəzarətçi qəfəsdəki balaca qapını açdı və yeməyi kürəyin içinə qoyub içəri atmağa başladı. Ceynlə Maykl dinqonun¹ arxasında dayanmışdılar, ona görə də hər şeyi çox yaxşı görürdülər.

Lap balaca uşaqlara əmzik şüşəsində süd verilməli idi; körpələr əllərini qabağa uzadır, şüşəni qaparaq acgözlüklə südü əmməyə başlayırdılar. Bir az böyük uşaqlara biskvitlə mürəbbəli bulkalar verildi. Rezin çəkmələr geyinmiş yaşlı ledilərə isə yağlı buterbroddlar və arpa unundan bişirilmiş kökələr atıldı. Başlarına silindr qoymuş centlmenlər isə dana ətindən kotlet və bir stəkan yumurtalı, südlü kokteyl aldılar.

Centlmenlər yeməyi alan kimi öz qablarını götürüb bir künce çəkildilər, əyləşərək dizlərinin üstünə salfet sərdilər və yeməyə başladılar.

Birdən sonuncu qəfəsdən dəhşətli qışqırıq səsləri eşidilməyə başladı:

– Lənət şeytana! Məgər bu nahardır? Beşqəpiklik boyda ət parçası və iki yarpaq kələm. Nə dediniz?! Yorkşir² pudinqi olmayacaq? Bu ki lap ağ oldu. Lövbərləri endirin! Hanı mənim portum? Hanı mənim port-veynim, sizdən soruşuram? Ey, sən, aşağı göyrətədəki, cəld port-veyni Admiralın yanına göndər!

– Eşidirsiniz? O, getdikcə daha təhlükəli olur! Sizə dedim də, yaxşısı budur onun qəfəsinə, ümumiyyətlə, yaxın getməyəsiniz, – üzündən də görünürdü ki, Şir yaman qorxubdur.

Ceynlə Maykla söhbətin kimdən getdiyini izah etmək lazım deyildi. Admiralın danışıq tərzini onlara yaxşı tanış idi. Nəhayət, zalda qorpmuş səs-küy sakitləşdi və Şir bir az da irəliyə doğru addımladı.

¹ Avstraliyada vəhşi it

² İngiltərədə yer adı

– Hə, deyəsən, hamı yedizdirildi, – o dedi, – indi təəssüf ki, sizdən ayrılmalı olacağam. İcazənizlə. Ümid edirəm bayram oyununda görüşərik. Mən sizi axtarıb tapacağam.

Şir qapıdan çıxı-çıxa uşaqlara təzim etdi və zərif bir hərəkətlə pəncələrini yuxarı qaldırdı, buruq-buruq yelənlərini orabura ata-ata sol tərəfə doğru istiqamət aldı.

– O... Buyurun....– Ceyn cavab verməyə hazırlaşdı ki, gördü Şirin izi-tozu belə qalmayıb.

– Ondan soruşmaq istəyirdim ki, bu adamları nə vaxtsa buradan buraxacaqlarmı? Zavallılar, axı Barbara ilə Con da onların yerində ola bilərdilər... lap elə bizim özümüz də. – o, Mayklə tərəf çevrildi, amma qardaşı yanında yox idi.

Maykl yanındakıları itələyə-itələyə çox qabağa getmişdi, Ceyn tələm-tələsik ona çatmaq istəyirdi ki, Maykl ayaq saxladı. Xiyabanın lap ortasında dayanan, bir qanadında böyük dəftər, o birində isə qələm tutmuş pinqvinlə danışmağa başladı. O, yaxınlaşmaqda olan Ceynə baxıb fikirli-fikirli uzun qələminin ucunu çeynəyirdi.

– Bilmirəm, – Maykl çox güman ki, pinqvinin hansısa sualına cavab verirdi.

– Bəlkə, siz mənə kömək edəsiniz, – Pinqvin Ceynə baxıb soruşdu, – bəlkə, siz “Meri” sözünə uyğun gələn bir qafiyə tapa bilərsiniz?

– Peri... Ceri...

– Mən nə isə daha xüsusi bir şey istərdim... Deyəsən, heç bir şey alınmayacaq, – o, dilxor halda dilləndi, – bilirsinizmi, mən ad günü üçün şeir qoşuram. Və ilk sətir elə xoşuma gəlir ki: “O Meri, Meri...” Sonrası isə alınmır. Bu, çox kədərliidir. Axı Pinqvinlərdən həmişə nə isə qeyri-adi şeylər gözləyirlər. Mən hamını məyus etməkdən çox qorxuram. Hə, hə... Nə isə... Xahiş edirəm, fikrimi yayındırmayın. Mən təbrik şeirini tamamlamalıyam. – Pinqvin sözünü bitirər-bitirməz yırğalana-yırğalana və əlindəki qələmi çeynəyə-çeynəyə harasa getdi.

– Heç nə başa düşmürəm, – Ceyn dedi, – axı kimin ad günüdür?

– Tez olun! Tez olun! – onun arxasında kiminsə səsi eşidildi, – Bu gün elə bir gündür ki! Mən sizin də təbrik etmək istədiyinizə şübhə etmirəm.

Mayklla Ceyn arxaya çevrildilər və girişdə onlara bilet vermiş Qonur ayını gördülər.

– Hə, əlbəttə, – Ceyn cavab verdi və kimi təbrik etmək lazım gəldiyini öyrənməyin pis olmayacağını düşündü.

Qonur Ayı uşaqların əllərindən yapışub, az qala, qaça-qaça onları dartıb öz arxasınca apardı.

Uşaqlar yumşaq, isti xəzin toxunuşunu hiss edirdilər. Hətta ayı danışmağa başlayanda onun qarnında nəyinsə vaqquiltı saldığı açıq-aydın duyulurdu.

– Biz gəldik! – sanki, qürub etməkdə olan günəşin şüalarını əks etdirmiş kimi pəncərəsindən işıq sızan balaca evin qarşısına çatan kimi Qonur ayı sevincək dedi.

Bu işıq selinin görünməsi qəribə idi. Çünki gecə idi, özü də bədr gecəsi, yəni günəşin çıxma bilməsi ehtimalı yox idi.

Ayı qapını açıb uşaqları içəri keçirdi.

İşıq bir anlıq onların gözlərini qamaşdırdı, amma bir qədər sonra ona alışmağa başladılar və onlar gördülər ki, gəlib düşdükləri yer terrariumdur¹.

Qəfəslərin hamısının ağzı açılmışdı, ilanlar sürünərək öz “yuvalarını” tərk etmişdilər. Onların bəziləri uzanmış, bəziləri isə hələ də rəvan hərəkətlə sürünürdülər.

İlanlar məkanının düz ortasında – qəfəsdən dartılıb çıxarılmış qalın bir şalbanın üstündə isə Meri Poppins oturmuşdu. Ceynlə Maykl gözlərinə inana bilmədilər.

– Sizin ad gününüzə yenə də gələnlər var, madam, – Ayı hörmətlə təzim etdi.

İlanlar maraqla öz balaca başlarını qapıya tərəf döndərdilər. Meri Poppins heç qımıldanmadı da. Amma uşaqların əynindəki paltarlara diqqət edərək hirsəndi. Eyni zamanda, deyəsən, onların bu hərəkətində təəccüblü bir şey də görmürdü:

¹ Xırda heyvanların, xüsusən sürünən və suda-quruda yaşayan heyvanların saxlandığı bina, vitrin

– İcazə ver, səndən soruşum, hanı palton? – əvvəlcə Maykla dedi, sonra isə Ceynə tərəf çevrilərək sözbəsöz təkrar etdi, – bəs sənın şlyapan və əlcəklərin haradadır?

Uşaqlar ağızlarını belə açmağa imkan tapmamışdılar ki:

– Mənim əziz balam! Mənim sevimli balam! – kiminsə incə, fısıltılı səsi eşidildi.

Buradakı ən böyük qəfəsdən Eynəkli İlan sürünüb çıxdı və rəvan bir hərəkətlə burula-burula gəlib Qonur Ayının yanından keçdi, sonra da Meri Poppinsin əyləşdiyi şalbana tərəf süründü. Ona yaxınlaşan Eynəkli İlan öz qızılı bədəninin yarısını yuxarı dartıb qızılı xallı başını irəli uzatdı və Meri Poppinsin əvvəlcə bir yanağından, sonra isə o biri yanağından öpdü.

– Hə-s-s-s... – o fişıldadı, – budur, görüşdük. Çox, çox şadam! Gör nə vaxtdır sənın ad günün bədr gecəsinə təsadüf etmir, əziz Meri. – O, başını gah bir, gah da o biri tərəfə çevirirdi.

– Əyləşin, dostlar! – Eynəkli İlan zərif bir hərəkətlə bu heyvanları da salamlayıb onların əyləşməsinə icazə verdi.

İlanlar yenidən döşəməyə çökdülər, iti baxışlarını Meri Poppinsə və Eynəkli İlana dikərək burum-burum qıvrıldılar.

Eynəkli İlan bundan sonra Maykla Ceynə tərəf çevrildi və onlar gördülər ki, ilanının sifəti bapbalaca və qırış-qırışdır.

Uşaqlar ilana tərəf addımladılar, amma elə bil, onları kəndirlə ora dartırdılar.

İlanın gözləri ensiz və uzunsov idi, anlaşılmaz və yuxulu görünürdü, bununla belə, o yuxulu qaranlığın lap dərinliyində balaca, canlı bir nöqtə almaz kimi parlayırdı.

– İcazə verin soruşum, bunlar kimdir? – o, uşaqlara baxaraq sakit, insanın içini ürpərdən səslə soruşdu.

– Gənc cənablar Maykl və Cenni Bankslar hər zaman qulluğunuzba hazırdırlar, – Qonur Ayı hörüldəməmək üçün səsinin tonunu bacardığı qədər aşağı salıb xır-xır xırıldadı, sonra da yüngülcə qımışdı. – Onun dostlarıdırlar.

– Hə-ə-ə...onun dostlarıdırlar! O zaman xoş gəlmisiniz. Əzizlərim, əyləşin.

Ceynlə Maykla qəfildən çatdı ki, əlahəzrətin qarşısındadırlar,

halbuki heyvanlar şahı Şirlə söhbət zamanı belə, buna oxşar bir hiss keçirməmişdilər.

Onlar çox böyük çətinliklə olsa da, bu amiranə baxışlardan gözlərini yayındırdılar və kreslo, ya da stul axtarışı ilə ətrafa göz gəzdirdilər.

Qonur Ayı bu baxışların nə gəzdiyini anlayaraq yerə çökdü və hər ikisinə oturmaq üçün isti, tüklü dizlərini təklif etdi.

– O, əsl şah kimi danışır, – Ceyn pıçıldadı.

– O, elə əsl şahdır da. Cəngəlliklər şahı... Ən müdrək və ən qəzəbli. – Qonur Ayı pəncəsi ilə ağzını tutub ehtiramla pıçıldadı.

Eynəkli İlan uzun-uzadı, arxayın, sirli bir təbəssümlə gülüm-sədi və Meri Poppinsə tərəf çevrildi:

– Xalaqızı... – o, fışıldaya-fışıldaya sözə başladı.

– Meri Poppins, həqiqətən də, onun xalası qızıdır? – Maykl soruşdu.

– Həqiqətən də... Xalası qızıdır. – Qonur Ayı yenə də pıçıldadı, – və bu gün o, Meri Poppinsə şahlara layiq hədiyyə bağışlayacaq.

– Xalaqızı, – yenə də Eynəkli İlan fışıldadı, – sən ad günün gör nə qədər müddətdir ki, Bədr gecəsi ilə üst-üstə düşür, biz də gör nə vaxtdır onu bugünkü kimi qeyd edə bilmirik. Sənə bağışlayacağım şey haqqında götür-qoy etmək üçün xeyli zamanım oldu, xalaqızı. Və qərara gəldim ki... – o susdu və terrariumda bütün ilanların birdən-birə səslərini necə içlərinə çəkdi, yalnız aradabir fışıldadıqları hiss edildi, – istəyirəm sənə, – Cəngəlliklər şahı sözünə davam etdi, – öz dərilərimdən birini bağışlayım.

– Siz çox lütfkarsınız, xalaoğlu, – Meri Poppins minnətdarlığa başlamaq istəyirdi, amma İlan öz yaxalığını şışirdərək onun sözünü ağzında qoydu.

– Bu haqda danışmağa belə dəyməz, xalaqızı! Bilirsən ki, zaman-zaman mən öz qabığımdan çıxıram. Biri az, biri çox, nə fərqi var. Məgər mən... – o, sözünün bu yerində susdu və başını fırlayaraq toplaşanlara göz gəzdirməyə başladı.

– Hə, hə, sən cəngəlliklər hökmdarısan! – ilanların hamısı birdən fışıldadı.

Deyəsən, bu sual və ona verilən cavab bu mərasimin bir hissəsi idi.

– Ona görə də mənim qərarlarım hamı üçün qanundur! – Eynəkli İlan başını tərpətdi, – bu hədiyyə, Meri, boş şeydir. Amma ondan gözəl bir kəmər, ya da bir cüt yaxşı tuffli alına bilər, hətta şlyapa üçün lent də düzəltməyə olar. Bir sözlə, işə yarayan hədiyyədir.

Bu sözləri dedikdən sonra ilan bir tərəfdən o biri tərəfə doğru yırğalanmağa başladı, sonra başından tutmuş quyruğuna qədər bütün bədənini boyu qəribə bir dalğalanma hiss olundu. Sonra da o, kəskin bir hərəkətlə qəribə bir jest etdi və... qızılı dəri Eynəkli İlanın bədənindən çıxıb döşəməyə düşdü. Cəngəlliklər şahı isə hamının gözü qarşısında parlayan ay işığı rəngində gümüş kimi yeni dəridə göründü.

– Dayan! – O, Meri Poppinsin öz hədiyyəsini götürmək üçün aşağı əyildiyini gördükdə dedi, – mən onun üstündə təbrik sözləri yazacağam.

O, quyruğu ilə cəld bir hərəkətlə ilan qabığının üstündə gəzişdi, sonra onu üzük kimi yumruladı və başını onun içərisindən keçirdi, elə bil ki, başına qızıl tac qoyurdu. Və yalnız bundan sonra zərif bir hərəkətlə tacı Meri Poppinsə uzatdı. O da öz hədiyyəsini Cəngəvərlər şahına təzim etdikdən sonra məmnuniyyətlə götürdü.

Meri Poppins:

– Minnətdarlıq üçün söz tapa bilmirəm, – deyib susdu.

Hədiyyə, göründüyü kimi, həqiqətən də, onun xoşuna gəlmişdi: o, bir neçə dəfə qızılı dərinə heyranlıqla süzüb, sığaladı.

– Heç tapmağa çalışma da, – Eynəkli İlan dilləndi, – Ts-s-s... – o, yaxalığını şişirdərək fısıldamağa başladı. – Elə bil, mənə işarə verirlər. Deyəsən, böyük bayram şənliyi artıq başlayır...

Hamı diqqətlə qulaq asmağa başladı: haradasa – zooparkın lap dərinliklərindən zıncırov səsi gəlməyə başladı və kiminsə dərin, məlahətli bas səsi eşidildi: “Böyük bayram şənliyi! Böyük bayram şənliyi! Hamı baş meydana! Böyük Bayram şənliyi başlayır! Tələsin! Tələsin!”

– Hə, başlayır, – Eynəkli İlan gülümsədi, – Getmək vaxtıdır, xalaqızı! Orada səni gözləyirlər. Əlvida! Növbəti ad gününə qədər!

O, quyruğu üstünə qalxdı, Meri Poppinsin hər iki yanağından yenə də iki dəfə öpdü.

– Tələs, – dedi, – sənin gənc dostlarının qeydinə qalaram.

Uşaqlar Qonur Ayının keyimiş pəncələrini ovuşdurmağa başladığını hiss edən kimi, onun dizləri üstündən qalxdılar. Hamı bir-birinə qarışmışdı, hamı tələsirdi. İlanlar onların ayaqlarının yanından sivişib keçir, çıxışa doğru sürünürdülər.

Meri Poppins təntənəli bir şəkildə Eynəkli İlana təzim etdi və uşaqlara tərəf bircə dəfə belə baxmadan Böyük bayram şənliyinə tələsdi. O, terrariumdan, az qala, qaça-qaça çıxdı.

– Elə sən də artıq gedə bilərsən, – Eynəkli İlan Qonur ayıya dedi.

Ayı hörmətlə təzim etdi və sürünən, qaçan, çapan o biri heyvanlarla birlikdə tələsik Meri Poppinsin dalınca yollandı.

– Siz mənimlə getmək istəyirsiniz? – Eynəkli İlan nəzakətlə Ceynlə Maykldan soruşdu və cavab gözləmədən onlara tərəf süründü; yaxalığını şişirdərək birinin sağ, o birinin sol tərəfdə gəlməsini əmr etdi. Sonra da, – başladı, – deyib, məmnuniyyətlə fisıldadı.

Baş Meydan tərəfdən bərk səslər eşidilirdi: deyəsən, orada artıq şənlik başlamışdı.

Səslər getdikcə daha bərk çıxır, nərelər, çığırtılar, ciyiltilər... – bir sözlə, cəngəlliyin vəhşi musiqisi eşidilirdi.

Tezliklə onlar da Böyük bayram şənliyini gördülər. Şirlər, qunduzlar, ilanlar, dəvələr, ayılar, zürafələr, antiloplar və yerdə qalan digər heyvanlar, həmçinin quşlar bir-birinin qanadından, pəncəsindən, quyruğundan yapışaraq Meri Poppinsin ətrafında dövrə vururdular. Onlar saat əqrəbi istiqamətində və əksinə rəqs edə-edə fırlanırlar, bir-biri ilə yerlərini dəyişir, sonra yenə də fırlanırdılar.

Merinin ətrafındakı halqa gah sıxlaşır, gah da genəlirdi. Pin-qvin öz nazik səsilə hamıdan daha hündürdən, bağıra-bağıra oxuyurdu:

– O, Meri, Meri...
Sən mənim Pərim!
Sən mənim Pərim!
O, Meri, Meri!

O, öz qısa qanadlarını cırpa-cırpa və gözlərini özündən razı halda süzdürə-süzdürə Ceyn və Maykla üz-üzə duraraq – rəqs edirdi. O, gələnləri görən kimi, Eynəkli İlanə təzim etdi və uşaqlara tərəf qışqırdı:

– Eşitdiniz? Mən qafiyə tapdım! Özü də ən dəqiq qafiyəni! Yox, mən Pinqvinləri rüsvay etmədim! – o, qanadlarını bəbirə tərəf uzatdı. Yallı gedənlər onu özləri ilə dartıb bir az da uzaqlara apardılar.

Ceynlə Maykl dayandıqları yerdəncə baş verənlərə tamaşa edirdilər, səssiz və sehrlı İlan isə onların arasında durmuşdu və elə hey o tərəf-bu tərəfə yırgalanırdı.

Bir az sonra Braziliya qırqovulunun qanadından tutub rəqs edə-edə gələn Şir düz onların yanından keçdi. Ceyn ruhunu bürümüş hissləri sözlə ifadə etməyə çalışdı:

– Mən fikirləşdim ki, ser... – o, sözə başladı, amma belə bir incə məsələ haqqında danışmağın düzgün olub-olmadığına tərəddüd edərək dayandı.

– Danış, mənim balam, – Eynəkli İlan ona danışmağa icazə verdi, – deyirsən, sən nə fikirləşdin?

– Özünüz baxın, şirlər və quşlar, pələnglər və kiçik heyvancıqlar...

Eynəkli İlan onun köməyinə çatdı:

– Sən elə bilirdin ki, təbiətdə vəhşi heyvanlar hamısı bir-birinin düşmənidirlər, şir tutuquşunu yemək imkanını heç cür əldən verməz, pələng isə dovşanı?

Ceyn qızardı və razılıq əlaməti olaraq başını təprətdi.

– Ola bilsin ki, haqlısan. Ola bilsin ki, bu, həqiqətən də, belədir. Ancaq ad günündə yox, – İlan dedi, – bu gün balaca heyvanlar böyüklərdən qorxmurlar, böyüklər balacaların müdafiəçisidirlər. Hətta mən... Bu gün vəhşi qazla qarşılaşsam belə ağzımın suyu axmayacaq. Mahiyyətə, – o, fikir içərisində öz dəhşətli haça dilini çıxararaq sözünə davam etdi, – nə fərqi var:

ya sən ye, ya da səni yesinlər. Bunu sizə qoca müdrik Eynəkli İlan deyir. Bütün canlılar eyni bir gildən yoğrulublar. Biz – cəngəlliklərin sakinləri də, siz – şəhərlərdə yaşayanlar da. Həm də tək-cə bizlər yox, elə ayaqlarımızın altındakı daşlar da, çaylar da, ağaclar da, ulduzlar da – hamısı, hamısı bir materiyadan yarıdılıb və hamısı da bir sonluğa doğru hərəkət edir. Bunu heç vaxt yaddan çıxartmayın. Hətta yaddaşınızda mənim haqqımda kiçik bir xatirənin izi belə qalmadığı vaxtlarda da...

– Axı necə olur ki, ağac daş ola bilər? Heç mən də qətiyyənlə quşa bənzəmirəm. Ceyn isə pələngə, – Maykl təəccüblə soruşdu.

– Siz belə düşünürsünüz? – Eynəkli İlan fısıldadı. – O zaman baxın! – və o, ağzındakı sözü bitirər-bitirməz yallı gedənlərə tərəf başı ilə işarə etdi.

Heyvanlar və quşlar Meri Poppinsin ətrafında getdikcə ona daha da yaxınlaşaraq dövrə vururdular, o isə düz mərkəzdə dayanaraq, yerində yüngülcə yellənirdi.

Sonra quşlar və heyvanlar da saat kəfiri kimi yellənməyə başladılar. Adama elə gəlirdi ki, ağaclar da onlara baxıb yellənir, baş əyirlər. Hətta ay belə göyün üzündə dalğaların üstündə yırğalanan gəmi kimi yırğalanmaqda idi.

– Quşlar və heyvanlar, daşlar və ulduzlar – biz hamımızı eyniyik, eyniyik, – uşaqların arasında yırğalanan İlan yenə də fısıldadı və onun yaxalığı yavaş-yavaş yatmağa başladı. – Uşaqlar və ilanlar, ulduzlar və daşlar, – eynidir...

Fısıltı getdikcə daha boğuc eşidilirdi. Vəhşi mahnılar azalır, yavaş-yavaş susurdu. Ceynlə Maykla elə gəlirdi ki, onlar da yerlərində yellənirlər: elə bil, kimsə laylay çalır.

Elə bu vaxt solğun bir işıq seli onların üzünə düşdü.

– Yatırlar və yuxu görürlər, – kiminsə səsi pıçıldadı. Yəqin ki, Eynəkli İlanın səsi idi; ya da bəlkə, ananın səsiydi? O, hər zaman olduğu kimi, uşaq otağına onların üstünü örtmək üçün gəlmişdi?

– Qoy yatsınlar, – ikinci səs pıçıldadı. Bu isə ya Qonur Ayının, ya da mister Banksın səsiydi.

Dalğaların üstündə yırğalanan Ceynlə Maykl başa düşə bilmirdilər, başa düşə bilmirdilər...

– ...Bu, gecə mən elə qəribə yuxu görmüşəm ki, – səhər yeməyi zamanı öz sıyığına şəkər tozu tökən Ceyn dilləndi, – guya ki, biz zooparkdayıq və Meri Poppins orada öz ad gününü qeyd edir. Qafəslərə isə heyvanlar yox, insanlar salınıblar, heyvanlar isə hamısı azadlıqda gəzir.

– Bu, mənim yuxumdur. Mən də yuxuda zoopark görmüşəm, – Maykl çox təəccübləndi.

– Eyni yuxunu iki adam birdən görə bilməz, – Ceyn dedi, – belə olmur. Bəlkə, hələ bir deyəsən ki, sən yelənlərini burdurmuş şir də görmüsən? Suiti də... o, bizə söylədi ki...

– Portağal qabığının dalınca suya baş vuraq... – Maykl özündən razı halda bacısının sözünü tamamladı, – əlbəttə, mən bütün bunları görmüşəm. Pinqvini də – o heç cür qafiyə tapa bilmirdi. Eynəkli İlanı da.

– O zaman, deməli, bu, yuxu deyilmiş, – hər bir sözü xüsusi vurğu ilə deyən Ceyn içini çəkdi, – yəqin ki, bu, doğrudan olub. Əgər bu, yuxu deyilsə...

Ceyn heç nədən xəbəri yoxmuş kimi süd qaynadandan Meri Poppinsə tərəf böyük maraq içərisində baxdı.

– Meri Poppins, – o dedi, – biz Maykl ilə eyni yuxunu görə bilərik?

– Sizin yuxularınız elə mənə qalmışdı, – Meri Poppins hirsələndi, – sıyığınızı yeyin, yoxsa yağda qızardılmış çörək verməyəcəyəm.

Amma Ceynin fikrini yayındırmaq mümkün deyildi. O, həqiqəti tapmalı idi.

– Meri Poppins, – Ceyn sərt baxışlarını ona zillədi, – siz bu gecə zooparkda olmusunuz?

Meri Poppinsin heyrətdən gözləri bərəldi:

– Zooparkda? Mən? Gecə vaxtı? Mən? Təmkinli, əxlaqlı bir xanım?

– Olmusunuz, yoxsa yox? – Ceyn israrla soruşdu.

– Əlbəttə yox! Bu, nə axmaq fikirdir belə? – Meri Poppins heyrətlə soruşdu, – lütf edin, sıyığınızı yeyin, özünüz də axmaqlamayın!

Ceyn sıyığın üstünə süd əlavə etdi.

– Deməli, bu, yuxu imiş, – o dedi.

Kaminin alovunda çörək qızardan Meri Poppinsdən gözlərini çəkməyən, onun hər hərəkətini müşahidə edən Maykl pıçılıqla dedi:

– Ceyn... Ceyn, bir bax!

Onun əli ilə işarə etdiyi yerə boylanan Ceyn Mayklın nəyi nəzərdə tutduğunu anladı. Meri Poppinsin belində qızılı rəngdə, xallı ilan qabığından kəmər var idi, kəmərin üstündə isə əyri-üyrü xətlə qabarıq formada “Zooparkın hədiyyəsi” sözləri yazılmışdı.

XI fəsil

Milad hədiyyələri

– Havadan qar qoxusu gəlir, – hər üçü avtobusdan düşdük-ləri vaxt Ceyn dedi.

– Həm də milad yolkasının qoxusu, – Maykl əlavə etdi.

– Qızardılmış balıq iyidir, – Meri Poppins dedi.

Onlar başqa qoxuları hiss etməyə imkan tapa bilmədilər, çünki avtobus dünyadakı ən böyük mağazanın qarşısında dayanmışdı və cəmi iki addım atmaq lazım idi ki, onun qapısından içəri keçəsən.

– Olar biz əvvəlcə vitrinlərə baxaq? – Maykl sevincindən bir ayağının üstündəcə hoppanıb-düşdü.

– Buyuracaqsınız, – Meri Poppins qısaca cavab verdi, amma onun belə qısa danışması Ceynlə Mayklı təəccübləndirmədi. Çünki Meri Poppinsin dünyada ən çox sevdiyi məşğuliyyət mağaza vitrinlərinin şüşələrinə tamaşa etmək idi. Uşaqlar oyuncaqlara, kitablara, iynəyarpaqlıların budaqlarına, qaymaqlı tortlara baxdıqları vaxt Meri Poppins vitrin şüşələrində öz gözəlliyinə valeh olacaqdı.

– Bir baxın, təyyarələr, – Maykl qışqırdı: şüşənin arxasında oyuncaq təyyarələr ipdən asılmışdı; elə bil, harasa uçurdular.

– Maykl, bura bax, – Ceyn qışqırdı, – gör bu çarpayıda necə gözəl gəlinclər yatır. Necə fikirləşirsən, onlar şokoladdandı, yoxsa farfordan?

“Siz bir bu xanıma fikir verin, – bu vaxt Meri Poppins özünə deyirdi, – əlindəki xəzli əlcəklər necə də gözəldir!”

Onun hələ heç vaxt bu cür əlcəkləri olmamışdı. Yəqin ki, ömrü boyu onlara tamaşa etməkdən bezməyəcəkdi. Əlcəklərə baxıb yorulduqdan sonra o, tələmtələsik özünü tərədən dırnağa kimi şüşədə süzdü. Palto, şlyapa, şərf, tuffilər, bir də bütün bunların içərisində onun özü – yer üzündə heç bir ledi bu cür gözəl və məftunedici görünə bilməzdi.

Amma qış günləri qısa olur, nahardan sonra isə çay süfrəsi qurulacaqdı, o vaxta kimi evə gedib çatmaq lazım idi. Ona görə də Meri Poppins köksünü ötürərək vitrin şüşəsinə düşən əksindən ayrılmalı oldu.

– Gəlin tez mağazaya gedək, – o dedi, amma mağazaya girən kimi, elə bil, qalantereya pıxtaxtasınaca yapışıb qaldı, – siz bir işə baxın da: onun qara sapı alması elə bu günə qalıbmış... Özü də Maykl ilə Ceynin bütün narazılıqlarına baxmayaraq...

– Oyuncaqlar şöbəsi, bax, oradadır, – Maykl ona xatırlatdı.

– Təşəkkür edirəm dediyinə görə, amma mən onun harada yerləşdiyini yaxşı bilirəm; özün də, xahiş edirəm, barmağını uzatma, – Meri Poppins insanı məhv edən ləngliklə sapını pulunu ödəyib oradan çıxdı.

Nəhayət ki, onlar Şaxta Babanın yanına gedib çıxa bildilər. Sən bir işə bax da: Şaxta Baba onlara hədiyyə seçməyə kömək edəcəyini söylədi, guya ki, yaman çətin iş imiş.

– Mən atama nə hədiyyə etmək lazım olduğunu bilirəm, – Maykl işıqforlu dəmir yolunu görəndə dedi, – onun çox xoşuna gələcək. Düzdür, atam bütün günü Sitidə olur, amma eybi yox, mən bu oyuncağın keşiyində necə lazımdırsa, duraram.

– Bunu da anama ala, – Ceyn oyuncaq uşaq arabasını silkələyə-silkələyə dedi, – o, çoxdandır belə bir araba istəyirdi. Ola bilsin ki, mənə də aradabir onunla oynamağa icazə versin.

Maykl əkizlər üçün sancaq bağlaması, anası üçün konstruktor yığını, Robertson Ey üçün qurulma böcək, Elen üçün eynək, missis Bril üçün sə ayaqqabı qaytanı seçdi – nə olsun ki, şapşaplarda gəzir...

Ceyn hamıdan çox mister Banksa nə alacağını fikirləşməli oldu... Nəhayət, gözəl bir ağ yaxalıq aldı. Əkizlər üçünsə “Robinzon kruzo” kitabını seçdi – böyüyəndə oxuyarlar.

– Hələlikə onu özüm oxuyaram, – Ceyn dedi, – əminəm ki, onlar oxumaq üçün bunu mənə verəcəklər.

Uşaqların hədiyyə seçməyə başlarının qarışdığı vaxt Meri Poppins sabun üstündə Şaxta Baba ilə mübahisə edirdi.

– Sizə “Al yelkənlər!” almağı məsləhət görürəm, – söhbət etməyi sevməyən bir alıcının gəlib bura çıxmasından Şaxta Babanın qanı yaman qaralmışdı.

– Mən isə “Gecə bənövşələri”ni sevirəm, – Meri Poppins öz sözünün üstündə durdu.

– Aman Allah, – sağ əlindəki əlcəyin xəzini sığallayanda birdən qışqırdı, – çay süfrəsinin vaxtı gəlib çatıb, gecikirik!

– Çay canavar deyil, meşəyə də qaçmayacaq, – Maykl narazılıqla dedi.

– Burada heç kim sənin fikrini soruşmadı, – Meri Poppins elə bir səslə dedi ki, Maykl dediyi sözə peşman oldu, – doğrudan da, axı heç onun fikrini soruşmadı.

– Uşaqlar, evə getmək vaxtıdır! – Meri Poppins fikrini tamamladı.

Ceynlə Mayklın bayaqdan eşitməkdən qorxduqları söz məhz bu idi.

– Beşcə dəqiqə də qalaq, – Ceyn yalvarmağa başladı.

– Xahiş edirəm... siz bu əlcəklərlə elə gözəl görünürsünüz ki, – Maykl var gücü ilə yaltaqlanmağa çalışdı.

Meri Poppins ürəyində Mayklın tərifi bəyənsə də, yaltaqlıq işə yaramadı.

– Heç bir “beş dəqiqə”dən söhbət gedə bilməz, – o, məsələyə nöqtə qoymaq üçün qısaca dedi, sonra da dodaqlarını bir-birinə sıxıb çıxışa doğru tələsdi.

“Aman Allah, – Maykl hədiyyələrin ağırlığı altında ləngər vura-vura gedir və fikirləşirdi, – nə olardı, heç olmasa, bircə dəfə yumşalaydı”.

Meri Poppins isə, elə bil getmir, uçurdu, ona görə də uşaqlar onun dalınca, az qala, hoppana-hoppana qaçırdılar.

Şaxta Baba onlara əl yelləyirdi. Yolkanın üstündəki Buz kraliça və digər kuklalar kədərlə gülümsəyib pıçıldırdılar: “Hansızsızsa bizi də özünüzlə aparın”.

Təyyarələr qanadlarını yelləyir, quş səsi kimi incə səsle deyirdilər: “Səmada uçmaq istəyirik! Buraxın bizi!”

Ceynlə Maykl Meri Poppinsin dalınca gedir, çalışırdılar ki, adamı yoldan çıxaran bu səsləri eşitməsinlər. Oyuncaqlar şöbə-sində cəmi bircə saat olmaqdan da böyük axmaqlır, bundan da böyük qəddarlıq ola bilməzdi!

Amma bütün macərələr onlar çıxış qapısına yaxınlaşdıqları vaxt başladı. Elə təzəcə şüşə qapını itələyib çölə çıxmağa hazırlaşırıdılar ki, həyətdən bir balacanın qaça-qaça qapıya yaxınlaşdığını gördülər.

– Baxın! – Maykl ilə Ceyn sözləşibləmiş kimi eyni vaxtda qışqırdılar.

– Aman Allah, özün qoru və hifz elə! – Meri Poppins yerindəcə donub qaldı.

Bəs siz nə gözləyirsiniz, donub-qalmalı idi də... Bu balaca qız, demək olar ki, çılpaq idi. Onun gözəl bədənini isə mavi rəngli yüngül bir duman bürümüşdü; elə bil, üşüməməsi üçün kimsə səmadan bir parça qoparıb onun çiyinə atmışdı.

Qız çox güman ki, fırlanan qapıdan keçməyi bacarmırdı, ona görə də elə hey qapının içindəcə fırlanır, fırlanırdı; həm də qapını nə qədər bərk itələyirdisə, onunla birlikdə özü də daha sürətlə fırlanır və bu vaxt sevincindən qəh-qəhə çəkib gülürdü.

Sonra bircə sıçrayışla qapının içindən çıxıb dayandı, pəncələrinin üstünə qalxıb, kimisə axtarırmış kimi o tərəf-bu tərəfə baxmağa başladı.

Ceyn, Maykl və Meri Poppinsi görəndə üzünə nur çiləndi.

– Deməli, burada imişsiniz! – O, uşaqlara tərəf qaçdı, – çox sağ olun ki, gözlədiniz. Mən bir az gecikmişəm, – sonra da parlaq əlini Maykla və Ceynə uzatdı, – Hə, nədir, məni gördüyünüzə sevindiniz? Deyin ki: hə, hə, hə, hə!

– Hə, – Ceyn cavab verdi, axı kim belə bir işıq saçan uşağı gördüyünə sevinmədiyini söyləyə bilər? – Amma... sən kimsən axı? – o soruşdu.

– Sənin adın nədir? – Maykl gözlərini qızdan çəkmədən sual verdi.

– Mən kiməm? Mənim adım nədir? Yəni doğrudan, məni tanımadınız? – o, sualları ard-arda düzdü. – Hə, əlbəttə, əlbəttə... – qız həm təəccüblənmiş, həm də azacıq incimişdi. Sonra Meri Poppinsə baxıb, sözünə davam etdi:

– Çox qəribədir: o, məni tanıyır, siz isə yox? Mən isə əmin idim ki, siz də tanıyırsınız.

Meri Poppinsin gözlərində iki gömgöy işıq parladı: elə bil, bəbəklərinə qızın mavi parıltısının əksi düşmüşdü. Səbəb isə bu idi ki, o, qızın kimliyini anlamışdı.

– Sənin adının baş hərfi “M”-lə başlayır? – o, qızdan soruşdu.

Qız sevincindən bir ayağı üstündə hoppanıb-düşməyə başladı.

– Hə, əlbəttə ki! Elə siz də onu tanıyırsınız. Mayya! – Meri Poppins uşaqlara tərəf baxıb söylədi.

– Mən Mayyayam, – qız da Ceynlə Maykla tərəf çevrildi. – İndi məni tanıdınız? Mən Pleyad ulduz bürcünün ikinci ulduzuyam. Böyük bacım Elektra uzun müddətə işinin başından uzaqlaşma bilmir: o, Meropanın yanında qalmalıdır. Axı Meropa lap balacadır. Onların arasında isə başqa beş bacım da var. Biz cəmi yeddi nəfərik – hamımız da qız. Anam əvvəllər buna görə çox məyus olurdu, amma indi məmnundur. – Mayya bir az atılıb düşdü, sonra nazik, həyəcanlı səslə sözünə davam etdi:

– Ah, Ceyn! Ah, Maykl! Mən tez-tez yuxarıdan sizə tamaşa edirdim... və budur...nə böyük sevinc – indi də dayanıb birlikdə söhbət edirik... Haqqınızda hər şeyi, hər şeyi bilirəm. Məsələn, bilirəm ki, Maykl daranmağı xoşlamır, sənin isə, Ceyn, kaminin üstündə qaratomyuq yumurtasından mürəbbəylə dolu şüşə bankan var.

Sizin atanızın başı bir az keçəlləşib. O, mənim çox xoşuma gəlir. Axı bizi ilk dəfə o tanış edib. Yadınızdadır? Keçən yay o, necə oldusa, bir axşam sizə dedi: “Baxın, bu Pleyadadır. Yeddi ulduz. Onlar göy üzündə ən balaca ulduzlardılar. Biri hətta heç görünmür də”.

O, görünməyən ulduz deyəndə, Meroponu nəzərdə tuturdu. Axı o, hələ lap balacadır. Gecələr yatmaya bilməz. Özü də lap erkəndən yatağa girir. Burada – yerdə bəzən bizi “bacılar” adlandırırlar, ya da “yeddi göyərçin”. Orion isə bizi, sadəcə, “ey, qızlar” çağırır, sonra da özü ilə birlikdə ova aparır.

– Bəs sən burada neyləyirsən? – Maykl hələ də heyrətdən özüne gələ bilməmişdi.

– Meri Poppinsdən soruşun, – Mayya güldü, – əminəm ki, o, səbəbini bilir.

– Deyin də, xahiş edirəm, – Ceyn dedi.

– Ha! – Meri Poppins istehza ilə dilləndi, – xəbəriniz olsun ki, milad hədiyyələri üçün mağazaya yollanan təkcə siz deyilsiniz.

– Hə, əlbəttə! – Mayya lap heyran qaldı, – o, hər şeyi bilir. Mən aşağı enmişəm ki, bacılarım üçün oyuncaq alım. Biz tez-tez işimizin başından ayrılı bilmirik: axı çox məşğuluq, özümüz də yaz üçün bulud ehtiyatı toplayırıq. Pleyadaların əsas işi budur. Mən isə artıq o qədər bulud çəkmişəm ki, dincəlməyim üçün icazə veriblər. Çox yaxşı olub, düzdürmü?

Və o, balaca əlləri ilə özünü qucaqladı.

– Hə, gəlin tez gedək. Mən çox tələsirəm. Siz də mənə hədiyyə seçməyə kömək edərsiniz.

O, dayanmadan rəqs edir, barmaqlarının ucunda hoppana-hoppana uşaqlardan gah birinin, gah da digərinin yanına qaçırdı; beləcə, hər ikisini təkrar geriyə – oyuncaq mağazasına aparıb çıxardı.

Onlar mağazaya girər-girməz başlarına o qədər adam yığıldı ki, gəl görəsən. Hamı da heyrət içində tamaşa edir, təəccübdən bağlamaları əllərindən yerə salırdılar.

– O ki lap titrəyir... Görəsən, onu bu vəziyyətdə buraxanda valideynləri nə fikirləşirmişlər? – analar heyrət içində bir-birindən soruşurdular; bu vaxt onların səsləri elə mehriban, elə mülayim çıxırdı ki...

– Hə, hə, – atalar isə hirsələnirdilər, – belə bir şeyə yol vermək olmaz! Dərhal “Tayms”da yazmaq lazımdır, – onların isə səsi kəskin və qətiyyətli idi.

Satıcılar da özlərini çox qəribə aparırdılar. Mayyanı görən kimi ona kraliça kimi təzim edirdilər.

Amma nə Ceyn, nə Maykl, nə Mayya, nə də Meri Poppins bütün bunları görmürdü. Çünki başları söhbətə yaman qarışmışdı...

– Hə, gəlib çıxdıq, – Mayya dedi və ayaqları yerə dəymədən, az qala, uça-uça oyuncaq şöbəsinə tərəf getdi, – hə, biz nə seçirik?

Satıcı onu görən kimi özünü yığışdırdı və yerəcən əyilib təzim etdi.

– Bacılarıma hədiyyə almalıyam. Mənim altı bacım var. Kömək edin, zəhmət olmasa, – Mayya ətrafına işıq saça-saçə xahiş etdi.

– Böyük məmnuniyyətlə, madam, – satıcı dilləndi.

– Əvvəlcə böyük bacım üçün seçək, – Mayya dedi, – o, çox evdardır, ona görə də onun üçün gümüşü tavalı balaca plitə alacağam. Bir də bax, o rəngbərəng şotkanı verin. Bizim göy üzündə o qədər ulduz tozu olur ki...

Satıcı hədiyyələri səliqə ilə rəngli kağıza bükdü.

– İndi isə Taygeta üçün hədiyyə alağ: o, oynamağı və hoppanıb-düşməyi o qədər sevir ki... onun üçün hoppanmağa ip alarıq. Yaxşıcana bükün, zəhmət olmasa. Yolum çox uzaqdır.

Mayya bir saniyə belə dayanmırdı, civə kimi xırda, iti addımlarla bir piştaxtadan o birinin yanına gedir və getdikcə daha çox mavi işığa bürünürdü: sanki, oyuncaq şöbəsinə deyil, göyün üzündə parlayırdı.

Meri Poppins, Maykl və Ceyn gözlərini ondan ayıra bilmirdilər.

– İndi isə Alkiona üçün seçək. Ona hədiyyə almağ bir az çətinədir. Çünki xasiyyətə sakit, həmişə dalğın biridir, özü də heç vaxt heç nə istəməz. Bəlkə, ona kitab alım, hə, Meri Poppins? Qulliver haqqında. Məncə, xoşuna gələcək. Gəlməsə də, şəkillərinə baxar. – Mayya kitabı satıcıya uzatdı, – zəhmət olmasa, bükün... Kelenoya isə, bax, bu lazımdır – qurşaq... Gündüzlər onu göyə tullayacaq, gecələr isə ora-bura fırladacaq. Bax, o qırmızılı-göylü olanı verin, xoşuna gələcək.

Satıcı yenə təzim etdi və qurşağı kağıza bükməyə başladı.

– Hə, cəmi iki hədiyyə qalır. Maykl, sən Steropa üçün nə almağımı məsləhət görərsən? – Mayya soruşdu.

– Bəlkə, fırlanğac alasan? – Maykl bir az fikirləşəndən sonra təklif etdi.

– Musiqili fırlanğac? Çox gözəl fikirdir. O, göy üzündə fırlana-fırlana oxuyacaq. Steropa yaman sevinəcək. Bəs sənin fikrincə, Ceyn, Meropaya nə alım?

– Conla Barbarada, – Ceyn utancaq səslə dedi, – rezin ördəklər var.

Mayya necə sevindisə, ciy-ciy ciyildədi, sonra yenə özünü qucaqladı.

– Ah, Ceyn, sən necə də ağıllısan! Nə qədər fikirləşsəm də, heç vaxt belə bir şey mənim ağılıma gəlməzdi. Meropa üçün rezin ördəklər... bax, onu verin, mavi olanını, sarı gözlüsünü.

Satıcı alınmış malları бүkdü, Mayya isə onun yanında sevincindən atılıb-düşür, gah hədiyyənin kağızını düzəldir, gah da lentini dartışdırıb yoxlayırdı ki, yaxşı bağlanıb, yoxsa yox.

– Çox gözəl... Yaxşı bağlayın, qorxuram ki, yolda nəyisə salıb itirərəm.

Maykl gözlərini çəkmədən elə hey Mayyaya baxırdı. Sonra birdən Meri Poppinsə tərəf əyilib pıçıltı ilə dedi:

– Axı onun pulqabısı yoxdur. Oyuncaqların pulunu kim ödəyəcək?

– Bu, sənin ağılının biləcəyi şey deyil, – Meri Poppins hirs-ləndi, – yaddan çıxarmısan ki, adamların arasında pıçıldaşmaq yaxşı adət deyil?

Amma bununla belə, yenə də əlini cibinə salıb, nə isə axtarmağa başladı.

– O, nə deyirdi ki, – Mayya öz yumru, heyrətlənmiş gözlərini onlara zilləyərək cavab tələb etdi, – kim pul ödəyəcək? Heç kim ödəməyəcək. Məgər nə üçünsə pul ödəməyə ehtiyac var? – o, işıqsaçan baxışlarını satıcının üzünə dikdi.

– Heç bir şeyə ehtiyac yoxdur, madam, – satıcı əminliklə cavab verib böyük bir bağlamanı ona tərəf uzatdı və artıq neçənci dəfə idi ki, təzim etdi.

– Elə belə də fikirləşirdim. Bax, görürsünüz ki! – o, Maykla baxdı, – milad bayramının gözəlliyi də elə bundadır – sənə hər şeyi pulsuz verirlər. Həm də... onsuz da bunlara görə ödəyəcək pulum yox idi. Axı bizdə – yuxarıda pul olmur. – Mayya lap zıncırov səsi çıxararaq cingiltiyə güldü, – artıq getmək vaxtımızdır, – o, Mayklın əlindən yapışdı, – evə getmək vaxtıdır. Çox gecdir. Mən eşitdim ki, ananız çay süfrəsi üçün evdə olmadığını tapşırıb. Elə mən də tələsməliyəm! Gəlin gedək!

O Mayklı, Ceyni və Meri Poppinsi öz ardınca darta-darta bütün mağaza boyu barmaqlarının ucunda atıla-atıla getdi, tezliklə fırlanan qapılar onların hamısını bayıra çıxardı.

Bu vaxt Ceyn əllərini yana açıb içini çəkdi:

– Bəs Mayya üçün hədiyyə? O, hamı üçün oyuncaq aldı, özünə isə heç bir şey almadı. Mayya milad bayramını hədiyyəsiz keçirəcək! – sonra Ceyn bağlamaları eşələməyə başladı. Onun bağlamasında çox şey var idi; yəqin ki, Mayyaya vermək üçün nə isə tapılacaqdı.

Meri Poppins tələm-tələsik vitrin şüşəsinə bir nəzər saldı. Ona oradan çox gözəl, çox yaraşlıq bir ledi baxırdı – gözəl şlyapası, bircə dənə belə qırıq olmayan paltosu vardı... Bu portreti isə yeni xəzli əlcəkləri gözəl bir şəkildə tamamlayırdı.

– Sakit ol, – o, az qala, istehzayla Ceynə dedi, sonra əlindəki əlcəkləri çıxarıb Mayyanın əllərinə keçirdi.

– Taxarsan, – dodaqaltı mızıldandı, – bu gün hava soyuqdur, onlarda sənin üçün yaxşı isti olacaq.

Mayya əlcəklərə baxdı. Onlar elə böyükdülər ki, qızın balaca əlləri içlərində itib-batırdı.

O, heç nə demədi, Meri Poppinsə yaxınlaşdı, boş əli ilə onu qucaqlayıb öpdü. Hər ikisi uzun-uzadı bir-birinin üzünə baxdılar və üzləri yalnız dostun dostu gülümsəyə biləcəyi təbəssümlə işıqlandı. Sonra Mayya uşaqlara tərəf çevrildi. Yüngülcə onların yanaqlarına toxundu. Bir müddət hamısı dövrə vurub sakitcə dayandılar, məftun olmuş kimi bir-birinə tamaşa etdilər.

– Sizinlə olmaq o qədər xoş idi ki... – araya çökən sükutu Mayyanın sakit səsi pozdu, – baxın ha, məni yaddan çıxartmayın, çıxarmazsınız ki?

Uşaqlar başlarını buladılar.

– Sağlıqla qalın, – Mayya əllərini yellədi.

– Sağlıqla qal, – hamı birgə cavab verdi. Onların heç biri Mayyayla qətiyyənlə sağollaşmaq istəmirdi.

Mayya barmaqlarının ucuna qalxaraq əllərini yuxarı qaldırdı və hoppandı. Sonra pilləkənlərlə qaçırımı kimi bomboz səmaya doğru can ataraq yuxarı qaçmağa başladı. O, aradabir geri çevrilir, onlara əl yelləyirdi; elə uşaqlar da var gücləri ilə ona əl edirdilər.

– Burada nə baş verir? – onların lap qulağının dibində kiminsə səsi eşidildi.

– Belə bir şey mümkün deyil axı, – ikinci səs dilləndi.

– Belə şey heç ağıla sığa bilməz, – üçüncü biri heyrətləndi.

Qeyri-adi mənzərəyə heyrətlə tamaşa edən adamların sayı getdikcə artırdı.

Elə bu vaxt ora yığışanları əl çubuğu ilə itələyə-itələyə aralayan polis onlara yaxınlaşdı.

– Nə olub belə? Nə baş verir? Avtomobil qəzası olub? – sonra o da hamının baxdığı istiqamətə boylandı. – Hə, sən bir işə bax da! – o, Mayyanı ymruqları ilə hədələdi. – Düş oradan aşağı! Sən orada neyləyirsən? Elə bu dəqiqə düş aşağı! İctimai yerdə özünü bu cür aparmaq? Bu lap ağılsızlıqdır!

Amma Mayya yuxarıdan baxıb ancaq gülürdü, sonra hoppanmaq üçün olan iplər onun əlindən çıxaraq səmada ildırım kimi çaxdılar: deyəsən, qorxduğu iş baş vermişdi – hədiyyə bağlaması dağılmışdı.

Onlar daha bir neçə dəqiqə Mayyanın havadakı pillələrlə hoppana-hoppana getdiyinə tamaşa etdilər, sonra onu qara bir bulud görünməz etdi. Amma uşaqlar bildirildilər ki, Mayya orada, buludun arxasındadır.

Çünki qara buludun tünd rəngli kənarlarını parıltılı bir haşiyə sarmışdı.

– Şeytanın lənətinə gəlim, – polis dəbilqəsinin altından boununun ardını qaşdı.

– Elə lənət eləsə, yaxşı olardı, – Meri Poppins dedi. – Adamın heç ağılına gəlməzdi ki, o, polisə qarşı bu qədər kobudluq

edə bilər. Amma bu kobudluq Ceynlə Mayklı aldadı bilməzdi. Onlar Meri Poppinsin gözlərinin necə parladığını görürdülər. Əgər bu, Meri Poppins olmasaydı, hər ikisi fikirləşərdi ki, yaqın gözlərinləki yaşıdır.

– Bütün bunlar bizim gözüməzə görünə bilərdi ki? – Maykl evə qayıtdıqdan və bütün əhvalatı anasına danışıqdan sonra soruşdu.

– Yəqin ki, bilərdi, – missis Banks cavab verdi. – Bəzən bizim hamımızın gözüne qəribə və xoş şeylər görünə bilər.

– Bəs o zaman Meri Poppinsin əlcəkləri hara yoxa çıxdı? – Ceyn soruşdu.

– Bizim özümüz gördük ki, o, əlcəkləri Mayyanın əlinə keçirdi. Həm də bütün yolu əlcəksiz qayıtdı. Deməli, bütün bunlar həqiqətdir.

– Bu, nə məsələdir belə, Meri Poppins? – missis Banks soruşdu, – siz öz xəzli əlcəklərinizi kiməsə vermisiniz? Özü də həmişəlik?

– Onlar mənim əlcəklərimdi, – Meri Poppins fınxırdı, – deməli, onlarla kefim necə istəyirsə, o cür də rəftar edə bilərəm.

O, şlyapasını düzəldərək mətbəxə – çay hazırlamağa getdi...

XII fəsil Qərb küləyi

Baharın ilk günü idi. Bunun belə olduğunu Ceynlə Maykl o dəqiqə hiss etdilər. Çünki Mister Banks vanna otağında mahnı oxuyurdu, o isə vanna otağında yalnız ildə bircə dəfə mahnı oxuya bilərdi – o da baharın ilk günündə.

Bu ilki ilk bahar səhərini isə uşaqlar həmişəlik yadda saxlayasın oldular. Əvvəla, həmin gündən etibarən, nəhayət ki, onların da səhər yeməyi üçün aşağı enmələrinə icazə verildi; ikincisi isə, mister Banks öz qara portfelini məhz həmin gün itirdi. Görürsünüz də, o gün tam istisna olan iki hadisə ilə başlamışdı.

– Mənim portfelim haradadır? – öz quyruğunu tutmaq üçün dayanmadan fırlanan itlər kimi dəhlizdə dövrə vura-vura ora-

bura qaçan mister Banks bar-bar bağırırdı. Evin bütün sakinləri də onunla birlikdə vurnuxurdular – yəni Elen, missis Banks və uşaqlar. Hətta Robertson Ey də öz tənbəlliyinə qalib gəlib evdə iki dövrə vurmuşdu.

Portfel, nəhayət ki, tapıldı: mister Banks onu öz kabinetində aşkar etdi və portfel tutduğu əlini irəli uzada-uzada dəhlizə çıxtdı.

– Demək belə, – o, sözə elə başladı ki, elə bil, bu dəqiqə moizə oxumağa hazırlaşdı, – mənim portfelim həmişə öz yerindən asılı olur. Bax, burada – o, çətirlər üçün vurulmuş asılıqanı göstərdi, sonra da çıxmırdı, – onu kabinetə kim aparıb?

– Sən özün aparmısan, əzizim, yadıncadır, axşam oradan vergi ilə bağlı sənəd çıxarırdın, – missis Banks ehtiyatsızlıq edib bu sözləri söylədi, amma elə o dəqiqə də dediklərinə görə peşman oldu, çünki mister Banksın üzü elə bir bədbəxt ifadə aldı ki... missis Banks bütün günahı öz üzərinə götürmədiyinə görə bərk heyifsiləndi.

– Hm, hm... – nəhayət, mister Banks mızıldandı, bərkdən öskürdü, paltosunu asılıqandan götürüb qapıya tərəf getdi.

– Siz bir baxın, – o, qapının ağzına çatanda əhvalı tamam dəyişdi, – zanbaqlar artıq öz rənglərini alıblar, – sonra o, bağçaya çıxdı və havanı dərindən içinə çəkdi, – özü də külək, deyəsən, qərbdən əsir... – o, Admiral Bumun küçənin qurtaracağında olan evinə tərəf boylandı.

Nəzarət borusu görünüşündə olan yelqovan, həqiqətən də, qərb küləyinin əsdiyini göstərirdi.

– Mən elə belə də bilirdim... deməli, isti və aydın yaz havası olacaq. Deməli, işə paltosuz da getmək olar.

Mister Banks bu sözləri deyər-deməz portfelini götürdü, silindrini geyindi, paltosunu skamyanın üstünə tullayıb Sitiyə yola düşdü.

– Sən eşitdin, o nə dedi? – Maykl Ceynin qolunu dartışdırdı.

Ceyn başını tərpətdi.

Onlar daha heç nə danışmadılar, amma ikisinin də beynində eyni dəhşətli fikir parlayıb-söndü.

Bununla belə, uşaqlar onu tezliklə yaddan çıxartdılar: hər şey öz adı qaydası ilə gedirdi. Yalnız bir şey dəyişmişdi: günəş evi o qədər işıqla doldururdu ki, adama elə gəlirdi döşəmələr yenicə rənglənibdir, divarlara isə divar kağızları elə indicə yapışdırılıb.

Bir sözlə, həmin gün bütün “Albalı” küçəsində bu evdən yaxşısı yox idi.

Ceyn bostanda çuğundur əkirdi. Elə bu vaxt uşaq otağında səs-küy qopdu, sonra da pilləkənlərlə enən ayaq səslərinin tap-pıltısı eşidilməyə başladı. Və qırpırmızı qızarmış, tənğnəfəs olmuş Maykl göründü.

– Ceyn, bir bax, – o, ovcunu irəli uzatdı. Oğlanın əlində Meri Poppinsin kompası var idi, onun diski isə ağılı itiribmiş kimi elə hey fırlanırdı – axı Mayklın əli tir-tir titrəyirdi.

– Kompas? – Ceyn sual dolu baxışlarını onun üzünə zillədi.

– Meri Poppins bunu mənə verdi. – Maykl birdən ağılamağa başladı, – dedi ki, daha bu, mənim ola bilər. Bəs indi nə olacaq? Yəqin ki, dəhşətli bir hadisə baş verəcək. O axı heç vaxt mənə heç nə bağışlamayıb...

– Bəlkə o, sadəcə, mehriban görünmək istəyib? – Ceyn ağılna gələn ilk sözü dedi, çünki Mayklı sakitləşdirmək istəyirdi. Amma elə onun özü də qəribə hisslər keçirməyə başladı. Bilirdi ki, Meri Poppins sentimental hərəkətlərə qarşı dözümsüzdür.

Qəribədir ki, Meri Poppins bütün günü bircə dəfə də olsa, hirsələnədi. Əslində, o, gün ərzində ard-arda ikicə kəlmə belə danışmadı. Adama elə gəlirdi ki, dərin xəyallar aləmindədir; verilən suallara da nə isə uzaq, özününkünə bənzəməyən bir səsle cavab verirdi.

Nəhayət, Maykl özünü saxlaya bilmədi.

– Meri Poppins, xahiş edirəm, hirsələnin. Heç olmasa, bircə dəfə! Siz bu gün nə isə başqa cürsünüz! Və bu, məni çox, həddindən artıq çox qorxudur! – onun ürəyinə nə isə dammışdı, həyəcandan qəlbi sıxılırdı. Bu gün “Albalı” küçəsindəki 17 nömrəli evdə nə isə olacaqdı.

– Bədniyyətlik eləmə, yoxsa bədbəxtliyi özün öz dilinlə çağırarsan, – Meri Poppins hirsələndi.

Elə o dəqiqə də Mayklın ürəyi sakitləşdi.

– Bəlkə də, mən bu gün özümü belə... qəribə hiss edirəm, – o, Ceynə dedi, – doğrudan da, qorxulu heç bir şey yoxdur. Ya da ola bilsin ki, bütün bunları uydururam, Ceyn!?

– Tamamilə mümkündür, – Ceyn sakit səsə razılığını bildirdi. Amma əslində, heç onun ürəyi də rahat deyildi.

Axşama doğru külək gücləndi və bütün ev başdan-başa yelçəkənə döndü. Külək soba borularına soxulub fit çalır, bəzən də pəncərə örtüklərini oynadırdı; uşaq otağında isə xalçanın qırışlarını qatlayır, aləmi bir-birinə qatırdı.

Meri Poppins hər zaman olduğu kimi stolun üstünü yığışdırırdı, qab-qacağı səliqə ilə üst-üstə qalaqladı. Uşaq otağını qaydaya saldı və çaydanı kaminin yanındakı altlığın üstünə qoydu.

– Belə... – o, otağı məmnunluqla nəzərdən keçirdi, sonra bir dəqiqəyə yaxın susdu və bir əlini Mayklın başına, o birini isə Ceynin çiyinə qoyaraq dedi:

– Mən indi tuffilərimi aşağı aparacağam ki, Roberts Ey onları təmizləsin, burada olmadığım müddətdə özünüzü yaxşı aparın.

Bu sözləri dedikdən sonra otaqdan çıxdı və ehtiyatla qapını öz arxasınca örtüdü. Elə bil, Ceynlə Mayklı kim isə arxadan itələdi – Meri Poppinsin dalınca qaçmaq lazım idi. Amma onlar, sanki, oturduqları stula yapışmışdılar. Tərpənməz oturub əllərini də stolun üstünə qoyaraq, sadəcə, baxışları ilə bir-birinə ürək-dirək verirdilər.

– Biz necə də axmağış, – Ceyn, nəhayət ki, dilləndi, – heç bir pis şey baş verməyib. – Dili bunu desə də, ağı başa düşürdü ki, bütün bu sözləri Mayklı sakitləşdirmək üçün söyləyir. Ola bilsin ki, həm də özünü...

Saat bərkədən tıqqıldayırdı. Kaminin içindəki kömür çırtılda-ya-çırtılda yanırırdı. Onlar isə oturduqları yerdə tərpənmədən gözləyirdilər.

– Yəqin, o artıq çoxdan gedib, – Maykl yenə də həyəcanlıydı.

Elə bil, bu sözün cavabında külək daha bərkədən əsməyə və qıy vurmağa başladı. Saat isə onun səsinə öz təkrar tıqqıltısı ilə təsdiqləyirdi.

Araya çökmüş sakitliyi aşağıda bərkdən cırıqlan qapının taq-qıltısı yarıdı.

– Maykl! – Ceyn yerindən sıçradı.

– Ceyn! – Maykl ağappaq ağararaq qışqırdı.

Uşaqlar bir anlıq səsə qulaq verib pəncərəyə tərəf atıldılar. Meri Poppins aşağıda, qapının astanasında dayanmışdı; paltonunu geyinmiş, şlyapasını başına keçirmişdi. Bir əlində yol çantasını, o biri əlində isə çətirini tutmuşdu.

Külək onun ətrafında tüğyan edir, gah ətəyini dartışdırır, gah da şlyapasını başından çıxaracaq qədər yana əyirdi. Amma Meri Poppins, deyəsən, bundan narahat deyil, əksinə, məmnun idi, çünki küləyin bu hərəkətlərinə təbəssümlə cavab verirdi. Hər halda, onlar bir-birini başa düşürdülər.

O, bir anlıq astanada ayaq saxladı, qarıya tərəf boylandı. Sonra tələm-tələsik çətirini açdı – halbuki yağış yox idi – və başının üstünə tutdu.

Külək vəhşi bir vıyılıt ilə çətirin içinə doldu – elə bil, onu meri Poppinsin əlindən qoparıb almaq istəyirdi. Amma Meri Poppins çətiri əlində bərk tutmuşdu, külək də deyəsən, bununla razılaşdı, daha bərk əsməyə başladı və onun ayağını yerdən üzdü.

Meri Poppins asanca evin üstündən adlayıb keçdi və bir qədər sonra artıq albalı ağaclarının üstü ilə uçurdu.

– O uçur, Ceyn, uçur, – Maykl acı-acı ağladı.

– Tez ol, – Ceyn qışqırdı, – Barbaranı götür, mən də Conu götürürəm, qoy uşaqlar sonuncu dəfə ona baxsınlar.

İndi artıq nə o, nə də Maykl Meri Poppinsin onları həmişəlik tərk etdiyinə şübhə eləmədilər.

Uşaqlar əkizləri alıb pəncərənin qabağına gətirdilər, Meri Poppins bərk-bərk bir əlində çətir, o birində isə yol çantasını tutaraq evlərin və ağacların başı ilə uçmaqdaydı.

Əkizlər də səssizcə ağlamağa başladılar.

Ceynlə Maykl pəncərəni açıb son dəfə onu geri qaytarmağa çalışdılar.

– Meri Poppins, – onlar qışqırırdılar, – Meri Poppins! Geri qayıdın!

Amma o eşitmirmiş kimi getdikcə daha yüksəklərə uçar, bulud və küləyin arası ilə qalxdıqca-qalxırdı; ta ki uzaqdakı təpəyə çatıb gözdən itənə kimi...

Uşaqlar küçədə küləyin çilğın vıyılıtsı altında əyilən və cırıldayan albalı ağaclarına uzun müddət tamaşa etdilər.

– O, sadəcə, verdiyi sözün üstündə durdu, külək öz səmtini dəyişdiyi vaxt çıxıb getdi, – Ceyn köksünü ötürdü, pəncərənin qarşısından çəkildi və Conu öz yatağına qoydu. Maykl heç bir söz demədi, o da Barbaranı aparıb çarpayısına uzandırdı, üstünü örtüdü və çıxdı.

– Maraqlıdır, görəsən, onu bir daha görəcəyikmi? – Ceyn soruşdu.

Elə bu vaxt pilləkənlərdə səs-küy qopdu.

– Uşaqlar, – missis Banks qapını açaraq qışqırırdı, – uşaqlar, mənim qanım bərk qaralıb, Meri Poppins bizi tərk edib.

– Bilirik, – Maykl ilə Ceyn birlikdə cavab verdilər.

– Deməli, siz bilirdiniz? O, gedəcəyini sizə söyləmişdi?

Ceyn ilə Maykl “yox” deyib başlarını yellədilər.

– Belə bir şey heç kimin ağılına gələ bilməz, – missis Banks təəccüblə deyirdi, – bütün axşamı, bax, buralarda dolaşırdı, bircə saniyə – və yoxdur. Hətta üzrxahlıq belə eləmədi. Sadəcə, “gedirəm” dedi, vəssalam. Bundan daha idbar, bundan daha ağılsız, bundan daha xudbin bir hərəkət... Maykl, nə olubdur? – missis Banks əsəbiləşdi. Maykl onun ətəyindən yapışıaraq bərk-bərk silkələyirdi. – Nə olub axı?

– O, qayıdacağına söz verdi? – o, az qala, missis Banksı yıxacaqdı, – hə, de də, söz verdi?

– Ufff, Maykl, sən özünü lap qırmızı dərilili hindu kimi aparırsan, – missis Banks öz ətəyini Mayklın bərk-bərk sıxılmış barmaqlarının arasından qoparıb çıxardı, – mən onun daha nə söylədiyini heç xatırlamıram da. Sadəcə, çıxıb getdiyini başa düşdüm. Əlbəttə ki, əgər o qayıtmaq istəsə belə, geri qəbul olunmayacaq... Məni tək, köməksiz qoymaq, özü də əvvəlcədən heç bir xəbərdarlıq etmədən?!

– Ana! – Ceyn ittiham dolu səsle çığırdı, – Sən çox qəddar qadınsan!

Maykl balaca yumruqlarını elə düyünlədi ki, sanki, hücum etməyə hazırlaşdı.

– Uşaqlar! Sizin yerinizə xəcalət çəkirəm. Axı ananızla bu cür rəftar etmiş bir qadının yenidən qayıtmasını necə arzulaya bilərsiniz? Dəhşət içindəyəm!

– Mən Meri Poppinsdən başqa heç kimin bura gəlməyini istəmirəm, – Maykl dedi, sonra da birdən döşəməyə yığılıb bərkdən hönkürməyə başladı.

– Sakitləşin... xahiş edirəm, sakitləşin! Başa düşə bilmirəm! Xahiş edirəm, özünüzü yaxşı aparın. Bu gün heç kim sizlə məşğul ola bilməyəcək. Atanla birlikdə nahara dəvət edilmişik. Elenin isə bu gün istirahət günüdür. Sizi missis Brill yatıracaq.

Missis Banks dalğın halda uşaqları öpdü – onun alnında incə bir qırıq əmələ gəlmişdi – və o uşaq otağından çıxdı.

– Bu, artıq heç bir şeylə müqayisəyə gəlmir. Çıxıb gedir, özü də sizi, balaca uşaqları təkə qoyur. – Missis Brill uşaq otağına girərkən mahnı oxuyurmuş kimi səsləndi. – Bu qızın ürəyi lap daşdandır... əgər düz demirəmsə, heç mən də Klara Brill deyiləm. Bəzən o qıza heç yaxın belə düşmək olmurdu. Heç olmasa yaylığını, ya da saç sancağını yadıqar qoyaydı... Zəhmət olmasa qalx, Maykl! – o, hirsli-hirsli deyiniirdi, – biz axı necə oldu ki, ona bu qədər dözə bildik? Bütün bu hoqqalarına... Ceyn, sizin nə çox düymələriniz var? Yerinizdə dinc durun, xahiş edirəm, Maykl. Sizi soyundurmalyam, ya yox? Özü də çox sadə idi, baxılası heç nə yox idi. Əgər düzünü desəm, onsuz bizə daha yaxşı olacaq. Sizin gecə köynəyiniz haradadır, miss Ceyn? Bəs bu nədir, yastığınızın altındakı nədir?

Missis Brill səliqə ilə bükülmüş bağlamayı dartıb yastığın altından çıxardı.

– Bu nədir belə? – Ceyn içini çəkdi. – Bu dəqiqə qaytarın!

Ceyn əsəbindən əsim-əsim əsirdi və missis Brill ağzını açmağa imkan tapmamışdı ki, paketi dartıb onun əlindən aldı. Maykl bacısına yaxınlaşdı.

Ceyn bağlamanın lentini açıb kağızlarını çıxarmağa başladı, missis Brill isə əkizlərin yanına yollandı. Ceyn bunun çərçivəyə salınmış şəkil olduğunu gördü.

– Bu, onun portretidir, – o, şəkili diqqətlə gözdən keçirdikdən sonra pıçıldadı.

Bəli, həqiqətən də, Meri Poppinsin portreti idi. Altında “Meri Poppins. Çəkdi Bert” sözləri yazılmışdı.

– Bu, kibritçinin işidir. Bunu o çəkib, – portreti Ceynin əlindən alıb baxan Maykl dedi. Ceyn isə birdən çərçivəyə keçirilmiş kiçik bir məktub da gördü. Ehtiyatla kağızı açıb oxumağa başladı: “Əziz Ceyn. Maykl kompası götürdü, portret isə qoy sənə də qalsın”.

Meri hündürdən oxuyurdu, tanımadığı sözə çatanda isə dayandı.

– Missis Brill, – o çağırırdı, – “Au revoir” nə deməkdir?

– “Au revoir” nə deməkdir, balaca, – missis Brill o biri uşaq otağından dilləndi, – dayan, dayan, bir dəqiqə fikirləşim, xarici dillərdə bir o qədər də güclü deyiləm. Bəlkə bu, “Allah, rəhm elə” deməkdir, amma yox, “Allah, rəhm elə” nə isə başqa cür səslənir. Hə... xatırladım, miss Ceyn bu, “görüşənədək” deməkdir.

Ceynlə Maykl bir-birinə baxdılar. Onların gözlərində sevinc və ümid qığılcımları parladı. Meri Poppinsin bu sözlə onlara nə demək istədiyini başa düşdülər.

– O zaman hər şey qaydasındadır, – Maykl titrək səslə dilləndi və rahat nəfəs aldı, – o, həmişə öz sözünün üstündə durur, – sonra üzünü çevirdi.

– Ağlayırsan, Maykl? – Ceyn soruşdu.

– Yox, ağlamıram. Gözümə nəsə düşüb.

O yavaşca qardaşını itələyib çapayuya saldı. O, uzananda isə tələm-tələsik çərçivədəki şəkli onun qucağına dürtüşdü ki, birdən heyifsilənib, fikrini dəyişər.

– Bu gecə sən onunla yatacaqsan, – Ceyn pıçıldadı və Mayklın yorğanını hər tərəfdən bərk-bərk içəri basdı – eynilə Meri Poppinsin etdiyi kimi.

ELİZABET BOUEN (İrlandiya)

(1899–1973)

XƏYAL QURMAĞI BACARMAYAN ŞAHZADƏ QIZ

Şahzadə qız dünyaya gələndə belə hallarda nə etmək lazım gəldiyini yaxşı bilən kraliça xaç anası olmaq üçün iki pərinə saraya dəvət etdi. Nə qədər ağır olsa da, pərilərin hər ikisi bayrama işgüzar bir əhvali-ruhiyyədə gəlmişdilər; ürəkləri də gənc qızların tərbiyəsi ilə bağlı təzə dəbə düşmüş ideyalarla dolu idi. Ona görə də pərilərdən biri şahzadə qıza hədiyyə olaraq Sağ-lam Düşüncə, o biri isə Dəqiqlik gətirmişdi.

Hadisələrin belə cərəyan edəcəyini gözləməyən kraliça həddindən artıq məyus oldu. Bu dərəcədə zəif fantaziya nümayiş etdirən pərilər, axmaq hədiyyələri azlıq edirmiş kimi, ziyafətdə hamının əhvali-ruhiyyəsini də korrılaşdırmaq bacardılar. Onlar yemək mərasimində iştirak etməkdən imtina etdilər və hamı süfrə axrasına keçdiyi vaxt zalda ora-bura vurnuxaraq radikül-lərində özləri ilə gətirdikləri pəstetli buterbrod yeməklə məşğul oldular.

Düzü, onların görünüşünün özü belə insana məyusluq gətirirdi. Bütün qonaqlar qızıl, gümüş və sədəflərlə bəzədilmiş zər-xara paltarlar geyinmişdilər, pərilər isə qonaqlığa boğazlarının altından bərk-bərk bağlanmış hündür, kobud kaporlarda¹ gəlmişdilər, ayaqlarında da Finlandiyanın, az qala, bir neçə on milini ölçmüş qalın altlıqlı çəkmələr var idi.

Boş yerə bu pərilərin həyat devizi “Piyada keçmək mümkün olan yerlərdə uçmaq olmaz!” deyildi ki...

¹ *Kapor* – çənə altından lentlə bağlanan qadın və ya uşaq papağı

Onlar qonaqlıqda hamıya məlum olan həqiqətlərdən xeyli danışıdılar, insanların zəhləsini tökdülər, halbuki heç kim onlardan heç nə soruşmurdu. Nəhayət, qonaqlar hamısı birlikdə belə qərara gəldilər ki, bu pərilər qoca və zəhlətökəndirlər. Hamı da “hər yoldan ötəni” saraya dəvət etdiyinə görə kraliçanı birağızdan qınadı.

Kraliçanın qanı yaman qaralmışdı, qonaqların narazılığını hiss edəndə isə lap məyus oldu, yavaşca sivişərək uşaq otağına keçdi.

– Mənim zavallı körpəm, sən onsuz da dünyada hamıdan gözəl olacaqsan, – o, beşiyin üstünə əyilərək yavaşca pıçıldadı.

Balaca şahzadə qız anasının bu sözlünün cavabında nə isə mızıldandı və gözlərini qırpdı – bu vaxt o, özündən çox razı görünürdü.

Xaç suyuna salınarkən qıza Anjelika adını verdilər. Onun bir sürü dəbdəbəli adları var idi, amma heç kim onları xatırlamırdı. Hamı qızı sadəcə şahzadə Anjelika çağırırdı.

Kraliçanın fikrinə görə, belə bir ad həyatın hər cür hadisəsinə uyğun gələcək, hər işə yarayacaq.

“Əgər şahzadə mələk kimi gözəl olarsa, – kraliça düşünürdü, – bu ad onun lap karına gələcək, əgər o yalnız mələk kimi xeyirxah olarsa, yenə də bu ad ona yaraşacaq”.

Xaç suyuna salınma mərasimi bitdikdən sonra kraliça narahatlıqla qızına göz qoymağa, onun hər hərəkətini müşahidə etməyə başladı.

– İkinci uşağım dünyaya gələndə bu murdar pəriləri qətiyyənlə qonaq çağırmayacağam, – kraliça öz-özünə deyirdi.

Amma onun daha uşağı olmadı, ona görə də şahzadə Anjelika kral və kraliça üçün pəncərədən düşən və qaranlığı yaran gün işığı kimi daha böyük dəyər qazandı.

O hələ yeriməyi belə öyrənməmişdi, amma xasiyyətindəki qəribə Dəqiqlik artıq bütün sarayı qorxu altında saxlayırdı. Kiminsə harasa gecikməyi bəs edərdi ki, şahzadə qız fəryad qopararaq ağlamağa başlasın.

Sağlam Düşüncə də artıq özünü bürüzə verirdi: balacanı nə oyuncuqlarla, nə də şax-şaxlarla sakitləşdirmək mümkün deyil-

di. Bu azmış kimi bədbəxtlikdən şahzadənin xarakteri pərilərin bağışladığı bu iki xüsusiyyətlə bitib tükənmirdi. Onun mehriban ürəyi var idi: xəyala dalmağı xoşlayır və bütün gözəl olan şeyləri çox sevirdi.

Kraliça uşağın gözlərində Sağlam Düşüncənin həddindən artıq çox olduğunu görəndə onun beşiyinin yanından uzaqlaşır, balaca qız isə anasının çıxıb getdiyi üçün acı-acı ağlayırdı.

Şahzadə Anjelika yeriməyi yenidən öyrənmişdi ki, addım ata-ata böyük güzgünün yanına gedib çıxdı və krallığın dayəsinin söylədiyinə görə, uzun müddət orada öz əksinə tamaşa etdi, sonra birdən-birə onun balaca sifəti kədərlə əyildi.

Güzgüdə qıza sağlam, koppuş, qırmızıyanaq, nümunəvi bir uşaq baxırdı, amma özünü tam xoşbəxt hiss edə bilmək üçün bu sifətin kənarlarından qıvrıq saçların tökülməsinə çox ehtiyac var idi. Sən demə, balaca qızığız da güzgüdə elə o qıvrıq saçları axtarırmış.

Şahzadə qızın saçları ipək kimi yumşaq idi, amma düppə-düz uzanır, qətiyyənlə qıvrılmırdı və dünyada heç bir qüvvə onları burulmağa vadar edə bilməzdi.

Şahzadə qız ilk dəfə kraliça ilə birlikdə gəzməyə yollananda camaatın içində olan bütün analar öz gözəl qıvrıq saçlı uşaqlarını dümsükləyərək deyirdilər: “Bax, şahzadə Anjelika gözəl deyil, amma necə ağıllıdır. Ondən nümünə götür!”

Şahzadə qız bu cür sözləri eşidir və incik göz yaşları dayanmadan yanaqlarına süzülürdü.

– Bax görürsən necə sözbəxməz uşaqsan! Şahzadə qız hətə sənə görə ağlayır da! – heç nə başa düşməyən analar onun ağlamasını başqa yerə yozurdular.

Ölkədə iki yeni, əhəmiyyətli kəşf şahzadə qızın adı ilə adlandırılmışdı – mexaniki zəngli saat və “Bilərək bacar” liqası. Bütün bunları kənardan müşahidə edən Kraliçanın ürəyi qan ağlayırdı.

Şahzadə qızın yeddi yaşı tamam olanda kraliça qızdırmadan dünyasını dəyişdi, dərdəndən beli bükülmüş kral isə bir anın içində bir neçə il birdən qocaldı. O, indi şahzadə Anjelikanın məsləhətlərinə daha çox etibar edir və onunla birlikdə dövlət işlərini müzakirə eləyirdi.

Bəzən kral şahzadə qızın dalınca adam göndərir və axşamı onunla birlikdə keçirməsini xahiş edirdi. Anjelika isə tez-tez gecəyarıya qədər atasının yanında otururdu. Dəqiqiqliyi ona söyləyirdi ki, artıq çoxdan yatağa uzanmaq vaxtıdır, Sağlam Düşüncəsi isə belə az yatmaqla yuxusunu ala bilməyəcəyini, səhəri gün yuxudan qalxanda gözlərinin şişmiş olacağını, əhvaliruhiyyəsinin isə pisləşəcəyini əlavə edirdi. Bununla belə, o öz sevimli anasının yasını saxlayaraq geyindiği qara matəm libasını əynindən çıxartmadan səbirlə atasının yanında oturur, onu yalnız buraxmırdı.

Sağlam Düşüncənin arzusunu yerinə yetirən şahzadə qız coğrafiya, tarix və təbiət elmləri ilə bağlı kitablar oxuyurdu. Amma özü üçün – axı onun xəyalpərvər bir təbiəti də var idi – sehrli nağıllar oxumağı sevirdi. Və iş orasındadır ki, bu nağıllar onu bərk məyus edirdi. Çünki demək olar ki, onların hamısında şahzadə qızların gözqamaşdırıcı gözəlliyi olurdu; və onları qalalarda dustaq etsələr də, pişiyə çevirsələr də, yaxud əjdahalara yem olmaq üçün versələr də, mütləq nağılın sonunda gənc, cəsur və hansısa kralın, ya da əsil-nəcabətli adamın üçüncü oğlu onların köməyinə gəlirdi.

Xilaskar cavanın kimin oğlu olduğu həmişə sonda aydınlaşırdı, amma bu məsələ aydınlaşana kimi artıq şahzadə qızla oğlan ilk baxışdanca bir könüldən min könlə bir-birinə aşıq olurdular. Adətən, oğlan birinci vurulurdu, özü də şahzadə qızın gözqamaşdırıcı gözəlliyi haqqında uzaqdan-uzağa eşidib ona aşıq olurdu; onlar yalnız sonda tanış olurdular, çünki tez-tez bu cür şahzadə oğlanlar ya dəyirmançı cildinə girir, ya ayı, ya da trubadur¹ kimi meydana çıxırdılar. Axı onlar özlərini o dəqiqə təqdim edə bilmirdilər.

Anjelika başa düşürdü ki, şahzadə qız olmaq çox romantik məşğuliyyətdir. Amma o, hər dəfə bu barədə fikirləşəndə güzgüyə yaxınlaşır və oradan boylanın əksini görəndə məyus olurdu. Güzgüdə isə ona safqəlbli, fındıqburun və hər tərəfdən şabalıdı saçlarla əhatəyə alınmış bir sifət boylanırdı.

¹ *Trubadur* – orta əsr Provans şairi

– Birdən heç kim məni almaq istəmədi? – bir dəfə o, necə oldusa öz dayəsindən soruşdu.

– Qoy hələ bir almaq istəməsinlər... – dayə cavab verdi, – hər kəs böyük şərəf bilər ki...

Kraliçaya görə saxlanılan bir illik matəm başa çatdıqdan sonra kral şahzadəni, bir balaca da olsa əyləndirmək üçün şənlik təşkil etmək qərarına gəldi. O, bütün yüksək mənsəb sahiblərinin uşaqlarını bala dəvət etdi. Arvadını itirdikdən sonra kralın ürəyi lap yumşaq olmuşdu. Ona görə də o, kral parkının divarlarının ətrafında qalereya yaradılmasını əmr etdi və icazə verdi ki, əsil-nəcəbəti olmayan adamların uşaqları da bayrama tamaşa etməyə gəlsinlər; qonaqlar üçün hazırlanmış yeməklərdən onlara da pay ayrılısın.

Gün çox gözəl keçdi – günəş parlayır, quşlar bərkədən cəhcəh vururdular, fəvvarələrin rəngbərəng suları isə havaya qalxaraq ətrafa sıçrayır, hər yerə sərinlik yayırdılar; hətta mərmər döşənmiş kral göllərindəki qızıl balıqlar belə həmin gün həmişə olduğu qədər daha çevik üzürdülər.

Bütün həftə boyu qızılgül kollarını böyük şüşə qapaqlarla örtmüşdülər ki, onların üstündəki qönçələrin hamısı bir gündə pardaxlansın. Şahzadə Anjelika ağ atlas paltarında bağın ortasında, fəvvarənin yanında dayanmışdı və hər gələn qonağı tək-tək salamlayırdı. Onun başında balaca mirvari tac var idi – onu rezinlə bərkitmək lazım gəlmişdi ki, ipək kimi saçlarından sürüşüb düşməsin.

Əsilzadə valideynlərin uşaqları özlərini necə lazımdırsa, elə də aparırdılar: ədəblə əl uzadıb salamlaşır, təzim edir və şahzadə qızın gözünün içinə baxmadan kənara çəkilir, onun yaxınlığında dayanırdılar.

Bağçada bayram vurnuxması olsa da, qonaqların əhvali-ruhiyyəsi bir o qədər də bayramsayağı deyildi. Bu, şahzadənin həyatında ilk bal idi və heç onun ağılından belə keçmirdi ki, bayram başqaları üçün darıxdırıcıdır – ta ki əsilzadə olmayan yeni-yetmələrin canlı, sevinc dolu sifətlərini görəndə kimi... Onlar öz qalereyalarında şənlenir, vaffili çubuqlarda dondurma yalayır, ədəb qaydaları haqqında fikirləşmir və diqqətlərini çəkən hər

şeyi barmaqlarını tuşlayaraq bir-birinə göstəridilər.

Sarı köynək geyinmiş on iki yaşlı qıvrırcı saçlı bir oğlan şahzadə qıza xüsusi göz qoyurdu. O, öz dondurmasını bitirdikdən sonra sağında durmuş qonşusunun dondurmasını da dartıb əlindən aldı; indi də sürahiyyə söykənərək ciddi və fikirli halda aşağı boylanırdı.

“Yəqin, kiminsə üçüncü oğludur!” – şahzadə qız o dəqiqə fikirləşdi. Bu arada cəmənlikdə kadril¹ çalınmağa başladı. Əsilzadə oğlanlar kifayət qədər həvəssiz oynayırdılar. Sonra rəqs-ləri top oyunu əvəz etdi: uşaqlar yüngül qızılı topları bir-birlərinə atıb-tuturdular. Şahzadə qız topu tuta bilməyəndə (bu isə bir, ya da iki dəfə baş verdi, çünki o, bərk həyəcanlanmışdı) hamı ancaq içini çəkir və birağızdan deyirdi: “Ah, heyif!”

Şahzadə qızın dəqiqliyini bilən uşaqlar nəyisə zamanında etməməkdən çox qorxurdular və tez-tez valideynlərinin məhz bu məqsədlə onlara verdiyi saata baxırdılar. Onlar Sağlam Düşüncəyə zidd olacaq nə isə söyləməkdən də ehtiyat edirdilər. Hətta bundan o qədər ehtiyat edirdilər ki, demək olar, heç ağızlarını da açmırdılar.

Şahzadə qızın əhvalı pozulmuşdu. O, şənliyin hamı üçün darıxdırıcı olduğunu görürdü; hətta bir ara ona elə gəldi ki, qalereyada olan uşaqların ona yazığı gəlir. Daha heç ağına da gəlmirdi ki, bu uşaqlar yalnız qızılıgülləri, fəvvarələri, havada uçuşan qızıl topları görür, hündürdən səslənən musiqidən ləzzət alır və şahzadə qızın mirvari tacı ilə ipək paltarına qibtə edirdilər.

Bu arada şahzadə qız kürən oğlanın fikirli və qürurlu sifətinə baxmaqdan özünü saxlaya bilmirdi. O elə hey öz-özünə deyirdi: “Yəqin ki, qəsdən kasıb paltar geyinibdir”.

Birdən bütün əsilzadə oğlanların ağı açıq qaldı: əlində qızıl top olan şahzadə qız dayandı, gülümsədi və gözlənilmədən topu qalereyaya tərəf atdı. Kürən oğlan özünü irəli verərək məharətlə topu havada tutdu. Əlindəki topa baxıb gülümsədi, sonra aşağı – bağçaya baxdı. Və topu atdı, amma təəssüf ki,

¹ Kadril – rəqs adı

şahzadə qıza tərəf yox. O, topu əsilzadə bir ailənin zümrüdə yaşılı məxmər paltar geyinmiş sarı buruq saçlı qızına atmışdı.

Şahzadə qızın ürəyi sıxıldı. O, tacını düzəltdi və özünü elə apardı ki, guya heç nə görməyib. “Sağlam düşüncə nöqtəyinə nəzərdən mən tamamilə düzgün hərəkət etdim, – şahzadə qız fikir yürütdü, – əgər sən qarşıdakının başqa cildə girmiş üçüncü oğul olduğunu başa düşürsənsə, ona mütləq işarə vermək lazımdır. Beləliklə, mən hər şeyi lazım olduğu şəkildə etmişəm”.

Bu arada onu da deyim ki, əsilzadə ailənin kətan saçlı qızı topu bilərəkdən tutmamışdı. O, topun ayaqlarının altından keçərək əsilzadə oğlanlardan birinin yanına necə diğirlandığına ikrah dolu bir ifadə ilə tamaşa edirdi.

Amma qalereyadakı uşaqların yaramazlıq etməməsi üçün onlara cidd-cəhdlə nəzarət edən saray qarovulçuları o dəqiqə hər şeyi gördülər. Kürən oğlanın hərəkəti ədəb qaydalarının yol-verilməz şəkildə pozulması demək idi. Axı şahzadə qızın özü ona top atmışdı – bu isə görünməmiş şərəf hesab edilirdi. Deməli, o da topu şahzadə qızın özünə qaytarmalı və bu arada da üç dəfə təzim etməli idi. Topu hansısa yad bir adama atmaq isə dövlətə xəyanətə bərabər hərəkət kimi qəbul olunurdu.

– O, şahzadə qızı təhqir etdi, – keşikçi dəstəsinin başçısı dedi.

Söz ağzından çıxar-çıxmaz keşikçilər diqqət çəkmədən qalereyaya daxil oldular və kürən oğlanı tutdular.

Şahzadə qız onu necə apardıqlarını gördü. Amma elə bu vaxt fanfalarlar¹ xəbər verdilər ki, süfrəyə çay verilibdir.

Növbəti gün kürən oğlanı kral məhkəməsinə gətirdilər. Kral şahzadə qıza dedi ki, nə qədər kədərli olsa da, bu istintaqda iştirak etməlidir. Düzdü, kral da məsələnin belə böyüməsini istəməzdi, amma bütün saray əyanlarının hamısının tərsliyi tutmuşdu, ona görə də güzəştə getməyə məcbur qalıb.

Sarışın buruq telli qız – yəni əsilzadə qızı məhkəməyə şahid kimi çağırıldı. Zavallı şahzadə qız bura da dəqiqəbədəqiqə vax-

¹ *Fanfara* – bayramın və ya paradın başlanmasını xəbər verən şeypur signalı

tında gəlib çıxdı, kral isə əksinə, öz dəstəsi ilə birlikdə gecikmişdi.

Şahzadə qız boş məhkəmə zalını gözdən keçirərək uzun müddət öz balaca taxtında əyləşdi. Nəhayət ki, carçılar kral dəstəsinin gəlişini elan etdilər.

Elə o dəqiqə də cinayətkarı yan qapıdan məhkəmə zalına gətirdilər.

Sarışın qız ona gizlətmədiyi bir laqeydliklə baxdı, elə oğlanın özü də laqeyd və nifrət dolu görünüş almışdı. O, iki gözətçinin arasında dayanmışdı, adamlarla dolu zalı gözdən keçirirdi.

Onun gözləri bir anlıq şahzadə qızın baxışları ilə toqquşdu, amma sifətinin bircə əzələsi belə tərpənmədi.

Carçılar bir dəfə də şeypur çaldılar və məhkəmə başlandı.

Şahzadə qız həddindən artıq həyəcanlanmışdı, ona görə də parikli iki centlmenin uzun-uzadı çıxışlarını, demək olar ki, dinləmədi.

Oğlan dövlətə xəyanətdə ittiham edilirdi, amma onun özü belə, elə bil, danışılanlara bir o qədər də diqqətlə qulaq asmırdı. Təkcə kralın bütün diqqəti səslənən fikirlərdə idi.

O, pərişan halda oturmuşdu: ağılına gəlməzdi ki, qızı üçün təşkil etdiyi bal belə kədərli sonluqla başa çatır. O axı şahzadə qızı, onunla bərabər digər uşaqları da sevindirmək istəmişdi.

Kral uzun-uzadı ittiham çıxışını kəsmək üçün birdən əlini qaldırdı və nəvaziş dolu səslə oğlana müraciət etdi:

– Sən başa düşürdün ki, etdiyin hərəkət şahzadə qıza qarşı hörmətsizlikdir?

– Yox, zati-aliləri!– oğlan krala baxaraq dilləndi.

– Sən bu barədə fikirləşməmişdin?

– Yox, zati-aliləri! Burada nə fikirləşsən ki?

Hər bir hərəkətini uzun müddət ölçüb-biçməyə adət etmiş kral əməlli-başlı çaşıb qalmışdı.

– Mən, ümumiyyətlə, heç bir şey fikirləşməmişdim, sadəcə topu tutdum və atdım.

Kral boğazını arıtladı və növbəti sualını verdi:

– Bəs sən necə fikirləşirsən, şahzadə niyə topu məhz sənə atmışdı?

– Bilmirəm. Yəqin ki, belə istəmişdi.

– Sənin heç ağılına gəlmədi ki, bu, böyük şərəfdir?

– Düzünü desəm, yox. Mən elə bildim ki, bu elə-belə, zarafat üçündür.

– Zarafat üçün, yoxsa ciddi məqsədlə – bunun heç bir fərqi yoxdur, bəs sən nə üçün onu geri qaytarmadın?

Oğlan özünü itirmişdi.

– Heç özüm də bilmirəm, – o dedi, – mən onu bax, ona atdım, – və baxışları ilə o, bu gün ciddi görünüşlü boz paltar geyinmiş və artıq elə də yaraşığı görünməyən sarışın qızı göstərdi.

– İndi isə qulaq as, – kral dedi, – bizim dövlətin qanunlarına görə səni çox ağır cəza gözləyir. Dövlətə xəyanətdə ittiham edilmiş adamların başlarını bədənlərindən ayırırlar. Yəqin ki, bu barədə bilirsən. Ancaq səmimi-qəlbədən etdiyini etiraf səni xilas edə bilər. Düzünü de, nə üçün belə hərəkət etdin? Nə üçün onu şahzadəyə yox, bu gənc qıza atdın?

Oğlan özünü itirdi və pərt oldu, yəqin ona görə ki, belə bir uzun suala o, sadə və qısa bir cavab verə bilərdi.

– Çünki onun əynində çox gözəl paltar var idi, – o dedi.

Bu sözlər zalda canlanma yaratdı. Belə bir cavab bütün xanımları qane etmişdi: onlar pıçılcaşmağa başladılar və hamısı birağızdan razılaşdılar ki, oğlanın poetik naturası var.

Parikli centlmen isə ayağa qalxdı və şəhadət barmağını yuxarı qaldıraraq ibrətverici bir tonla dedi:

– Axı şahzadə qızın da əynində qeyri-adi dərəcədə gözəl paltar var idi.

– Mən yaşıl rəngi ağ rəngdən daha çox sevirəm.

Məhkəmə zalı yenidən uğuldadı. Kral əlini qaldırdı və sakitlik çökəndən sonra dedi:

– Deyəsən, sən həqiqəti söyləyirsən: belə bir şeyi uydurmaq mümkün deyil. Mənim sənə daha bir sualım var: sən öz hərəkətinə görə təəssüflənirsən?

– Hə, təəssüflənirəm. Mən onu atdığım dəqiqə təəssüləndim: şahzadənin elə pərt görünüşü var idi ki... Və... əgər yenidən onu ata bilsəydim, mütləq ona atardım. Həm də onun

sifəti çox qəşəngdir. Yaşıl geyimli xanımın isə elə riyakar sifəti var ki... Onun əlləri də deşik-deşikdir, bir də... O, topu tutanda ağzını açır... Mən bütün bunları gördüyüm vaxt o dəqiqə topu ona atdığımıza görə heyifsiləndim. Amma həmin an da gözətçilər gəlib çıxdılar. Düzünü desəm, mən elə indiyə qədər də heyifsilənirəm.

Sarışın qız hay-küy salmağa başladı. O, elə ciyildəyir və bağırırdı ki, onu zaldan çıxarmaq məcburiyyətində qaldılar. (Riyakar sifətlə bağlı oğlanın dediyi sözlər elə beləcə də ona yapışıb qaldı və o, heç vaxt ərə gedə bilmədi).

Kral soruşdu:

– Bəs sən şahzadə qızdan üzr istəmək istəmirsən?

Oğlan şahzadə qızın əyləşdiyi taxta sarı çevrildi və təzim edərək soyuq şəkildə dedi:

– Bağışlayın, kral əla həzrətləri.

Hamı sözləşibmiş kimi birdən şahzadə qıza tərəf baxdı, o isə kədərli və güclə eşidiləcək səslə cavab verdi:

– Eybi yox, eybi yox, mən hirsələnmirəm.

Bundan sonra kral uca səslə elan etdi:

– Əmr edirəm ki, bu oğlanın üzərindən dövlətə xəyanətlə bağlı ittiham götürülsün.

Nəzarətçilər o dəqiqə əllərini oğlanın çiyindən götürdülər. O, növbə ilə əvvəlcə krala, sonra isə şahzadəyə təzim etdi və zalı tərk etdi.

Şahzadə qıza tikilən növbəti don zümrüd-yaşılı rəngində idi və hamı cidd-cəhdlə özünü elə göstərirdi ki, guya onun bu rəngi nə üçün seçdiyini bilmirlər.

Hər gün ağ ponini şahzadə qızın yanına gətirirdilər, o isə qara atı minmiş mürəbbiyənin və hərbi atların belində olan dörd saray gözətçisinin müşayiəti ilə şəhərə yollanırdı.

Onun gəlişi ilə hər kəs saatını yoxlayırdı, çünki şahzadə, adətən, kasıbların yaşadığı və kürən oğlana daha tez rast gələ biləcəyi küçədən eyni saatda gəlib keçirdi. Şahzadə başını sağa və sola çevirərək onu salamlayanların salamına cavab verir, öz narahatlığını bürüzə verməməyə çalışırdı. Amma həftələr dalınca həftələr keçir, onun isə bəxti gətirmirdi ki, gətirmirdi.

Anjelika artıq fikirləşməyə başlamışdı ki, yəqin, kürən oğlan harasa köçüb gedib. Amma bir dəfə... Onu gördü – kürən oğlan fəvvarəyə aparən pillələrin üstünə uzanaraq it kimi özünü günə verirdi.

Şahzadə öz ponisini saxladı, mürəbbiyə də o dəqiqə atını saxladı, dörd gözətçi isə öz qaçağanlarının üzəngisini necə çək-dilərsə, onlar şahə qalxdılar.

Oğlan ayağa durub şahzadə qıza təzim etdi.

– O vaxt sifətimin gözəlliyi ilə bağlı söylədiyən sözlərə görə sənə təşəkkür etmək istəyirəm, – şahzadə dilləndi, – çox xoş sözlər idi.

– Mən ancaq həqiqəti söyləmişəm, – oğlan etiraz etdi, – sənin haqqında tez-tez fikirləşirdim.

– Doğrudanmı? – məmnun olmuş şahzadə soruşdu.

– Doğru sözümdür. Qızların əksəriyyətinin başı boş-boş şeylərlə doludur, amma sən, fikrimcə, belə deyilsən.

– Belə de... – şahzadə qız heyrətlə içini çəkdi.

– Hə, – oğlan coşqunluqla təsdiqlədi. – Mən hətta bu barədə şeir də yazmışam. Amma orada hələ ki “siz” yazırdım.

O, cibində eşələndi, oradan əzilmiş, çirklə bir kağız parçası çıxardı və şahzadə qıza oxumağa başladı:

Ağ geyimli şahzadə! İnanın ki,

Mən sizin bayramınızı korlamaq istəmirdim!

Orada elə səs-küy, gurultu, qalmaqal vardı ki...

Siz mənə top atdınız,

Sonu isə elə axmaqcasına oldu ki, lap otur ağla!

Anlayın, mən özümdə deyildim!

Ətrafımda o qədər sifət sayrışırdı,

hamı dəstə-dəstə yığışmışdı...

Həm şappıltı, həm pırıltı, həm gurultu,

həm tünlük, həm bərk isti...

Belə alındı ki, mən o dəfə

Düzünü desəm, sizi sezmədim.

Siz ağ geyimdəydiniz, o isə

Yaşılca, parlaqda – mənə daha aydın görünürdü.

O zaman başa düşmədim və günahım da bundadır,

Siz onunla müqayisədə
 Yüz dəfələrlə sevimli və min dəfələrlə mehribansınız.
 Sizin elə kədərli görünüşünüz vardı ki,
 O vaxtdan bəri məni daha heç nə şənləndirə bilmir.
 Bütün güllər solub, musiqi də susub.
 Və bütün dünya gözümdə sönüb:
 çünki sizin qanınızı qaraltmışam.

– Olarmı mən bu şeiri xatirə kimi özümlə götürüm? – şahzadə qız soruşdu.

Oğlan fikrə getdi.

– Yaxşı, götür, – o, nəhayət ki, dilləndi, – mənə elə gəlir ki, artıq onu əzbər bilirəm.

– Sən fikir verdin? Mənim əynimdə bu gün yaşıl paltar var, – şahzadə qız qorxa-qorxa soruşdu.

– Görürəm, – oğlan cavab verdi, – amma mənəcə, ağ rəng sənə daha çox yaraşır.

O, yenidən təzim etdi və şahzadə qız yoluna davam etdi. Kağızı isə ehtiyatla qatlayıb cibinə qoydu.

Şahzadə qız saraya qayıtdığı vaxt orada artıq çaxnaşma başlamışdı: axı o, səhər yeməyinə düz on dəqiqə gecikmişdi. O, saata göz yetirərək birdən-birə hiss etdi ki, elə bil, içində nəsə cəh-cəh vurur, nəsə korlanır və o, başa düşə bilmirdi ki, buna kədərlənməli, yoxsa sevinməlidir.

Bədbəxtlikdən elə həmin gün onun xaç anaları olan iki pəri də saraya gəlib çıxmışdılar.

Xaç mərasimindən sonra onlar bircə dəfə də olsun şahzadə qızı görməmişdilər, indi isə Finlandiyadakı hansısa müşavirədən qayıdırdılar və sarayın yaxınlığından uçduqları vaxt – onlar buterbrodlarını yaddan çıxarmışdılar – qərara gəlmişdilər ki, bura dönüb həm bir az çörək yesinlər, həm də fürsətdən istifadə edib xaç övladlarını görsünlər.

Ola bilsin ki, kralın həmin o gündən – pərilərin unudulmaz kraliçanın təşkil etdiyi bayramı pozmasından sonra – onlardan acığı gəldiyini bilmirdilər. Bəlkə də, ola bilsin ki, bilirdilər, sadəcə, buna elə bir əhəmiyyət vermirdilər: pərilər xırdaçı deyillər axı.

Və budur, onlar indi vestibüldə öz radiküllərini dizləri üstə qoyub oturaraq şahzadə qızı gözləyirdilər.

– Bağışlayın, mən deyəsən gecikmişəm, – şahzadə qız içəri girər-girməz dedi.

– Necə yəni? – şahzadə qıza Dəqiqlik bağışlayan pəri təəccüblə çığırdı.

– Mən gecikmişəm, – şahzadə qız təkrar etdi.

– Bu inanılmazdır! Hələ elə bir hal olmayıb ki, mənim bağışladığım hədiyyə kimisə yarı yolda qoysun.

– Amma bax, bu gün qoydu, – şahzadə qız etiraz etdi.

– Hansı səbəbdən? – şahzadə qıza Sağlam Düşüncə bağışlamış pəri öyrənmək istədi.

– Mən bir oğlanla danışmaq üçün ayaq saxlamışdım.

– Nədir, o, sənin adını daşıyan “Bil və bacar” liqasının üzvüdür?

– Yox, o, şeir yazır.

– Və sən də hansısa bir oğlanla çənə vurmaq üçün ayaq saxlamışdın? Bəs sənin Sağlam Düşüncən harada idi?

– Bilmirəm, – şahzadə qız gülümsəyərək söylədi.

– Bəxtsiz bala!– hər iki pəri birağızdan dilləndi. – Sən demə, bizim gözəl hədiyyələrimizə heç layiq deyilmisən ki...

– Mən axı sizdən xahiş etməmişdim ki, onları mənə bağışlayasınız, – şahzadə qız nəzakətlə, amma qətiyyətlə cavab verdi.

– Budur, artıq onlar bu gündən etibarən öz təsirini dayandırıb.

Pərilər bir-birinin üzünə baxdılar.

– Biz öz bəxşişlərimizi sənin əlindən alacağıq, – onlar səs-səsə verib qarıladaşdılar, – əvəzində isə sən bir çox şahzadə qızı məhv etmiş bir şeyi əldə edəcəksən – Güzəlliyi və yumor hissini. Amma buna görə hələ çox təəssüflənəcəksən.

Şahzadə qızın ürəyi titrədi. Amma pərilər sözlərini başa vurmağa imkan tapmamışdılar ki, saçları ilə nə isə baş verdiyini hiss etdi. Başı birdən-birə ipək kimi, özü də qönçətək şax duran buruqlarla örtülməyə başladı.

Şahzadə qızın gözləri heyrətindən böyümüş və rəngini dəyişərək parlaq-göy rəng almışdı, yanaqlarında isə iki gözəl çökək əmələ gəlmişdi.

Hər iki pəri onun yanındakı kreslolarda əyləşərək gizlətmədikləri qəzəbli bir şadyanılıqla ona tamaşa edirdilər; bu qadınlara yəndəmsiz görünüşü şahzadə qızı gözlənilmədən qəhqəhəyə boğdu.

– Hə də... Başlandı. – pərilər sevinclə dedilər, – indi daha hər şey aydın oldu: sənə axırın pis qurtaracaq.

Onlar birlikdə ayağa qalxdılar, mamır basmış bozumtul-qonur qanadlarını qaydaya saldılar və yolda haradasa dayanıb qəlyanaltı etmək ümidilə uça-uça sarayın alaqaşından uzaqlaşdılar.

Həyətdə dayanmış kral pəjləri¹ onların radiküllərinin, qalın dabanlı çəkmələrinin və kaporlarının havada necə parladığını açıq-aydın gördülər; və hamıya elə gəldi ki, başlarının üstündən iki eybəcər qarğa uçub keçdi.

Pərilərin öncəgörmələri həyata keçmədi: şahzadə Anjelikanın həyatı heç də pis sonluqla nəticələnmədi. Pərilər çox şeyi korlamağa qadirdirlər (ya da əgər onlar bizim şahzadə qızın xaç analarından daha xoşxasiyyətdirlərsə – düzəldə bilərlər). Amma valideynlərinizdən miras olaraq yaxşı xasiyyət əldə etmisinizsə və sizi uşaq vaxtı düzgün tərbiyələndiriblərsə, o zaman pərilərin belə nəyisə dəyişməyə, çətin ki, gücü çata.

İndi artıq şahzadə qızın buruq-buruq saçları, parlaq-göy gözləri və yanaqlarında gözəl çökəkləri var idi, amma sifəti elə əvvəlki kimi sevimli, mərhəmətli idi; yumor hissi isə bir məsələdə – onun xahişi ilə atası dedi-qoduları, təkəbbürü və zəhlətökənliyi ilə onları bezdirmiş saray adamlarını qovduğu və onları yenisi ilə əvəz etdiyi vaxt onun köməyinə gəldi.

Şahzadə qız bu adamların yerinə maraqlı və əyləncəli insanları götürməyə çalışdı. Əgər dərininə getsək, aydın olar ki, ancaq yaxşı insanlar illər keçdikcə öz maraqlı naturalarını itirmirlər, ona görə də şahzadə qızın iştirakı ilə olan təyinatlar, demək olar ki, həmişə uğurlu alınır.

Kral atası onun məsləhətlərinə daha çox dəyər verməyə başlamışdı və nəticədə qonşu krallıqlar davamlı olaraq saray

¹ Paj – orta əsrlərdə saraylarda xidmət edən, zadəgan nəsindən olan oğlan

çevrilişlərindən əziyyət çəkdiyi halda o, çətinlik çəkmədən öz hakimiyyətini idarə edirdi.

Şahzadə qız böyüdükcə daha da gözəlləşirdi və hamı ilk baxışdanca ona vurulurdu.

Bu ona zövq verir və xoşuna gəlirdi; ona görə də bir neçə il şahzadənin kürən oğlanı yaddan çıxarmasında təəccüblü heç nə yoxdur.

Amma bir dəfə o, köhnə, çoxdan böyüyərək içindən çıxdı-ğ¹ zümrüd-yaşılı amazonkasının¹ cibində oğlanın şeiri yazılmış kağızı tapdı və krala göstərdi.

Kral şeiri oxuyaraq dedi:

– Bu lap yerinə düşdü. Axı bizim saray şairimiz yoxdur və heç də pis olmazdı ki...

Sarayda o dəqiqə poetik müsabiqə təşkil edildi və artıq gənc oğlana çevrilmiş kürən uşaq çətinlik çəkmədən bütün rəqiblərinə qalib gəldi. İndi o, əsl şair kimi görünmək üçün qap-qara geyinir, daima sarayda olurdu; amma nədənsə öz şeirlərini kimsəyə göstərmək istəmirdi. Şahzadə qıza isə bir qədər tənqidi yanaşırdı, özü də deyəsən, köhnə tanışlıqlarının ona hansısa müstəsna hüquqlar verdiyini heç düşünmürdü də.

Bir dəfə şahzadə qız – o da artıq gənc qız olmuşdu – onunla saray dəhlizində üz-üzə gəldi.

– Niyə sənin həmişə narazı görkəmin olur? – şahzadə qız soruşdu.

Cavabında kürən saçlı oğlan dedi:

– Mənim vəzifəm mənasız vəzifədir. Heç bir gələcəyim yoxdur. Mən isə həyatda uğur qazanmaq istəyirəm. Ailədə üçüncü oğulam: hər halda, mənim də nədəsə bəxtim gətirməlidir də.

Şahzadə qız diksindi:

– Üçüncü oğlan? – o soruşdu, – Kimin?

– Təsəvvürüm belə yoxdur. Amma bilirəm ki, üçüncüyəm.

– De görüm, həyatda daha çox nə arzulayırdın?

– Səninlə evlənməyi... Məncə, buruq saçlarla yanağındakı çökəklər sənə bir o qədər də yaraşmır. Amma hər halda, sən

¹ *Amazonka* – ata minmək üçün uzun qadın paltarı

başında axmaq fikirlər başqa qızlarındakından daha azdır. Sifətin də sevimlidir. O, həmişə mənim xoşuma gəlib.

Hə, mən səninlə evlənməyə, sonra da dövlətin idarəçiliyini öz üzərimə götürməyə məmnuniyyətlə razılıq verərdim. Saraydakı vəziyyətə, əslində, dözmək olar, amma yerdə qalan hər şeyi yeni, müasir qaydada təzədən qurmaq lazımdır. Bizim əsas bədbəxtliyimiz – dəqiqliyin olmamasıdır. Elə qanunları da sağlam düşüncə nöqtəyi-nəzərindən yenidən gözdən keçirmək lazımdır. Amma mən davamlı olaraq şeir yazmalı olarsam, ağılımı itirərəm.

Şahzadə qız köksünü ötürdü. Gözəl və mükəmməl olduğunu ona söyləmək üçün dünyanın o biri ucundan gələn şahzadələri xatırladı. Təəssüf, o, onları yalnız ələ salıb gülərdi.

– Qoy belə olsun, – o dedi, – gedim atamdan soruşum.

– Bundan yaxşısını heç arzulamaq da olmaz, – kral qızını dinləyərək söylədi, – zaman dəyişir. Mən isə ümid edirdim ki, bu cavan oğlan bizim üçün şeir yazacaq. Etiraf edirəm ki, bir az mütəəssir oldum, bəs sən?

– Mən isə yox, – şahzadə qız cavab verdi.

Onlar, həqiqətən də, evləndilər. Və artıq bundan sonra şahzadə qızın uşaqlarının xaç mərasiminə pəriləri dəvət etmədilər.

ASTRID LINDQREN (İsveçrə)

(1907–2002)

GÜNƏŞİM MƏNİM

Yevanın anası yoxdur. Amma iki xalası var: Amerikadan evə qayıtmış Ester xala, bir də Beritin anası Qreta xala. Berit – Yevanın xalası qızıdır.

Əslində, Yevanın anası var. Amma varlığından heç bir xeyir yoxdur, çünki davamlı olaraq xəstəxanada yatır və onu heç vaxt görmək olmaz. Yeva da onunla birlikdə yaşamaq əvəzinə xalalarının evində qalmalı olur. Axı balaca qızın atası hansısa gəmidə şturman¹ işləyir və o başqa ölkələrə gedəndə “öz əzizini” özü ilə apara bilmir. “Günəşim mənim” – Yevanı, adətən, anası belə çağırırdı. O, Yevanın boynunun ardından öpəndə həmişə onu “Mənim balaca günəşim!” deyə əzizləyirdi.

Ester xala heç vaxt Yevaya “Mənim günəşim” demir və heç vaxt onu boynunun ardından öpmür. Qreta xala da həmçinin. Qreta xala ancaq Beriti öpür. Tez-tez soruşur ki, ona soyuq deyil ki? Berit şirə içmək istəmir ki? Ya da buna bənzər başqa bir şey... Yevanın soyuqdan üşüyüb-üşüməməsi onu qətiyyənlə maraqlandırmır. O, Yevaya yalnız belə deyə bilər:

– Qaç, bax gör poçtu gətirməyiblər ki? Get ütünü bura gətir! Dirsəyini stolun üstünə qoyma! Burnunu sil!

Öz zolaqlı bluzu ilə həmişə “Amerikadan qayıtmış” kimi görünən Ester xala da ona elə hey belə deyirdi:

– Yeva, qaç mənim çantamı gətir! Get toxuduğum şeyləri bura gətir! Bu gün qabları silmək növbəsi səndədir!

Amma maraqlı idi ki, qabları silmək üçün Beritin növbəsi, demək olar ki, heç vaxt gəlib çatmırdı. Əlbəttə, axı Berit bir az

¹ Gəmi və ya təyyarəni idarə edən şəxs

zəifdir və payızda birinci sinfə getməlidir, ona görə də yay müddətində mütləq dincəlib özünə gəlməlidir. Yeva isə qətiyyənlə zəif deyil və məktəbə də ancaq bir ildən sonra gedəcəkdə, ona görə də ona dincəlmək lazım deyil.

Amma yuyulmuş qabları tək-tənha qurulmaq çox darıxdırıcıdır! Həm də axı niyə həmişə bu qədər çox qab yuyulur?

Yeva asta-asta mətbəxə getdi. Berit isə sarmaşıqların sarıdığı köşkdə qaldı və onun arxasınca baxa-baxa özündənrazi halda qımışdı. Bəzən elə də olurdu ki, bu böyük qablardan hansısa Yevanın balaca əllərindən sürüşüb düşür və sınırdı. O zaman Qreta xala mətbəxdə peyda olur, var gücü ilə Yevanı çiyinlərindən tutub silkələyirdi. Berit isə yenə də özündənrazi halda qımışdı. Ester xala Beritin yanaqlarını sığallayaraq soruşurdu ki, o donmayıb ki, kofta geyinmək istəmir ki?

– Yeva! – Ester xala qışqırırdı, – Beritə kofta gətir!

– O axı öz paltarını özü də gətirə bilər, – Yeva çöldəki çardaqda oturmuş Beritə pəncərədən acıqla baxaraq etiraz edirdi.

– Fu, sən nə qədər kobudsan! – Ester xala, az qala, aləmə car çəkən səslə qışqırırdı. – Sən axı hələ ki mətbəxdəsən. Kofta isə orada – divanın üstündədir.

Yeva əlindəki dəsmalı bir kənara qoyaraq koftanı evdən bayıra çıxarırdı. Berit isə yenə də özündənrazi halda qımışdı.

– Yox, mənə soyuq deyil! – Berit koftanı itələyərək tərslik etməyə başlayırdı, – mən onu geyinmək istəmirəm!

Yeva koftanı yelləncəyin üstünə fırladaraq çıxıb gedirdi.

– Mənə kofta-filan lazım deyil, eşidirsən? – Berit onun ardınca qışqırırdı, – götür bunu, geri apar.

O zaman Yeva geri çevrilir, heç bir söz söyləmədən Beritə dilini göstərir və çıxıb gedirdi.

Bütün bunlara kənardan göz qoyan Ester xala başını bulaya-bulaya Qreta xalaya deyirdi:

– Hələ heç vaxt bu cür ədəbsiz qız görməmişəm.

– Təpədən-dırnağa Lenaya oxşayır, – Qreta xala izah edirdi, – O da uşaqlıqda eynilə bunun kimi idi, xatırlayırsan da!

– Əlbəttə xatırlayıram, amma indi xəstəxanadadır və orada çox güman ki, ədəbsizlik eləmək lazım gəlmir, – Ester xala yenə

də başını yelləyə-yelləyə danışırdı, – Məncə, o daha sağalan deyil. O zaman da sənin bu qızla hələ başın çox ağrımali olacaq. Axı mən yenidən Amerikaya gedəndə onu özümlə apara bilməyəcəyəm.

Yeva isə mətbəxdən onların danışdığı hər şeyi eşidirdi. Oh, o, anasının bir daha sağalmayacağını çərənləyən xalasının üstünə necə də böyük məmnuniyyətlə şığımaq istəyirdi. Anası mütləq sağalacaq, sonra da “öz günəşini” gəlib buradan aparacaqdı.

– Yeva Beritin tayı deyil, – çardaqdan Qreta xalanın səsi eşidilirdi, – onlar birlikdə oynadıqları vaxt həmişə dalaşırlar.

Bax bu məsələdə Qreta xala həqiqətən də, haqlı idi. Onlar daima dalaşırdılar. Elə bu yaxınlarda, xalalar nahar üçün çiyələk yığmağa getmişdilər, hər iki balaca xalaqızı çardaqda birlikdə oynayırdılar. Yeva Fia-tülkünü qucağında tutmuşdu. Fia-Tülkü Yevanın oyuncağı idi. Bir zamanlar çəhrayı trikotajdan bədəninə oturmuş donu və sarı buruq saçları olan çox gözəl bir oyucaq idi. Amma zaman keçdikcə o, öz çəhrayı rəngini itirmişdi. Fia-Tülkü, demək olar ki, qapqara qaralmış, bir zamanlar buruq-buruq olan saçlardan isə indi sadəcə bir neçə tük çəngəsi qalmışdı.

Amma Yeva hələ də onu çox sevirdi, axı Fia-Tülkü Yevanın “Günəşim mənim” adlandırıldığı və boynunun arxasından öpüldüyü o zamanlardan yadigar qalan yeganə xatirə idi.

Birlikdə oynadıqları vaxt Berit öz nazik əlini irəli uzadaraq Fia-Tülkünün başında təkəmsəyrək qalan tüklərin birindən yapışdı.

– Kuk-la-mur-dar, Kuk-la-mur-dar! – o, hündürdən və nifrətlə oxumağa başladı. Və bu vaxt Yeva ona elə bir şapalaq ilişdirdi ki, balaca Beritin qulaqbatırıcı bağırmasını eşidən hər iki xala qaça-qaça köməyə gəldilər. Qreta xala bərk-bərk Yevanın əlindən yapışaraq onu indi anbar kimi istifadə edilən yaşıl pavylyona¹ apardı və orada suçiləyənlərin, dırımlıqların və bağ işlərinə də lazım olan ləvazimatların arasında qoyub çıxdı.

¹ Bağ və parklarda yüngül tikili

– Sən bir burada otur, balaca yaramaz, ağlın başına gələndə çıxararam, – o, Yevanın ağzını bağlaya-bağlaya deyiniirdi.

Berit o dəqiqə ağlamağını kəsib özündənrazi halda qımışdı. Yeva isə köhnə bağça pavilyonunda acı-acı ağlamağa başladı. Qreta xala Fia-Tülkünün də onun əlindən dartıb almışdı. İndi bu balaca zavallı bağça cığırına atılıb qalmışdı və kədərli-kədərli mavi səməyə baxırdı.

– Kuk-la-mur-dar, Kuk-la-mur-dar! – Berit səndəlli ayaqları ilə Fia-Tülkünün qarnını tapdalaya-tapdalaya təkrar edirdi.

Səhəri gün dəhşətli istilər başladı. Həə, elə isti idi ki, Yeva ilə Berit, adətən, etdikləri kimi çimmək üçün getdikləri yolda bir-birini qova-qova qaçmaq iqtidarında deyildilər. Onlar xalaların yanında yavaş-yavaş, ayaqlarını sürüyə-sürüyə çəmənlikdən keçib gölə aparən uzun yol boyu addımlayırdılar. Əsl cəhənnəm istisi idi!

– Deyəsən, tufan qopacaq, – Ester xala dedi.

– Bircə tufan qopmayaydı, – Yeva ehtiyat edərək və hər ehtimalla qarşı böyük çimərlik məhrəbasının bir ucunu papaq kimi başına atdı.

– Nədir, sən məhrəba ilə adam kimi davrana bilmirsən? – Qreta xala acıqlı-acıqlı soruşdu, – o, düz inəklərin torpağa atdığı “kökə”lərinin üstü ilə sürünür.

– Beritə bax, – Ester xala təkrar etdi, – gör məhrəbanı əlinin üstündən necə səliqə ilə asıb.

Berit dəsmalını bir az da səliqəli aparmağa çalışaraq özündənrazi halda qımışdı.

Onlar çimdii müddətdə meşənin arxasından böyük bir qara bulud görünməyə başladı. Amma günəş hələ ki işıq saçırdı və elə isti idi ki, güclə nəfəs almaq olurdu. Evə gedən yol dəhşətli dərəcədə darıxdırıcı görünürdü. Çəmənlik yolu indi elə hey yuxarı dırmaşırdı, ona görə yerimək daha da çətinləşmişdi.

– Bu cür çimmək bizim nəyimizə gərək idi? – Ester xala inildədi, – Çiməndən sonra daha da isti oldu, adam özünü əvvəlkindən də yorğun hiss edir.

– Evə çatan kimi özümü bir kölgəliyə verərək uzanıb dincələcəyəm, – Yeva öz xalası qızına dedi.

– Elə mən də, – Berit tövşüyə-tövşüyə cavab verdi.

Bulud isə getdikcə böyüyürdü. İndi o artıq səmanın, demək olar ki, yarısını örtmüşdü.

– Bu gün nahara nəyimiz var, Qreta? – Ester xala darvaza qapısından içəri keçərkən soruşdu.

– Rəvəndli suflədə¹ teftellər², – Qreta xala cavab verdi. O, yaş çimərlik paltarlarını alma ağacları arasından bağlanmış ipin üstünə asıb rəvənd³ yığmaq üçün bostana yollandı.

Beritlə Yeva jasmin kollarının arxasında çəmənliyin üstünə uzandılar. Ora elə kölgəlik və sərin idi ki! Yeva hiss etdi ki, dünya dağılsa belə bu yerdən qalxa bilməyəcək.

Fia-tülkü onunla yanaşı uzanmışdı.

Qreta xala isə rəvənddən sufle bişirməyə hazırlaşdı.

– Bir özünüz fikirləşin də, nə böyük dilxorçuluqdur. Evdə bir çimdik belə kartof kraxmal qalmayıb. Onsuz isə sufleni bişirmək qətiyyəən mümkün deyil. – Qreta xala fikirli halda göy üzündəki buluda baxır və baxışlarını bulud tərəfdən jasmin kolunun arxasındakı qızlara tərəf fırladırdı. O, bir az fikirləşdi, amma bu, o qədər də uzun çəkmədi.

– Yeva! Sən dükana qaçıb-gəlməlisən! – o qışqırdı, – mənə kartof kraxmal lazımdır.

Yeva gözlərini yumdu. O, xalasının sənini çox yaxşı eşidir. Amma ona elə gəlirdi ki, əgər səsini çıxartmadan sakitcə gözlərini yumaraq uzansa, bəlkə də, Qreta xala ümumiyyətlə, onun var olduğunu belə yaddan çıxaracaq. Ya da hansısa başqa bir möcüzə baş verdi. Ya da bəlkə, Qreta xala evi yaxşıcana axtardı və evdən bir yığın kraxmal tapıldı?

– Yeva! Məgər sən eşitmirsən? – Qreta xala yenə də qışqırdı, – qaç mağazadan kraxmal al!

Yeva çətinliklə ayağa qalxdı.

– Oy, yox, xahiş edirəm, bircə bu cür qaşqabağını sallayaraq yox! – Qreta xala onu sancaraq dedi, – İndi mağazaya getmək növbəsi səndədir. Berit cümə axşamı orada olub.

¹ Çalınmış yumurta ağı ilə şəkərdən hazırlanan yüngül pirojna

² Xırda küftəyəoxşar yemək

³ Kökündən dərman hazırlanan ot bitkisi

Hə, bu doğru idi: Berit, həqiqətən də, cümə axşamı mağazada idi. Amma tək yox. Qreta xala onu ora velosipedin üstündə aparmışdı. Berit onun arxasında – yük yerində oturmuşdu. Yeva böyük məmnuniyyətlə razı olardı ki, hər gün mağazaya kraxmal dalınca getsin, tək velosipedin yük yerində getməyə icazə verilsin. Bundan yaxşı nə ola bilərdi ki?

Mağazaya qədər piyada getmək isə dəhşət idi... Həm ora çox uzaq idi, həm də belə bir istidə, bu qədər yorulduqdan sonra ora gedib çıxmaq...

– Amma Qreta, – Ester xala dilləndi, – axı tufan yaxınlaşır...

Yeva qorxmağa başladı. O, belə bir pis havada küçədə tək qalmaq istəmirdi, bu lap dəqiq idi!

– Boş şeydir! Əgər tələssən, tufan başlayana qədər evə qaıyıda bilərsən. – Qreta xala Yevanı evdən bayıra itələyə-itələyə dedi. Amma Yeva ayaqlarını dirəyib getmək istəmirdi.

– Olarmı mən, heç olmasa, Fia-tülkünü özümlə götürürəm? – o soruşdu. – Fia-tülkü mənimlə olanda özümü bir o qədər də tənha hiss etmirəm.

Amma Qreta xala dedi ki, belə olmaz. Mağazaya belə çirkəli oyuncaqla getmək yaxşı deyil.

– Belə murdar kukla ilə getmək olmaz, – Berit jasmin kolunun arxasından eyni fikri təkrar etdi.

Yeva əsəbdən od tutub yandı, hönkürüb ağlamaqdan özünü güclə saxlayırdı. O, hələ də jasmin kolunun arxasında otun üstündə uzanıb qalmış Fia-tülkünü yerdən qaldırırdı. Və onu şüşəbənddə oturtdu ki, birdən yağış başlasa, Fia-tülkü islanmasın.

– Qanını qaraltma. Fia-tülkü, – o pıçıldadı, – anam tezliklə evə qayıdacaq.

Və çıxıb getdi. O qəsəbəarası tozlu küçə ilə yavaş-yavaş addımlayırdı, ayaqlarından, elə bil, daş asılmışdı.

– Mən böyüdüyüm zaman heç vaxt kartof kraxmalı alma yacağam, – Yeva fikirləşirdi.

Səma isə elə qaralmışdı ki... O, özünü elə balaca hiss edirdi ki... Özü də elə qorxmışdı ki...

Bu vaxt birdən-birə yağış başladı! Yeva mağazaya gedən yolu yarılayan yerdə bitmiş şam ağacına yenicə yaxınlaşmışdı

ki, göy gurultusu eşidildi. Oh, bu necə də qorxlu gurultu idi. Yeva qorxu içində qışqırdı. Elə bu zaman yerə lay divar kimi yağış yağmağa başladı. Yağış damları yerdə baraban çalır kimi torpağa cırılırdı, qəsəbənin tozlu-torpaqlı yolu bir göz qırımında böyük bir gölməçəyə çevrildi.

Yeva bu su yığınının arası ilə addımlaya-addımlaya sayıqlamağa başladı. Onun mavi rəngli çit paltarı bədəninə yapışmışdı. Tamam islanmış saçlarından yağış damları süzülürdü. Damlalar gözlərindən də axırdı. Yox, bu, yağış damcısı deyildi, bu, bütöv bir göz yaşlarının axını idi – acı kədər, ümitsizlik, tənhəlik və qorxudan doğan acı göz yaşları...

Onun ətrafında hər şey parlayır və guruldayırdı və hər dəfə şimşək çaxanda o, dəhşətdən hiçqırmağa başlayırdı.

Yeva qaçmağa başladı. Yox, anası “tufan zamanı qaçmaq olmaz” deyəndə haqlı imiş.

Ah, kaş ki anası bu an onunla burada olsaydı! O, Yevanı bağrına basardı və onlar birlikdə haradasa kolların altında gizlənərdilər. Anası öz “günəşini” isindirər, deyərdi ki, heç bir şeydən qorxmaq lazım deyil. Ana! Ah, ana!

Yeva acı-acı hönkürür, amma heç kim onu eşitmirdi.

Qızıcığaz mağazaya yaxınlaşdığı vaxt tufan sakitləşdi. Günəş yenidən parlağa başladı, amma hava əvvəlkindən sərin idi və paltarı islanmış Yeva təpədən dırnağa kimi titrəyirdi.

– Deyirsən ki, yarım kilo kraxmal verim? – piştaxtanın arxasında dayanmış frau Svanberq heyrət içərisində təpədən-dırnağa islanmış balaca qızı süzürdü, – kraxmal istəyirsən, budur, buyur. Amma səni belə bir havada necə bura göndəriblər, zavallı qız?

Demək olar ki, evə aparın bütün yolu Yeva soyuqdan dişləri bir-birinə dəyə-dəyə dayanmadan qaçdı.

Və birdən... onun gözləri xalalarının yaşadığı villanın düz kənarında nə isə tanış bir şeyə sataşdı. Aman allah, bu ki Fia-tülküdür! Büsbütün islanmış və əvvəlkindən də qat-qat çirklənmiş zavallı oyuncaq! Yazıq Fia-Tülkü!

Yeva qışqıra-qışqıra ona tərəf atıldı. Onlar onun qızının başına nə oyun açmışdılar?

Onun sevimli balacasını da eynilə onun kimi belə pis havada evdən bayıra atmışdılar. Yeva Fia-Tülkünü bərk-bərk qucaqladı, bağrına basdı və onun çirkli boynunun ardından öpdü.

– Ağlama, mənim balacam, ağlama, mənim günəşim, ana sənin yanındadır. Qorxma. Axı ana artıq sənin yanındadır.

Qreta xala çardağın altında islanmış stolu və stulları silirdi. İndi onlar Ester xala ilə birlikdə nahar sonrası qəhvə içirdilər. Berit meyvə şirəsi içirdi. O, murdar kuklanı şüşəbənddən necə xəndəyin yanındakı yola tolazladığını xatırlayaraq özündən razı-razı qımışırdı.

Elə bu vaxt bağça yolunda kimsə göründü. Balaca, tərədən dırnağa kimi islanmış, mavi rəngli çit paltarlı kimsə... bu ki Yevadır, gəlir! O, bir əlində kraxmal dolu bağlama tutmuşdu, o biri əlində isə Fia-Tülkünü. Onun dodaqları bərk-bərk bir-birinə sıxılmış, gözləri isə böyümüşdü.

Və “mənim günəşim” neylədi? O, nə isə dəhşətli bir şey etdi ki, bu barədə danışmaq belə adamı heyrətə gətirir. Elə bir görünməmiş iş etdi ki, xalalar ikisi də birdən dəhşət içərisində yerindən dik atıldılar.

Onlar heç vaxt bunu unutmayacaqlar, onlar bunu aradan uzun illər keçdikdən sonra – Yevanın uzunsürən ayrılıqdan, həddindən artıq uzun sürən ayrılıqdan sonra sağalmış anası evə döndükdə belə bunu yada salacaqdılar. Onu boynunun ardından öpən və ona “günəşim mənim” deyən anası...

Budur o, həmin o gözəl “günəşim mənim”. Nə dəhşətli hərəkətdir. Axı belə eləmək olmaz. Doğrudan da çox gözəl “günəşim mənim” imiş...

O, bağ yolu ilə yuxarı qalxdı. Çardaqda açılmış stola yaxınlaşaraq gözlərini xalalarının və Beritin düz gözünün içinə dikib diqqətlə baxdı. Sonra kraxmal dolu bağlamanı məcməyinin içinə elə tolazladı ki, məcməyidəki fincanlar cingildədilər. Və çox sakit, aydın bir səsle dedi:

– Sizə tüpürmək belə istəməzdim!

MİRABEL

İndi mən sizə həyatımda baş vermiş çox maraqlı bir əhvalat haqqında danışacağam. Bu, iki il əvvəl baş verib. O vaxt mənim cəmi altı yaşım var idi. İndi isə səkkizdir.

Mənim adımla Britta Kaysadır. Düzdür, əslində, bunun məsələyə heç bir aidiyyəti yoxdur. Amma istəyirəm ki, adımla tanış olasınız.

Biz – anam, atam və mən balaca bağçası olan kiçik bir evdə yaşayırdıq. Bizim evimiz lap təkcənədir, yaxınlıqda heç kim yaşamır, amma evimizin yanından bir maşın yolu keçir, bu yolun lap qurtaracağına isə – lap-lap uzaqda, şəhər yerləşir.

Mənim atam bağbandır. Hər çərşənbə və şənbə günləri o, şəhərə gedib bazarda tərəvəz və çiçək satır. Satdığı bu şeylərə görə ona pul verirlər. Amma bir o qədər də çox qazancı olmur. Anam deyir ki, heç vaxt pul hər şeyə yetə bilməz. O vaxtlar isə – iki il əvvəl – mən dəhşətli dərəcədə, lap dəhşətli dərəcədə çox istəyirdim ki, mənə gəlincik alsınlar. Hərdən bir – bazar günlərində atam və anamla birlikdə şəhərə gəldirdim. Orada bazanın lap yaxınlığında böyük bir oyuncaq mağazası var. Hər dəfə o mağazanın yaxınlığından keçəndə vitrinin qarşısında ayaq saxlayar, bütün gəlinciklərə baxar və elə istəyirdim ki, onlardan, heç olmasa, birini mənə alaydılar. Axı tərəvəzlərə görə atamın aldığı bütün pulları biz geyim-kecimə, yeməyə, bir də həddindən artıq vacib olan başqa şeylərə xərcləməli idik.

Mən başa düşürdüm ki, gəlincik almaq üçün heç bir ümidim yoxdur, amma yenə də onu arzulamaya bilmirdim.

Hə, indi də başıma gəlmiş həmin o möcüzəli əhvalat haqqında sizə danışacağım o məqama çatıram.

Bir dəfə baharda, iki il əvvəl, atamla anam adətən olduğu kimi, bazara yaz çiçəkləri və tozağacı yarpaqları aparmışdılar, mən isə heç özüm də bilmirəm ki, hansı səbəbdənsə evdə qalmışdım. Amma nə yaxşı ki, elə evdə qalmışdım.

Axşama yaxın, qaranlıq düşməyə başlayanda bağçaya getdim ki, baxım görüm tərənin aşağısından atamla anamı gətirən arabanın səsi eşidilirmi?

Elə gözəl bir axşam idi ki!.. Bütün bağ, bizim evimiz və qəribə şəkildə burula-burula gələn yol – hər şey çox gözəl görünürdü. Havada da qəribə bir şey dolaşırdı; o qədlər qəribə idi ki, hətta bunun nə dərəcədə qəribə olduğunu izah etməkdə belə çətinlik çəkirdim.

Və budur, mən dayanıb aşağı – yola baxdığım zaman eşitdim ki, ağzına qədlər dolu arabanın səsi gəlir və çox sevindim, çünki bunun atamı və anamı gətirən araba olduğunu fikirləşdim. Amma gələn atamla anam deyildi, hansısa qəribə, balaca bir qoca idi. Mən yenə də əvvəlki kimi bağımızda dayanaraq arabanın necə yavaş-yavaş yaxınlaşdığına tamaşa edirdim.

Nəhayət ki, ağlım başıma gəldi və bağçadan qaçaraq darvazaları açdım ki, qoca kişi qozlardan aşağı düşməli olmasın. Çünki yoldakı darvazalar bizim evimizin lap yaxınlığındadır və adətən, o, darvazaları bu yoldan gəlib gedənlər üçün mən açıram. Hətta bəzən buna görə mənə qəpik-quruş da verirlər.

Mən bu qəribə balaca qoca üçün darvazaları açanda, hər halda, azacıq da olsa, qorxurdum – axı evdə tək idim, yaxınlıqda isə başqa heç bir adam yox idi. Özüm də haradan bilirdim ki, bu qoca kişi xeyirxahdır, yoxsa qəddar?

Amma xarici görünüşünə görə o, yaxşı kişiyyə oxşayırdı.

Darvazaları keçdikdən sonra o, atlara dayanmasını əmr edərək, mənə baxıb güldü:

– Əslində, sənə darvazaları açdığına görə pul vermək lazımdır. Amma mənim pulum yoxdur. Əvəzində nə isə başqa bir şey alacaqsan. Əlini ver görüm!

Və bu qəribə qoca kişi ovcumun içinə qızılı bir buğda dənəsi qoydu. O lap əsl qızıl kimi parlayırdı.

Qoca o dəqiqə də qamçısını tərپəttdi və bir neçə saniyədən sonra araba elə yoxa çıxdı ki, onun heç izi-tozu belə qalmadı. Mən isə yolda dayanaraq onun təkərlərinin necə diyirləndiyinə və atının necə qaça-qaça uzaqlaşdığına qulaq asırdım.

Araba gözdən itən kimi evin arxasındakı öz şəxsi bostanıma yollandım və mənə bağışlanmış buğda dənəsini orada əkdim. Sonra mən öz balaca susəpənimin arxasınca getdim və buğda dənəsini əkdiyim torpağı, necə lazımdırsa, suladım.

Mən hər gün bu dənəni sulamağa gedirdim və maraqdan içim-içimi yeyirdi – görəsən, ondan nə bitəcəkdi? Fikirləşirdim ki, ola bilsin bu, qızılgül koludur, ya da başqa bir gözəl şey. Amma heç vaxt ağılıma belə gətirə bilməzdim ki, əslində bu buğdadan nə cücərəcək.

Bir gün səhər, hər zaman olduğu kimi, öz buğda dənəni sulamağa gələndə gördüm ki, torpaqdan nə isə balaca, lap balaca qırmızı bir şeyin parçası görünür. Hər gün bu balaca qırmızı şey böyüyür, böyüyürdü və nəhayət, bunun nə olduğunu artıq görmək olurdu.

Tapın görək, bu, nə idi?

Bu, qıpqırmızı gəlincik şlyapası idi. Gəlincik papağı isə gəlinciyin başına geyindirilmişdi.

Bəli, bu, mənim bostanımda yetişməkdə olan kukla idi. Amma bu, qəribə deyildimi?

Özünüz tapın, mən bu kuklaya su tökürdümmü?

Hə, mən onu səhər də, günorta da, axşam da sulayırdım, hətta atamla anam mənə deyirdi:

– Əziz balam, niyə sən bu qədər su tökürsən? Qırmızı turpa bu qədər su tökmək lazım deyil. Atamla anam heç vaxt mənim bostanıma tərəf getməzdilər, çünki o, bir az kənardadır.

Bir gün səhər isə açıq-aydın göründü ki, artıq gəlinciyimin başı yetişibdir. Gəlincik gözlərini yumub-açan gəlinciklərdən idi, amma hələ ki, onun gözləri açılmamışdı. Mən heç vaxt Belə gözəl bir gəlincik görməmişdim: şlyapasının altından onun açıq rəngli buruq-buruq saçları, incə yanaqları və çəhrayı ağzi görünürdü.

Gəlincik yavaş-yavaş böyüyürdü. Onun şlyapasının materialından çox gözəl qırmızı bir paltar da var idi. Gəlincik düz dizlərinə qədər böyüdükdən sonra mən atamla anama dedim ki, qoy onlar gəlib mənim bostanımda nə yetişdiyinə özləri tamaşa etsinlər.

Atamla anam mənim bostanımda turpla ispanaq bitdiyinə əmin olsalar da, hər halda, baxmağa gəldilər. Mən hələ həyatımda heç kimi atamla anamın gəlinciyi görərkən təəccübləndiyi kimi təəccüblənən görməmişdim.

Onlar uzun müddət susdular və sadəcə, gözlərini böyük-böyük açaraq gəlinciyimə tamaşa etdilər.

Nəhayət, atam dilləndi:

– Mən heç vaxt belə bir şey görməmişəm.

Anam isə soruşdu:

– Bütün bunlar necə oldu ki?

– Belə oldu da... Torpağa gəlincik toxumu əkdim... – mən cavab verdim.

Sonra atam dedi ki, o da belə toxumdan düz bir kilo əldə etmək istərdi, çünki belə olsaydı, bazarda nə qədər gəlincik sata bilərdi. Bununla da o, turp satmaqla qazandığı puldan dəfələrlə artıq pul qazana bilərdi.

Anamla atamın işi-gücü elə bütün günü gəlib baxmaq və təəccüblənmək oldu. Adamın ağına belə gəlməz, amma bir bazar günü səhər mən öz bostanıma gəldiyim vaxt gördüm ki, gəlinciyim tamam böyüyüb. Onun ayaqlarında gözəl ağappaq corablar və bapbalaca ağappaq ayaqqabılar var idi.

Mən onun gözəlliyinə yaxşı-yaxşı tamaşa etmək üçün otların üstündə oturdum.

Bax elə bu vaxt o, gözlərini açdı və düz mənim üzümə baxdı. Onun məsmavi gözləri var idi, eynilə mənim düşündüyüm kimi. Heç vaxt belə gözəl gəlincik görməmişdim, özümü saxlaya bilmədim və onu yavaşca sığalladım. Elə bu vaxt o, düz kökü olan yerdən qırıldı – onun ayaqlarının altından kökü çıxırdı – və mən başa düşdüm ki, artıq onu götürə bilərəm.

Elə belə də elədim və o dəqiqə də gəlinciyimi atamla anama göstərmək üçün götürüldüm.

Sonra onu öz otağıma apardım.

Bütün günü gəlinciyimlə oynadım və elə xoşbəxt idim ki, demək olar, heç bir şey yemədim.

Onun adını Marqareta qoydum. Axşam düşəndə isə gəlinciyim üçün tikiş maşınının qapağında yataq saldım və dedim:

– Gecən xeyrə qalsın, Marqareta!

Və bilirsiniz o zaman nə baş verdi? Gəlincik ağzını açdı və dedi:

– Mənim adım Marqareta deyil. Bu, sənin ağlına haradan gəldi? Mənim adım Mirabeldir.

Siz bir işə baxın: o, danışa bilirmiş. O dayanmadan hey çərənləyirdi, mən isə elə hey rətlənmişdim ki, bir kəlmə belə deyə bilmirdim.

Gəlincik dedi ki, ona əsl çarpayı və gecəköynəyi lazımdır; o bir də dedi ki, onun çox xoşuna gəlirəm və istəyir ki, onun anası olum.

– Amma mənə sıyıq yedirtmək ağlının ucundan belə keçməsin, – o dedi, – çünki mən belə şey yemirəm.

Hiss etdim ki, baş verən hadisələr haqqında əməlli-başlı düşünməliyəm. Mən öz çarpayım qalxdım və orada sakitcə uzandım. Mirabelin isə cıqqırı da çıxmırdı. Amma elə bu vaxt mən başa düşdüm ki, o niyə susurmuş – o, komodun üstünə dırmaşmağa çalışmış və bu işin öhdəsindən gəlmiş.

Komodun üstünə çıxdıqdan sonra oradanca öz çarpayısına – mən tikiş maşınının qapağını nəzərdə tuturam – tullandı. O, bu işi dəfələrlə elədi, sonra isə gözəl bir gülüşlə gülərək dedi:

– Bilirsən, maraqlı məşğuliyyət imiş...

Bir qədər gözlədikdən sonra Mirabel mənim çarpayımə yaxınlaşdı, başını yana əyib dedi:

– Olarmı sənin yanında uzanım, axı indi mənim anamsan?

Mən onu qaldırdım, öz çarpayımə qoydum və o, yenə də danışmağa başladı. Ona qulaq asmaq elə əyləncəli idi ki... Mən öz gəlinciyimə görə elə sevinirdim ki, heç bütün həyatım boyu bu qədər sevinməmişdim.

Sonra nəhayət ki, o, səsinə kəsdi. Bir neçə dəfə əsnəyərək – bu zaman o, necə də sevimli görünürdü – qollarımdaca büzüşüb yuxuya getdi. O, elə beləcə də bütün gecəni mənim qollarımda yatdı, mən isə uzun müddət yuxuya gedə bilmədim və qaranlıqda onun necə nəfəs aldığına qulaq asdım.

Səhər yuxudan ayılıanda gördüm ki, Mirabel artıq çarpayımın yanındakı tumbanın üstünə dırmaşmış. Orada su dolu stə-

kan var idi. Mirabel stəkandakı suyu sıçratmağa başladı, qəh-qəhə çəkdi, sonra yenə tikiş maşınının qapağına tullandı. Elə bu vaxt məni yuxudan qaldırmaq üçün otağa anam girdi, Mirabel isə tikiş maşınının qapağındakı yerində uzanaraq özünü elə apardı ki, guya adi gəlincikdir.

Budur, artıq iki ildir ki, mənim Mirabelim var. Düşünmürəm yer üzündə elə bir qız tapılsın ki, onun da belə bir qəribə gəlinciyi olsun. Düzdür, o, həddindən artıq dəcəldir, bu xasiyyətini onun əlindən ala bilməzsən, amma mən yenə də onu çox istəyirəm. Məndən başqa heç kimin onun ən adi insan kimi danışa, gülə, yemək yeyə bildiyindən xəbəri yoxdur.

Atamla anam yanımda olanda o, gözlərini bərəldir və canlı olduğu bir damcı da olsun hiss edilmir. Amma biz tək olan-da, oy, oy, oy, necə də çox əylənirik!

O, fəsəlini çox sevir. Mənim oyuncaq tavam var, hər gün onun üçün fəsəli bişirirəm. Bir dəfə hətta o, mənim barmağımı da dişləmişdi – aydın məsələdir ki, zarafatla.

Atam onun üçün çarpayı düzəldib, daha ona tikiş maşınının qapağında yatmaq lazım gəlmir. Anam onun üçün adyal və döşəkağı tikib. Mən isə öz gəlinciyimə gözəl bir gecəköynəyi, çoxlu-çoxlu müxtəlif önlüklər və ev paltarları tikmişəm. Mirabel istənilən bir təzə paltar görəndə o qədər sevinir ki... Mən bütün günü onunla oynayıram, ancaq atama bağçada yır-yığış etməyə kömək etdiyim günləri çıxmaq şərtilə.

Hər dəfə yoldan araba səsi eşitdikdə isə yel kimi qaçıram, baxım görüm həmin o qəribə balaca qoca deyil ki gələn. Mən bu gözəl gəlinciyə görə ona elə təşəkkür etmək istəyirəm ki... Amma o, eləcə də gəlib çıxmadı.

Mənim gəlinciyimi görmək istəyirsiniz? Mənim gözəl, yarasıqlı Mirabelimi?

Mənim evimə qonaq gəlin, onda görərsiniz. Sadəcə balaca, bizim evimizə doğru uzanan ensiz yolla gəlmək lazımdır. Sizə söz verirəm ki, Mirabel qucağımda darvazanın yanındaca gözləyəcəyəm.

DONALD BİSSET (Böyük Britaniya)
(1910–1995)

YADDAN ÇIXMIŞ DOĞUM GÜNÜ

Biri var idi, biri yox idi, yer üzündə böyükdən də böyük bir fil var idi. O, öz fil arvadı və Yalmar adında balaca fil oğlu ilə birlikdə Uipsneyd zooparkında yaşayırdı.

Ata fil çox böyük idi. Ana fil də böyük idi. Hətta uşaq olmasına baxmayaraq Yalmarla belə heç kim balaca deyə bilməzdi. Axı fillər heç vaxt çox balaca olmurlar.

Günlərin bir günü ana fillə bala fil ata filin başı üstə dayanmışını gördülər.

– Sənə nə olub? – ana fil soruşdu.

– Nəsə bir şey xatırlamağa çalışıram, – ata fil cavab verdi.

– Nəyi xatırlamağa çalışırsan ki?

– Əgər bilsəydim, – ata fil dedi, – o zaman çalışmazdım ki...

Elə deyil, əzizim?

– Yalmar, – ana fil oğluna dedi, – qaç, tez ol, atanın nə itir-diyini tapmağa çalış.

Beləliklə, Yalmar üz tutdu qaçmağa... Yolla bir müddət qaçdıqdan sonra bambuq meşəliyinin yaxınlığındakı hündür təpəyə qalxdı və həm dincəlmək, həm də göyüdə buludların necə qaçdı-tutdu oynadıqlarına tamaşa etmək üçün yerdə oturdu.

Birdən ona elə gəldi ki, kim isə ağlayır. Səs haradansa lap yaxınlıqdan gəlirdi, amma Yalmar nə qədər ətrafına göz gəzdirsə də, heç kimi görə bilmirdi. Nəhayət ki, o, səsin haradan gəldiyini aydınlaşdırmaq üçün elə-belə – havaya üzünü tutub dedi:

– Ağlama, niyə ağlayırsan? İstəyirsən, mən sənə kömək edim?

Bu sözlər ağzından çıxar-çımaz ağlamaq səsi kəsildi.

– Sən kimsən? – Yalmar soruşdu.

– Yaddan çıxmış doğum günü, özüm də ona görə ağlayıram ki, kimin olduğumu bilmirəm.

– Ay-ay-ay! – Yalmar təəssüflə dilləndi, – Sən bir bədbəxtliyə bax! Bəs sənın ad günü üçün bişirilmiş tortun var?

– Əlbəttə! Tortsuz da ad günü olar? Bax, onun üstündə altı şam var, deməli, bu gün kiminsə altı yaşı tamam olur.

“Altı yaşının tamam olması nə yaxşı şeydir! – Yalmar fikirləşdi, – Çox yaxşıdır! Demək olar ki, yeddi yaş qədər yaxşıdır. Heç beş yaş da pis deyil, elə dörd yaş da. Səkkiz olanda... Səkkiz olanda isə artıq sən qismən böyük hesab edilə bilərsən. Amma hər halda, hamısından daha yaxşısı altı yaşın olmasıdır”.

– Mən çox təəssüf edirəm, çox təəssüf edirəm, – o, üzünü havaya, daha doğrusu, yaddan çıxmış doğum gününə tutub dedi, – Amma sənə heç cür kömək edə bilməyəcəyəm. Mən, sadəcə, bilmirəm ki, kim öz doğum gününü yaddan çıxara bilər?

Və Yalmar sözünü bitirər-bitirməz evə getməyə tələsdi. Anası evdə onu gözləyirdi. Amma qayıdanda gördü ki, artıq ata fil başı üstə dayanmayıb, stol arxasında əyləşib, özü də iştahla nahar edir. Oğlunu görən kimi gülümsədi.

– Xatırladım! – ata fil dedi, – mən elə belə də bilirdim ki, bu ya dünən, ya bu gün, ya da sabahdır. Elə belə də bilirdim.

– Nədir bu gün olan? – Yalmar soruşdu.

– Bu gün sənın doğum günündür! – otağa girən ana fil dedi, – bu gün sənın altı yaşın tamam olur.

Yalmar həyəcanlandı və tələm-tələsik bambuq meşəlyinin yaxınlığındakı alçaq tərəyə tərəf götürüldü.

– Qulaqa as! Eeeey! – o qışqırdı, – Sən demə, sən mənim doğum günümümsən. Bu gün mənim altı yaşım tamam olur!

– Ura! – unudulmuş doğum günü sevinə-sevinə qışqırdı, – Ura! Ura! Ura!

Axşam Yalmar çay süfrəsində üstündə altı şam olan bayram tortu gördü. O, xortumunu irəli uzadıb sevinə-sevinə bütün şamları bir andaca söndürdü.

– Bax bu əladır, – Yalmar ürəyində fikirləşdi, – altı yaşın tamam olması çox yaxşıdır!

ANNİ ŞMİDT (Hollandiya)

(1911–1995)

ADINI İTİRMİŞ QIZCIĞAZ

Hər bazar günü Tom atası ilə birlikdə kilsəyə gedərkən hündür bir divarın yanından keçərdilər. Divarda o qədər də böyük olmayan bir qapı var idi.

Bir gün Tom atasından soruşdu:

– Bu qapının arxasında nə var, ata?

– Axı... mənim balam, – atası ona cavab verdi, – divarda heç bir qapı yoxdur! Sən nədən danışırsan?

Amma Tom bu qapını açıq-aydın görürdü.

Bir dəfə də elə oldu ki, kilsə gözətçisi ilə başı söhbətə qarışdı. Vaxt o, atasının əlini buraxdı və qapıdan sivişərək içəri keçdi.

O, uzun, qaranlıq dəhlizlə uzun-uzadı əllərini havada oynada-oynada irəlilədi. Nəhayət ki, əli ilə növbəti qapıya çatdığını hiss etdi. Onu itələyərək açdı və hansısa bir otağın astanasında dayandığını gördü.

Stolun arxasında bir qız əyləşmişdi. Onunla üz bəüz isə ayağını-ayağının üstünə aşırmış böyük bir dovşan oturmuşdu və uzun müstükdə siqaret çəkirdi.

Onlar şahmat oynayırdılar.

– Sabahınız xeyir, – Tom içəridəkilərlə salamlaşdı.

– Sabahınız xeyir, – Dovşan başını tərپətdi, sonra da, – stulu götür, əyləş, – dedi.

Tom stulu gətirib oturdu və gözücu qıza baxdı. Onun inanılmaz dərəcədə kədərli gözləri var idi. Tom soruşdu:

– Sənin adın nədir?

Amma cavab vermək əvəzinə qız ağlamağa başladı. Sonra hıç-qıra-hıçqıra stolun arxasından qalxdı və əlləri ilə üzünü qapadı.

– Vicdansız! – dovşan hirsli-hirsli Tomun üstünə bağırdı, – axı niyə sən bu barədə soruşurdun?

– Mən... axı mən... mən bilmirdim ki, o, ağlamağa başlayacaq, – Tom özünü itirdi, – mən, sadəcə, onun adının nə olduğunu bilmək istəyirdim, vəssalam.

– Bu lap qaş düzəltdiyin yerdə göz çıxartmağa döndü də... – dovşan başını yellədi, sonra da pıçılıyla dedi, – bilirsən, o, adını itirib. Ona görə də neçə müddətdir ki, burada qalmalı, lap uzun əsrlər keçsə də, bu otaqda oturub şahmat oynamaladır. Biz ona nə zaman zəng gələcəyini gözləyirik.

Sonra sözünə ara verən dovşan əlindəki müştüklə künce qoyulmuş telefon aparatını göstərdi.

– Bəs ona kim zəng etməlidir ki? – Tom soruşdu.

– İş orasındadır ki, biz bunu da bilmirik, – dovşan çarəsiz halda əllərini yana açdı, – sadəcə, ümid edirik ki, bir gün telefon zəng çalacaq və kimsə bizə onun adını söyləyəcək. Əgər bu baş verərsə, o zaman o, düşdüyü vəziyyədən xilas ola bilər. Yoxsa... yox...

– Mən ona kömək etmək istərdim, – Tom dili dolaşa-dolaşa danışdı, – Bəlkə, mən...

– Sən artıq onu ağlamaq həddinə çatdırmısan, – dovşan hirsle çəmkirdi, – o artıq otuz beş saatdır ki, dayanmadan ağlayır! Vicdansız! Yox ol buradan!

Tom özünü günahkar hiss etdiyindən susdu və otağı tərək etdi. Uzun dəhlizdən adlayaraq geri qayıtdı, qapını açdı, sonra da gün işığına bürünmüş küçəyə çıxdı.

Atası hələ də kilsə qarovulçusu ilə söhbət edirdi, o heç Tomun əlini buraxdığıнын fərfinə belə varmamışdı. Ata söhbəti başa vurduqdan sonra onlar birlikdə kilsəyə yollandılar.

Ağlayan qız heç cür Tomun beynindən çıxmırdı ki, çıxmırdı.

“Əlbəttə, ora bir də getməyə mənim cəsərim çatmaz, – o fikirləşdi, – amma bu qızın adını tapmağa çalışmalıyam. O zaman ona zəng edə bilərəm. Telefonla adının nə olduğunu özünə söyləyəm. Bəs... Görəsən, onun adını mən haradan, kimdən öyrənə bilərəm ki? Bəlkə... bu qızın adı Marityedir, bəlkə

Hertruda, ya da – Ramona... uf... axı... mən bunu haradan öyrənə bilərəm?”

Tom fikirli halda evlərinin arxasındakı bağçaya getdi və orada sarmaşan qızılgül kolu gördü – həddindən artıq gözəl qızılgüllər idi. Kolun yaxınlığında yerə üstündə yazı olan bir lövhə çalmışdılar: “Karmelita”.

Bu, qırmızı qızılgülün adı idi.

“Bəlkə, onun adı Karmelitadır? – Tomun ağına belə bir fikir gəlirdi, – axı o da bu qızılgül kimi gözəldir. Mən zəng edib telefonda onu Karmelita çağıracağam”.

Tom tələm-tələsik evə qayıtdı, dəhlizə – telefonun qoyulduğu yerə getdi. Elə bu vaxt gördü ki, orada – asılqanın yanındakı kətildə qızın evində gördüyü həmin o dovşan əyləşib.

O, yenə də ayağını-ayağının üstünə aşıraraq oturmuşdu və rahat-rahat müştükdəki siqaretini tüstülədirirdi.

Dovşan tənbel-tənbel Toma baxdı və dilləndi:

– Nömrə yeddi sıfır...

– Oy, – Tom çəşmiş halda pıçıldadı və sıfırları yığdı. Amma üçüncü sıfırı yığmağa imkan tapmamışdı ki, dovşan ağzından tüstü halqaları buraxa-buraxa fısıldadı və fikirli-fikirli dedi:

– Amma onun adı Karmelita deyil.

– Oy! – Tom əvvəlcə təəccübləndi, sonra yenə də köksünü ötürdü və dəstəyi yerinə qoydu.

O, başını aşağı salıb ağır-ağır ah çəkdi.

– Bəs onun adı nədir axı? – hündürdən soruşdu. Amma geri çevrildiyi vaxt artıq dovşan oturduğu yerdə yox idi.

Oğlan məyus halda evdən çıxdı və şəhəri dolaşmağa yollandı.

Küçənin birindən o birinə keçir, ikincisi ilə üçüncüsünü qovuşdururdu... Və elə beləcə gedir, gedirdi, ta ki ayaqları onu kilsənin yanına gətirib çıxarana kimi.

Kilsənin arxasında, demək olar ki, yarıbaxımsız bir məzarlıq var idi. Sarmaşıqlar, sanki, başlarını itirərək hara sarmaşmaq lazım gəldiyini unutmuş, başqa bir şey tapmadıqlarından xaçlara və başdaşlarına dolaşmışdılar.

Tom fikirli halda köhnə məzarlar arasında dolaşırdı və birdən

gözü üzərində yazı yazılmış balaca daşa sataşdı: “Yudif, 11 yaş”.

“Bəlkə, onun adı Yudifdir, – Tom fikirləşdi, – o da kilsə məzarlığında sarmaşıqlar qədər kədərli”.

Ağlına gələn fikirdən ümidlənən Tom zəng etmək üçün evə getmək lazım gəldiyini düşündü və o üzə aşmaq üçün çəpərə dırmaşmaq istədi. Elə bu vaxt məzar daşlarının birinin üstündə oturmuş dovşanı gördü. O, ayağını-ayağının üstünə aşıraraq Toma baxırdı.

– Onun adı Yudif deyil, – Dovşan qaşqabağını sallayaraq dedi.

Tom beynində qadın adlarını bir-bir sadalamağa başladı: Amanda, Rozelinda, Yanneke, Marcolin, Lizbet, Ester, Qodelive, Mintye...

...Ay pəncərəyə işıq salırdı, Tom artıq çarpayıda da rahat uzana bilmirdi. Yuxusu tamam qaçmışdı. O, aşağı – qonaq otağına düşdü. Otaq qaranlıq idi, amma elə bil, təsadüfən ay anasının ağacdan düzəldilmiş yazı stolunun üstünə işıq saldı. Toma elə gəldi ki, stolun arxasından uzun dovşan qulaqları görünür.

Amma yox, yanılbmış.

Tom siyirtmələrdən birini dartdı və oradan anasının qeyd dəftərçəsini çıxardı.

Bu, köhnədən də köhnə qeyd dəftərçəsi idi. Tom xüsusi bir maraqla hiss etmədən dəftərçəni vərəqləməyə başladı. Orada yazılmışdı: “Saat 11.30-da Paster kofe içməyə gələcək”. Bir səhifə sonra isə qeyd edilmişdi: “Bağbana iki qulden¹ verilməlidir”.

Onun anası bu dəftərçəyə hər cür mənasız şeyləri qeyd etmişdi – əlbəttə ki, yaddan çıxarmamaq üçün. Amma bütün bunlar uzun illər əvvəl olmuşdu.

Tom kitabçanı yerinə qoymaq istəyirdi ki, gözləri tələm-tələsik yazılmış bir sətirə sataşdı. Onu çox çətinliklə oxuya bildi: “Tom və Tintyeni patoka² dalınca göndərmək...”

¹ Hollandiyada gümüş pul

² Tam şəkərlənməmiş nişastadan ibarət qəliz maddə

Və Tom qəfildən hər şeyi xatırladı. O, hələ balaca ikən qonşu qızı Tintye ilə birlikdə mağazaya getməli idi. Yadına düşdü ki, onlar birlikdə dalanla addımlayırdılar. Sonra bakaleya malları¹ mağazasına birlikdə girdikləri, orada – piştaxtanın arxasında büzüşmüş bir qarının olduğu da yadına düşdü. Amma yaddaşında sonra baş verənlərin qarşısına, elə bil ki, tutqun bir pərdə çəkilməmişdi.

O daha heç bir şey xatırlaya bilmədi, amma yenə də tapıntısına sevinə-sevinə dəhlizdəki telefona tərəf atıldı. İşığı yandırmadan – arxasınca düşərək addım-addım onu təqib edən ay işığı ona bəs edirdi – yeddi dəfə sıfır rəqəmini yığdı.

– Alo, – o, dəstəkdən səsini eşitdiyi qıza sakit səsə dedi, – bu sənsən, Tintye?

– Mənəm, Tom, – ahəngdar bir səs ona cavab verdi.

– Olarmı sənın yanına gəlım? – Tom soruşdu.

– Mən artıq buradayam, – dəstəkdən gələn səs cavab verdi, – arxaya bax.

Tom geri çevrildi və kətilin üstündə – keçən dəfə dovşanın oturduğu yerdə adını itirmiş qızın əyləşdiyini gördü. Onun adı Tintye idi. O gülümsədi və Tomu öpdü.

– Çox sağ ol, – o dedi, – sən bakaleya mağazasındakı o qarını xatırlayırsan? Sən demə, o cadugər imiş; məni bağlı qapı arxasında saxlayırdı, özü də adımı oğurlamışdı. İndi isə sən adımı özümə qaytardın.

Onlar əl-ələ tutaraq küçəyə çıxdılar. Ayın rəngi solğunlaşmışdı, şərqdə isə səma yavaş-yavaş qızarmağa başlayırdı. Günəş çıxır, insanlar evlərdən bayıra axışırdılar.

– Bu ki həmin qızıdır, – onlar heyrətlə deyirdilər, – neçə illər əvvəl itmiş həmin o qız. Sənın adın nədir, ay qız?

– Tintye, – o, gülə-gülə hamıya cavab verirdi.

Onlar əl-ələ tutub kilsəyə tərəf getdilər; köhnə, hündür divarlar boyunca birlikdə addımladılar.

Divarda yenə də qapı gördülər, onun qarşısında isə bir dovşan dayanmışdı.

¹ Yeyinti məhsulları

Uşaqları görər-görməz o, ağzından siqareti çıxartdı, mehribanlıqla onlara baxıb əlini yellədi və qapının arxasında yox oldu.

Tom onun dalınca getmək istədi, amma Tintye onun qolundan yapışaraq qoymadı.

– Bunu eləmə, Tom, axı orada heç bir qapı yoxdur.

Və o, tamamilə haqlı idi. Divarda heç bir qapı yox idi.

CANNİ RODARİ (İtaliya)

(1920–1980)

DONDURMADAN SARAY TİKMİŞ NAĞILBAZ

Bir dəfə Bolonyada – özü də baş meydanın düz ortasında dondurmadan bir ev tikdilər. Bütün uşaqlar, hətta ən ucqar yerlərdən gələnlər belə həmin evdən, heç olmasa, bircə damcı olsun yalaya bilmək üçün meydana axışdılar.

Evin dam örtüyü marmaladlı idi, daş borulardan isə tüstü yerinə burum-burum çalınmış qaymaq axırdı, sobaları da şəkərlənmiş meyvələrdən düzəldilmişdi. Yerdə qalan hər şey dondurmadan idi – qapılar dondurmadan, divarlar dondurmadan, hətta mebel belə dondurmadan hazırlanmışdı.

Təsəvvür edin ki, balaca bir oğlun yemək stoluna yapışib qalmışdı. O, stolun bütün ayaqlarını elə cidd-cəhdlə yalayır ki, axırda stol davam gətirə bilmədi, bütün qab-qasıqı ilə birlikdə çökdü və düz bu oğlanın başına aşdı. Hə, axı qab-qasıq da şokoladlı dondurmadan düzəldilmişdi – özü də necə şokolad! Ən əla növ şokolad!

Gözəl günlərin birində səhər qarovulçusu dondurma evin bir pəncərəsinin əriməyə başladığının fərqinə vardı. Bu pəncərəyə çiyələkli dondurmadan hazırlanmış şüşə salmışdılar və indi o, lap çəhrayı bulaq kimi axmağa başlamışdı.

– Tez olun! – qarovulçu qışqırdı, – Lap tez olun!

Hamı tələm-tələsik əriməkdə olan evi yalamağa girişdi – tək bu dadlı-ləzzətli tikilinin bir damcısı belə hədəyə getməsin.

– Kreslo! – camaatın arasından keçib getməyə heyi çatmayan bir qarı yazıq-yazıq yalvarırdı, – bu zavallı qarı üçün, heç

olmasa, bir dənə kreslo verin! Oh, axı kim onu mənim üçün bura gətirib çıxara bilər? Kreslo! Özü də... İmkan olsa... Əlbəttə ki, imkan olsa, qoltuqlu olsun!

Elə bu vaxt alicənab bir yanğınsöndürən evə tərəf cumdu və qarıya dondurmadan düzəldilmiş, kremlə, püstələrlə bəzədilmiş bir kreslo tapıb gətirdi.

Siz o zavallı qarının necə sevindiyini görəydiniz! O, elə sevinə-sevinə də vaxt itirmədən, dərhal dondurmaya girişdi, özü də elə birinci kreslonun bayaqdan bəri bərk-bərk arzuladığı qoltuqlarından başladı!

Bayram elə bayramdır! Bu qədər dondurma yeyəndən sonra heç kimin qarnı da ağrımadı – hər halda, həkimlər belə olacağını əvvəlcədən söyləmişdilər. Elə o vaxtdan bəri bir adət-ənənə qalıbdır: uşaqlar ikinci pors dondurma alması üçün valideynlərinin yaxasından əl çəkməyəndə, ata-analar köks ötürərək belə deyirlər:

– Hə, əlbəttə! Bəlkə, sənə Bolonyadakı kimi dondurmadan bir ev də alağ?

RİÇARD BAX (ABŞ)
(1936)

CONATAN LİVİNQSTON ADLI QAĞAYI

*Haşiyə: hər birimizin içində yaşayan
və qondarma olmayan Conatan
Livingston adlı qağayıya*

Səhər açıldı və yeni doğmuş günəşin qızılı şəfəqləri sakit dənizin güclə sezilən dalğalarının üzərində oynamağa başladı. Sahildən bir mil aralıda balıqçı gəmisindən yem taxılmış balıqçı toru dənizə atıldı; o dəqiqə də, elə bil, bu xəbər səhər yeməyini gözləyən Dəstəyə çatdırıldı; minlərlə qağayı ya hiylə, ya da güclə yemək qırıntısı əldə etmək üçün gəmiyə doğru uçuşmağa başladı. Daha bir yorucu gün öz qanuni yaşamına başlamışdı.

Conatan Livingston adlı qağayı isə hamıdan – balıqçı gəmisindən də, sahiləndən də uzaqda, tam tənhalıq içərisində öz məşq uçuşlarını tamamlamaqda idi.

Yüz fut göyün dərinliklərinə doğru şığıyan Conatan pərdəli ayaqlarını aşağı endirdi, dimdiyini qaldırdı, qövs kimi əydiyi qanadlarını irəli uzatdı və ağrıya qalib gəlməyə çalışaraq bir müddət onları eyni vəziyyətdə saxlamağa çalışdı. İrəli uzadılmış qanadlar sürəti aşağı salırdı. O, elə asta sürətlə uçmağa başladı ki, sanki, külək lap qulaqlarının dibində pıçıldamaqla məşğul idi; aşağıda okean hərəkətsiz görünürdü.

Conatan gözlərini qıydı; elə bil, bütün cismi tək bir arzuya çevrilmişdi... o, nəfəsini içinə çəkdi və qanadlarının büküşünü azacıq... lap azacıq... bir düymlük¹ artırdı. O dəqiqə qanadlar pırtlaşdı və o, sürətini tamam itirib yığıldı.

¹ İyirmi üç millimetrə bərabər ölçü vahidi

Siz bilirsiniz ki, qağayılar uçuş zamanı fikirləşmir, heç vaxt da dayanmırlar. Havada qanad saxlamaq qağayı üçün rüsvayçılıq deməkdir. Amma utanmadan qanadlarını yenidən bükən, onlara yenidən güc verən Conatan Livingston daha ağır-ağır, daha yavaş-yavaş uçmaq istədi və...yenə də müvəffəqiyyətsizlik... Axı o, adi quşlardan deyildi.

Qağayılının əksəriyyəti uçuş haqqında ən vacib olan şeyi bilməlidirlər: sahildən yemə qədər və geri necə uçmaq olar. Onlar bundan başqa nə isə öyrənməyə heç cəhd də göstərmirlər. Onların əksəriyyəti üçün əsas məsələ yeməkdir, daha uçuşun özü yox. Conatan Livingston isə həyatda hər şeydən daha çox uçağı sevirdi.

O, çox yaxşı başa düşürdü ki, belə bir həvəs quşlarda ona qarşı hörmət hissi oyatmır. Hətta valideynləri də narahat olmağa başlamışdılar ki, niyə Conatan günlərlə vaxtını təklildə keçirir, təkrar-təkrar suyun üzünə yavaş-yavaş enməyə çalışır.

Conatan bunları çox yaxşı başa düşürdü. Amma onun başa düşmədiyi bəzi şeylər var idi. Məsələn, o başa düşmürdü ki, qanadlarının yarıcırpma hündürlüyündən aşağıda uçanda necə olur ki, havada daha uzun müddət, həm də heç bir çətinlik çəkmədən qala bilir?

Onun asta-asta suya enişi, ayaqları suya dəyəndə eşidilən “şarr” ilti ilə bitmirdi, əksinə, suyun üzündə uzun, köpüklü bir zolaq yaranırdı. Conatanın ayaqlarının bərk-bərk sıxıldığı bədəni dənizin üst qatına toxunanda bu köpük daha da artırdı.

Ayaqlarını özünə sıxıb sahilə enişə başladığı, sonra isə addımları ilə buraxdığı izi ölçdüğü zaman valideynləri, sözün əsl mənasında, narahatlıq keçirməyə başlayırdılar.

– Nə üçün, Con, nə üçün? – anası soruşurdu, – Nə üçün sən özünü bizim kimi apara bilmirsən? Nə üçün su üstündə uçuşu qutan və albatrosların öhdəsinə buraxmırsan? Axı bu, onların işidir... Nə üçün sən heç nə yemirsən? Oğul, sən bir tükün, bir də sümüyün qalıb.

– Qoy olsun, ana, qoy mənim bircə sümüyümlə lələyim qalsın. Amma istəyirəm bilim ki, havada nəyi edə bilirəm, nəyi yox. Mən, sadəcə, bilmək istəyirəm. Başa düşürsən?

– Bir qulaq as, Conatan, – atası səsində heç bir qəzəb olmadan dilləndi, – qış lap burnumuzun ucundadır. Balıqtutan gəmilər getdikcə buralarda daha az-az peyda olacaqlar, indi suyun üst qatlarında üzən balıqlar isə bir azdan dərinliklərə enəcəklər. Uçuş, əlbəttə ki, yaxşı şeydir, amma bircə uçuşların sayəsində qarnını doyuzdura bilməzsən axı... Unutma ki, sən qarnını doyurmaq xatirinə uçursan.

Conatan itaətkarlıqla başını tərpətdi. Bir neçə gün o da hamı kimi rəftar etməyə çalışdı, özü də var qüvvəsi ilə çalışdı: bərk-dən qışqırdı, qohumları ilə pırsələrin¹ və balıqtutan gəmilərin yaxınlığında dalaşdı, balıq və çörək qırıntılarının arxasınca suya baş vurub üzdü.

Amma nə qədər çalışsa da onda, demək olar ki, heç nə alınmırdı. “Bu nə axmaqlıqdır belə, – o fikirləşdi və çətinliklə tapdığı ançousu² qətiyyətli bir hərəkətlə arxasınca qaçan qoca qağayıya doğru tolazladı. – Mən bütün zamanımı uçağrı öyrənməyə sərf edə bilərdim. Hələ o qədər çox şey öyrənməliyəm ki...”

Və... Budur, Conatan yenə də dənizdə tək-tənahıdır – ac, sevincli, hər şeylə maraqlanan...

O, uçuşun sürətini tədqiq edirdi, bir həftə ərzində etdiyi məşqlərin sayəsində sürət haqqında yer üzündəki ən sürətli qağayıdan daha çox şey öyrənə bilmişdi. O, dənizin üstündə min fut hündürlüyə qalxaraq pik nöqtəsinə çatır, sonra qanadlarını var qüvvəsi ilə yelləyərək özünü aşağı buraxırdı; elə dəfələrlə bu hərəkəti etdikdən sonra başa düşdü ki, nə üçün qağayılar yemin üstünə şığıdıqları zaman qanadlarını yığırlar.

...Cəmi altı saniyədən sonra o artıq saatda yetmiş mil sürətlə uçurdu, bu isə elə bir sürət idi ki, uçuş zamanı qanadlarını çalmaq istəyəydi, onlar öz möhkəmliyini itirə bilərdilər.

Məşq etdikcə bir-birinin ardınca eyni şey baş verirdi. O, nə qədər çalışırdısa, nə qədər güc verirdisə, yenə də yüksək sürət əldə etdiyində idarəetməni itirirdi.

¹ Körpü

² Siyənəyə oxşar xırda balıq

Min fut hündürlüyə qalxma! İrəliyə doğru qüvvətli bir sıçrayış, pik səviyyəsində keçid, qanadların gərgin çırpılması və aşağı doğru şaquli eniş. Sonra da hər dəfə yuxarı qanad çaldığı vaxt sol qanadının birdən-birə donub-qalması...

Conatan sərt bir hərəkətlə sol tərəfə əyilir, müvazinətini bərpa etmək üçün sağ qanadını çalmağa ara verir və alovun içərində çırpınmış kimi, sağ çiyini üstündə ştopor¹ vururdu.

Nə qədər çalışırdı-çalışsın, yuxarı şığıdığı vaxt qanad çalmaq alınmırdı ki, alınmırdı. O dönə-dönə cəhd göstərirdi, hər dəfəsində də sürət saatda yetmiş mili adlayan kimi idarə edə bilmədiyi pırtlanmış qanadlarından istifadə etməli olur və daş kimi suya düşürdü.

Məsələ ondadır ki... – nəhayət, son lələyinə kimi islanmış Conatan bunu başa düşə bildi – məsələ ondadır ki, yüksək sürət zamanı açılmış qanadları eyni vəziyyətdə saxlamaq lazımdır; sürət saatda əlli mil olana qədər qanadları çalmaq, sonra isə onları eyni səviyyədə saxlamaq.

O, iki min fut hündürlüyə qalxdı və bir daha cəhd elədi: pik həddinə çataraq dimdiyini aşağı doğru uzatdı, qanadlarını geniş- geniş açdı, saatda əlli mil sürəti yığıqda isə onları yelətməyi dayandırdı. Bu, həddindən artıq böyük gərginlik tələb edirdi... amma qoy olsun. Əsas odur ki, o öz istəyinə nail oldu.

Düz on saniyə kölgənin belə hiss edə bilməyəcəyi sürətlə – saatda doxsan min uça bildi. Conatan qağayılının sürətli uçuşu sahəsində dünya rekordu vurmuşdu.

Amma o, öz qələbəsinə uzun müddət sevinə bilmədi. Elə ki “nizə uçuşu” halından çıxmağa çalışaraq qanadlarının vəziyyətini yüngülcə dəyişdi, yenə də amansız axının çənginə düşdü; axın onu saatda doxsan mil sürətlə apararaq, az qala, dinamit barıtı kimi parçalayacaqdı.

Dənizin üstündə – bura o qədər də yüksək deyildi – Conatan özünü tarazlaya bilmədi və daş kimi suya çırpıldı.

Özünə gələndə artıq gecə düşmüşdü; o, ayın işıq saldığı okeanın səthində asta-asta üzürdü. Didik-didik olmuş qanadla-

¹ Vintvari xətt üzrə sürətlə başaşağı enməkdən ibarət təyyarəçilik üsulu

rı qarqara ləkələrlə örtülmüşdü, amma bu, onu çox da incitmirdi. Yaşadığı uğursuzluq onun çiyinlərinə daha ağır yük olmuşdu, ürəyini daha bərk ağrıdırdı.

Ürəyində qarmaqarışq bir istək yarandı: kaş bu ağırlıq hiss olunmadan onu suyun dibinə aparaydı... O vaxt hər şey bitmiş olacaqdı.

Conatan yavaş-yavaş özünü boşaldıb suya dalmağa başlamışdı ki, haradansa öz içinin dərinliklərindən tanıya bilmədiyi boğuc bir səs eşitdi: “Mənim başqa yolum yoxdur. Mən qağayıyam. Mən ancaq bacara bildiyim şeylərin öhdəsindən gəlirəm. Əgər uçuş haqqında çox şey bilmək üçün dünyaya gəlmiş olsaydım, çiyinlərimin üstündə baş yox, hesablama məşını olardı. Mən sürətli uçuş üçün dünyaya gəlmiş olsaydım, şahininki kimi qısa qanadlarım olardı və mən balıq yox, siçan yeyərdim. Atam haqlıdır. Bu ağılsızlığa son qoymalıyam. Evə, öz Dəstəmin yanına qayıtmalı, zavallı, zəif qağayı olmağım ilə barışmalıyam”.

Sonra səs susdu və Conatan da düşdüyü vəziyyətlə barışdı: “Gecə – qağayının yeri sahildir və bu gündən sonra, – o qərara gəldi, – başqalarından heç nə ilə fərqlənən deyiləm. Hamımız üçün belə daha yaxşı olacaq”.

O, yorğun halda tutqun sudan bədənini ayırıb özünü itələdi və sahilə doğru uçdu; o sevinirdi – nə yaxşı ki, az güc sərf edərək aşağılarda uçağı öyrənməyə macal tapıb.

“Amma yox, – o, uça-uça fikirləşdi, – mən artıq həyatımdan da, öyrənə bildiyim hər şeydən də imtina etdim. İndi artıq bütün qağayılar kimi adi qağayıyam və onlar necə uçurlarsa, mən də elə uçaçağam”.

O, əzab çəkə-çəkə çətinliklə olsa da, yüz fut hündürlüyə qalxdı və evə tələsdiyindən cidd-cəhdlə qanadlarını çalmağa başladı.

Conatan Dəstənin yaşadığı kimi yaşamaq qərarını verdiyi üçün bir az yüngüllük hiss edirdi. Onu idrak arabasına bağlayan zəncirlər qırılmışdı: mübarizə də olmayacaqdı, məğlubiyyət də.

Doğrudan, fikirləşməyə son qoymaq, qaranlıq içindən sahildəki işıqlara doğru uçmaq necə də xoş idi.

– Qaranlıq! – birdən-birə həyəcan dolu boğuc səss eşidildi,
– Qağayılar heç vaxt qaranlıqda uçmurlar!

Amma Conatan daha bu səsi eşitmək istəmirdi: “Necə də xoşdur, – o, yenə də fikirləşirdi, – ay da, suyun üzərində oynayan və gecənin qaranlığında siqnal işıqları kimi görünən ay işığı da, dəniz də nə qədər sakit və rahatdır”.

– Aşağı en! Qağayılar heç vaxt qaranlıqda uçmurlar! Əgər sən qaranlıqda uçmaq üçün doğulsaydın, o zaman gərək bayquş gözləri kimi gözlərin olaydı. Çiyinlərinin üstündə də baş əvəzinə hesablayıcı maşın olmalıydı! Şahinin qısa qanadları kimi qanadların olmalıydı.

Orada – gecənin qaranlığında, yüz fut hündürlükdə Conatan Livingston gözlərini qıydı. İçindəki ağrının, verdiyi qərarın heç izi-tozu belə qalmamışdı.

– Qısa qanadlar! Şahinin qısa qanadları! Məsələnin cavabı bax bunda imiş! Necə də axmağam. Mənə lazım olan yeganə şey qısa, lap balaca qanadlar imiş!.. Mənə lazım olan yeganə şey bütün qanadlarımı yığmaq, uçuş vaxtı ancaq onların uclarını hərəkət etdirməkdir. Qısa qanadlar!”

O, tutqun dəniz suları üzərində iki min fut hündürlüyə qalxdı, uğursuzluq və ölüm haqqında bir an belə düşünmədən qanadlarının geniş hissəsini bədəninə bərk-bərk sıxdı, yalnız xəncər kimi ensiz uclarını küləyə tutdu – lələk lələyə doğru – və düz yuxarıya, pik həddinə daxil oldu.

Külək qulaqbatırıcı səslə onun başının üstündə viyıldayırdı. Saatda yetmiş mil, doxsan mil, yüz iyirmi mil, daha bərkdən! Daha bərkdən! İndi saatda yüz qırx mil sürətlə uçurdu, amma yetmiş mil sürətlə uçduğu vaxtlarda olduğu kimi heç bir gərginlik hiss etmirdi; qanadlarının uclarının güclə seziləcək hərəkəti pik səviyyəsindən çıxmağına kifayət edirdi. O, dalğaların üstü ilə ay işığında bomboz görünən top mərmisi kimi süzməyə başladı.

Conatan gözlərini küləkdən qorumaq üçün qıydı, içini sevinc hissi bürüdü: “Saatda yüz qırx mil! İdarəetməni itirmədən! Əgər mən iki min fut hündürlükdən yox, beş min fut hündürlükdən şığımağa başlasam, maraqlıdır, görəsən, hansı sürətlə...”

Xeyrinə deyilmiş fikirlər yaddan çıxmış, elə bil, çox güclü, şiddətli bir külək onları sovurulub aparmışdı. O, bir neçə dəqiqə əvvəl özünə verdiyi sözü pozduğuna görə vicdan əzabı hiss etmirdi. Bu cür vədlər, adətən, qismətinə adi həyat düşən qağayaların əl-qolunu bağlayır. Bilik əldə etməyə can atan və artıq bir dəfə kamilliyə yetə bilmiş qağayılar üçünsə onların heç bir əhəmiyyəti yoxdur.

Sübh açılarda Conatan etdiyi məşqi bir daha təkrarladı. Beş min fut hündürlükdən balıq ovlayan gəmilər dənizin mavi səthində talaşa kimi, səhər yeməyinə başı qarışmış Dəstə isə rəqs edən toz dənəciklərindən ibarət yüngül bulud kimi görünürdü.

O, yenə də enerji dolu idi, sevincindən yüngülcə titrəyirdi və qorxusuna qalib gələ bildiyi üçün qürurlu idi. Çox fikirləşmədən qanadlarını bədəninə sıxdı, uclarını – balaca küncləri isə küləyə doğru tutaraq dənizə tərəf atıldı. Dörd min fut uçaraq ən son sürət həddinə çatdı, külək səslərdən ibarət titrəyən qalın divara çevrildi – bu, onun daha sürətlə hərəkət etməsinə imkan vermirdi.

İndi də saatda iki yüz on dörd mil sürətlə şaquli istiqamətdə aşağı uçurdu. Çox yaxşı başa düşürdü ki, belə bir sürətlə uçduğu vaxt əgər qanadları açılsa, bədəni milyonlarla hissəyə parçalanacaq... Amma sürət – gücdür, sürət – sevincdir, sürət – açıq-aşkar gözəllikdir.

Min fut hündürlükdə o, “şığımə vəziyyəti”ndən çıxmağa başladı. Qanadlarının uclarını “çığırən” külək əzmiş, eybəcər hala salmışdı, gəmi və qağayı dəstəsi isə yana əylərək fantastik sürətlə böyüyür, onun yolunu kəsməyə hazırlanırdılar.

O dayana bilmirdi, ən əsası isə belə bir sürətlə uçduğu vaxt necə dönməli olduğunu da bilmirdi.

Toqquşma – həmin an ölüm demək idi.

Conatan gözlərini yumdu...

Bu, həmin o səhər idi ki, Conatan Livingqston artıq günəşin doğduğu vaxta kimi məşq edərək gözləri yumulu vəziyyətdə saatda iki yüz on dörd mil sürət həddinə çata bilmişdi; sonra da küləyin qulaqbatırıcı viyılısı altında səhər yeməyinə başı qarışmış dəstənin düz mərkəzinə düşmüşdü. Amma Bəxt bu dəfə onun üzünə güldü və heç kim həlak olmadı.

Məşqlər yenə də davam edirdi. Conatan dimdiyini göyə qaldırdığı vaxt, hələ də yüz altmış mil sürətlə uça bilirdi. O, sürətini saatda iyirmi milə endirməyə müyəssər olduqda və qanadlarını açıdıqda gəmi ondan arxada – dörd yüz mil aralıda idi və dənizin üzərində nöqtə kimi görünürdü.

Conatan başa düşürdü ki, bu qələbədir! Son sürət həddidir! Saatda iki yüz on dörd mil qağayı üçün, həqiqətən də, böyük uğur idi! Dəstənin tarixində bu, unudulmaz, təkraredilməz bir an, Conatanın həyatında isə yeni eranın başlanğıcı demək idi.

O, yenə də öz tənha məşqlərini davam etdirir, qanadlarını yığır və səkkiz min fut hündürlükdən aşağı sığıyordu; sonra tezliklə “çevrilmələr” etməyi də öyrəndi.

O başa düşdü ki, yüksək sürətli uçuş zamanı qanadın ucundakı lələklərin vəziyyətini bir düymün kiçik hissəsi¹ qədər dəyişmək bəs edir ki, geniş və yüngül bir “çevrilmə” alınsın. Bundan başqa, bir də onu öyrəndi ki, bu cür sürətli uçuş vaxtı, heç olmasa, ikicə lələyinin vəziyyətini dəyişsə, bədəni lap silah gülləsi kimi havada fırlanmağa başlayacaq və...

Conatan yer üzündə ilk qağayı idi ki, yüksək məharətli pilotun yerinə yetirə biləcəyi fiqurları havada təkrar edə bilirdi.

...Həmin gün o, başqa qağayılarla çənə döyməyə vaxt sərf etmək istəmədi; günəş çoxdan qürub etməkdə idi, o isə elə hey uçuş, uçuşdu.

Havada mayallaq vurmağı, “ağır çəllək”, “çevrilmiş ştopor”, “tərs immelman”², vıraj³ kimi çətin fiqurların da öhdəsindən gəlirdi.

Conatan sahilə – Dəstənin yanına uçub qayıdanda artıq gecə idi. Onun başı hərlənirdi, çox yorulmuşdu. Amma aşağı enərkən böyük sevinc içində mayallaq vurdu, sonra da eniş etməyə yaxın sürətlə bir “çəllək” də “yaratdı”.

“Onlar mənim bu bacarıqlarım haqqında eşitdikdə, – Conatan etdiyi sıçrayış haqqında fikirləşdi, – sevincdən ağıllarını itirəcəklər. Bundan sonra həyatları daha mənalı olacaq. Sahillə

¹ 44 milliqrama bərabər qədim rus çəki ölçüsü

² Yüksək pilotaj fiquru

³ Gəminin, avtomobilin və ya təyyarənin yan verərək dönməsi

balıqtutan gəmilər arasında avara-avara var-gəl etməkdənsə, bilsinlər ki, nə üçün yaşayırlar! Biz cəhalətə son qoyacağıq. Bundan sonra kamillik və ustalıq mərtəbəsinə qalxmış varlıqlar olacağıq. Biz azad olacağıq. Biz uçmağı öyrənəcəyik!”

Gələcək gözünün qarşısında son hüdudlarına qədər mənalı, dopdolu görünür və o qədər cəlbedici şeylər vəd edirdi ki...

Aşağı endiyi zaman bütün qağayılar bir yerə yığılmışdılar, çünki bir azdan Şura başlayacaqdı. Özü də deyəsən, onlar artıq çoxdan bir yerə toplaşmışdılar. Əslində isə Dəstə gözləyirdi.

– Conatan Livingston! İrəli çıx!

Başçının sözləri çox təmtəraqlı səsləndi. İrəli çıxmaq üçün kiminsə dəvət edilməsi ya böyük bir rüsvayçılıq, ya da ehtiram əlaməti idi.

Ehtiram halayı – adətən, minnətdarlıq üçün edilirdi; qağayılar məhz bu yolla öz başçılarına minnətdarlıq bildirməyə çalışırdılar.

“Hə, əlbəttə ki, – o fikirləşdi, – səhər-səhər, mən sıçrayışı edəndə Dəstə səhər yeməyində idi, yəqin ki, onlar gördülər! Amma mənə heç bir rütbə lazım deyil. Başçı olmaq istəmirəm. Sadəcə, öyrəndiklərimi onlarla bölüşmək, qarşımızda hansı genişliklər açıldığını hamıya göstərmək istəyirəm”.

O, irəli doğru bir addım atdı.

– Conatan Livingston! – başçı dedi, – irəliyə çıx. Sən öz həm-qəbilələrin arasında özünü biabır etmişən.

Onu elə bil ki, taxta ilə vurdular. Dizləri zəiflədi, lələkləri sallandı, qulaqları cingildədi. Rüsvay halayı? Ola bilməz! Sıçrayış! Onlar başa düşməyiblər! Onlar səhv edirlər. Onlar yanılıblar.

– ...öz yelbeynliyin və məsuliyyətsizliyin ilə – təntənəli çıxış davam edirdi, – Qağayı Ailəsinin şərəfini və adət-ənənələrini tapdalamağın ilə...

Rüsvayçılıq halayı Dəstədən qovulmaq demək idi; Bu, o demək idi ki, onu Uzaq Qayalıqlarda tənha yaşamağa məhkum edirdilər.

– ... elə bir gün gələcək ki, Conatan Livingston, məsuliyyətsizliyin sənin qarnını doyura bilməyəcək. Bizə həyatın mənasını dərk etmək bacarığı verilməyib, çünki o əlçatmazdır; bizə

yalnız bir şey məlumdur: bu dünyaya ona görə atılmışıq ki, yeyək və gücümüz çatdığı zamana qədər də sağ qalaq.

Qağayılar heç vaxt Dəstə Şurasının başçısının sözlərinə etiraz etmirdilər, amma Conatanın səsi araya çökmüş sükutu pozdu:

– Məsuliyyətsizlik? Qardaşlar! – o qışqırdı, – həyatın dəyə-rini, onun yüksək mənasını kəşf edən və bunu heç zaman yad-dan çıxarmayan qağayıdan daha çox kim məsuliyyətli ola bilər axı? Min ildir ki, balıq başı axtarışında çabalayıyıq, amma indi nə üçün yaşadığımız artıq aydındır: yenini tapmaq, kəşf etmək, azad olmaq üçün! Mənə imkan verin, icazə verin sizə nə öyrən-diyimi göstərim...

Dəstə, sanki, yerindəcə donub-qalmışdı.

– Sən daha bizim qardaşımız deyilsən, – qağayılar xorla söz-ləri uzada-uzada oxudular, hamısı birlikdə vüqarlı bir görkəm alıb, qulaqlarını tutdular və arxalarını ona çevirdilər.

Conatan öz günlərinin qalanını tənhalıqda keçirdi, amma o, Uzaq Qayalıqlardan bir çox mil uzaqlara uça bildi. Onu incidən tənhalığı yox, qağayıların uçuşun sevincinə inanmaq istəmə-mələri, gözlərini açmaq istəməmələri və görmək istəməmələ-ri idi.

O, hər gün nə isə yeni bir şey öyrənirdi. Məsələn, o öyrən-di ki, bədəninə sürüşkən bir forma verməklə sürətli şığımaya keçə bilər və okeanda on fut dərinlikdə üzən dadlı balıqları tuta bilər; onun daha balıqtutan gəmilərə və boyat çörəyə ehtiyacı yox idi. Conatan havada yatmağı, gecələr, külək sahil tərəfdən əsdikdə qaranlıqda səmtini itirməməyi öyrəndi və artıq gün çıxandan qürub edənə qədər yüzlərlə mil qət etməyi bacarırdı. Eyni soyuqqanlıqla qatı dəniz dumanında uça, onu yaraq təmiz, göz qamaşdıracaq dərəcədə parlaq səmaya çıxa bilirdi... Halbuki başqa qağayılar həmin vaxt torpağa qısılaq dünyada duman və yağışdan başqa da nəyinsə ola biləcəyini ağıllarına belə gətirmirdilər.

O, güclü küləklə birlikdə materikin dərinliklərinə doğru uçmağı və nahara dadlı həşəratlar ovlamağı da öyrənmişdi.

Bir zamanlar Dəstə ilə bölüşəcəyinə ümid etdiyi sevinclərə

artıq təklikdə sevinirdi; uçmağı öyrənmişdi və bunun əvəzinə verdiyi qurbanlara görə təəssüflənirdi də.

Conatan qağayıların ömrünün niyə bu qədər qısa olduğunu başa düşmüşdü: onu üzüntü, qorxu və qəzəb məhv edir. Amma o, sıxıntı, qorxu və qəzəbi yaddan çıxarmışdı, ona görə də uzun və xoşbəxt bir ömür sürürdü.

Bir dəfə Conatan həddindən artıq sevdiyi səmada sakit və tənha süzürdü. Elə bu vaxt onlar uçub gəldilər.

Qanadlarının lap yaxınlığında peyda olan, ulduz kimi parlayan və gecənin zülmətini yumşaq oxşayıcı nurla yaran iki ağ qağayı...

Amma onların ustalıkları gəlişlərindən daha təəccüblü idi: bu qağayılar öz qanadları ilə onunkular arasında bir düymlük məsafə saxlayaraq uçurdular, həm də bir kəlmə belə söyləmədən.

Conatan onları hələ indiyədək heç bir qağayının keçə bilmədiyini imtahanından keçirdi. O, qanadlarının vəziyyətini elə bir formada dəyişdi ki, uçuşun sürəti kəskin şəkildə azaldı: əgər saatda bir mil də beləcə azaltsaydılar, yerə çırpılmaları qaçılmaz olacaqdı.

Amma hər iki quş aradakı məsafəni azaltmadan onunla birlikdə yavaş-yavaş sürəti azaltdılar: onlar asta uçmağı bacarırdılar!

Conatan qanadlarını yığdı, yanını üstə əyildi və saatda yüz doxsan mil sürətlə aşağı şığıdı. Quşlar da səfi pozmadan onunla birlikdə şığımağa başladılar.

Nəhayət, o, elə eyni sürətlə uzun, şaquli “çəllək” cızdı.

Yadelli qağayılar gülümsədilər və “çəlləyi” onunla birlikdə təkrarladılar.

Bunu görəndə Conatan horizontal uçuşa keçdi, bir müddət tərpənməz uçdu, sonra isə soruşdu:

– Çox gözəl... İndi deyin görək, siz kimsiniz?

– Biz sənə Dəstəndənlik, Conatan, biz sənə qardaşlarınıq, – onlar çox sakit və əminliklə danışdılar. – Gəlmişik ki, sənə yuxarıya çağırmaq, evə aparaq.

– Mənim evim yoxdur, dəstəm yoxdur. Mən sürgün edilmişəm. Biz indi Böyük Küləklər dağının zirvəsinə uçaçağıq.

Mən öz taqətsiz bədənimə daha bir neçə yüz fut hündürlüyə qaldıra bilərəm, amma ondan da hündürə qalxmaq mənə görə deyil.

– Sən daha hündürə qalxa bilərsən, Conatan, çünki buna öyrəşibsən. Sən bir məktəbi bitirmisən, indi isə başqa birinə başlamaq vaxtıdır.

Bu sözlər hər zaman onun qulaqlarında səslənmişdi. O həmişə nə vaxtsa bu sözləri eşidəcəyimi bilirdi, ona görə də hər şeyi başa düşdü – o dəqiqə başa düşdü. Onlar haqlı idilər. O daha hündürlükdə uça bilirdi və onun evə qayıtmaq vaxtı idi.

Conatan səmaya – çox şeylər öyrəndiyi bu gözəl, gümüşü ölkəyə uzun-uzadı nəzər saldı.

– Mən hazırım, – o, nəhayət ki, dilləndi.

Beləcə Conatan Livinqston iki ulduz kimi parlayan qağayı ilə birlikdə yüksəkliklərə qalxdı və səmanın məchul qaranlığında yoxa çıxdı.

II hissə

“Deməli, səma belə imiş”, – o fikirləşdi və gülümsəməkdən özünü saxlaya bilmədi. Əslində, səmada peyda olan kimi onun necəliyi barədə fikirləşməyə başlamaq hörmətsizlik idi.

O, Yerlə vidalaşmış iki parlaq qağayı ilə qanad-qanada buludlardan da hündürə qalxmışdı; məhz bu vaxt fikir verdi ki, onun bədəni də yavaş-yavaş işıldamağa başlayır. Düzdür, bu bədən yenə də onun qızılı gözlərinin arxasında yaşayan əvvəlki cavan Conatana aid idi, amma görünüşcə xeyli dəyişmişdi.

Bu, əvvəlki kimi qağayı bədəni idi, amma Conatan heç vaxt belə yaxşı uçmamışdı.

“Necə də qəribədir, – o fikirləşdi, – mən iki dəfə az güc sərf edirəm, amma iki dəfə daha sürətlə uçuram; həm də bunu Yer üzündə yaşadığım ən gözəl günlərdə olduğundan iki dəfə artıq etmək qüdrətimdəyəm”.

Onun ağ lələkləri parlayır, işıq saçır, qanadları isə cilalanmış gümüşü lövhəciklər kimi qüsursuz bir hamarlığa

bürünmüşdü. O, heyranlıqla öz qanadlarına göz qoymağa və əzələlərinin gücünü onlara ötürməyə başladı.

Conatan saatda iki yüz əlli mil sürəti əldə etdikdən sonra başa düşdü ki, horizontal uçuşda maksimal sürət həddinə yaxınlaşır. İki yüz yetmiş üç mil sürətə çatdıqda isə başa düşdü ki, bundan daha sürətli uçmaq gücündə deyil və bir qədər həvəsdən düşdü. Anladı ki, yeni bədəninin imkanları da məhduddur. Düzdür, o, əvvəlki rekord göstəricini əhəmiyyətli dərəcədə keçə bilmişdi, amma hüddud, hər halda, mövcud idi və onu adlayıb keçmək üçün böyük səylər lazım gələcəkdi.

“Göylərdə, – o fikirləşirdi, – heç bir hüddud olmamalıdır”.

Buludlar aralanıb yol verdilər, onun müşayiətçiləri isə qışqırdılar:

– Uğurlu enişlər, Conatan! – və tərtəmiz havada gözdən itdilər.

O, dənizin üstü ilə girintili-çıxıntılı dağları olan sahilə doğru uçurdu. Beş-altı qağayı qayalıqlarda məşq edərək uçuş qaydalarını öyrənirdilər. Uzaqda, şimal tərəfdə – düz üfüqdə daha bir neçə qağayının uçduğu görünürdü. Yeni uzaqlıqlar, yeni fikirlər, yeni suallar...

“Niyə qağayı bu qədər azdır? Səmada qağayılardan dəstələri... dəstələri olmalı idi. Həm də niyə birdən-birə belə yoruldum axı? Səmada qağayılar, elə bil, heç vaxt yorulmur və heç vaxt yatmırlar”.

Conatan bunu haradan eşitmişdi? Onun yerüstü həyatının vəqiləri getdikcə uzanır, uzanırdı. O, torpaqda çox şey öyrənmişdi, bu düzdür, amma öyrəndiklərinin təfərrüatlarını çətinliklə xatırlayırdı: deyəsən, qağayılar yemək üstündə dalaşırdılar və o da sürgün edilmişdi.

Sahilə yaxınlaşdığı vaxt bir düjün qağayı onu qarşılamaq üçün uçub gəldi, amma heç biri bircə kəlmə olsun belə söyləmədi. O, sadəcə, hiss etdi ki, bu qağayılar onunla görüşmələrinə şaddırlar və o, burada öz evindədir.

Conatan fikirləşdi ki, bu gün yaman uzun oldu, hətta o dərəcədə uzun oldu ki, günün nə zaman çıxdığını belə yaddan çıxarmağa imkan tapıb.

O, yerə enmək üçün dövrə vurdu, qanaqlarını çaldı, bir düym hündürlükdə havada donub-çaldı və yumşaq bir enişlə qumun üstünə düşdü. O biri qağayılar da endilər, amma onların enməsi üçün yüngülcə lələklərini tərpətmələri bəs etdi. Onlar öz ağappaq qanaqlarını açıb küləkdə bir az yırğalandılar və lələklərinin vəziyyətini dəyişərək pəncələri torpağa toxunduğu həmin andaca tərpənməz qala bildilər.

Bu, çox gözəl manevr idi, amma onu təkrarlamaq üçün Conatan həddindən artıq yorulmuşdu. O, hələ də bircə kəlmə belə danışmamışdı... O, sahilə dayanaraq ayaq üstündəcə yuxuya getdi.

Conatan elə ilk günlərdəncə başa düşdü ki, uçuş haqqında burada əvvəlki həyatında öyrəndiklərindən heç də az şey öyrənməyəcək. Amma fərq, hər halda, var idi.

Əsas fərq isə onda idi ki, burada eynifikirli qağayılar yaşayırdılar. Onlardan hər biri uçuşun sirlərinə vəqif olmağı, mükəmməl uçuş qabiliyyətini öz həyatının əsas işi hesab edirdi; çünki uçuş həyatda onların hər şeydən daha çox sevdikləri şey idi.

Onlar çox qəribə quşlar idilər, özü də istisnasız olaraq hamısı... Hər gün saatlarla havada hərəkət etməyin texnikasını öyrənir, uçuşun yeni üsullarını sınaqdan keçirirdilər.

Elə bil, Conatan uçub gəldiyi dünyanı da, uçuş sevincindən bixəbər olan və qanaqlarından yalnız yemək əldə etmək üçün istifadə edən Dəstənin yaşadığı yeri də yaddan çıxarmışdı. Amma əvvəlki qardaşları hərdən, özü də qəfildən yadına düşürdü.

O, bir dəfə səhər tezdən müəllimi ilə birlikdə havaya qalxdıqdan və yığılmış qanaqlarla bir neçə “sürətli çəllək” vurduqdan sonra sahilə dincəlirdi. Birdən-birə doğma yerləri xatırladı.

– Sullivan, bəs yerdə qalanlar haradadır? – o, demək olar ki, bu sualı ürəyində verdi, çünki burada yaşayan və heç vaxt qışqırışmayan, söyüşməyən qağayılardan o qədər də çətin olmayan telepatiya üsullarını öyrənmişdi. – Nə üçün bu qədlər azıq? Bilirsən, mənim uçub gəldiyim yerlərdə...

– ...minlərlə qağayı yaşayırdı... Bilirəm, – Sullivan başını tərpətdi, – Mənim, Conatan, ağılıma yalnız bir cavab variantı gəlir.

Sənin kimi quşlar – nadir istisnadır. Bizim əksəriyyətimiz çox ləng irəliləyirik. Bir dünyadan o biri – demək olar ki, oxşar dünyaya adlayırıq və elə o dəqiqədə də haradan gəldiyimizi yaddan çıxarıq; hara aparıldığımızın bizim üçün əhəmiyyəti yoxdur; bizim üçün yalnız bu dəqiqədə nə baş verdiyi əhəmiyyətlidir. Təsəvvür edirsən, biz neçə həyat yaşamalıyıq ki, beynimizdə həyatın Dəstədə yemək, mübarizə və hakimiyyətlə bitmədiyi haqda dumanlı bir fərziyyə peyda olsun? Min həyat, Con, on min həyat! Sonra isə daha yüz həyat... ta ki elə bir gün gəlir ki, “Kamillik” adlanan bir şeyin mövcud olduğunu başa düşməyə başlayırıq... Sonra isə daha bir yüz il də lazım olur ki, həyatın mənasının kamilliyə çatmaqda və bu barədə başqalarına danışmaqda olduğuna əmin olaq. Təbii ki, eyni qanun burada da qüvvədədir: biz növbəti dünyanı bu dünyada öyrəndiklərimizlə razılığa gələrək seçirik. Əgər heç nə öyrənməmişiksə, növbəti dünya eynilə yaşadığımız dünya kimi olacaq və biz yenə də əvvəlki əngəlləri elə əvvəlki kimi pəncələrimizdə qurğuşun ağırlığını daşıya-dasıya adlamalı olacağıq.

Sonra o, qanadlarını açaraq üzüküləyə dayandı.

– Amma sən, Con, o qədər çox şey və o qədər sürətlə öyrənə bildin ki, – o, sözünə davam etdi, – bura gəlib çıxmaq üçün sənə minlərlə həyat yaşamaq lazım gəlmədi.

Sonra onlar yenə də göy üzünə qalxdılar, məşq yenidən başladı. İkilikdə “çəllək vurmaq” çətindir, çünki Conatan həm pəncələri üzüyuxarı vəziyyətdə uça-uça dövriyyənin yerdə qalan hissəsini yerinə yetirmək üçün qanadlarını necə açmalı olduğunu götür-qoy etməli, həm də bu zaman müəllimi ilə hərəkətinin qüsursuz uzlaşmasını təmin etməli idi.

– Bir dəfə də yoxlayaq, – Sullivan yenə də təkrar etdi, – bir daha təkrar edək, – Və nəhayət! Yaxşı!

Sonra onlar “çölə mayallaqurma”-nı məşq etməyə başladılar...

Bir axşam – gecə uçuşuna getməmiş qağayaların hamısı birlikdə qumun üstündə dayanmışdılar; onlar düşüncüdürlər. Conatan cəsarətə gələrək Başçıya yaxınlaşdı – hamının dediyinə görə, o, yaxınlarda bu dünya ilə vidalaşmağa hazırlaşdı.

– Çianq... – o, bir az həyəcanlanaraq sözə başladı.

Qoca qağayı şəfqət dolu baxışlarla ona baxdı:

– Nədir, oğlum?

Qocaman qağayı illərlə nəinki zəifləməmişdi, əksinə, daha güclü olmuşdu; o, Dəstədəki bütün qağayılardan daha sürətli uçurdu və elə üsulları kamil şəkildə bilirdi ki, başqaları bunları hələ yeni-yeni mənimsəməyə başlamışdılar.

– Çianq, bu dünya... bura heç də göylər deyil, düzdür?

Ay işığında Qocaman qağayının gülümsədiyi göründü.

– Conatan, sən yenə də öyrənirsən.

– Hə. Bəs bizi nə gözləyir? Biz hara gedirik? Məgər “göylər” deyilən bir yer yoxdur?

– Yox, Conatan, belə bir yer yoxdur. “Göylər” nə yerdir, nə də zaman. “Göylər” – kamilliyin əldə olunmasıdır. – o susdu, – Sən, deyərsən, həddindən artıq sürətlə uçursan?

– Mən... mən sürəti çox sevirəm, – Conatan dedi. O həm mat qalmışdı, həm də qürurlu idi, çünki uçuşu Qocaman qağayının diqqətini çəkmişdi.

– Sən son sürət həddinə yaxınlaşdığın vaxt, Conatan, göylərə də yaxınlaşmış olacaqsan. Bu, o demək deyil ki, saatda min mil uçmalısan, ya da milyon mil, yaxud da işıq sürəti ilə uçmağı öyrənməlisən. Çünki hər bir rəqəm hüddud deməkdir, kamillik isə hüddud tanımır. Oğlum, kamil bir sürət həddinə çatmaq – Orada olmaq deməkdir.

Sonra Çainq bircə kəlmə belə əlavə etmədən yoxa çıxdı, elə o dəqiqədə də suyun qırağında – əvvəl durduğu yerdən əlli metr aralıda peyda oldu. Sonra yenə də yoxa çıxdı və saniyənin mində biri qədər də vaxt keçmədi ki, təkrar Conatanın yanında dayanmışdı.

– Bu, sadəcə zarafatdır, – o dedi.

Conatan heyrətdən özünə gələ bilmirdi. Çianqdan göylər haqda nə solruşacağını belə yaddan çıxarmışdı.

– Sən bunu necə elədin? Belə uçduğun vaxt sən nə hiss edirsən? Hansı məsafəni qət edə bilirsən?

– İstənilən bir məsafəni istənilən zaman ərzində qət etmək olar... Sadəcə, bunu istəmək lazımdır, – Qocaman Qağayı dil-

ləndi, – mən düşüncəmin gedə bildiyi hər yerdə və hər tərəfdə olmuşam, – o, dənizin səthinə baxırdı, – qərribədir: səyahətlər xətrinə kamillikdən imtina edən qağayılar heç yerə uçub getmirlər – o cür astagəlliklə hara gedə bilərlər axı? Kamillik naminə səyahətlərdən imtina edənələr isə meteorlar kimi bütün kainatı dolaşırlar. Yadında saxla, Conatan, “göylər hansısa müəyyən bir yer və zaman deyil, çünki nə yer, nə də zaman heç bir mənə daşımır. Göylər – bu....

– Sən mənə də belə uçmağı öyrədə bilərsən?

Conatan daha bir məchul şeyin üzərində qələbə hissini dadını qabaqcadan hiss etməyə başladığından əsim-əsim əsirdi.

– Əlbəttə, əgər öyrənmək istəyirsənsə.

– İstəyirəm. Nə vaxt başlaya bilərik?

– Əgər etiraz etmirsənsə, elə indi başlamaq olar.

– Mən sənə kimi uçmağı öyrənmək istəyirəm, – Conatan dedi və onun gözlərində çox qərribə bir qığılcım alışıb-yandı.

– Sən söylə, mən nə etməliyəm?!

Çianq gənc dostunu diqqətlə süzərək asta-asta danışırdı:

– Fikir sürəti ilə uçmaq üçün, ya da başqa sözlə desək, istədiyini yerə gedib çıxmaq üçün, – bu məqamda o nəfəsini dərdi, – hər şeydən əvvəl artıq uçub gəldiyini dərk etməlisən.

Çianqin sözlərinə görə, məsələnin məğzi onda idi ki, Conatan cəmi qırx iki düym genişliyi olan qanadlara malik bədəninə əsiri olduğu fikrindən və əvvəlcədən proqramlaşdırılmış imkanların məhdud toplusundan imtina etməlidir. Əsas mənə bir şeyi başa düşməkdədir: onun yazılmamış rəqəm kimi mükəmməl olan gerçək “mən”i eyni zamanda fəzanın istənilən bir nöqtəsində və zamanın istənilən bir məqamında mövcuddur.

Conatan inadla məşq edirdi; amansızcasına; hər gün; gün doğandan gecə yarısına kimi... Və bütün səylərinə baxmayaraq bir tük qədər də irəli gedə bilməmişdi.

– İnamı unut! – Çianq dayanmadan təkrar edirdi, – məgər uçmağı öyrənmək üçün sənə inam lazım gəlmişdi? Uçmağın nə demək olduğunu başa düşməli idin, vəssalam. İndi yenə də həmin şeyi etməlisən. Bir daha cəhd elə.

Sonra isə bir dəfə, Conatan sahildə gözləri yumulu halda dayanaraq diqqətini cəmləməyə çalışdığı vaxt birdən-birə Çianqın sözlərinin mənasını başa düşdü.

“Əlbəttə ki, Çianq haqlıdır. Mən mükəmməl yaradılmışam, mənim imkanlarımın həddi-hüddudu yoxdur, mən – Qağayıyam!”

O, ürəyində güclü bir sevinc axını hiss etdi.

– Yaxşı! – Çianq dedi. Onun səsinə böyük ruh yüksəkliyi hiss olunurdu.

Conatan gözlərini açdı. Onlar tamamilə yad bir dənizin sahilində yalnız idilər – o və Qocaman Başçı. Ağaclar düz suyun yaxınlığına qədər gəlib çıxmışdılar, başlarının üstündə isə iki sarı əkiz – iki günəş şəfəq saçırdı.

– Nəhayət ki, sən başa düşdün, – Çianq dedi, – amma yenə də idarəetmə üzərində işləməlisən.

Conatan heyrətdən özünə gələ bilmirdi:

– Biz haradayıq?

Bu qeyri-adi mənzərə Başçıya heç təsir də etməmişdi – eynilə Conatanın sualı kimi.

– Çox güman ki, yaşıl səması və günəş yerinə iki ulduzu olan hansısa planetdə.

Conatan sevinc içərisində çığırdı. Bu, onun Yeri tərk etdikdən sonra çıxardığı ilk səs idi.

– Alınır!

– Təbii ki, Conatan, təbii ki, alınır. – Çianq dedi, – Nə etdiyini bildiyin vaxt həmişə hər şey alınır. İndi isə idarəetmə haqqında...

Onlar qaranlıq düşdükdən sonra geri qayıtdılar. Qağayılar Conatandan gözlərini çəkə bilmirdilər, bu qızılı gözlərdə dəhşət ifadəsi donub-qalmışdı, çünki Conatanın uzun müddət tərpənməz halda dayandığı yerdən birdən-birə yox olduğunu görmüşdülər.

Amma Conatan onların təbrikini uzun-uzadı qəbul etməli olmadı.

– Mən burada təzəyəm! Mən hələ yenicə başlamışam! Sizdən öyrənməli olan mənəm!

– Nə qəribədir, Con, – onun yanında dayanmış Sallivan dilləndi, – on min il müddətində mən elə bir qağayıya rast gəlmədim ki, sənin kimi qorxusuz-ürküsüz öyrənməyə girişə bilsin.

Dəstə susurdu. Conatan həyəcanlanır, sıxıla-sıxıla ayağının birini qaldırır-o birini qoyurdu.

– Əgər istəyirsənsə, biz zamanın üzərində işləməyə başlaya bilərik, – Çianq dilləndi, – onda sən gələcəyə, keçmişə uçmağı öyrənərsən. Məhz bundan sonra daha çətin və ən çox cəsərət tələb edən, ən maraqlı olan bir şeyə başlamağa hazır olacaqsan.

Sən yalnız onda özünü “göylərə” uçmaq üçün hazırlanmış hiss edəcək və mərhəmətin, sevginin nə olduğunu başa düşəcəksən.

Aradan bir ay, ya da bir aya yaxın müddət keçdi. Conatan ağılagəlməz uğurlar əldə edirdi. O, onsuz da həmişə ən sadə məşqlər vasitəsilə olsa da, dayanmadan irəli gedirdi; indi isə Qocaman Başçının özünün rəhbərliyi altında yeni olan şeyləri sürüşkən lələklərlə örtülmüş hesablayıcı maşın kimi tez bir zamanda mənimsəyirdi.

Sonra elə bir gün gəlib yetişdi ki, Çianq yoxa çıxdı. O, qağayılarla sakitcə söhbət edir, onları daima öyrənməyin, məşq etməyin, hər şeyi əhatə edən əbədi həyatın gözəgörünməz əsasını dərinədən öyrənməyə can atmağın vacib olduğuna əmin edirdi.

O elə hey danışıq, danışırdı... Bu vaxt qanadları getdikcə daha parlaq, daha işıqlı olurdu; və nəhayət, onlar elə bir gözqamaşdırıcı işıqla parlaqdılar ki, heç bir qağayı daha ona baxa bilmədi.

– Conatan, – Çianq dilləndi və bu, onun son sözləri oldu, – məhəbbətin nə olduğunu dərk etməyə çalış.

Qağayılardan görmə qabiliyyəti geri qayıtdığında Çianq artıq onlarla deyildi.

...Günlər bir-birinin ardınca axıb-gedirdi; bir gün Conatan fikir verdi ki, bir zamanlar tərək edib gəldiyi Yer haqqında getdikcə daha tez-tez düşünməyə başlayıb. Halbuki orada olarkən burada öyrəndiklərinin yüzdən birini, ondan birini bilmiş olsaydı, həyatı həddindən artıq dolğun ola bilərdi.

O, qumun üstündə dayanaraq fikirləşirdi: tutaq ki orada – yerdə elə bir qağayı var ki, öz təbiətinin buxovlarından qop-

mağa çalışaraq qanadlarının ona balıqtutan gəmiyə gedib çatmaq, ya da çörək qırıntısını tapmaq imkanı verməkdən başqa daha nələr verə biləcəyini başa düşməyə çalışır. Bəlkə, hətta o, bu barədə hamının qulağı eşidə-eşidə danışmaq qərarına da gəlib. Dəstə də onu sürgünə göndərmək qərarı çıxarıb. Və Conatan mərhəmət hissini təzahürü üzərində nə qədər çox məşq edirdisə, məhəbbətin təbiətinin dərkilə ilə bağlı nə qədər çox fikirləşirdisə, bir o qədər də çox yerə qayıtmaq istəyirdi. Çünki öz tənha keçmişinə baxmayaraq, Conatan anadangəlmə rəhbər idi və onun məhəbbəti yalnız və yalnız əldə etdiyi bilikləri həqiqət axtarışına çıxmaq üçün uyğun zaman gözləyən başqa qağayılarla bölüşdükdə özünü göstərə bilirdi.

Conatan indiyə qədər düşüncə sürəti ilə uçmaq bacarığını tamamilə mənimsəmişdi; başqalarına yardım edən Sallivan isə artıq Conatanın fikirlərini təqdir etmirdi.

– Con, səni bir zamanlar sürgün etmişdilər. Axı niyə fikirləşirsən ki, elə həmin qağayılar indi səni dinləmək istəyəcəklər? Bir atalar sözü var, sən onu bilirən: “Qağayı nə qədər yüksək-də uçursa, bir o qədər çox uzağı görür”. Və onu da bilirən ki, bu fikirdə həqiqət var. Sənin yanlarından qaçıb getdiyin qağayılar torpaqda duruş gətiriblər, onlar bir-birinin üstünə qışqırırlar, bir-biri ilə dalaşırlar. Göylərdən minlərlə mil uzaqda yaşayırlar. Sən isə deyirsən ki, göyləri onlara göstərmək istəyirsən. Özü də oradan – yerdən! Axı onlar, Con, heç öz qanadlarının ucunu belə görə bilmirlər. Burada qal! Burada təzə qağayılara kömək elə! Elə qağayılara kömək et ki, sənin onlara danışmaq istədiyin şeyləri görmək üçün yetərinə hündürlüyə uça biliblər, – o, bir qədər susdu və sonra əlavə etdi, – əgər Çianq öz köhnə dünyasına qayıtsaydı, nə olardı? O zaman sən özün bu gün harada olacaqdın?

Sonuncu dəlil hamısından daha inandırıcı idi. Əlbəttə, Sallivan haqlı idi. Qağayı nə qədər yüksəkliklərə uçursa, bir o qədər də uzağı görmüş olur.

Conatan burada qaldı və göylərə uçub gəlmiş qağayılarla məşğul olmağa başladı. Onlar hamısı çox bacarıqlı idilər və izah edilən şeyləri tez mənimsəyirdilər.

Gününün məşğul keçməsinə baxmayaraq, əvvəlki narahatlığı yenə də Conatanın içində idi. Bir fikir ona rahatlıq vermirdi: yəqin ki, bu gün yer üzündə öyrənməyi bacaracaq, heç olmasa, bir-iki qağayı yaşayır. Əgər sürgün edildiyi o günlərdə Çianq onun yanında olsaydı, indi nə qədər çox şey bilmiş olardı.

– Salli, mən geri qayıtmalıyam! – o, nəhayət ki, qərarını Sallivana dedi, – sənin çox gözəl tələbələrin var. Onlar yeni gələnlərin öhdəsindən gəlmək üçün sənə kömək edirlər.

Sullivan köksünü ötürdü, amma etiraz etmədi.

– Conatan, deyəsən, sənin üçün çox danıxacağam, – onun söylədiyi yeganə fikir elə bundan ibarət oldu.

– Salli, sən necə də utanmırsan!.. – Conatan məzəmmət dolu səslə dedi, – məgər belə axmaqlıqlar söyləmək olar? Biz səninlə hər gün burada nə ilə məşğulmuşuq? Əgər dostluğumuz zaman və məkan kimi şərtlilərdən asılıdırsa, deməli, biz öz qardaşlığımızı zaman və məkana ram olduğumuz həmin an dağıtmış olacağıq. Amma məkana üstün gəldiyimiz zaman tərki etdiyimiz yeganə yer – Buradır. Zamanı adladığımız zaman isə biz, sadəcə, İndini tərki etmiş oluruq. Doğrudanmı, elə fikirləşirsən ki, “İndii” və “Bura” adlanan şeylərin aralığında bir-iki dəfə görüşə bilməyəcəyik?

Sullivan qeyri-ixtiyari gülümsədi.

– Sən lap ağılı itirmisən, – o, mehribanlıqla söylədi, – əgər kimsə yer üzündəki bircə canlı varlığa belə min mil məsafəni necə gözlə qavramaq mümkün olduğunu göstərmək iqtidarındadırsa, çox güman ki, bu ancaq və ancaq Conatan Livingstonundur, – o, başını aşağı salıb qızılı gözlərini quma dikdi. Sonra köksünü ötürüb dilləndi:

– Sağlıqla qal, Con, – sağlıqla qal, dost.

– Sağlıqla qal, Salli. Biz hələ görüşəcəyik.

Conatan bu sözləri söylərkən ruhunun gözləri ilə başqa bir zamanın sahillərində dolaşan böyük qağayı dəstəsi görürdü.

İçində adət etdiyi bir yüngüllük duydu: yox, o, təkcə lələklərdən və sümüklərdən ibarət deyil, o, azadlıq və uçuş ideyasının kamil təəcəssümüdür. Onun imkanları hədudsuzdur.

...Fletçer Lind hələ çox cavan qağayı idi, amma artıq bilirdi ki, yer çətin ki, bir belə haqsızlığa davam gətirmiş olsun.

“Onların nə dedikləri mənim üçün əhəmiyyətsizdir, – o, Uzaq Qayalıqlara yollanan zaman öz-özünə fikirləşir və içini bürümüş qəzəbdən, az qala, partlayırdı; onun baxışları belə bulanmışdı, – uçmaq sadəcə bir yerdən başqa yerə keçmək üçün qanadlarını yelləmək deyil. Bu cür uçmağı həтта... həтта ağcaqanadlar belə bacarar. Qocaman qağayının gözü qarşısında bircə “böyük çəllək” və budur, mən artıq sürgün edilmişəm. Nədir, onlar kordurlar? Doğrudanmı heç nə görmürlər? Doğrudanmı başa düşümlər ki, əgər uçmağı öyrənsək, nə qədər məşhurlaşacağıq?”

Onların mənim haqqımda nə fikirləşdikləri heç vecimə də deyil. Mən uçmağın nə demək olduğunu onlara göstərəcəyəm. Əgər belə istəyirlərsə, qoy mən tənha qalım, sürgündə yaşayım. Amma buna görə çox peşman olacaqlar, özü də necə peşman olacaqlar”...

Birdən, elə bil, beyninə bir səs girdi; Çox asta çıxmasına baxmayaraq, səsi eşidən Fletçer elə qorxdı ki, diksindi və havadaca donub-qaldı:

– Onlara hirsələnmə, Fletçer! Səni qovmaqla yalnız özlərinə ziyan vurdular. Nə vaxtsa sənin bildiklərini biləcək, gördüklərini görəcəklər. Ona görə də onları bağışla, həqiqəti başa düşmələri üçün yardım et.

Onun sağ qanadının ucundan bir düym aralıda gözqamaşdırıcı ağılıqda bir qağayı uçurdu. Bəlkə də o, dünyada ən ağ qağayı idi.

O heç bir əziyyət çəkmədən Fletçerin yanından yüngülcə sürüşüb keçir, bu vaxt tükünü belə tərpətmirdi. Halbuki son sürət həddi ilə uçurdu.

Gənc Fletçerin beynində bir anlıq hər şey bir-birinə qarışdı: “Mənə nə olub belə? Ağılımı itirirəm? Mən ölmüşəm? Bu, nə deməkdir ax?”

Elə bil, sakit, rəvan bir səs onun beyninə girərək cavab istəyirdi:

– Qağayı Fletçer Lind, sən uçmaq istəyirsən?

– Hə, MƏN UÇMAQ İSTƏYİRƏM!

– Qağayı Fletçer Lind, həqiqətənmi o qədər güclü bir istəklə uçmağı arzulayırsan ki, Dəstəni bağışlaya və nə zamansa yanlarına qayıdaraq öyrəndiyin şeyləri onların da öyrənməsinə kömək edə bilərsən?

Fletçer nə qədər qürurlu bir quş olsa da, onu nə dərəcədə güclü təhqir etmiş olsalar da, bu cür kamil və valehedici varlığa yalan danışmaq mümkün deyildi.

– Hə, – o, güclə eşidiləcək səsle dedi.

– O zaman, Fletçer, – ağappaq işıq saçan varlıq ona mehriban bir səsle müraciət etdi, – gəl üfüqi uçuşdan başlayaq.

MÜNDƏRİCAT

Nağıl yazmaq...5

ŞARL PERRO

Kəkilli Rike (*Tərc. Gündüz Abbasov*)8

QRİMM QARDAŞLARI

Üç qızıl teli olan şeytan (*Tərc. Səkinə Hüseynova*).....13

VİLHELM HAUF

Kabus dolu gəmi (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)21

XRİSTİAN HANS ANDERSEN

Padşahın təzə libası (*Tərc. Ə.Haqverdiyev*)34

Köhnə küçə fənəri (*Tərc. M.Rzaquluzadə*)37

EDQAR PO

Qara pişik (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)45

ÇARLZ DİKKENS

Sehrli nağıl (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)57

TOPELIUS ZAXARIAS

Adalminanın mirvarisi (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)70

Dərzi finlandiyani

isveçə necə tikdi (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)78

MARK TVEN

Əfsanə (*Tərc. Nərgiz Cabbarlı*)90

OSKAR UAYLD	
Həqiqi dost (<i>Tərc. Kamran Nəzirli</i>)	94
REDYARD KIPLİNG	
Fil balası (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	107
HERMAN HESSE	
Avqust (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	114
PAMELA TREVERS	
Albalı küçəsində yaşayan Meri Poppins(<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	139
ELİZABET BOUEN	
Xəyal qurmağı bacarmayan şahzadə qız (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	270
ASTRİD LİNDQREN	
Günəşim mənim (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	286
Mirabel (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	294
DONALD BİSSET	
Yaddan çıxmış doğum günü (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	300
ANNİ ŞMİDT	
Adını itirmiş qızciğaz (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	302
CANNİ RODARİ	
Dondurmada saray tikmiş nağılbaz(<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	308
RİÇARD BAX	
Conatan Livingston adlı qağayı (<i>Tərc. Nərgiz Cabbarlı</i>)	310

DÜNYA
YAZIÇILARIN
NAĞILI
ANTOLOJİYASI

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin məhsuludur.

www.eastwest.az
www.fb.com/eastwest.az

Buraxılışa məsul Sevil İsmayılova
Dizaynerlər Nərgiz Əliyeva
Elşən Qurbanov
Texniki redaktor Gültəkin Cəfərova
Texniki direktor Allahverdi Kərimov
Nəşriyyat direktoru Rasim Müzəffərli

Çapa imzalanmışdır: __. __. 2013. Format 60x88 1/16. Ofset çapı.
Fiziki çap vərəqi 21. Sifariş 13328. Tiraj 7000

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin mətbəəsində çap olunmuşdur.
AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+99412) 374 83 43, Faks: (+99412) 370 18 49

Nəşriyyat Evinin bütün kitablarının toplusu:
<http://www.eastwest.az/az/books/> ünvanda